(No. 41)

חברת

לומדי ידיעות תורתיות

ראשית חכמה

מקנת כסף

אמשטרדם יום כ"ב לחדש אדר ב' תקע"ח לפק

ערכו f-15:

No. 15 שומר הספרים

ספר

עמק יהושע

שאו"לת תלמיד ורב להושיע · עד כדי לפני' יגיע ·
והוא ללמד בני יהודה וישראל קשיו"ת
ותירוצים · עשוי על סדר פרשיות השבוע · וליקוטים
על מכונו וסדרו הראשון · בהג"הה נמרצת ע' שבמרום
הרים מכשול וטעיות שהיו לפני' כמו מים עכורים ·
נעשה בעת צלולים וברורים · כל הר למישור ועמק בשוה
קריאת ספר ומהותו · יענה צדקתי : וחידושים מבעל
הג"הה מחבר ספר **עמק השווה** להיות
למחברתו · נצבים ועומדים ביני עיגולי
שני חצאי לבנה כזה ( ) תפן
אל מראיתו :

פה ק"ק אופי באך

בשנת **תפב** לפ"ק :

ע"י המדפיס האלוף היקר והנעלה הר"ר ישראל בן הר"ר משה :

ברפוס הארון באנע פענטורא דע לא נאיי :

הסכמה מן הרב הגאון הגדול מהורר שמעון נרו אבד ורמ דמדינת ווירצבורג עם הגליל

אחרי ראותי מעשה ידי אומן אמונת אתו חוזה ישועות חכמה ודעת לימד את העם תינוקות של בית רבן: להדריכם כדרכן: למשכל ולמטרה בשמעתא לחדד וללבן: אשר הובא לתוך הדפוס ע"י אתני גדול שמו מרבן: ה"ה הרב מהור"ר יוסף יוזבל סג"ל פירדא: ועם המשותפים ה"ה היקר כ' מאיר איטינגן מק"ק פרנקפורט דמיין: והנעלה הר"ר ישראל בעל המדפים מק"ק אופי באך: ויוסף ישית ידו עליו להוסיף כמה מילי מעליותא: מלבד פעולתו בהג"הה שתיקן גדול תיקון ממה שלפני' היה העמק עכור: מרב המכשול משיב חכמים אחור: ובעת הוא עמק השוה לכל מסורה: ואף דקה פסולת האוכל לבררה: כבן אף ידי חיכון עמו בחדות ישועות זה: סדר נזיקין להסיר מעליו לב העקוב כדרך הרגילי' לבא בעקיפי' ובמרמה להזיק: בגזרתי אומר ויקם החרם בו נדוי בו שמת: על כל שבא יבא מהיום תוך משך ששה שנים להדפיס ספר עמק יהושע הלז הן ע"י עצמו או ע"י אחרים בלא רשות והרמנא של המשותפי' הנ"ל: והשומע לדברי יבא עליו ברכת טוב: נעשה יום ו' עש"ק כ"ו שבט תפ"כ לפ"ק:

הקטן שמעון סג"ל חונה פה ק"ק הייץ פעלד ומדינות ווירצבורג עם הגלילות יצ"ו:

ר"ה דף ל"ב ז"ל אין פוחתין מי' מלכיות כו' הני י' מלכיות כנגד
מי כו' ר"י אמר כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם
מאי ניהו אילימא ויאמר דבראשית הני תשעה הוין בראשית נמי
מאמר הוא דכתיב בדבר ה' שמים נעשו ע"כ :

קשה בל"ז היה לו להקשות אמתניתין במס' אבות דקתני התם בי'
מאמרות נברא העולם מאי ניהו כו' ומאי שייכו' הוא להקשות
מאי ניהו למאי דקאמ' י' מלכות כנגד י' מאמרות וי"ל דאמתני' דאבות
לא רצה להקשות משום דה"א הא דקתני בי' מאמרות נברא העולם
לא קאי אויאמר דבראשית אלא סתמא קאמר ר"ל י' פעמים דיבר
הקב"ה שיהיה העולם ואא"כ נברא העולם וכ"כ למה כדי להפרע מן
הרשעים וכו' אבל עתה דקתני י' מלכיות כנגד י' מאמרות א"כ ע"כ
י' מאמרות המפורשין בקרא קאמ' דאי לא מפורש בקרא לא היו אומרי'
חז"ל י' מלכיות כנגד י' מאמרו' לכן פריך שפיר הני תשעה הוין וק"ל :
ומפי המורני מהר"ר ישראל סג"ל נר"ו העליר מפ"פ שמעתי תי' אחר
וז"ל דאי' באשר"י סוף פ' ערבי פסחים וז"ל יש מקשין כיון דקרא
קאמר תספרו חמשי' יום למה אין אנו מונין אלא מ"ט יום ודוחקי' לפרש
וכו' מ"ט כיון דכתיב בהדי' ז' שבועות תספור לך אין לספור יותר מז'
שבועות ותספרו נ' יום לא קשי' מידי דכן דרך המקרא כשמגיע המנין
לסכום עשירית פחות א' מונה אותו בחשבון עשירית ואינו משגיח על
חסרון הא' עכ"ל ואתי' על נכון בל"ז על משנה דאבות ל"ק דלא מכינן
רק ט' ויאמר כו' די"ל דהתנא הולך בדרך המקר' כנ"ל הואיל והוא סמוך
לסכום עשירית מונה אותם במלואו ואין משגיח בחסרון הא' ובאמת
אינן רק ט' אבל הסת' דקאמ' ר"י דהני י' מלכיות תקינו כנגד י' מאמרו'
נמצא ע"כ נ"ל בהכרח די' הוין דאל"כ למה תקנו חז"ל לי' מלכיות לא
הוה להו לתקנו רק ט' מלכיות כאשר דבאמת אינם רק ט' מאמרות
והתנא לא תני י' מאמרות אלא משום דאינו משגיח על חסרון אחת
אלא ודאי דבהכרח נ"ל די' הוי והשתא מקשי שפיר והלא ט' הוו ודוק :

שבת דפ"ח א' חזקי' מ"ד משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה
אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה אלא בתחילה
יראה ולבסוף שקטה כדר"ל דאמר ריש לקיש מ"ד ויהי ערב ויהי
בקר יום הששי ה' יתירה ל"ל מלמד שהתנה הקב"ה עם מ"ב ואמר
להם אם מקבלים את התורה, מוטב וכו' :

יש לדקדק בלשון המקשן אם יראה למה שקטה כו׳ ולא אמ׳ בקיצור למה
יראה ולמה שקטה מאחר דתרוייהו לא ידעי׳· וגם בלשון התרצן יש
לדקדק שאמר אלא בתחילה יראה כו׳ דמלשון שאל דקאמ׳ משמע דחזר
ממ״ש מקודם בכל תנויו דסוגי׳ דאלא שבת למוד והכ׳ לא שייך לומר שאל
כלל דהמקשן נמי ידע דבתחלה יראה׳ שאל לא ידע הטעם למה יראה
י״ל כוונת חזקי׳ בעל מימר׳ זו שרצ׳ להוכי׳ דרשו׳ דריש לקיש דתנאי התנ׳
הקב״ה אם מקבלין ישראל תורתו כו׳ ע״פ דקדוק הלשון כפול דיש בלשון
הכתוב ארץ יראה ושקטה דבתיבת יראה משמע ג״כ שקטה ובתיבת
שקט׳ משמע ג״כ יראה· דכל חד מינייהו לשון עבר הוא וא״כ כשאמר
יראה ל׳ עבר א״כ תו השתא אינ׳ יראה ושקטה מן היראה וא״כ קשה
אם יראה ל״ל תו למימר שקטה דהא השקיט׳ מוכח מתוך תיבת יראה
וכן אם שקטה דמשמע נמי ל׳ עבר מוכח דהיתה מתחילה יראה וא״כ
אם נאמ׳ שקטה למה יראה רצונו דתו לא נ״ל יראה דכבר ידענו מכח
שקטה דהוא יראה· וקאמר אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה דיש
לדקדק דהל״ל וא״כ שקטה מהו הלשון לבסוף דקאמר· מזה מוכח
דהשת׳ חידש דבר בזה מה דלא ידענו אם לא הי׳ כתוב אלא ירא׳ לבד
או שקטה לבד דודאי אי הוה ענין היראה והשקיטה בשעה א׳ ובזמן א׳
כמו קודם קבלת התורה וסמוך לו לאחר קבלת התורה לא היה צריך
למימר תרוייהו יראה ושקטה וכקושיית׳ אבל השתא הור׳ לן דלא הוו
היראה והשקיטה בסמוך לא לדא אלא בתחילה יראה והיינו בתחילה
לאחר כ״ע בחטא אד״הר שעבר על הציווי ראשונה יש במדרש באותה
שעה נודעזע הארץ שאמרה אם מצוה אח׳ לא הי׳ באפשר׳ לקיים ק״ו
תרי״ג מצות· ומורה זו אינו׳ אלא דוקא כשהי׳ תנאי על הקיו׳ ולא על
הקבלה אבל כשהי׳ התנאי על הקבלה או אין כאן יראה כלל· וזהו
פי׳ מתחילה יראה ר״ל מתחילה כשחטא אד״הר ולבסוף בשע׳ קבלת
התורה בו׳ בסיון שאז שמעו דבר מפורש אם מקבלין ישראל כו׳ · וא״כ
התנאי רק על הקבלה· וזהו כדדריש ר״ל מ״ד ויהי ערב ויהי בקר יום
הששי וכו׳ עד אם מקבלי׳ ישראל תורתי כו׳ · ולפי ג׳ הגמ׳ דגרים עוד
הפעם ולמה יראה יע״ש · נר׳ עפ״ז שהוסי׳ לפי הה׳ דנא כשו״א מעתה
הוספ׳ מי׳ הוספ׳ קמא׳ דהא מכח שאמ׳ הת׳ מתחילה יראה ואמר׳ דהאי
תחילה פירשו באות׳ שעה שחטא אד״הר וכו׳ וק׳ א״כ לפ״ז ולמה יראה
דהא בההיא שעתא דחטא אד״הר כבר קודם התנאי דאמר מקבלין
ישראל תורתי א״כ אף על אותו תחילה קשה ולמה יראה ודוק היטב:
ונכון מאד לפי ג׳ הגמ׳ דגר׳ עוד הפעם ולמה יראה שמעתי בשם הרב
המקובל המאור הגדול מהו׳ ליב נר״ו אב״ד דק״ק גרידן:

סנהדרין דף ל"ח תניא היה ר"מ אומר בג' דברים אדם משתנה מחביר, בקול ובמראה ובדעת כו' ובדעת מפני הגזלני' והחמסני' עיין שם פירש"י:

וקשה הלא אם יהיו הדעת שוין ויהי' כל אדם יודע דעת חבירו וא"כ ידע הנגזל נמי היכן שיטמן הגזלן גזילה שגזל ויטלנו: ונרא' דאין הכי נמי ה"ק מפני הגזלנים ר"ל אם יהיה הדעת שוה לא יוכל שום אדם לגזול את חבירו שיודע חבירו כל מה שבלבו: וא"כ התורה שנתנה תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם וכתיב בה לא תגזול הלא אי אפשר יהיה לגזול וק"ל:

תענית דף מ"ע"ב מהיכן הארץ שותה מימי אקיינוס דכתי' ואד יעלה מן הארץ א"ל והלא מי אקיינוס מלוחין הן א"ל ממתקים הן בעבים ופירש"י מלוחין הן ואינן מצמחין:

יש להקשות מנ"ל לרש"י הא דילמא כפשוטו והלא מי אקיינוס מלוחין הן והא קא חזינן מי גשמים אינן מלוחין: ונר' דלרש"י יש הוכחה מלשון המקשן שאמר בלשון והלא מי אקיינוס מלוחין הן: ולא אמר והלא מי גשמים אינן מלוחין אלא ע"כ עיקר הקושיא הי' על מי אקיינוס ולא היה קושיא על מי גשמים לכן פירש רש"י אין מצמיחין וק"ל: ועיין בספר שנות חיים תירוץ אחר:

בכורות דף ס' דרש רב נחמן בר חסדא מ"ד וייצר ה' את האדם בשני יודי"ן שני ייצרין באדם יצ"ט ויצ"הר מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה גבי בהמה דלא כתיב בה וייצר הכי נמי דלית לה יצר הרע והא קחזינן דמזקה ונשכה ובעטה אלא וכו':

יש להקשות מאי פריך ר"נ דלמא יצ"הר אית לה ויצ"ט אין לה ולכן לא כתיב גבי בהמה ויצר בב' יודי"ן: ונר' דה"ק ר"נ דע"י לימוד דאמרת בב' יודי"ן ללמד על שני יצרין היינו מכח יו"ד יתירה דרשת וא"כ גבי בהמה דלא כתיב יו"ד יתירה רק יו"ד חד ואותו יו"ד איצטריך לגופא ואין שום לימוד כלל של יצ"הר או יצ"הט לכך פריך הלא ע"כ יש לה יצ"הר שהרי נשכה ובעטה וק"ל: ומצאתי כיתדרשנו (בספר עמק השוה) פשט הגמרא אליבא דאמת:

סנהדרין דף כ"ט ע"א אר"י מנין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני דא"ר שמלאי הרבה טענות היה לנחש לטעון ולא טען ומפני מאי לא טען הקב"ה מפני שלא טען הוא ומאי הוה ליה לטעון דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין:

והוא סותר למאי דאמרי׳ בב״ק ג׳ מיתה בידי שמי׳ וא׳ מהן השוכר עידי שקר ומסקנא דהתם שהשוכר עד שקר לאחרים ופריך מקמ״ל ומשני ס״ד דמיתה בידי שמים נמי לא דלמא דברי רב ודברי תלמוד דברי מי שומעין קמ״ל וא״כ הרי משמע דבידי שמים ליכא למימר דברי רב וכו׳ דלא אין זו טענה נגד הקב״ה וי״ל לפי מה שפירשו תוס׳ לא הוזהרו על ההסתה ממילא אע״פ דבעלמא אמרי׳ דמיתה בידי שמים אינו טענה למימר דברי רב וכו׳ אבל גבי נחש טענה מעלייתא היא משום דלא הוזהרה על ההסתה ודוק׃ והעולם מקשין לתי׳ התוספות שתירוצו נחש דווקא יכולה לטעון משום שלא הוזהרה על ההסתה א״כ קשה למה למימר דהוה לנחש לטעון דברי רב וכו׳ לימא דהיה לה לטעון שלא הוזהרה על ההסתה׃ ולבי אומר לי בזה באמת קאמר ר׳ יוחנן הרבה טענות מאי הרבה אלא שיכולה נמי למימר שלא הוזהרה על הסתה ודוק׃ (ועיין בספר עמק השווה)

שבת דף קנ״א ע׳ב הנהו קפולאי דהוה מקפלו בארעא דרב נחמן בר יצחק נחר בהו רב אחי בר יאשי׳ א״ל לרב נחמן נהר בן גברא אתא א״ל מנו מר א״ל אנא אחי בר יאשי׳ א״ל וכו׳ הא כתיב וישוב אל הארץ כשהיה א״ל דאקרייך קהלת לא אקרייך משלי דכתיב ורקב עצמות קנאה מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבין ושאין לו קנאה בלבו וכו׳ א״ל ליקום מר לגו ביתו א״ל גלית אדעתך דאפי׳ נבי׳ לא אקרנוך דכתי׳ וידעתם כי אני ה׳ בפתחי קברותיכ׳ א״ל והא כתיב כי עפר אתה ואל עפר תשוב ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים׃

קשה הו׳ לו להקשות מיד מפסוק בתורה כי עפר אתה ואל עפר תשוב ולמה הקשה תחילה מקהלת ואח״כ מן התורה ונראה דבל״ו לא רצה להקשות מפסוק כי עפר אתה וכו׳ דיכול להשיבו דקאי אחד״הר לחוד אבל השתא דהשיבו מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבין או משמע דווקא מי שיש לו קנאה הוא דמרקיבין או הקשה מעפר אתה וגו׳ דהשתא ליכא למימר דקאי אחד״הר הלא בלבו של אד״הר לא הי׳ שום קנאה אלא משמע דקאי אכל אדם ולכן הקשה שפיר מעפר אתה וגו׳ (ועיין בעין יעקב בהרי״ף ובמהרש״א)׃

סנהדרין דף ל״ז ע״ב מיום שפתחה הארץ את פיה וקבלה דמו של הבל שוב לא פתחה שנ׳ מכנף הארץ זמירו׳ שמענו ולא מפי הארץ איתיבי׳ חזקי׳ ותפתח הארץ את פיה א״ל לרעה

פתחה לטובה לא פתחה ופי' תוספו' בד"ה לטובה לא פתחה וא"ת
והכתיב תבלעימו ארץ וי"ל טובות עכו"ם אינו קרוי' טובה :

יש להקשות למה לא הקשו תוספו' מיד או על המקשין חזקי' שהקשה מותפתח הארץ ולא הקשה מתבלעמו ארץ שקודם כתור' וי"ל דלעיל ה"א שמא דעל המקשין לא קשה מידי דאיכא למימר להפך לטובה פתחה ולרעה לא פתחה לכך הקשו תוס' אחר שהשיבו לרעה פתחה לטובה לא פתחה והקשו שפיר מפסוק תבלעימו ארץ ולפי התוספות שפירשו לעיל מיניה דמחלק בין רשומן נכר לשאין רישומן נכר
נתישב הקושיא שפיר ודוק :

חלק דף ק"ט ע"א משנה דור הפלגה אין להם חלק לעה"ב מאי עבד' אמרו דבי ר' שילא אמרו נבנה לנו מגדול ונעלה לרקיע ונכה אותו בקרדומות כדי שיזובו מימיו מחכו עלה במערבא ליבנו אחד בטורא אלא א"ר ירמי' נחלקו לשלש כיתות אחת אומרת נעלה ונשב שמה ואחת אומרת נעלה ונעבוד ע"א ואח' אומרת נעלה ונעשה מלחמה :

יש להקשות האיך יתורץ הקושיא א"כ ליבנו אחד בטורא כמה שאמר נחלקו לשלש כיתות : ונר' דה"פ א"כ ליבנו אחד בטורא ר"ל דאם רצו להכות בקרדומו' כדי שיזובו מימיו וא"כ יש לחוש שמא יהיה מבול על הארץ והיה להן לבנות על ההר שלא יזוקו בעת המבול וע"ז שנחלקו לג' כיתות וכו' ותו לא קשה מידי : או י"ל דה"פ שאמרו הג' כתות נעלה ונשב שמה קאי אמגדל שרצו לישב במגדל או נעבוד ע"א קאי נמי אמגדל וא"כ לא קשה לבנו אחד בטורא הלא לא רצו לעלות לרקיע רק במגדל רצו לישב וזהו שקר גמור דא"כ למה נענשו הג' כתות דוק :

מגילה דף ט' ע"א גבי מעשה דתלמי המלך שכינס ע' זקנים ואמר
כתבו לי תורתכם וכתבו ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושאי בני אדם ופירש"י נושאי בני אדם דמשמע נמי גמל שלא יאמר משה לא היה לו סוס או גמל ותו' פירשו נושאי בני אדם
פן יאמר להם וכי לא היה לו למשה סוס או גמל :

יש להקשות מאי מחולקים רש"י ותוס' הרי לכאורה נר' דרש"י ותוספות דברי א' הם · ונ"ל דרש"י פי' הכי שלא יאמר משה לא היה וכו' משמע לפירושו דגנאי למלך שלא היה לו סוס או גמל ותלה הקושיא במשה ולא על התורה קשה לתוספות דמה בכך אם לא יקשה על התור' רק דגנאי הוא למשה א"כ למה היו משני' בכתבם וכתבו נושא בני אדם הא אפי' לא היו משני' וכתבו חמור כדכתי' לא היה סוס עלילה לתלמי
המלך

המלך על התורה כי בכל מקום ששינו בכתבם י"ל שהיה לתלמי המלך שום עלילה כמו בראשי' ברא אלהים וכתבו אלהי' ברא בראשית שיש ח"ו לתלמי המלך עלילה על התורה אבל הכא ליכא שום עלילה על התורה רק למשה דגנאי למלך שלא יהיה לו סוס וגמל לכך פירשו תוספות פן יאמר להם וכי כו' כלומר בלשון קושיא וכי לא הי' לו דודאי היה לו סוס או גמל וא"כ קשה על התורה למה כתבה חמור לאודי' דודאי אי אפשר שלא היה לו סוס או גמל וא"כ ח"ו יעשה תלמי התורה פלסתר לכן כתבו שפיר לפי' תוספות נושאי בני אדם וק"ל :

מ"ר פ"ד שאלה מטרונא את ר"ש למה לא כתיב בשני כי טוב אמר לה אע"פכ חזר וכללן בסוף שנ' וירא אלקים וכו' והנה טוב מאד משל ששה בני אדם באים אצלך ואתה נותן לכל א' מנה ולאחד אי אתה נותן וחזר ונותן לכולם מנה נמצא ביד כל א' מנה ושתות וביד א' שתות לבד ואמר לה לפי שלא נגמרה מלאכת המים לפיכך כתיב בשלישי שני פעמים כי טוב :

קשה למה לא השיב לה מיד לפי שלא נגמרה כו' ומה צורך למשל. וי"ל דסבור שמא תשאלה לו מנ"ל דמ"ש ביום זה ב' פעמים טוב קאי איום שלפניו לכן השיב מתחילה שכוללן בששי וזה קאי אכל הימי' א"כ מה שכתיב בשלישי קאי איום שלפניו : (ועיין ביפה תואר)

שם פ"ח א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראות אדם נעשו מ"ה כיתות כיתות מהם אמרו יברא ומהם אמרו אל יברא חסד אמר יברא שהוא גומל חסדים אמת אמר אל יברא שכולו שקרים צדק אמ' יברא שכולו צדקות שלום אמר אל יברא דהוא כולו קטטה מה עשה הקב"ה השליך אמת ארצה כו' :

קשה למה לא השליך נ"כ שלום ארצה שהרי אמר נ"כ אל יברא וי"ל דידוע לעולם אזלינן בתר רובא הילכך כשראה שלום שב' כיתות אומרי' יברא רק א' אומרת אל יברא א"כ כשיצטרף הקב"ה ויאמ' יברא והיה ג' דיעות א"כ אף כשיאמר שלום אל יברא ישאר רובא יברא אבל אמת שהיה כת שניי' ובדידי' תליא מילתא לכן השליך אמת (ועיי' יפ"ת שתירץ כן ועיין יותר באריכות) עוד י"ל מאחר שהאמת אמ' שהאדם כולו שקרים ובאמת מנינו מותר לשנות איזה פעם מפני דרכי שלום :

ברכות דף ס"א למ"ד פרצוף הי מנייהו סגי ברישא א"ר נחמן בר יצחק מסתברא דזכר סגי ברישא דתניא לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך ואפי' היא אשתו נזדמנה לו על הגשר יסלקנה לצדדין :

קשה למה מייתי הא דנזדמנ׳ לו על הגשר דנר׳ כמיוחר וי״ל דמהא דא׳ לא יהלך אחורי אשתו ליכא לאוכוחי דה״א דלעולם האש׳ אולא ברישא ומ״ש לא יהלך היינו פניו כלפי אחורי אשה אבל התם גבי אדם היה אחוריו כנגד אחורי אשה ושפיר דמי אבל ממ״ש נזדמנה לו על הגשר נסתר סבר׳ זו דאילו מותר אחורי אדם נגד אחורי אשה קשה למה אמר נזדמנה על הגשר יסלקנה לצדדין יעמוד במקומו ויהפוך פניו אלא ע״כ דאסור אף אם אחוריו נגד אחורי אשה ושפיר מוכח גבי אד״הר דהוכר אזיל ברישא וק״ל :

יבמות דף ס״ג ע״ב תניא אמר בן עזאי כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים א״ל יש נאה דורש ונאה מקיים ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים א״ל מה אעשה שנפשי חשקה בתורה אפשר לעולם שיתקיים ע״י אחרים תו׳ ד״ה אפשר לעולם אע״ג דמשמע בפ׳ אע״פ שנשא אשה בתו של ר״ע וכו׳ :

קש׳ למה לא הקשו תו׳ כל״ז על מ״ש אתה נאה דורש כו׳ וי״ל דלעיל לא רצו להקשות דה״א דנשא בתו של ר״ע אבל לא עסק עמה בפריה ורביה אבל ממ״ש אפשר שיתקיים ע״י אחרים משמע דלא נשא כלל דאל״כ הרי גם אשתו בכלל אחרים ואפשר שיבת׳ ע״י אחר בפ״ו ועל ידו אינו זוכה אלא ע״כ לא נשא כלל ושפי׳ הקשו ודוק :

מ״ד ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה אר״א לעולם אין הקב״ה מיחד שמו על הרעה אלא על הטובה שנאמר ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא אלקים לילה לא נאמ׳ אלא קרא לילה מכאן שאין הקב״ה מיחד שמו על הרעה :

יש להקשות הא כתיב נמי ולמקוה המים קרא ימים ושם לא נאמר ג״כ קרא אלקי׳ ימים וי״ל דגבי רעה לא מכינו בשום מקום אבל גבי טובה מכינו עכ״פ במקום א׳ : א״נ י״ל דדייק מדכתיב ויקרא גבי יום וגבי לילה קרא דהל״ל בחדא א׳ ויקרא אלקים לאור יום ולחשך לילה אלא דאי הוה בחדא א׳ הוי משמע דאלקים קאי אתרוייהו והשתא דכתיב שנית קרא לילה ׳ ולא כתיב אלקים ע״כ לארויי דאין הקב״ה מייחד שמו כו׳ אבל גבי ימים כתיב ויקרא אלקים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים הוכרך למיכתב קרא ימים לארויי שאינו דומה טעם דג העולה כו׳ כמו שפירש״י דאפי׳ במים א׳ יש טעמים הרבה והוכרך לקריאה מיוחדת :

רש״י ויהי ערב ויהי בקר יום א׳ היה לו לומר ראשון כו׳ ע״ש :

קשה

קשה הא ארז"ל בחולין דפ"ג ע"א את זו דריש ר"ש כן ומה נאמ' באותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד ונאמר במעשה בראשית יום אחד מה להלן יום הולך אחר הלילה אף כאן כן וא"כ הא איצטריך למיכתב יום אחד לגזירה שוה · וי"ל דאם לג"ש הוא דאתא בלחוד ה"ל למכתב כמו גבי אותו ואת בנו יום ראשון והוה ילפי' כמו ג"ש נא' כאן יום ראשון ונאמר להלן יום ראשון אלא ע"כ לומר דהקב"ה הי' או יחיד בעולמו :

חולין דף ס"ע"א בשעה שאמר הקב"ה למינהו באילנות נשאו דשאים ק"ו ובעצמן אמרו אם רצונו של הקב"ה לצאת בערבוביא למה נאמר למינהו באילנות ופירש"י לפי שאצל אילנות נאמר ג"כ למינהו בצווין ולא אצל דשאים ואצל עשייה לחוד נאמר בדשאים למינהו ע"כ :

וקשה מנא לן דנשאו דשאים ק"ו דילמא באמת נכתוו והא דלא כתיב למינהו דהתורה סמכה עלינו שנילף ק"ו מאילנות וי"ל דע"כ נשאו הדשאים עצמן ק"ו דאל"כ לא ליכתוב גם אצל עשיי' למינהו וילפינן ק"ו הכל מאילנות אלא ע"כ צ"ל דהדשאים עצמן נשאו ק"ו וק"ל:
(ובספר עמק השוה תמצא ישוב בשני אופני') :

חולין שם א"ר יהודה אמר רב שור שהקריב אד"הר קרן אח' היה לו במצחו שנ' ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס ופריך מקרין תרתי משמע ומשני מקרן כתיב פרש"י תרתי משמע שכן סתם שוורים :

קשה מאי בעי רש"י בזה · ונר' דקשה לרש"י דה"ל למקשין לחזק קושיי' וליפוך הכי מקרין טובא משמע לכן פירש דלא רצה להקשו' הכי משו' דידוע הוא בעיני כל העולם דסתם שוורים יש להם ב' קרנים :

במ"ר למה פתחה התורה בב' שהיא ברכה · ולמה לא באל"ף שהיא קללה :

קשה מה הקשה למה לא בא' הלא אמר ב' היא לשון ברכה וי"ל דהכי פריך דהרי גם לפעמים אפשר למצוא אבל א' לשון ברכה לזה תירץ שהוא לשון ארורה ג"כ אבל בב' לא מצינו בשום מקום ל' ארור וק"ל:

ילקוט דף ה' ע"ד טורנוסרופוס הרשע שאל את ר"ע אם הקב"ה משמר שבת אל ישב את הרוחות ואל יוריד בה גשמי' א"ל משל למה"ר כמי שמטלטל ד' אמות בחצר כו' :

קשה דמה תשובה היא זו הלא קי"ל חצר שנפרצה במלואה אסור לטלטל בה אפי' כד' אמו' וידוע שהעולם יש לו ג' מחיצות מזרח מערב דרום וכד צפונית פתוחה וי"ל דזיל בתר טעמי' למה היא פתוח' בשביל

עובדי

עובדי ע"א שיבא אלקיהם של אלו וישחוט אותם וא"כ ממה נפשך זה השואל לר"ע דרך מינות וא"כ בוודאי לא ישאל שאלה זו כי אם ישאל לו אזי יראה שאינו מין ולכן סמך ר"ע על תי' זה שיספק לשאלתו וק"ל:

פרשת נח

ביצה דף ח' ע"א כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו ויליף ממה דכתיב שלשה ימים אל תגשו אל אשה ואח"כ כתיב שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי:

קשה לפירש"י שפי' על פסוק ויבא נח אל התיבה הוא ובניו ואשתו ונשי בניו מכאן שנאסרו בתשמיש המטה וא"כ כתיב צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך מלמד שכאן הותרו בתשמיש המטה וא"כ ל"ל לגמרא להביא ראייה ממ"ת יביא ראייה מנח · ונר' דמנח ה"א דהתם למכות עונה הוא דאתא ע"ש במס' ביצה או שמא דמהתם ה"א דדבר שנאסר ליחיד הוא דצריך מנין אח' להתירו אבל דבר שנאסר לכל ישראל ה"א דאינו צריך לכך מייתי מהתם דנאסר לכל ישראל וק"ל:

חלק דף ק"ח ע"ב וישלח את העורב אר"ל תשובה נוצחת השיבה העורב לנח א"ל רבך שונאני ואת שונאני שאמר ליקח מן הטהורות שבעה ומן הטמאים שנים ואת שונאני שאת שולח ממין שנים ומניח ממין שבעה אם נגע בי שר של חמה או שר של צינה לא יהא עולם חסר ברי' ועוד א"ל שמא לאשתי אתה צריך א"ל רשע במותר לי נאסור לי באסר לי לכ"ש וכו':

קשה האיך מתורץ הקושיא שני' שהקשה העורב שמא פגע בו שר של חמה וכו' ונח לא השיב רק על שאלת שמא לאשתי אתה צריך ולפום רהיטא נר' דאה"נ קאמר תשובה נוצחת השיב' עורב ר"ל שלא יוכל נח להשיב לה והו פשוטו אבל היותר נר' בעיני ששני הקושיות בחדא מחתא אזלא כי העורב שהקשה תחלה שמא לאשתי אתה צריך וה הדבר אמרה בדרך תי' על הקושי' ראשונה ר"ל שהקשתי לך שמא פגע בו שר של חמה ונמצא עולם חסר מין א' ע"ז אמר' אם תירצ' שלא יחסר מין א' צריך אתה לשמש עם אשתי למלאות החסר והשיב לה נח רשע ר"ל הרי רשע אתה ועברת על צווי הקב"ה וכבר שמשת בתיבה וא"כ בזה מתורצת שאלה ראשונה ועל השניי' השיב לו באמת במותר לי כו':

יומא דף י' ע"א ואת רסן בין נינוה ובין כלח היא העיר הגדולה אינ'

יודע אם ננוה העיר הנדולה או רסן כשהוא אומר וננוה היתה עיר גדולה וכו׳ תו׳ איני יודע קשה דאמאי אינו מסופק גם על כלח · ותי׳ משום דכתיב היא ואי הוה קאי על כלח ה״ל למיכתב ואת רסן בין ננוה ובין כלח העיר הגדולה ע״כ :

קש׳ השתא נמי לא ה״ל למיכתב רק ואת רסן בין כלח ובין נינוה העיר הגדולה ותו לא וי״ל דה״ק דמ״ש היא העיר הגדולה קאי על רסן וה״פ כשהוא אומר וננוה היתה עיר הגדולה הרי כבר נאמר שנינוה היא העיר הגדולה אלא ע״כ כ״ל שקאי על רסן ולא על ננוה דאל״כ ל״ל ה״פ ול״ל מלת היא כמ״ש התוס׳ ודוק :

גמ׳ חלק למשפחותיהם יצאו מן התיבה א״ר יוחנן למשפחותם ולא הם :

לכאורה אין לו פי׳ מספיק אבל דע מה שהעולם מקשין דקי״ל בגמ׳ דחולין פ׳ אלו טריפות דכל בריה שאין בה עצמות אינן יכולין להחיות רק שנה חדשים וא״כ היאך היו בתיבה י״ב חדש שהרי בתשמיש נאסרו וכ״ל דאפשר שאילו לא נאסרו רק אותן שיכולין להתקיים נאסרו וא״כ זהו שאמר בגמ׳ למשפחותיהם יצאו מן התיבה כל משפחות האדמה· אר״י ולא הם עצמן כלומר דאותן שלא היה בהן עצמות וגידין לא יצאו עצמן שהרי אי אפשר להתקיים י״ב חודש אלא שימשו בתיבה ואותן שנולדו בתיבה יצאו וק״ל :

ברכות דף כ״ח ע״ב אסור לקרות ק״ש כנגד ערות של עכו״ם אף ע״פ שנ׳ וזרמת סוסים זרמתם מ״מ כתיב (גבי נח) ואת ערות אביהם לא ראו ש״מ דערות עכו״ם ג״כ ערוה מיקרי :

קשה דלמא נח היה מהול דכתיב תמים ודרשינן שנולד מהול לכך כתי׳ בו ואת ערות אביהן לא ראו ומנ״ל ללמוד לכל עכו״ם וי״ל דע״כ מוכח דנקראת ערוה מדשם ויפת הלכו אחורנית ולא רצו לראות ערות אביהם הרי הם לא ידעו שאביה׳ נולד מהול שהרי ערות אביהם לא ראו ואילולא שנחשב לערוה אף שלא נימול לא היו מקפידין שלא לראותה אלא ודאי נקראת ערוה אף שלא נימול וק״ל :

רש״י כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה ולא נאמר צדיק תמים מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו (ופי׳ מהרש״א שלא תזוח דעתו)

קשה השתא דנודע לכל דא״א אלא מקצת שבחו בפניו א״כ ידע הנאמר

הנאמר עליו שהוא רק מקצת שבחו וא זות דעתו ומה הועילו חכמים בתקנתם ונר' דהיכי נעביד לומר כולו שבחו בפניו שמא יסבור הנאמר עליו שהוא רק מקצת שבחו וכ"ש שתזוח דעתו לכך מוכרח לומר מקצת שבחו דאף שידע ויבין שהוא מקצת שבחו על כל פנים לא ידע כמה נשתייר משבחו שלא נאמר אם הרבה או מעט ולא תזוח דעתו כל כך ודוק:

סנהדרין דף נ"ח ע"ב ריש לקיש אומר עכו"ם ששבת חייב מיתה שנ' יום ולילה לא ישבותו ואמר מר אזהרה שלהן זו היא מיתתן פשיטא אמר רב הונא ואפי' בשני בשבת וליחשבי גבי ז' מצוות בני נח כי קא חשיב שב ואל תעשה כו':

קשה למה לא הקשה מיד על ר"ש בן לקיש וליחשביה גבי ז' מצות קודם שהקשה פשיטא ומתרץ אפי' בשני בשבת וי"ל דבל"ז לא רצה להקשות דהייתי אומר דז' מצות נוהגות בין בחול בין בשבת וזאת נוהגת דוקא בשבת אבל השתא דקאמר אפי' בשני בשבת ממילא נוהגת ג"כ בין בחול ובין בשבת פריך שפיר וליחשביה כו' וק"ל:

רש"י וימת הרן על פני תרח אביו בח' אביו ופי' המפורשים שהוא הי' ראשון שמת בחיי אביו וכן הוא במ' זוהר:

קשה הרי מצינו לעיל פ' בראשית מפורש בפסוק שכל ימי מתושלח תשע וששים שנה ותשע מאות שנה ואחרי הולידו את למך חי תשפ"ב שנה וכל ימי למך תשע"ז שנה כמפורש שם הכתוב וא"כ ע"כ הרי למך מת בחיי אביו מתושלח ואף שיש להקשות מכתובים של פ' נח שמצינו ג"כ שם בכתובים שיהיה א' מת בחיי אביו דוק ותשכח שם יש לתרץ דבשתחשוב שנים של כלם יהיה הרן הראשון שבהם כי השנים שלהם שתמצא אכלם יהיו נמשכין אחר שנות הרן דוק ותשכח אבל הכא גבי מתושלח קשה להלמו ובפרט אחר לשון זוהר שכתב דלא הוה איניש דמית בחיי אבוה רק הרן הוא היה קדמאה: (עיי' גם 'עמק השוה)

רש"י וימת תרח בחרן נו"ן הפוכה לומר לך עד אברם חרון אף של מקום:

קשה הא אמרי' במס' שבת פ' כל כתבי גבי נו"ן הפוכה של ויהי בנסוע לומר לך שאין כאן מקומה ולמה נכתבה כאן כדי להפסיק בין פ פורענות לפורענות א"כ קשה דלמא כאן נמי נו"ן הפוכה לומ' שאין כאן מקומה שהרי לענין החשבון לא מת עדיין תרח אלא שהקב"ה הקדים מיתתו כדי לפטור אברהם מכיבוד אב ואם וא"כ וימת תרח

אין

אין כאן מקומו ומ״ל ללמוד דעד כאן חרון אף וי״ל אם בא ללמד כנו״ן
הפוכה שעדיין תרח לא מת אלא שהפסוק הקדים מיתתו שלא יאמרו
הבריות א״כ הוה כאילו נכתב בפירוש שעדיין תרח לא מת א״כ ידעו
העולם שלא מת א״כ ידברו באברהם שהניח אביו והלך לו שהרי אף
שהקדים מיתתו הרי תשובתו כנידו כנו״ן הפוכה שעדיין לא מת אלא
וודאי בא ללמד כנו״ן הפוכה מילתא אחריתי דעד כאן חרון אף :

פרשת לך לך

ערבי פסחי׳ דף קי״ח ר׳ יוחנן אמר ואמת ה׳ לעולם גבריאל אמרו
בשעה שהפיל נמרוד את אברהם לכבשן האש אמ׳ גבריאל
רבש״ע ארד ואצטנן ואציל את הצדיק מכבשן האש א״ל אני יחיד
בעולמי והוא יחיד נאה ליחיד להציל היחיד ולפי שאין הקב״ה
מקפח שכר כל בריה א״ל תזכה ותציל שלש מבניו דדרש ר״י הצדני׳
בשעה שהפיל נבוכד נצר את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש
עמד (יורקמי) שר הברד לפני הקב״ה ואמר רבש״ע ארד ואצנן את
הכבשן א״ל גבריאל אין גדולתו של הקב״ה בכך וכו׳ :

קשה על יורקמי הנ״ל ממ״נ אי ידע ליורקמי דעת המקום קשה למה
בא אתה להציל חמ״וע אלא דלא ידע דעת המקום ולכך בא להציל
חמ״ע קשה א״כ למה לא בשעה שהפיל נמרוד את אברהם נ״כ להציל
ונר׳ דלעולם לא ידע דעת המקו׳ והא דלא בא גבי אברהם משו׳ דסבר
בדעתו שאי אפשר לכנן הכבשן אם לא על ידו מפני שהוא שר הברד
ולכך גבי אברהם עמד לאחריו ולא בא דסבר שיקראנו אם יצטרכו לו
אבל עתה שראה גבי אברה׳ שניצל בלאו הכי אף שהוא לא הי׳ בהצלה
ולכך בא עתה בחמ״וע להציל ודוק : אוי״ל דלעולם ידע דעת המקו׳
ולכך בא בסוף ובתחילה לא בא משום דידע התירוץ נאה ליחיד להציל
היחיד והא דבא עתה משום דסבר דמה שאמר הקב״ה לגבריאל תזכה
ותציל מבני בניו ג׳ היינו שיהיו ג׳ יחידים ר״ל שיושלכו א׳ אחד ואז יהיה
ראוי ג״כ להצילן ע״י הקב״ה מטעם שהם יחידים ונאה ליחיד להציל
היחיד ויתן לגבריאל לשכר שהציל לאברהם אבל על אלה שלש׳ ביחד
סבר שהן אינו לשכר גבריאל ולכך בא עתה׳ אבל על זה יקשה הרי
אמרנו דיודע דעת המקום א״כ היה לו לדעת דעת המקום שחמ״וע
יתן הקב״ה לשכר גבריאל : (ועיי׳ בספר אהבת עולם שהאריך :)

יבמות פ' הערל דף ע"א אמר רבה בר יצחק אמר רב לא נתנה פריעה מילה לאברהם אבינו שנ' וכו' תוס' בד"ה לא נתנה פריעת מילה מ"מ אברהם קיים שפרע מילתו אף ע"ג דלא נצטווה כדאמרינן בבראשית רבה דאפי' עירוב תבשילין קיים וא"ת אם לא נתנה פריעה מילה עד יהושע היכי גמרינן מיני' הא כתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה: וי"ל דהלכה למשה מסיני הוא ויהושע אסמכי' אקרא עכ"ל:

וקשה דהוה לי' לתוס' להקשות מיד היכי גמרינן מיניה והא כתיב אלה וכו' וזולת פי' מ"מ אברהם קיים כו' ודוק לייסב: (ועיי' בס' עמק השווה)

נדרים דף ל"ב ע"א מפני מה נשתעבדו בניו של אברהם אבינו מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים שנ' וירק את חניכיו (ופי' הרא"ש שם) מפני מה כו' ואי משו' שאמר במה אדע מ"מ מה הי' גורם להיות נופל בחטא זה שאמר במה אדע ומשני מפני שעש' וכו':

קשה לתי' הרא"ש האיך מתורצת הקושיא כמ"ש שעשה אנגריא בת"ח דלעולם קשה מה גרם לו להיות נופל בחטא זה ושמא י"ל במה שאמר במה אדע הוא נחשב לו לעון גדול וידוע דרגלי חסידיו ישמור ואין הקב"ה מביא תקלה על ידו אם לא בחטא קל הקודם ע"ד עבירה גוררת עבירה וק"ל:

ברכות סוף פ"ק הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמ' ולא יקרא את שמך אברם והיה שמך אברהם אלא מעתה הקורא לשרה שרי ה"נ התם הקב"ה אמר לאברהם שרי אשתך כו' כי שרה שמה וכו':

קש' מנ"ל למקשין להקשות דילמא באמת הקורא לשרה שרי ה"נ עובר והא דקאמר אברהם לחוד משום דמוקדם בתורה וכן י"ל על המקשין שהקשה אחר זה אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב ה"נ דילמ' באמת כן שהוא עובר ויש ליישב ודוק' ושאר קושיות שבמאמר זה לא רציתי להאריך מאחר שכבר המה כתובים בע"י במהרש"א ובהרי"ף ע"ש:

רש"י חמסי עליך חמס העשוי לי עליך כו' כשהתפללת להקב"ה כו' לא התפללת אלא עליך והי' לך למתפלל על' שגינו והייתי אני נפקדת עמך ועוד דבריך אתה חומס מפני שאת' שומע בזיוני ושותק

קשה מנ"ל לרש"י שאמרה כן ב' ענייני' תלונות שהוכרך לפרש ועוד דבריך כו' ומאי בעי רש"י בזה וי"ל דה"פ של רש"י דאי לאו ועוד לא הייתי אומר חמסי עליך אני מטיל העונש מאחר שלא התפלל

פרשת לך לך

התפלל אברהם עליה משום דידוע הוא שהקב"ה מתאוה לתפילת
של צדיקים אשר מפני זה היו אמותינו עקרות א"כ אין לשרה להאשים
את אברהם אבל מאחר שאמרה לו שאתה שומע בזיוני ושותק ע"כ
טעם זה אינו שהרי רש"י פי' על פסוק ותקל בגבירתה בעיניה אמר' שרי
זו אין סתרה כבלויה מראה עצמה כאלו צדקת ואינה צדקת שלא
זכתה להריון כל השני' הללו כו' וא"כ לפ"ז אמרה ועוד שאתה שומע
בזיוני ר"ל של הגר שבזה אותי במה דלא זכיתי להריון כל השני' הללו
ואתה שותק ומן הדין לא היה לך לשמוע בזיוני שהרי יש לך להשיב
שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים וא"כ עכשיו שאתה שותק א"כ
חוזר תלונתה הראשון שאמרה שהיה לו להתפלל עליה ואחר שראתה
שהטעם מה שהיא עקר' מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתה אינו עולה
לדעת אברהם והוא מאחר דשותק וא"כ יהיה בתלונה שניי' של ועוד
שפירש"י כמו הוכחה לפירוש הראשון ודוק כי ברור הוא: שמעתי
מפי הרא"ש והקצין מהור"ר ברוך מק"ק פ"פ דאדר:

פרשת וירא

בגמ' דשבת פ' מפנין אבעיא להו הני ד' וחמש קופות דקאמר אע"ג
דאית לי' אורחין טובא או דילמא הכל לפי אורחין ואת"ל הכל לפי
אורחין חד גברא מפנה לכולהו א"ר גברא גברא מפנה לנפשי' וכו'
ת"ש פעם אחת הלך רבי ומצא מקום דחוק לתלמידים ועימר רבי
כל השדה כולה ש"מ חד גברא וכו' וליטעמיך רבי כרנפשי' עימר כו'
תוס' בד"ה ר' כרנפשי' עימר פי' כל השדה כולה:

ונראה דקשה לתוס' מאי פריך המקשן דלמא הא דאין דרכו של נשיא
לעשות היינו אם אין עושה לעצמו רק לאחרי' אבל כאן שעימר רבי
לעצמו ושריה לנשיא ע"ז תירצו פיר' כל השדה כולה וא"כ עימר כל
השדה אף שאינו לצרכו ולכן פריך שפיר וכי אורחה דנשיא לעשות
מלאכה לאחרים וק"ל:

ב"מ פ' השוכר את הפועלים דפ"ו מעשה בר"י בן מתיה שאמ' לבנו
צא ושכור לנו פועלים הלך ופסק להן מזונות וכשבא אצל אביו א"ל
בני אפי' אם אתה עשה להן סעודה כסעודת שלמה בשעתו אי אתה
יוצא ידי חובתם שהן בני אברהם יצחק ויעקב וכו' למימרא דסעודת
אברהם עדיפ' מדשלמה והא כתיב ויהי לחם שלמה ליום אחד ל'

כור

כור סולת וכו׳ ואילו גבי אברהם כתיב ואל הבקר רץ אברהם וגומר
ואמר ר״י אמר רב בן בקר אחד רך שנים וטוב שלשה א״ל התם
לתלתא גברא רבא לכל ישראל :

וקשה למה הביא מה שאמר ר׳ יהודה אמר רב הלא בלא רב יהודה היה
קשה יותר דהוה משמע רך בן בקר אחד ונרא׳ דבלא רב יהודה ה״א אף
גבי אברהם היה מרבה מאד יותר מדשלמה והא דקאמר בן בקר יחיד
משום דרבים נקראים לשון יחיד כמו ויהי לי שור וחמור לכך מייתי הא
דרב יהודה דהיה רק ג׳ ולכן פריך שפיר וק״ל : (ועיי׳ בס׳ עמ״ה)

ב״מ פ׳ השוכר את הפועלים איה שרה אשתך יודעין היו מ״ה שרה
אמנו היכן היא ומאי הנה באהל אלא כדי לחבבה על בעלה :

קש׳ דהא דקאמר יודעי׳ היו מ״ה משמע דקשה ליה למה למימר איה א״כ
מה קאמר ומאי הנה באהל הל״ל ומאי איה וי״ל דה״פ דהא לעיל מייני׳
את׳ הכי למה נקוד על איו שבאליו כשם ששאלו לאברהם על שרה כך
שאלו לשרה על אברהם איו אברהם וא״כ ה״ק יודעין היו שרה אמנו
היכן היתה שהרי שאלו לה באמת על אברהם אך א״כ למה אמרה
התורה תשובת אברהם ולא תשובת שרה מה שהשיבה להם כששאלו
על אברהם אלא ללמדך כדי לחבבה על בעלה ודוק :

ע״קמ״ש שם למה נקוד על איו שבאליו למדה תורה דרך ארץ שישאל
אדם באכסני׳ שלו דקשי׳ מכ״ל דלמא הא דנקוד משום לאוריין ששאל
לשרה על אברהם כמו ששאלו אברהם על שרה וכמ״ש תוס׳ שם בשם
ב״ר · וי״ל דהא והא איתא דאי מוכח דשאלו לשרה על אברהם קשה
למה באמת כן וכ״ל משום דדרך ארץ לשאול באכסניא שלו וק״ל :

נזיר דף כ״ג א״ר נחמן בר יצחק גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא
לשמה איני והאמר רב יהוד׳ לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצו׳ אפי׳
שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה תו׳ הקשו מהא דאמרינן
כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא ותי׳ היינו לקנטר
אבל לקנות שם שרי ע״כ :

קש׳ מאי פריך המקשין מהא דא״ר יהודה אמ׳ רב דילמא רב נחמן איירי
שעוסק שלא לשמה היינו לקנטר וי״ל דא״כ הי׳ לי׳ לר״נ לפרש ממצוה
שלא לשמה היינו לקנטר דלא תטעה לומ׳ בכל שלא לשמה א״ו דבאמת
לית לי׳ לתרץ לפ״ז מקשה שפיר מר׳ יהודה אמר רב כו׳ ודוק :

ילקוט דף כ״ה ע״ב ויאמרו לא כי ברחוב נלין ממאנין לקטן ואין
ממאנין לגדול וכן הוא ברש״י בחומש :

קשה מהא דאמרינן בב"מ דפ"ו ויעבר נא מאי מלמד שמסרבין לקטן
ואין מסרבין לגדול היה להגמ' להביא ראייה מן ויאמרו לא כי ברחוב
כו' דהוא מוקדם וי"ל דגמ' בעי להביא ראייה דאף לגדול מסרבין קצת
לכן ליכא ראי' מן לא כי כו' דמשמע שסירבו קצת נגד לוט אבל לרש"י
והמדרש הנ"ל דרוצין להביא ראי' דמסרבין לקטן כלל לכן מייתי קרא
דלא כי ברחוב נלין ודוק : (ועיי' בס' עמק השוה ותמצ' ישוב הנכון)

נזיר דף כ"ג כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם
משל לשני בני אדם שצלו את פסחיהם אחד אכלו לשם
אכילת גסה ואחד אכלו לשם מצוה · זה שאכלו לשם אכילה גסה
פושעים יכשלו בם וזה שאכלו לשם מצוה צדיקים ילכו בם · ופריך
פושעי קרית ליה פסח מיהא קעביד ומסיק דקאי על לוט ובנותיו·
ובתוס' ד"ה פסח מיהא קעביד משמע דאכילה גסה שמה אכילה
והא אמרינן האוכל אכילה גסה בי"ה פטור מכרת משמע דלא שמה
אכילה ומפרש ר"ת דתרי עניני אכילות הן התם מיירי שהוא שבע
כ"ב שהוא קץ במאכל ובההיא אמרינן שהוא פטור וכו' :

וקשה לפי' תוספות דמחלק בב' ענינים אכילה גסה א"כ מאי פריך
המקשן פושעי קרית לי' פסח מיהו קעביד דלמא הא דאקרי פושע
מיירי שאכל אכילה גסה כ"כ כמו בי"ה דלא שמה אכילה כתי' תוס'·
וי"ל דע"כ מוכח למקשי' דלא מיירי באותה אכילה גסה המרוב' יותר
מדאי דאי לא תימא הכי יהי' קשה ל"ל למימר צדיקי' ילכו בם זה שאכל
לשם מצוה הלא אף שאכל אכילה גסה אם אינו קץ בה צדיקי' ילכו בם
קרינן דשמה אכילה ופסח קעביד וא"כ היה לה לחלק בין פושעים
יכשלו בם זה שאכל לשם אכילה גסה וצדיקים ילכו בם זה שאכל לשם
אכילה גסה שאינו קץ במאכל ומדלא מחלק הכי ש"מ דלאו בהכי
מיירי רק פושעי' יכשלו בם מיירי שאכל אכילה גסה ואינו קץ במאכל
לכן פריך שפיר פושע קרית ליה פסח מיהו קעביד ודוק :

פרשת חיי שרה

פסחים דף ג' ע"ב וכל היכא דכי הרדי נינהו (פי' לשון נקי או לשון
מגונה) משתעי בלשון נקיה והא רוכבת ויושבת דכי
הדדי נינהו וקאמר רוכבת (ומשני) רכבת כתיב תוס' ד"ה רכבת
כתיב וא"ת לכתוב נמי ישבת ואומר ר' דלא מצי למיכתב ישבת דכל

היפא דכתיב יושב בלא וי"ו אתא לדרשא כדרשינן ולוט ישב בשער סדם אותו היום מינהו שופט ע"כ:

ק' למה לא הביאו תו' ראייה ממה דמוקדם בתורה גבי אברהם והו' ישב פתח האהל ודרז"ל ישב כתיב ביקש לעמוד א"ל וכו' וכן פירש"י פ' וירא וי"ל דכוונת התוס' דישב חסר וי"ו יהיה לדרש' דהיינו זולת הדרש יהיה פירושו שוים כמו רכבת וישבת זולת וי"ו ופירושו לשון עבר וכן פירושו של ולוט ישב אותו היום מינהו שופט כי זולת וי"ו פי' ישב לשון עבר ובא הדרש ומהפך אותו דהוא אותו היום מינהו שופט ולא לשון עבר אבל גבי אברהם דכתיב והוא יושב באמת פירושו עבר אף עם הדרש וא"כ אינו דומה לכאן מה שהוא לשון הווה ולכן הביאו תוס' קרא דלוט ישב דהוי דומיא דהכא לשון הוה: שמעתי מפי ה"ה מהור"ר ברוך זצ"ל

ב"ב דף קט"א וה' ברך את אברהם בכל ר' מאיר אומר שלא היתה בת ר"י אומ' בת היתה לו ובכל שמה והק' תו' וא"ת למה לא השיאה ליצחק למ"ד עכו"ם מותר בואחותו כו' א"נ מהגר היתה ולא משרה:

קשה לעיל (דף ט"ז) וז"ל וה' בירך את אברהם בכל ר"י אומר שהיה לו בת כו' היה לו לתו' להקשות שם וא"ת למה לא השיאה וכו' ויש לייסב ודוק׃ ועוד י"ל מה תירצו קטנה היתה הלא רבקה נ"כ קטנה היתה שהרי בת ג' שנים היתה כדאיתא ברש"י בחומש ושמא דזהו אינו קושיא כ"כ דאיכא למימר בת אברהם היתה עדיין קטנה מאוד יותר מרבקה דהיינו פחותה מבת ג' שנים ודוק:

יומא דף כ"ב א"ר יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר מאברהם דאילו גבי אברהם כתיב עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ואילו גבי איוב כתיב איש תם וישר וסר מרע וירא אלהים וי"ל לפרש"י על הפסוק ובפ' נח כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה ולא נאמר צדיק תמים מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו:

ומ"ל לפ"ז דגדול וכו' דילמא גבי אברהם היה בפניו לכך נאמר ירא אלהים לחוד אבל גבי איוב היה שלא בפניו וי"ל בודאי היה נביא וידע מה שדיבר עליו שלא בפניו ולא שייך למימר מקצת שבחו בפניו וק"ל:

תענית דף ד' א"ר שמואל בר נחמני ג' שאלו שלא כהוגן אליעזר עבד אברהם דכתי' והיה הנערה אשר אומר וכו' יכול אפי' חיגרת או סומא וכו' שאול בן קיש דכתיב והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו לאשה יכול אפי' ממזר וכו':

קשה דאי' במדרש קהלת שהביא משל על שאל מה אתן לך וכו' אלא הריני שואל את בת[illegible]בכלל משמע עושר וכבוד היא בכלל בתו

פרשת חיי שרה

קשה מנ"ל שלא כהוגן דלמא כהוגן וכן אמר אם הוא יהיה ממזר יעשרנו ואם לא יהי' ממזר יתן לי בתו לאשה ומוכח דאמ' תרתי עושר או בתו דאל"כ הל"ל בתו לחוד ועושר בכלל וע"ק על תוספ' שהקשה והא דלא אמ' לגבי אליעזר משום ממזרת ומשו' שפחה דלא שייך עדיין ממזרת דעדיין לא נתנה תורה וקשה לפ"ז לא תירצו תוס' בכ"ב גבי אברהם בת היתה לו ובכל שמה והקשו שם ולמה לא השיאה ליצחק ותירצו משום דהיתה בת הגר ע"ל סי'כ' הלא משמע הכא דלא הוזהרו על עבירות קודם מ"ת ודוק וצ"ע: (ועיי' בספר עמק השוה):

ברכות דף ס' מנוח ע"ה היה דכתיב וילך מנוח אחרי אשתו וקאמר התם למאי דקאמר רב נחמן מנוח ע"ה היה אפי' בר בי רב לא קרא דכתיב ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי אחר איש ולא לפני האיש:

וקשה מנ"ל דלא קרא בר בי רב דלמא אחורי אשתו מותר ומנוח הלך אחורי אשתו ממש · וי"ל דקים"ל אחורי ארי ולא אחורי אשה אפילו אחורי אשתו דאין הכל בקיאי' בקרוביו ולפ"ז היאך הלך אחורי אשתו דילמא הרואה יאמר שהוא לאו אשתו · ומדלא חש לזה ע"כ סבר שמותר לילך אחורי אשה אחרת נמי ולכך שפיר אפי' בר בי רב לא ידע ודוק קושי' זו ותירוצו בח"א ע"ש:

קדושין פ"א דף ב' האשה נקנית בשלשה דרכי' כו' בכסף מנ"ל גמר קיחה קיחה משדה עפרון כתיב הכא כי יקח אשה וכו' השדה אשר קנה אברהם וכו' שם ע"ב ד"ה א"נ וכו' וקשה א"כ הוה ליה לאתויי השדה אשר קנה אברהם וי"ל דמההיא ליכא למירק דאיכא למימר השד' אשר קנה אברה' בחזקה או בשטר דלא כתי' אשר קנה בכסף: ויש להקשות אמאי לא מתרציה תו' כמו שתירצו הן בעצמן בדף כ"ו גבי נכסי' נקני' בכסף מנ"ל אמר קרא שדות בכסף יקנו תוס' שם הא דלא מייתי מקרא דכתיב גבי עפרון משום דדילמא הני מילי מנכרי שכל קנינו בכסף וכו' וגר' דהכא ליכא לשנויי שאני נכרי שכן כל קנינו בכסף דהכא אשה גבי ילפינן קיחה קיחה משדה עפרון דהוי עפרון נכרי וילפינן כסף מיני' ולא אמרינ' שאני נכרי דכל קנינו בכסף לכך לא מתרצים התוספות כמו שתירצו בדף כ"ו והנ"ל וק"ל:

פרשת תולדות

יבמות פ' הבא על יבמתו דס"ד אמר ר' יצחק אבינו עקור היה שנ' כו' לנוכח אשתו על אשתו לא נאמר אלא לנוכח אשתו מלמד ששניהם עקורי'

עקורי' היה א"ה ויעתר לו כו' לפי שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע׃

יש להקשות מנ"ל שאינו דומה דילמא לכך נאמר ויעתר לו ולא לה כדאי' בילקוט דף ל"א סוף ע"ב ויתן את כל אשר לו ליצחק ר"י אומר בכורה ר' נחמיה אומר ברכות ר"ל שיברך למי שירצה ויקוים מה שנאמ' מברכיך ברוך וא"כ לכך נאמר ויעתר לו ר"ל הועיל ליצחק הברכה שבירכו לכך נתקיימה בו וק"ל׃ (ונראה שזהו באמת משני רש"י אינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לפי שניתן לו הברכות מאביו ודוק)׃

ילקוט דף ל"ה ע"ג אורריך ארור ומברכיך ברוך ולהלן גבי בלעם נאמר מברכיך ברוך ואורריך ארור ר"ל דמסיי' בארור אלא בבלעם ע"י שהיה שונא פותח בברכה ומסיים בקללה וכו'׃

קשה הלא גבי אברהם ג"כ כתיב ואברכה מברכיך ומקללך אאור׃ והתם מאי איכא למימר׃ והדבר צריך תלמוד׃ ודוק לייש"ב׃ (ול"נ בפשיטות וא"כ לפנים דגבי ברכת יצחק ליעקב׃ וכן בלעם לישראל משמעו' הברכה והקללה למי שיברך או יקלל לישראל שיהא המברך מבורך ומקלל יקולל רק צדיקי' תחילת יסורי' כו' משא"כ רשעי' ובפירש"י כזה הסדר ע"ש לכך הקדים זה בברכה וזה בקללה משא"כ גבי אברהם שהקב"ה מסר לו המפתח של ברכות וקללות שיחול על מי שיברכנו או יקללנו וליכא נפקותא במוקדם ומאוחר ודוק)׃

רבה פ' ז"ו דע"ד ר' ישמעאל בר' יוסי פגע ביה ההוא עכו"ם יתיב לירת שלמ' א"ל כבר מלתך אמור' הדר פגע ביה חד עכו"ם וקללי' א"ל כבר מילתך אסורה א"ל תלמידיו ר' כמו דאמרת לדין כך אמרת לדין׃ א"ל שכ"כ מברכיך ברוך ואורריך ארור וכן הו' בגמ' דברכו' ירושלמי׃

יש להקשות לפ"ז כי נותן אדם שלו' לחבירו לא יצטרך להשיב לו שלום מטע' מברכיך ברוך ר"ל אם הוא מברך אותו או גם הוא בעצמו מבורך ונר' דזה אינו קושיא דכשמחזירין לו שלום או לכל אחד יש שתי ברכות בידו ע"ד המשל כשראובן נותן שלום לשמעון או יש ביד ראובן ברכה אחת וביד שמעון ברכה א' מטעם מברכיך ברוך וכשהשיב שלו' שמעון לראובן או ראובן מבורך משמעון וגם שמעון מבורך מטעם מברכיך ברוך וא"כ הרי ביד כל א' שתי ברכות ודוק׃ אך קשה למה הביא רבי ישמעאל בר' יוסי לתלמידיו מפסוק הנאמר גבי בלעם ולא הפסוק האמור גבי יצחק בפ' זו או הנאמר גבי אברהם וצ"ע׃ עוד קשה דאמרי' בברכות פ' שני אמרו עליו על ר"יבז שלא הקדים לו אדם שלום מימיו אפי' גוי בשוק (ועיין במהרש"א ובש"ע י"ד בס"ו מאי אפי' ועיין

בספר

אלא מצדיק וה א"כ יהי' הפי' של רש"י להיפך ויעתר לו ה' ר"ל תפילתו שהיה מתפלל עליה יותר נשמעת מתפילת רבקה שהיתה מתפללת עליו באמת הטעם משום שאינו דומה כו' ולכן מגדה נשמעת יותר כמו שהם נבי ר"ע: שמעתי מפי ה"ה מהור"ר ברוך ז"ל מפ"פ דאדר:

רש"י וישמור משמרתי פי' אפי' הרחקה שניות לעריות:

קשה א"כ מה הקשו תו' בפ' מי שמת על מרו"ל בת היתה לאברה' ובכל שמה ומ"ת כו' למה לא השיאה ליצחק והלא לרש"י דהכא אין מקום לקושיא זו ויש ליישב ודוק:

פרשת ויצא

מ"ד מה נורא כו' מלמד שהראהו בית המקדש בנוי וחרב ובנוי מה נורא המקום הזה הרי בנוי כד"א נורא אלהי' ממקדשיך אין זה הרי חרב כד"א על זה היה דוה לבינו וכו':

קשה הרי כתיב אין זה והיכי יליף מיניה חורבן כ"ש דכתיב ביה זה כמ"ש על זה היה דוה לבינו וי"ל דה"ק דברישא כתיב מה נורא המקום הזה דיליף מיניה בנוי וכתיב גבי נורא זה א"כ מה שאמר אח"כ אין זה ה"פ אין זה האמור אבל נורא רק זה אחר שהוא על זה היה דוה לבינו והוא החורבן וק"ל:

מגילה דף י"ג ע"ב ומאי צניעותיה דהוה ברחל דכתיב כו' כיון דאתא ואמר בן רבקה אנא וכו' א"ל מניסבית לי אמרה ליה אין מנסבנא לך אלא אבא רמאי הוא לא מצית למיקם ביה א"ל אי רמאי הוא אחור' אנא ברמאות אמרה ליה וכי שרי לצדיקים לסגוי ברמאות אמר לה דכתיב עם נבר תתבר ועם עקש תתפל אמר לה ומאי רמאותיה אמרה ליה אחתא קשישא כו':

קשה דלמה לא שאל לה מיד בקינור ומאי רמאותיה כשאמרה אבא רמאי ולמה אמר תחלה אחוה אנא ברמאות וכו': (ובמס' בב"ב דקכ"ג באמת גרס שם הגמ' בהיפוך ששאל לה תיכף מאי רמאותי' ע"ש):

רש"י כל הסימנים הללו למה לפי שידע בו שהוא רמאי א"ל אעברך ברחל וש"ת רחל אחרת מן השוק ת"ל בתך: וש"ת אחליף ללאה שמה רחל ת"ל הקטנה כו':

והקשו המפרשים דלא הל"ל רק בתך הקטנה ותי' דאי לא היה אומר רחל הי' נותן לה זלפה זה יהי' נמי בתו מפלגש כפירש"י שם בפ' והיתה קטנה יותר מרחל: וקש' ע"ז א"כ השתא נמי שמא יקרא לקטנה מרחל שם רחל: וי"ל דהלא באמת זלפה לא הית' בתו ממש כיון דהית' מפלגש וגם לא הי' שמה רחל ולא חש יעקב' שיעש' כ' רמאו' כי תרתי לא עבדי:

לנו התורה כאן כויוג שני לרמז דזיוג שני של אברהם היה לפי מעשיו (כלומ' השתא היתה נאה במעשי' יותר ממה שהיתה בתחילה) ודוק:

חולין פ' כל הבשר דף קי"ג ריש ע"ב מנא ה"מ דכל בהמה משמע בלא תבשל גדי בחלב אמו דלמא גדי דווקא א"ר אלעזר אמר קרא (בפ' וישב) וישלח יהודה את גדי עזים כאן גדי עזים הא כל מקום שנ' גדי סתם אפי' פרה ורחל במשמע ולילף מיניה כתיב קרא אחרינא (בפ' תולדות) ואת העורת גדיי' העזים הא כל מקום שנ' גדי סתם אפי' פרה ורחל במשמע ולילף מינירה הוה לירה שני כתובים הבאים כאחד וכו':

וקשה למה לא הביא ראייה תחילה מפסוק דפרש' תולדות שהוא קודם בתורה ולמה הביא תחילה מפ' וישב וי"ל דר"א ידע שיש לשאול עליו ולילף מיניה ויצטרך להביא גם ראייה מפ' וישב כדי שיהי' שני כתובים כאחד לכן הקדים הפסוק של וישב כדי שירגיש המקשן למה לא הביא מפסוק דתולדות ויתרץ בעצמו דתולדו' לחוד יש לשאול ולילף מיניה לכן הביא מפסוק דוישב להורות שהמה שני כתובים כן אפשר לומר שהיה בדעת ר' אליעזר שהשיב תחילה מפרש' וישב אבל המקשן אף שהרגיש בכל זה כנ"ל מ"מ הקשה ולילף מיניה דאף כוונתו ודעתו היה למ"ד שני כתובין הבאין כאחד מלמדין ור"א סבר שהקשה כפשוטו ולילף מיניה הלכך השיב כתיב קרא אחרינא להורות שני כתובים והמקשן עומד כסברתו שני כתובים מלמדים לכן הקש' ולילף מיניה בפעם שנית ור' אליעזר סבר שעדיין לא הרגיש המקשן משני כתובים לכך פירש לו דבריו הוה להו שני כתובים והקשה לו המקשן הניחא למ"ד אין מלמדין ודוק והבין:

רש"י ויעתר לו ולא לה שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע:

קשה הא ארז"ל במס' תענית גבי שאמ' ר"א כ"ד רננות ולא נענה ור"ע אמר אבינו מלכנו ונענה וקאמ' בגמ' לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו ופי' בעל י' מאמרות על זה דר"ע נקרא מעביר על מדותיו מאחר שהוא בן גרים ומדתו אינו גורמת להיות חסיד וזהו מעביר על מדותיו שהיה כופה מדותיו ר"ל מדות אבותיו · וא"כ אדרבא מוכח מיני' להיפך דנתקבלה תפלת ר"ע יותר מתפלת ר"א והוא מאחר שר"ע הוא בן גרים · וי"ל ע"ד מ"ש במדרש לנכח אשתו שהיה מתפללת כל בנים שאתה נותן לי לא יהיה אלא מגדקת זו ובן היא מתפללת כל בנים שאתה נותן לי לא יהיה אלא

אלא מעתה וכו׳ היה לסתור הסברא מכח קושיא זו דדילמא גבי לבן
היו הבני׳ מבנות אבל בן הבן אכתי לא נפשוט י״ל אם יפשוט לבן הבת
מהבנות בנותי כ״ש בן הבן שהוא מסתבר טפי להיות כבנו ודוק :

נדרים דף ס״ד ע״א ד׳חשובי׳ כמתים כו׳ומי שירד מנכסיו וכו׳דכתי׳
כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשיך וכי מתו היו והלא דתן
ואבירם היו אלא שירדו מנכסיהן · והקשה רבינו ניסים בנדרים שם
ותוס׳פירשו בע״ז דליכא למימר דסומין היו שנ׳ העיני האנשים ההם
תנקר וכו׳ ול׳ כא למימר מצורעים היו הלא היו במחנה וליכ׳למימר
בשעת מ״ת נתרפאו ולכך היו במחנה אבל קודם לזה היו באמת
מצורעים דזה ג״כ אינו שהרי אחר העגל חזרו למומן :

קש׳דלמא לעולם נתרפאו לאחר מ״ת ומה שחזרו למומן בשעת העגל
הלא משנה היא במס׳נגעים אדם כי יהיה בו נגע כרעת ולא שהיה
כבר קודם מ״ת וא״כ אינו מטמאי׳הנגעי׳שהיו קודם מ״ת וא״כ איכא
למימר מצורעים היו ומה שהיו במחנה מפני שאינו מטמאים כנ״ל ·
ונר׳דע״כ מוכח דלא היו מצורעי׳דמאיצטריך רחמנא לכתוב כי יהיה
בו׳דאם איתא דמצורעים היו א״כ מוכח מהם דאינו טמא קודם מ״ת
מכח שהיו במחנה אלא ש״מ דלאו מצורעים היו ודוק · ואין להקשות
דלמא לעולם מצורעים היו והא דכתיב כי יהיה דאיכא למימר דאלו
לא נאמר כי יהיה נגע כו׳ה״א דירדו מנכסיהן לכך כתיב כי מתו אבל
באמת נגע שהי׳קודם מ״ת לא נודע מכאן שאינו מטמא׳לכך איצטרך
למיכתב כי יהיה כו׳ אבל באמת מצורעים היו זה ג״כ ליתא דמהיכי
תיתי למימר כי מתו פירושו שירדו מנכסיהן שהרי אין לו שום ראייה
שחשוב כמת אלא מכי מתו כל האנשי׳ וכו׳ואי איכא לפרושו מצורעי׳
היו מהיכי תיתי לפרוש על עניות מה שאין ראייה על עניות משא״כ
מצורעי׳ יש ראייה שחשוב כמת ממה שנ׳אל נא תהיה כמת ומסתברא
טפי למימר כי מתו שנעשו מצורעים ממה שירדו מנכסיהן וא״כ הדרא
קשיא לדוכתא לא לכתוב כי יהיה אלא ש״מ שירדו מנכסיהן :

ברכות פ״ק דף ז׳ ע״ב ראובן א״ר אליעזר אמרה לאה ראו מה בין בני
לבן חמי דאלו בן חמי אע״ג דמדעתי׳זבין לבכורתא חזו מה כתיב בי׳
וישטום עשו וגו׳ ואילו בני אע״ג דבעל כרחיה שקלי׳ לבכורתא מני׳
ונתנה ליוסף אפ״ה לא איקני בי׳דכתיב וישמע ראובן ויצילהו מידם :
מקשין העולם מנא ליה לר׳ אליעזר הא דאמרה כן לכך קראה שמו
ראובן הלא מקרא מלא דיבר הכתו׳כי אמרה כי ראה ה׳בעניי ותקרא
שמו ראובן דמשמע דבשביל כן קראה שמו ראובן ושמעתי תירץ על זה
דמדכתיב

חולין דף צ"א ע"ב כתיב ויקח מאבני המקום וכתיב ויקח את האבן א"ר יצחק מלמד שנתקבצו כל אותן האבנים למקום א' וכל א' וא' אמר עלי יניח צדיק זה את ראשו תו' ד"ה כתיב ויקח מאבני מקום וכתיב ויקח את האבן לפי פשוטו יש לפרש שלקח אבן אחד מאבני המקום ע"כ :

קשה מאי בעי תוספו' (וי"ל דיש לומר כדברי ר"י שנתקבצו כל אבנים למקום א' כו' היינו אחר ששכב והניח ראשו על א' וע"ז קאמר במסקנא תנא כולן נבלעו באחד רק ע"ז יקשה מ"מ מ"כ אי הפי' ויקח מאבני המקום שלקח אבנים הרבה יקשה מנ"ל לר"י שנתקבצו ועשו מריבה כו' ומנלן התנא כולן נבלעו כו' דילמא יעקב גופ' סדרם כך זה ע"ג זה ונתנם באמת כולם תחת מראשותיו וכ"ל דהוכחת' מכח קושי' וכתי' ויקח את האבן כו' רק יש להקשות דילמא באמת ויקח אבן א' מאבני המקום אך ע"ז יקשה מאי קמ"ל לא לכתוב רק סתם ויקח אבן גו' וכל זה הביאה לדרשה מלמד שנתקבצו כו' כי הוא לא סדרם תחת ראשו כנ"ל רק אבן א' שם מראשותיו ושארי אבני' נתן לבדדי הראש ולפ"ז יקשה אם יעקב בחר לו באחד הואיל וזכה בו תחילה למה יקח משכבו מתחתיו וכי מאי איכפת לאחריני אלא ודאי פי' הגמ' כך היא שקודם כל נתקבצו כל אבנים כו' וכל א' וא' כו' עד שנתפשרו ונבלעו בא' וע"ז שייך שפיר ויקח מאבני המקום והיינו מרבים שהי' שם לקח אחד המחזיק כולם והיינו אחרי שנעשו כולם כאחד דמחלוקת והשוואתם הי' הכל קודם לקיחתו וזהו שפי' לן התו' בנא לשונו לפי פשוטו דייקא לפי פשוטת המקרא דכתיב ויקח מאבני לשון רבים ואח"כ ויגם לשון יחיד · משמע שלקח אבן א' מאבני המקום ירבה מהאבני' שהיו כבר באותו מקום הרבה והיו לאחדים כנ"ל ולכן נמי לא גרס תו' מאבני' הרבה רק מאבני מקו' ולפ"ז שפיר קאמר להלן ויקח את האבן וזהו מראה לנו התורה במאי שכתוב פעם אחד מאבני לדרוש ר' יצחק כו' והתנא הנ"ל ותו' לא בא רק לבאר לנו הדרוש של ר' יצחק עם התנא כולן כו' ודוק) : (ועיי' בספ' עמ"ה שחברתי ותמצא עוד תירוץ מספיק) : ועיין ברנוף אהבה

יבמות דף מ"ב ע' ב א"ל רבה לרבה בר מרין מנא הא מלת' דאמרי' רבנן בני בנים הרי הם כבנים אילימא מדכתיב הבנות בנותי והבנים בני אלא מעתה והצאן צאני הכי נמי אלא דקנית מינאי ת"נ דקנית מנאי ופרש"י מנא הא מלתא כו' אבני בתו קאי דבן בנו פשיטא לן :

קשה מנלן לרש"י דילמא אבן בנו נמי קאי ואין לומר דע"כ מוכח אבן בנת מבעיא ליה מדקאמר אילימא מדכתיב הבנות בנותי והבני' בני

פרשת ויצא

לפרושי שנתן הקב"ה המפתח למלאך ואותו מלאך פותח את רחמה וק"ל: (ועיין במהרש"א שם)

פרשת וישלח

חולין דף ז' ע"א ר' פנחס בן יאיר אזיל לפדיון שבוים פגע ביה בגינאי נהרא א"ל חלוק לי מימיך ואעבר בך וכו' חלק ליה הוה בהדיה ההוא גברא דהוה דרא קימחא לפיסחא א"ל חלוק ליה מימיך נמי להאי דבמצוה עסיק הליק ליה הוה ההיא טייעא לוי בהדיה א"ל חלוק ליה נמי להאי אמר רב יוסף כמה נפיש האי גברא ממשה דאילו התם חדא זימנא הכא תלתא זימני:

להקשות כוה מנ"ל דעדיף ממשה דילמ' אי הו' צריך לחלוק לג' פעמים הוה נחלק למשה נמי ג' פעמים (ועיין במהרש"א ובמהדורא בתרא של מהרש"א וספר תורת חיים):

חולין דף ז' ע"ב ר' פנחס בן יאיר איקלע לההוא אושפיזא. רמי ליה שערי' לחמרא לא אכל חבטינהו לא אכל נקרינהו לא אכל א"ל דלמא לא מעשרן עשרנהו ואכל:

פירש רש"י חבטינהו בנפה וכו' וליכא למימר לשון דישה דמעיקרא היו עומדין בקליפתן דא"כ אמאי לא אכלה מעיקרא הרי לא נתחייבו במעשר כו' עיי' במהרש"א ו"ל וליכא למימר דמעיקרא לאו משו' מעשר לא אכלה אלא משום שלא הי' טובי' לאכילה כן עם הפסולת ואחר שחבטינהו לא אכלה משו' חיוב מעשר שנתחייב או דא"כ מאי אשמעי' תלמודא בהא דלא אכלה עד דחבטינהו מעיקרא עכ"ל: (וי"ל היאך יהי' ה"א כלל לומ' הפי' חבטינהו היינו דישה ומשו' שלא הי טובי' לאכילה לא אכלה. ולפ"ז צריכין לפרש נקרינהו בנפה שהוא יותר מדיש' לבער הפסולת. אך עדיין י"ל דילמא מש"ה לא אוכלת עד שינקרינהו בידי' מן האבני' והפסולת מעט שנשאר אחר כל כמו שפירש"י הטחח באמת על נקרינהו ודוק):

חולין דף ו' ע"א כותיים מ"ט גזרו עליהם כו' דמות יונה מצאו להם בראש הר גריזים והיו עובדין אותה וגזר ר"מ שאר מקומות אטו אותו מקום תו' ד"ה דמות יונה כו' יש במדרש שהיא ע"ז שהטמין יעקב תחת האלה:

קשה מאי בעי' תוס' בזה. ושמעתי על זה דקשה לתוס' מאחר דקי"ל במס' ע"ז מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי היא אסורה מפני שכיוצא בהן נעבדו וא"כ קש"הל"ל בקיצור דמות יונה כו' ל"ל שהיו עובדי' דבלאו

הכי

דמדכתיב כי אמרה כי ראה דק' מאי אמרה אלא אותו הטעם המפורש בפסוק אמרה אבל בלבה היה לה טעם אחר מה שא"א לאמרו שלא יוודע לעשו דהיינו ראו בין בני לבן חמי הוא דבר גנאי לעשו לכך אמרה בפני הבריות טעם אחר דהיינו ראה ה' בעניי וק"ל (ועיי' בספר עמק השוה יישוב נכון בשני אופני') אבל עיקר הקושי' אשר קשה לי הלא מאמר וישמע ראובן ויצילהו מידם הי' קודם שנטלה ממנו הבכורה דהבכורה נטלה הימנו קודם מיתת יעקב בפ' ויחי : קושיא זו הביא ח"א במס' ב"ב דף קכ"ב ע"ש ובחדושי מהרש"א על הסדרי' :

ברכות דף ס' ע"א הצועק לשעבר וכו' כיצד היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זה תפילת שוא ופריך בגמ' ולא מהני רחמי והא מותיב ר' אבא מ"ד ואחר ילדה בת מאי ואחר שדנה לאה דין בעצמה וכו' ואבעית אימא התם בתוך מ' ימים הוה כדתניא ג' ימים הראשונים יבקש כו' משלשה ועד מ' שיהא זכר כו' ופריך ומי מהני רחמי והאמר ר"י אשה כי תזריע וילדה זכר אשה מזרעת תחלה יולדה זכר איש מזריע תחילה יולדה נקבה כו' ע"ש :

י"ל דה"ל להקשות מיד מקרא דאשה כי תזריע כו' אשה מזרעת תחילה כו' על קרא ואחר ילדה בת דנפקא מהתם מיד נהפכה והית' לבת וי"ל כל"ז למד הלימוד דאשה כי תזריע אמת והאי ואחר ילדה בת דנהפכה בתפילתה הי' מעשה ניסי' ואין מזכירי' מעשה ניסים כמו שמתרץ הגמ' לעיל על קושי' מתניתן מש"כ לפי תירוץ ואיבעי' אימא דמהני רחמי לכל אדם מקשה שפיר ודוק : ועוד י"ל לפי המסקנ' שם דמתרץ הכ"ע שהזריעו שניהם בבת אחת ובזה מהני רחמי' לפ"ז היאך סתם התנא דמתניתן הצועק לשעבר כו' כיצד כו' וי"ל דבאמת דייק תנא דמתניתן כאשר הוא במסקנ' ונקט בלישני' היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד אשתי זכר דמשמע לאחר מ' יום מדלא מתפלל רק על לידה ולא על עיבוריה ודוק :

תענית פ"א דף ג' א"ר יוחנן ג' מפתחות בידו של הקב"ה שלא מסרו לשליח ואלו הן מפתח של חיה וכו' שנ' וישמע אלי' אלקים ויפתח ארת רחמה :

קשה אמאי לא מייתי מקרא דלעיל מיניה דכתיב וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה · ונרא' דניחא ליה לאתויי קרא דרחל שנסמך מלת ויפתח לשם כגון וישמע אלי' אלקי' ויפתח את רחמה דקאי אלקים אויפתח דמשמע הקב"ה פותח הרחם וכן בשל גשמים וכן בתחיית המתים אבל קרא דלעיל. מיניה לא נסמכה הפתיחה לשם ואיכא

לפרושי

בשמן אלא יום א' ונעשה נס והדליקו ממנו ח' ימים והקשו ע"ז למה
לא עשו שמן שני · ותירץ ראותו מקום שהיו עושין בו השמן רחוק
מירושלים מהלך ד' ימים והוצרכו לילך ולחזור הרי ח' ימים:

קשה הלא הוצרכו לטלת ע"י ישראל כי ע"י עכו"ם יש לחוש שיטמא
השמן וא"כ בא' ימים יהיה יום א' שבת והוי ט' ימי' וא"כ היה הנס ט' ימים
וי"ל דבאמת הודיעו לשם ע"י עכו"ם בד' ימים ובאותם ד' ימים היה
שבת אבל ישראל לקחו משם והביא אותו לירושלים בד' ימים של חול
ועוד קשה שהרי היה שמן בתוכו ראוי להדליק יום א' בלאו הכי וא"כ
יום ראשון לא היה שום נס וצ"ל שהנס ניכר גם ביום ראשון שהרי אחר
כלות היום היה הפך נשאר מלא ועיין בלבוש ובספ' מגיני ארץ במגן
דוד · ועוד מענין חנוכה עיין בלקוטי' סי' ל"ט (ובספר עמק השווה)

רש"י וישכב אותה ויעניה וישכב אותה כדרכה ויעניה שלא כדרכה:

קש' במס' יומא פ' י"הכ פריך בגמ' על הא דחשיב מניעת תשמיש עינוי
מדכתיב וישכב אותה ויעניה דמשמע תשמיש עצמו קרי ענוי ומשני
שעינה מביאו' אחרות ופירש"י שם שהיתה מתאוה לו ולא בא עליה
בעונתה בימים שעמדה אצלו ואני שמעתי שבא עליה שלא כדרכה
וקשיא לי א"כ אימא קרא אם תענה את בנותי נמי נימא הכי כו' ע"כ
הרי רש"י סותר דברי עצמו מה שפי' בחומש: וי"ל דבגמ' קאי על מ"ד
שרוצה לפרש פסוק כולו בענין אחד הכל שלא כדרכה ומפרש ויעניה
קאי על וישכב אותה וזה סותר רש"י כי באמת ב' ענינים איירי בפסוק
וכמו שפי' בחומש · אך קשה דה"ל למקשין שם להקשו' בל"ז על המשנה
דתשמיש נקרא ענוי מדכתיב וישכב אותה ע"ק מכ"ל להקשות דילמא
איירי שלא כדרכה וכו' כסתירת רש"י א"כ ה"ל להקשות בקיצור ע"פ
אם תענה כו' דילמא שעינה אותן מביאות אחרות וי"ל דבל"ז על
המשנה לא רצה להקשות דס"ל כפירש"י בחומש כדרכה ושלא כדרכה
אבל השתא דמשני מי כתיב אם תקח ואם תענה פי' אם תענה הוא
פי' על רישא דקרא של אם תקח שהענוי כרות משמע מדכתיב אם
תענה ברישא ש"מ שהענוי מניעת תשמיש א"כ ה"נ דכתיב ויעניה
אחר וישכב א"כ ע"כ דומיא דוישכב הוא שהוא שכיבה ממש והתרצין
השיב לו דמה דכתיב בסוף אתי לאדויי קצת שכיבה אבל לא שכיבה
ממש דוק היטב:

מגילה · דף י"ח ע"א ויקרא לו אל אלהי ישראל אילימא דקרי יעקב
למזבח אל ויקר' לו יעקב מבעי ליה אלא ויקרא לו ליעקב
אל ומי קראו אל אלהי ישראל:

הכי י"ל דנזור שאר מקומות שטו אותו מקום והוא מאח' שמנאו אותו
לחוד והוא ע"ז ככ"ל מנא ת"י כו'לכן פי'תוס'שהוכרך לומ'טעם דהיו
עובדין אותו משום דכלא זה לא מיתסר שהרי יעקב ביטל אותו כבר
כמה שהשמין אותו האלה וק"ל:

שבת דף נ"ה ע"ב כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה כו' איפשר
עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר ארור שוכב עם אשת אביו
ויבא חטא זה לידו כו':

קשה הוה ליה להש"ס להוכיח ממה שאמרו במסכ' סוטה דף ל"ו ע"ב
דבאותה שעה שרצה יוסף לשכב בפוטיפרע באתה לו דיוקנו של אביו
ואמר לו יוסף עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד רצונך שימחה שמך
מביניהם (פי'כי כל מי שעשה עבירה אבנו כהה) וא"כ הכא נמי לימא
טעם זה שאילו חטא ראובן היה אבנו כהה וי"ל דמה שמדקדק הגמ'
כל האומר דוקא היינו כל האומר אף בזמן הזה שאין לו ליתן ראייה
והוכחה מן אבני אפוד אזי צריך ליתן לו טעם זה איפשר עתיד זרעו
לעמוד על הר עיבל וכו'ודוק:

ילקוט רמ"ח ופסחים וכוס פרעה בידי רב הונא בשם ר' ינאי אמר
תקנו ד' כוסות בפסח כנגד ד' לשונות הגאולה ר"ש אמר
כנגד ד'כוסות הכתובים בפסוק:

וקשה במאי קמפלגי הא"ד אלו אי האי טעמ' או האי טעמא וכר"ל א"ד
כנגד ד'לשונות יאכלו ד'מכות או ד"א למה ד'כוסות לכך הוכרך לומר
כנגד ד' כוסות וכו'. ומטעם של כוסות נמי אינו מספיק דהוה קשה
למה בפסח לכך אמ'כנגד ד'לשונות לרמוז הכוסות יהי'בפסח וק"ל:

פסחים דף נ"ד רשב"ג אומר פרד בימי ענה היה שנ' הוא ענה וגו'
ד"א אמרו ענה פסול היה וכו'שנ' אלה בני שעיר
החורי וכו'וכבעון ואיה וענה הוא ענה חשיב לי' באחי וחשיב לי'בבני
מלמד שבא כבעון על אמו דילמא להיפך שבא שעיר על כלתו דהיינו
על אשת כבעון ולכך חשיב לי' באחי מפני שהוא ג"כ בן שעיר כמו
כבעון וחשיב לי'בבני מפני שבא מאשתו של כבעון וי"ל דבשלמ' איבא
על אמו שפיר דיוכל להיות ענה בן כבעון ובן שעיר דבני בנים הרי הם
כבנים ואף שהוא בן כבעון מ"מ הוא בן בנו של שעיר אבל אם נאמר
שבא שעיר על אשת כבעון יהיה ממש נקרא בן שעיר וא"כ למה קורא
אותו הפסוק בן כבעון הלא לאו בנו הוא רק בן מאשתו אלא ודאי
מוכרח לומר שבא כבעון על אמו ודוק:

הב"י הקשה על הא דנעשה נס בימי חשמונאי שלא היה להדליק

קשה בזה קיצר הל"ל מיד אלמנה דכתיב' באוריית' מא"ל דוק לייטב:

רש"י וישחטו שעיר עזים מפני שדמו דומה לדם אדם:

להקשות מגמ' דגיטין דהנזיקין דף נ"ז ע"ב גבי נבוזר אדן אשכח לדמו של זכריה דהוי רתח וסליק אמר מאי האי א"ל דם זבחים דאשתפך אייתי דמא ולא אידמי וכו' ולרש"י הנ"ל הלא דם עזים דומה לדם אדם היה להן לישראל לומר לנבוזר אדן שהוא דם עזים וגם משתמא הוא הביא דם עזים לדמות לאותו דם ולמה לא אידמי ודוחק לומר דהתם נעשה נס שלא היה דומה כדי שיהרגו ישראל בגזירת המקום דא"כ קשה מנ"ל דנעשה נס דלמא באמת אינו דומה לכך לא אידמי ומנ"ל לרש"י לפרש שדומה לדם אדם ונרא' דבאמת דומה לדם אדם דהיינו אם אינו בפנינו רק דם עזים או הרואה יכול לטעות שהוא דם אדם אבל בששניהם בפנינו דהיינו דם אדם ודם עזים יש הפרש גדול ביניהם לכך גבי נבוזר אדן לא אידמי וק"ל: (ועיי' בפי' חזקוני)

רש"י היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר פי' שלא רצתה להלבין פניו ולומר כו' מכאן אמרו נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים:

קשה מנ"ל דאסור להלבין פני חבירו דילמא הא דלא אמרה תמר משום דסברה שיהוד' יודה מעצמו ואם היתה יודעת שלא יודה באמת היתה אומרת שממנו הרה וי"ל מדכתיב למי החותמת והתפילין וע"כ צ"ל שהיה ברור וחתום כדי שלא ידע השליח של מי הוא וא"כ איך עשתה ואת דילמא לא יודה והאיך שלחה לו והיה לה להחזיק בידה להיות לה לראייה באם לא יודה אלא ע"כ צ"ל שחשבה שנוח לה שתפיל עצמה לכבשן האש ואל תלבין פניו ודוק:

מ"ר ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וכמה בנתא הוה ליה חדא והלואי קבריה כו':

קשה למה מקלל אותה שתקבר וי"ל דק"ל למה לא נתפרסמו שמותם ואין לומר משום שלא היה כדקניות לזה אמר חדא ה"ל כו' ר"ל דדינה רשעת היתה ומזכיר שמה וא"כ ע"כ אין בזה נפקותא אף שהם רשעים היה לו להזכיר שמם אלא ע"כ דלא הוה ליה בנות כלל א"כ מאי וכל בנותיו אלא כלותיו וק"ל:

רש"י ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה חזרנו על כל המקר' ולא מצאנו מקום ששמו פתח עינים וכו':

קשה דלמא באמת לא נמצא שום מקום ששמו פתח עינים רק כאן ומאי קושי' של רש"י. וי"ל דקשה לרש"י למה הוצרך הכתוב לכתוב

קשה דילמא קאי על הקב"ה והוא קרא למזבח אל וי"ל דאי קאי על הקב"ה שקרא למזבח אל הל"ל שאלקי ישראל קרא למזבח אל דהא השתא יש לשכם הקרא אבל אי קאי על יעקב אין לשכם הקרא שהרי יעקב עצמו נקרא ישראל וק"ל:

רש"י הוא ענה אשר מצא הימים הרכיב חמור על הסוס ויצא פרד וידעו הבריות ולמדו הימנו אבל מקודם לכן לא ידעו הבריות כו':

קשה הא לעיל פ' תולדות פירש"י ע"פ כי גדל מאד שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך א"כ משמע שהיו קודם לכן פרידו' בעולם· וי"ל שבאמת היו בעולם אבל הבריות לא היו יודעים האיך לזווגן ובא ענה ועשה לעיני העולם וק"ל:

פרשת וישב

יבמות פ"ד אחין דף ל"ג כל מעכות של בית רבי תמר שמן למה נקרא שמן תמר ע"ש תמר שמיעכה באצבע ופריך והא חוי ער ואונן שלא כדרכן שמשו בשלמא אונן דכתיב ביה כי שחת ארצה אלא ער מנ"ל דעביד הכי אמר קרא וימת גם אותו אף הוא באותו מיתה מת בשלמא אונן דכתיב ביה ולא יהיה לו זרע אלא ער מ"ט עביה הכי סבר כדי שלא תתעבר ותכחיש יפיה:

קשה לפי זה דער ששימש שלא כדרכה כדי שלא תתעבר· א"כ מנ"ל דמיעכה באצבע דתתעבר מביאה ראשונה דילמא ער שימש ביאתו כדרכו דידע דמביאה ראשונה אינה מעוברת והוי ביאת יהודה ביאת שנייה ולכן נתעברה מיהודה ונראה דע"כ מוכח דער לא בעל כלל כדרכה דהרי ירא היה שלא תתעברה וא"כ לא היה לו ליבעל אפילו ביאה א' דשמא מיעכה באצבע קוד' לכן ויהי' ביאתו ביאת שניי' וק"ל:

סוטה פ"א דף י' כתיב וירד שמשון תמנתה וכתיב הנה חמיך עולה תמנתה אמר ר"א שמשון שנתגנה בה כתיב ביה ירידה· יהודה שנתעלה בה כתיב ביה עלייה:

י"ל מנ"ל לכ' דרשות הללו הלא איכא למימר דהלא כפשטי' או שבהר הי' ויעל כפשוטה וירד לדרשת הגנאי או וירד כפשטיה דבעמק היה ויעל לדרשת שנתעלה ויש לומר מ"מ קאמר כיון דלית כאן הכרע שניהם לדרשה ודוק (ועיין בח"א שם):

כתובות פ"א דף י' מאי אלמנה כו' על שם מנה אלמנה מן האירוסין מא"ל איידי דהא קרא לה אלמנה הא נמי קרא לה אלמנה אלמנה דכתיב' באורייתא מא"ל (דכתיב שבי אלמנה) דעתיד' רבנן דמתקני לה מנה כו':

פרשת מקץ

ב"ב פ' גט פשוט דף קע"ג: אמר רב נחמן מניין לערב דמשתעבד שנ' אנכי אערבנו ומידי תבקשנו מתקיף לה רב חסדא האי ערב קבלן הוא דכתיב תנה אותו על ידי:

וקשה הלא האי קרא תנה אותו ע"י גבי ראובן כתיב ורב נחמן מייתי מקרא דאנכי אערבנו דגבי יהודה כתיב׳ וי"ל מראובן מוכח ע"ב שגם יהודה הי' ע"ק דאל"כ אחר שראה יהוד' שאביו לא רצה ליתנו עם ראובן אף שרצה להיות ע"ק כמשמעות לשונו תנה אותו על ידי ומכ"ש שלא יהא במאמינו בגערבות סתם אלא בודאי שיהודה היה רוצה ג"כ להיות ע"ק וספיר מקשה ודוק:

מגילה דף י"ו ולכלם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימן נתן שלש מאות כסף וחמש חליפות שמלות אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו דאמר כו' בשביל מילת משקל שני סלעים נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים כו' אר"א רמז רמז לו שעתיד לצאת ממנו בן שיצא כו' בחמשה לבושי מלכות שנ' ומרדכי יצא וגו' קשה איך יתורץ הקושי' דבר שנצטער בו אותו צדיק דמה ידעו האחים מן הרמז ויתקנאו בו כמו ביוסף: ונר' דאותן הבגדי' של האחי' היו שוין כן כמו אותן ה' בגדים של בנימין אך קשה למה נתן חמש חליפות שמלות אלא רמז כו' אך קשה למה נתן שלש מאות כסף שאין בו רמז ועל זה יתקנאו האחים וק"ל: (עיי' בח"א)

ברכות פ' הרואה דף פ"ה ע"ב א"ר אליעזר מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה שנ' בראשית מ"א ויהי כאשר פתר לנו כן היה:

יש להקשות למה לא הביא ר"א ראייה מפסוק הקודם בסוף פ' וישב שנ' וישב שר המשקי' על משקהו ויתן הכוס על כף פרעה ואת שר האופי' תלה כאשר פתר להם יוסף ונר' דר"א עיקר ראייה מדכתיב כן היה אותי השיב על כני ואותו תלה למה הי' לו לכפול דבריו דהי' דיי למבין באמרו רק כאשר פתר לנו כן הי' ותו לא ואם נאמר שבאמת דיבר כפל כלשון בני אדם למה לי' להתור' לכותבה כלל׳ א"ו להשמיענו שכל החלומות כו' והכי הי' משמעות לשונו כאשר פתר כן הי' היינו פתרונו גרם לכל זאת והוה ממש אותי השיב גו' הפותר הנזכר לפי שעל ידי פתרונו נתהווה הדבר (ורש"י פי' דקאי על פרעה ע"ש) משא"כ לעיל קרא קמ"ל כאשר פתר להם יוסף ע"ד ותגזור אומר גו'׳ או שהיה גם כל כן שראה את הנולד׳ משא"כ באדם אחר דאין חלומות הולכים כו' ודוק:

וישכרו

אשר על דרך תמנתה׃ דמשמע שנתן סימן דלא תטעי לומר שהיא ישבה במקום אחר ששמו ג״כ פתח עינים הלא לא נמצא בשום מקרא מקום ששמו פתח עינים זולת זה לפ״ז א״כ יתן סימן דממילא ידענא דהוא הוא אשר על דרך גו׳ הוא אין עוד אחר וק״ל:

שבועות דף ט״ז ע״ב ת״ר קידה על אפים וכן הוא אומר ותקוד בת שבע אפים כו׳ השתחוי׳ זו פשוט ידים ורגלים וכן הוא אומר הבא נבא אני ואמך להשתחות לך ארצה:

קש׳ אמאי לא מייתי ראיה מפסוק המוקדם בתורה בפ׳ וישלח וישתחו ארצה שבע פעמים וי״ל דמשם אין ראיה דה״א דהיכי דכתיב גבי השתחואה ארצה אוי הוא פישוט ידים ורגלים אבל היכא דכתיב השתחוואה סתם מנ״ל דהוא פישוט ידים ורגלים׃ אבל הכא דיוסף אמר בסיפור החלום סתם השתחוואה ואביו החזיר להם הדבר ואמר ארצה גבי השתחוואה ש״מ ע״כ דכל מקום שנ׳ סתם השתחוואה היא פישוט ידים ורגלים וק״ל:

רבה פ׳ נצבים ומס׳ סוטה דף ג׳ ע״ב ר׳ חנינא כו׳ המתחיל במצוה ואינו גומרה לסוף קובר את אשתו ואת בניו וממי אתה למד מיהודה בשעה שבא יוסף וכו׳ אמר יהודה מה בצע וגו׳ וישמעו לו ואילו היה אמר להן החזירוהו אצל אביו שומעין אותו ג״כ ועל שהתחיל במצוה ולא גמרה קבר אשתו ובניו:

קשה מנ״ל דילמא כדמפרש טעמיה בקרא שמתו מפני שגיחתו ארצה ומנ״ל שמתו מטעם המתחיל במצוה כו׳ וי״ל דמוכח מדאיצטריך לפרש הטעם בקרא שמתו מפני שגיחתו ארצה מאי נפק׳ לן מינה אי מטעם זה מתו אלא כ״ל דאילו לא נאמר הטעם שמתו מפני שגיחתו ארצה ה״א שמתו מפני שלא גמר המצוה כנ״ל לכך צריך לפרש שמתו מפני שגיחתו ארצה וא״כ ממילא מוכח דהמתחיל במצוה ואינו גומרה שקובר את אשתו ובניו ודוק:

בהיותי בק״ק בריסק דליטא בישיבה דרב הגאון מהר״מ ז״ל מק״ק הראדני שהי׳ בעת ההי׳ ראש ישיב׳ בתחלת הזמן של שנת תל״ח לפק הקשה קושי׳ זו במשנה דיבמות דף ע״א שומרת יבם פירש״י ממתנת ומצפה ליבם כמו עניי׳ זו לשון שמרה ובא ע״פ בכתובות ובמס׳ סוטה דף י״ח ריש ע״ב ארוסה ונשואה ושומרת יבם פירש״י מצפה וממתנת ליבם שישאנה כמו ואביו שמר את הדבר וכן הוא בפי׳ האשר״י במס׳ נדרים בפ׳ נערה המאורסה והנה דברי רש״י כמו דסתרי אהדדי כאן מביא ראיה מלשון הגמ׳ ובסוטה מביא ראייה מלשון המקרא:

ובני דן חושים ותו' הקשו ובני דן חשים תימא כיון דקרי אינשי לברא
בני לא הל"ל כלום כיון דבנו ירש מדאוריתא :
קשה למה הקשו תו' על התרגן ולא הקשו על המקשן מיד כשהקשה אי
קרי אינשי לברא בני יקשו מיד קושיותם כנ"ל ונרא' דעל המקשן ה"א
לכך אמר נכסי לבני אף דבלאו הכי הבן יורש רק אתא לאשמועי' דקרי
לבן אחד בני אבל השתא דעשו מקרא דבני דן חושים דמשם מוכח
דקרי אינשי לברא בני וא"כ ליכא למימר דזה בא לאשמועינן שהרי
מקרא מוכיח כן לכן הקשו שפיר ודוק :
רש"י מהרו ועלו אל אבי מלמד שא"י גבוה מכל הארצות :
קשה מנ"ל דגבוה מכל ארצות דלמ' עם שאר ארצות ארץ ישראל שוה
בשוה והא דאמר עלו משום שא"י גבוה מארץ מצרים וכו' דא"כ לכתוב
לכו אל אבי ואין לומר אלו נאמר לכו ה"א שאינו גבוה אפילו מארץ
מצרים קש' הלא בלאו הכי נדע שארץ מצרים נמוך מא"י שהרי באותו
פסוק נאמר רדה אלי אל תעמוד ולמה אמר עלו אל אבי ש"מ דגבוה
מכלם וק"ל:
ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק פירש"י מכאן שחייב אדם בכבוד
אביו יותר מבכבוד זקנו לכך תלה ביצחק ולא באברהם :
להקשות הא אמרי' בקדושין פ' ראשון שאל בן אלמנה אבא אומ' השקיני
מים ואמי אומרת השקיני מים איזה מהן קודם א"ל הנח בכבוד אמך
ועשה בכבוד אביך שאתה ואמך חייבין בכבוד אביך נמצא גם כאן
שיעקב ויצחק שניה' חייבין בכבוד אברהם א"כ מה שתלה באלהי אביו
יצחק שלא כדין היה להזכיר אברהם ושמא י"ל דכאן יצחק כבר מת
ופטור מן המצו' ואינו חייב בכבוד אברה' כלל ולא שייך לו' כאן שיעקב
ויצחק חייבין בכבוד אברה' שהרי יצחק אינו חייב בכבוד אברה' שהוא
חפשי מן המצו' ושפיר תלה ביצחק משא"כ גבי בן אלמנ' ששניה' קיימין:
בבא מציעא דף ל"ט ע"א מרי בר איסק אתא ליה אחי מבי' חוזאה
א"ל לפלוג לי בנכסי א"ל לא ידענא לך אתא לקמיה
דר' חסדא א"ל שפיר קאמר לך דכתיב ויכר יוסף את אחיו והם לא
הכירוהו מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן :
וקשה ל"ל להביא הלימוד שיצא בלא חתימת זקן כו' דלא ה"ל לאתויי
רק הפסוק גופי' ויכר יוסף את אחיו דמני' שמעי' שפיר שמצינו שהאח'
מכיר חבירו וחבירו אינו מכיר אותו וי"ל דאי מפסוק גופי' אין ראייה
דהייתי אומר דאפשר אם אמר יוסף לאחיו בפירוש הנה אנכי אחיכם
אעפ"כ באמת היו אחיו מכירים אותו בדבריו והפסוק מספר והולך

רש"י וישכרו עמו ומיום שמכרוהו לא שתו כו' ולא הוא שתה יין כו':
קשה מנ"ל שהוא לא שתה ונר' דקשה לרש"י הכפולי' אשר בפסוק שאמר וישתו וישכרו עמו לימא וישכרו וממילא נדע ששתו וישתו למה לי אלא בא ללמדנו שלא טעמו כלל יין עד השתא א"כ מוכח מכח וישתו וישכרו שלא שתו עד השתא ואו קשה עמו למה לי הרי בלאו הכי נדע שלא שתו עד השתא אלא ע"כ בא ללמדינו שאף הוא לא שתה עד השתא דוק: ממורי ורבי מחותני האב"ד הרב הגדול ר"יר' אליהו ראליש מק"ק ליסא זצ"ל:

חולין דף צ"א ע"א וא"ר יוסי בר חנינא מ"ד וטבוח טבח והכן כו' פרע להן בית השחיטה והכן טול גיד הנשה בפניהם כמ"ד גיד הנשה נאסר לבני נח תוס' ד"ה כמ"ד כו' וא"ת דילמא לא נאסר ואפ"ה היו מקיימים כמו שחיטה דקא"ל פרע להם בית השחיט' וי"ל מדקאמר והכן משמע דבלאו הכי לא משתרי א"נ פרע להם בית השחיטה היינו נחירה שנצטוו על הנחירה:

י"ל לפי תירץ א"כ בתוס' איך יתורץ הקושיא של תוס' וי"ל דמ"ש תוס' א"נ פרע להם כו' קאי על תירץ ראשון שכתו' דע"כ משמע דבלאו הכי לא משתרי משום דיוסף רצה להכיר עצמו לאחיו וא"כ אי הוה משום חומרא יתירא כקושי' התו' אזי אפשר שירגישו האחים שהוא יוסף ואם תקשה א"כ גבי שחיטה נמי ירגישו לזה תירצו תוס' א"נ פרע להם בית השחיטה היינו נחיר' ואין להם להרגש וא"כ ע"כ מ"ש והכן דבלאו הכי לא נאסרה דוק: (ועיי' עוד במהרש"א)

פרשת ויגש

במדרש רבה בי אדוני אמר ליוסף כתיב בתורה ואם אין לו נמכר בגנבתו וזה יש לו לשלם:

להקשות למה הקשה לו ליוסף מסיפא דקרא מרישא דקרא הוה ליה להקשות דכתיב שלם ישלם ועיין בפ' משפטים ונר' דמרישא דקרא לא יוכל להקשות דה"א שלם ישלם כמו שירבה הגנב ויוסף אמ' שהגביע היה שוה כל ממון שבעולם מפני שהי' מנחש כו' לכך הביא מסיפ' דואם אין לו ונמכר בגניבתו וזה יש לו ממון כדי מכירתו שהרי אין לך על בנימין רק כדי מכירתו ולא כדי הגניב' שאם הגניבה שוה יותר מהגנב אין לך כלום עליו דהמכירה הי' בזמן ההיא מכירה עולמות ולא עובד שש שנים דוק והבן: ועיין בספ' צפנת פענח על התורה ובים"ת:

בבא בתרא פ' יש נוחלין ההוא דאמר נכסי לבני ואית ליה ברא וברת מי קרי אינשי לברא בני או דלמא וכו' אמר אביי ת"ש

פרשת ויגש

קשה מהא דאמר בגמ' דברכות פ' הרואה דף ס' ע"א ואחר ילדה בת מאי
אחר אחר שדנה לאה דין בעצמה וכו' וא"כ הרי היתה דינה ראוי' להיות
זכר ונהפך לנקיבה ואיך מוכח מינה דאשה מזרעת תחילה יולדת זכר
וי"ל דקשה עוד קושיא למה ליה ללמוד מכאן הלא מוכח מפסוק אשה
כי תזריע וילדה זכר דמשמע אשה מזרעת תחילה יולדת זכר אלא
דהדא קושיא מתרצת לחברתה דמזה לחוד ליכא ראייה דהוי מוכח רק
אשה כי תזריע היא דיולדת זכר אבל איש מזריע ה"א דיולדת או זכר
או נקיבה לכך צריך להביא ראיי' מזאת דינה בתו וזאת דינה בתו לחוד
ליכא ראיי' דה"א דהתם היה באמת זכר ונהפך לנקיבה מכח תפלתה
של לאה לכך צריך להביא ראייה מתרווייהו וק"ל:

פרשת ויחי

כתובות דף קי"א ע"א אמר קרנא דברים בגו יורע הי' יעקב בעצמו
שצריק גמור הוא ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה
הטריח את בניו של"א קבל עליו צער מחילת כיוצ' בדבר אתה אומר
וישבע יוסף וגו' א"ר חנינא דברים בגו יורע היה יוסף בעצמו שצריק
גמור הוא ואם מתים שבח"ל חיים למה הטריח את אחיו שלא קבל
עליו צער מחילות:

קשה מנ"ל לר"ח שיודע היה יוסף דילמא לא היה יודע הטעם והא
דהשביע אחיו לשאת אותו לא"י משום דראה מאביו שצוה לו ונשאתני
ממצרים וגו' וכן עשה הוא · וי"ל דאי משום שעשה כמו שעשה אביו
א"כ ה"ל להשביע לאחיו לשאת אותו מיד תיכף אחר מיתה ולמה אמ'
והעליתם את עצמותי אחר שכלה הבשר מה לו בעצמות אלא ע"כ
הטעם דידע נמי מצער גלגול מחילות וק"ל:

רש"י שמעון ולוי אחי' בעצה אחת וכו' מי הם א"ת ראובן או יהודה
הרי לא הסכימו כו' וא"ת בני השפחות הרי לא הית' שנאתן
שלימה א"ת יששכר וזבולן לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים:
מקשין פה העולם קיצר לימא מיד על בני השפחות דלא היו מדברי'
בפני אחיהם הגדולים ותו לא יהיה קשה על יששכר וזבולן וי"ל דקשה
עוד ברש"י הלא גם לפירושו קשה שמעון ולוי האיך דיברו בפני ראובן
אחיהם הגדול אלא צ"ל דהם היו שנים ואם הם הרוב יוכלו לדבר בפני
ראובן אף שהוא גדול מהם וא"כ נמי גבי בני השפחות ליכא למימר
תירוץ שלא דיברו בפני אחיהם הגדולי' דה"א שהם נצטרפו עם יששכר
וזבולן שהיו בני השפחות ד' ויששכר וזבולן הרי ששה והוי הרוב נגד

ראובן

מעשה שהיה כך היה אבל השתא דמייתי הא דינא כלא אתיימת וקן כו' דמשמע דבשביל זה לא הכירו אותו ואף כשהיה אמר לפניהם בפירוש אנכי אחיכם ג"כ לא היו מכירי' אותו וא"כ שפיר מייתי ראיה למרי בר איסק אף שאמר לא ידענא לך אע"פ כן הוא אחיו וק"ל:

רש"י ואת דינה בתו תלה הכתוב נקבות בזכרים כו' לומר האיש מוריע תחילה ילדה זכר כו':

קשה הלא הוא נגד הגמ' דברכות סוף פ' הרואה דפריך על משנה האומר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא ולא מהני רחמי בתמיה והא כתיב ואחר ילדה בת וכו' מיד נהפכה לבת כו' ומשני התם בתוך מ' הוה ופריך והא אמר מר אשה מזרעת תחילה יולדת זכר וא"כ לא מהני תפילה בתוך מ' ומשני הב"ע כשהזריעו שניהם בבת א' ע"כ הרי מוכח ביעקב שהזריעו שניהם בבת אחת וא"כ איך פרש"י תלה נקבות בזכרים כו' וי"ל דה"ק דמה שמהני תפילת' של לאה שהית' מתפללת על אחותה שיהי' הוריע' של שניהם בבת א' וזו אפשר להתהפך להיות מזכר נקבה · דוק כי ברור הוא ושמעתי בשם רב א':

ב"ב פ' מי שמת דף קע"ג בעי מיניה אבא תחליפא מר' אבא בכללן אתה מוצא שבעים ובפרוטרוט אי אתה מוצא אלא שבעים חסר אחת א"ל תאומה היתה עם דינה דכתיב ואת דינה בתו אלא מעתה תאומה היתה עם בנימין דכתיב ואת בנימין וגו' תוספ' ד"ה תאומה היתה עם בנימין ובעלמא אמרי' תאומה היתה עם כל השבטים ע"כ:

קשה מאי בעי תוס' בזה · ונר' דקשה לתוס' מאי פריך המקשן דלמא אין הכי נמי דתאומה נולד' עם בנימין רק שמתה קוד' כניסתן למצרי' אבל לעולם תאומה של דינה באה עמהן למצרים בכלל שבעים וע"ז תירצו דהכי פריך כיון דבעלמ' אמרי' דתאומה נולדה עם כל השבטים וא"כ ל"ל למימר גבי בנימין מילת ואת יותר מבשאר שבטים דגם עם כל השבטים נולדה תאומה אלא ע"כ לאו לרבות תאומה אחת וא"כ מדגבי בנימין לאו לרבו' תאומה אתא ה"ה גבי דינה נמי את לאו לרבות אתא · עוד יש להקשות על הגמ' הנ"ל למה הקשה הגמ' על הכלל של שבעים לעיל מיניה הוה ליה להקשות על מה שאמר בפסוק אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם וגו' כל נפש בניו ובנותיו שלשי' ושלש בפרטן אי אתה מוצא רק שלשי' ושנים כמו שהקשה רש"י באמת בחומש על פסוק זה (עיין ביפ"ת ובח"א שם בש"ס ועיי' בספ' עמ"ה):

רש"י אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו תלה הזכרים בנקבות והנקיבות בזכרים לומר איש מזריע תחילה וילדה נקיבה אשה וכו':

קשה

חמר מבפנים וזפת מבחוץ פי׳ר׳ בשם ר״ש בר קלונימוס זה וזה בתוך התיבה והחומר הי׳ מכסה את הזפת אבל בחוץ לא זיפתה שלא ירגישו כי הגומא דומה לקנה היאור ולא יבחינו התיבה בתוך קנה היאור :

קשה לפי זה מנ״ל דממונם חביב מדלק׳ תיבת גומא דילמ׳ לכך נטלה תיבת גומא מפני שדומה לקנה היאור וכמ״ש התוספו׳ וי״ל דאי משום טעם זה לחוד יקשה מאי אתי קרא לאשמועינן בזה שלקחה גומא דפשיטא עשתה הכל עד שלא ירגישו אלא ע״כ דתורה גופא בא לנו להורות עוד טעם אחר בזה והיינו ללמד כדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם וק״ל : (ועיי׳ במהרש״א)

שם ע״ב ראו שמושיען של ישראל במים הו׳לוקה עמדו וגזרו כל הבן הילוד וגו׳ כיון דשדיוה למשה אמרו תו לא חזינן כי האי סימנא בטלו גזירותייהו והם אינם יודעים שעל עסק מי מריבה הוא וכו׳ :

קשה אם לפי האמת שרמז על מי מריבה ע״כ היה הכוכב זה עומד עד שעת מי מריבה מאי אמרו תו לא חזינן כי האי סימני דהא היה הכוכב עומד עוד ואם אינו עומד עוד מן אותו פעם ששליכו למשה אם כן מנ״ל להגמר׳ לומר שהוא רמז על מי מריבה דמנא ידעינן השתא אם כפסוק הסימ׳ של כוכב ויש ליישב ודוק : (עיי׳ שם בפירש״י ותמנ׳ נחת)

רש״י אשה מינקת מן העבריות מלמד שהחזירן על מצריו׳ הרבה לינק ולא ינק לפי שהי׳ עתיד לדבר עם השכינה ע״כ :

קשה הא אמרי׳ בכתובות דף ס׳ ע״א עד כמה (פי׳ עד כמה חדשים אית לן למימר שיודע להכירה מלינק מאשה אחרת) אמר רבא א״ר ירמיה בר אבא אמר רב שלשה חדשים כו׳ וא״כ מאחר שמבינו מפורש בכתוב ותצפנהו שלשה ירחים א״כ כבר ינק מאמו ג׳ חדשים ואינו יונק שוב מאשה אחרת ומכלן השתא לומר טעם משום דעתיד לדבר עם השכינה (ויש לתרץ דמ״מ משה הי׳ לו לינק מאשה אחרת שלא ירגישו בזה אלא ע״כ מטעם שהפה שעתיד לדבר כו׳ודוק :

חולין דף קמ״ב ע״א שלוחי מצוה אינן נזוקין כו׳ ומסיק היכי דשכיח הזיקא שאני שנ׳ איך אלך ושמע שאול ויהרגני :

קשה למה לא מייתי ראייה מפ׳שמות שנאמ׳ויאמר ה׳אל משה לך שוב מצרימה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך משמע אי לאו מתו לא יוכל לילך מצרימה אף שבשליחותו של מקו׳ הלך ש״מ ששלוחי מצוה נזוקין היכי דשכיח הזיקא · וי״ל דמהתם אין ראייה משום דאיכא למימר לעולם אינן נזוקין אף היכי דשכיח הזיקא והא דהוצרך הקב״ה לומר

ראובן שמעון לוי ויהודה שהן ד' לכך יוכלו לדבר בפני אחיהם אבל
השתא דאמר בני השפחות לא היה שנאתן שלימה יכול שפיר לומ' על
יששכר וזבולן שלא דברו בפני אחיהם הגדולים ודוק:

שמעתי להשיב בשם ר' מאיר ר' ידלש מק"ק גלוג' רבתי וזה הוא שהאחי'
מסתמ' דנוהו כדין סנהדרין שדנין דיני נפשות דשבטי ישורון לא יעשו
שלא כהוגן אלא שדנוהו ע"פ הרוב דיעות וא"כ כך הוא הפירוש ועתה
לכו ונהרגהו מאן אמר א"ת ראובן ויהודה שהמה הראשוני' לית דעתן
(שעדיין לא נתחדשה הלכה בדיני נפשות מתחילין מן הצד שהרי גם
יהודה היה מלך ואין מושיבין מלך בסנהדרין אלא עדיין לא נתחדשו
הלכות האילו וגם לא היו כי אם עשרה וסנהדרין צריכי' להיות כ"ג
אלא לא בסנהדרין ממש דנוהו רק שדנוהו על פי רוב דיעות) א"כ ע"ז
אמר רש"י שא"א לומר כן שהרי לא הסכימו בהריגתו ראובן אמר אל
תשפכו וגו' יהודה אמר מה בצע וכו' וא"ת בני השפחות אמרו דבר זה
שהרי לא היתה שנאתן שלימ' א"כ מסתברא שלא אמרו כלום לא לרעה
ולא לטובה וא"כ גם יששכר וזבולן לא היו מדברים בפני אחיהם
הגדולים ר"ל אם בני השפחות לא אמרו כלום או אי אפשר לומר
שיששכר וזבולן יגידו דעתן קודם בני השפחות שהרי סדר לידתן של
יששכר וזבולן היה אחר בני השפחות והוא לא היו מדברי' בפני אחיהם
הגדולים מסתמא הם בחרו בשתיקה עד שיאמרו בני השפחות וק"ל
ותו לא קשה מידי:

יומא דף ל"ו ע"א אמר רבא לא משכחת צורבא מרבנן דמורה
(ר"ל מורה הוראות) אלא דאתי משבט לוי או מיששכר
דכתיב יורו משפטיך ליעקב מיששכר דכתי' מבני יששכר יודעי בינה
לעתים לדעת מה יעשה ישראל: ופריך אימא נמי שבט יהודה
דכתיב יהודה מחוקקי ותירץ אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא
קאמינא בתו' ד"ה יהודה מחוקקי הא דלא מייתי מדכתיב ומחוקק
מבין רגליו די"ל דשאני התם שהי' ברכה:

קשה הא הכא גבי משה הי' נמי ברכה שבירך כל שבט ושבט בפני עצמו
וא"כ מנ"ל דשבט לוי הם מורי הוראה משו' דכתי' יורו משפטיך ליעקב
הא פסוק זה ג"כ לברכה נאמר (עיי' במהרש"א ובס' יכין שמועה):

פרשת שמות

סוטה דף י"ב ע"א ותקח לו תיבת גומא מ"ש גומא אמר ר"א מכאן
לצדיקים שממונם חביב עליהם יותר מגופן וכו' תוספו' ד"ה

להו שכר ע"הב ולכך אינן מכוונין על קדוש השם אפ"ה מסרו עצמן אנו שיש לנו שכר בע"הב ומכוין על קידוש השם עא"כו ודוק :

במדרש רבה מהיכן המצרים שותים מנילוס א"ל הקב"ה למשה הפוך אותו לדם א"ל איני יכול להפכן כלום יש אדם שותה מן הבאר ומשליך אבן לתוכה א"ל הקב"ה ילך אהרן ויהפכנו הלך אהרן ונהפך לדם ולמה לא הכהו משה אמר נשלכתי לתוכה ולא הזיקני ובשביל כן הכהו אהרן :

קשה מאי פריך ולמה לא הכהו משה הרי כבר אמר בסמוך כלום יש אדם שותה כו' וי"ל דה"פ מאחר שהטעם משום כלום יש אדם שות' כו' א"כ זה הטעם משום שתייה שייך נמי גבי אהרן וא"כ הקושי' ולמה לא הכהו משה הוא בדרך קושיא על אהרן ר"ל דהלא מה שלא הכהו משה משום טעם כלום יש אדם וטעם זה שייך נמי באהרן וא"כ איך הכה אהרן ולא משה ותי' באמת טעם אחר יש ולא משום כלום יש אדם כו' :

רש"י באדם ובבהמה וא"ת מאין היו להם בהמות וכו' :

קשה למה לא פירש זה לעיל גבי כווי הקב"ה והיה לאבק על כל ארץ מצרים והיה על האדם ועל הבהמה וי"ל דלעיל הייתי אומר דה"פ והיה על האדם מיד ועל הבהמה לאחר זמן כשיהיה להם בהמה אף שתחילת המכה באדם ג"כ יהיה על הבהמות אבל הכא קאמר ויהי שחין משמע מיד קשה כו' ודוק :

ילקוט דף נ"ו כ"ד מיני כינים היו קטנה שבהן כביצת תרנגולת וגדולה שבהן כביצת אווזא :

קשה הא אית' בסנהדרין דס"ו ע"ב ויאמרו החרטומי' אצבע אלקי' היא אר"מ מכאן שאין השד יכול לבראות ברי' פחותה מכשעורה והא הכא משמע שהיתה כבינה ונר' דה"פ דאין השד יכול לבראות בריה פחותה מכשעורה אפי' ירנה לבראות אות' כבינה או יותר מאחר שמתחילת בריאתה קטנה וק"ל :

נדרים דף נ"א ע"ב תניא רשב"א אומר דג שאני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים דגה שאני טועם אסור בקטנים ומותר בגדולים כו' א"ל רב פפא לאביי ממאי דדג שאני טועם גדול הוא דכתיב וימן ה' דג גדול לבלוע את יונה והכתיב ויתפלל יונה אל ה' אלקיו ממעי הדגה הא ל"ק כו' אלא והדגה אשר ביאור מתו קטנים מתו גדולים לא מתו (בתמיה) ופי' הר"ן מדנהפך לדם מסתמא מתו בין גדולים בין קטנים אלא כו' :

וקשה דה"ל להקשות מהכיוו דכתיב ג"כ והדגה אשר ביאור תמות וגו' וי"ל

לומר שמתו האנשים דשמא לאחר שיעשה שליחותו של מקום ויהיה במצרים ילשינו עליו דתן ואבירם על זה הוצטרך לומר לו שלא ידאג כי מתו וגו'· אבל משמואל מייתי שפיר דקאמר איך אלך ושמע שאול והרגני משמע דבשעת שילך בשל חות היה חש שמא יהרג מוכח שפיר דהיכי דשכיח הזיקא שאני ודוק אני"ל דממשה אין ראייה דאיכא למימר לעולם אינו נזוקין אף בשכיח הזיקא והא דאמר הקב"ה כי מתו וגו' היינו לדבריו דמשה קאמר הכי היכי דשכיח הזיק' נזוקין לכך אמר הקב"ה אפי' לדבריך דניזוקין אפ"ה תוכל לילך למצרים כי מתו כל האנשים המבקשים וגו' אבל לעולם האמת דאינו נזוקין אפי' בשכיח הזיקא אבל משמואל שאמר איך אלך ושמע שאול מייתי שפיר דהתם ליכא למימר דסבר כדעתו כן אבל האמת אינו כן דא"כ יקשה מאי כא לאשמעינן עוד וימנא אחריתא דהלא כבר מוכח ממשה האי סברא אלא ע"כ מדאמר קרא דאמר שמואל איך אלך וגו' ש"מ דהאמת הוא להיפך דהיכי דשכיח הזיקא נזוקין :

פרשת וארא

פסחים דף נ"ג ע"א תודוס איש רומי היה אוכל גדי מקולס בלילי פסחים כו' אבעי' להו תודוס איש רומי גברא רבה הוי או בעל אגרופין הוה ת"ש ועוד זה דרש תודוס מה ראו חנניא וכו' ש"מ גברא רבה הוה פירש"י ועוד זו דרש ש"מ גברא רבה הוה עכ"ל :

קשה מה מפרש רש"י כוה· ונר' דפשיטת הגמ' ה"א דגבר' רבה הוה מכח הדרש שדרש מה ראו חמ"וע וכו' וכאמת בשביל דרש א' לא יהיה נקרא גברא רבא כו' אך מדקאמ' ועוד זו דרש ש"מ שדרש עוד דרש מקוד' לכן וא"כ פירש"י מדקאמ' ועוד זו דרש ולא מייתי הגמ' דרוש שדרש מקודם וע"כ להורות דגבר' רבה הוא כמה שעוד זה דרשו עוד דייקא ר"ל יותר מדרוש א' וק"ל :

שם בגמ' ועוד זה דרש מה ראו חמ"וע שמסרו עצמן לכבשן האש נשאו ק"ו מצפרדעים ומה צפרדעים שאינן מצווין על קידש השם כתיב בהן ועלו ובאו בביתך וגו' במשארותיך אימתי משארות מצויה בשע' שהתנור חם אנו מצווין על קידוש השם עאכ"ו פירש"י מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהם ע"כ :

קש' לפרש"י האיך יתורץ במ"ש נשאו ק"ו הדרש של חי בהם ולא שימות בהם ונרא' דס"ל לחמו"ע וחי בהם ולא שימות בהם קאי אעולם הבא אנ"ל לומר כן לו"א דנשאו ק"ו אף מצפרדעי' וה"ק ומה צפרדעי' דלית להו

אליבא דקאמר הקב"ה כחצות הל"ל מיד מנא הוה ידע דהשתא הקב"ה אמר כחצות כו' ולמה מסיים תירוץ קושי' מתחילה מי איכא ספיקא קמי רקיע אפשר לומר דאלו היה מקשה מיד הקב"ה דאמ' כחצות הייתי אומר הטעם משום דלא רנה להכות המצריים במכוון בחצות רק סמוך לו מלפניו או לאחריו לכן הקדים ואמר מי איכא ספיקא ר"ל דודאי הוה מכוון ממש וא"כ ע"כ משה אמר כחצו' ושפיר מקשה השת' משה לא הוה ידע כו': (ועיי' בס' עמק השוה)

פסחים דף ס"ד ע"א הפסח נשחט בג' כיתות שנ' קהל עדת ישראל א"ר יצחק אין הפסח נשחט אלא בג' כיתות של שלשים בני אדם מספקא להו האי קהל עדת ישראל בבת אחת או בזה אחר זו הלכך בראשון סגי דעיילו תלתין ברישא כו' אבעיא לה נעלו תנן או ננעלו תנן פי' מאליהן ננעלו:

קשה מה בעי גס למה מספקא ליה אי בבת א' או בזה אחר זה ניעיילו עשרה וניחזי אם ננעלו הדלתות אזי ידעינן שבעינן זה אחר זה ואי לא ננעלין הדלתות ידעינן שצריכן תלתין בבת אחת ומדספקא לי' ש"מ דנעלו תנן ויש ליישב' ודוק:

פסחים דף ג' ע"ב ההוא עכו"ם דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים אתא לקמי' דר"י בן בתירה א"ל כתיב בפסח כל ערל לא יאכל בו וכל בן נכר לא יאכל בו ואנה קאכילנא משופרא דשופרא א"ל ר"י ב"ב מאלי' מי קספו לך כי סלקת להתם אימא להו ספו לי מאלי' כי סליק להתם וכו שלחו לי' ארת בנציבין ומצורתך פרוסה בירושלי':

קש' על ר"י ב"ב האיך אמר לעכו"ם למימר הכי כי היכ' דלבדקוהו אחריו דילמ' לא לימא מידי בירושלים דליספו לי' אליה ונמצא אוכל מקדשים והיה לר"י ב"ב להודיע שם ע"י אחר' ונר' דהכי פי' ר"י שאל לעכו"ם מאלי' קספו לך ר"ל שאתה אומר מה דכתיב בתורה כל ערל לא יאכל בו דילמא כל ערל קאי אאליה וא"כ מה שאתה מתפאר שאתה עובר אכל ערל לא יאכל בו הלא אין אתה עובר כלום דכל ערל קאי אאליה ואם כן א"ל ר"י ב"ב ע"כ יאמר העכו"ם מאלי' קספו לי שיעבור אכל ערל לא יאכל כן הי' דעת ר"י ב"ב ולכך לא שלח ע"י אחר להודיע לירושלי' שהיה בטוח לפי סברתו שעכו"ם יאמר מאלי' קספו לי וכו' ודוק:

רש"י שבעת ימים תאכלו מצות ובמקום אחר ששת ימים כו' לימד על שביעי של פסח שאינו חובה לאכול מצה יכול אף ששה רשות ת"ל שבעת ימים זו מדה בתורה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא ללמד בו' יכול אף לילה ראשון רשות ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה:

וי"ל דהתם יש לומר הקב"ה עשה נס בתוך נס דמתו כדם רק קטני' ולא גדולים אבל גבי מעשה כתיב ויעשו כן חרטומי מצרים משמע שעשו כן כמו שעשה משה וקי"ל בפרק ד' מיתות דאפי' הגמלא לא מצי ברי אלא סיכולי' למכניף מרחוק להביא כאן ע"ש נמצא דאין המכשף יכול לעשות שום דבר רק למכניף וא"כ א"א דנעשה נס בתוך נס דאיך קאמ' הפסוק שעשו החרטומים כן אלא ע"כ דמתו הגדולי' והקטני' והוא ע"ד הטבע כשנהפך דם מסתמא ימותו גדולי' וקטני' כדאי' בהר"ן ודוק כי הוא ברור מפי התורני הרבני מהור"ר ישראל לוי העליר מפ"פ:

פרשת בא

ברכות דף ג' ע"ב ודוד מי הוה ידע חצות לילה אימת השתא משה לא הוה ידע שנ' ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים מאי כחצות אילימא דא"ל קב"ה כחצות מי איכא ספיקא קמי רקיע אלא דא"ל קב"ה בחצות ואתא איהו ואמר כחצות השתא משה לא הוה ידע ודוד מי הוה ידע ואסיק לעולם דוד הוה ידע משה נמי הוה ידע ולמאי אמר כחצות סבר שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא וכו':

ק' לפי זה דלמא הקב"ה אמר כחצות מפני אצטגניני שמא יטעו ויאמרו דלאו חצות הוא כמו שאמר השתא גבי משה וי"ל דא"כ תקשה מי איכא ספיקא ר"ל דהלא הקב"ה יודע האיך יטעו וא"כ הי' הקב"ה למימ' באותה השעה שלא יטעו ודוק: עוד מקשי' מאי פריך ודוד מנא הוה ידע דלמא דידע ע"י סי' כלבים צועקים שהיא ממש אמצעית דאמצעית כמ"ש שם ד"ג ע"ב ומשה לא הוה ידע משום דאותו פעם כתי' לא יחרץ כלב לשונו וי"ל דמ"ש הכתוב לא יחרץ קאי אארביסר דנגהי לחמיסר ומשה אמר בתליסר דנגהי לארביסר כמ"ש בסמוך בגמ' הנ"ל ובאותה הלילה היה לו ג"כ סימן זה ופריך שפיר השתא משה כו' ודוק: עוד מקשי' שם בגמ' וז"ל וכי דוד בחצות לילה הוה קאי מאורתא הוה קאי כו' א"ר אושעי' ה"ק דוד מעולם לא עבר עליו חצות לילה בשינה רב זביד אמ' עד חצות לילה הוה מתנמנם כסוס כו' ופריך ודוד מי הוה ידע חצות הלילה אימת השת' כו' דקשה למה לא פריך על גוף הפסיק חצות לילה וכו' ודוד מי הוה ידע כו' השתא משה כו' ולמה הפסק עד אחר מאמר ר' אושעיא ור' זביד וי"ל דבלא רב אושעיא ורב זביד אין להקשות השתא כו' די"ל דה"ק חצות לילה אקום לאו דוקא חצות ממש אלא סמוך לו מלפניו כדי שיהא נעור בחצות לילה אבל לפי ר' אושעיא ור' זביד מוכח דלאו מאורתא הוה קאי רק חצות ממש קשה והשתא וכו' ודוק: עוד מקשים קיצור דכשאמר

פרשת בשלח

גמ' דסוטה דף י"ג ע"א ת"ר בא וראה כמה חביבין המצות על משה רבינו שכל העם נתעסקו בביזה והוא נתעסק בעצמות יוסף שנ' חכם לב יקח מצו' ומנין הי' יודע היכן יוסף קבור וכו'
קשה מרש"י בפ' תרומה על פסוק עצי שטים מנין הי' להם עצי שטי' יעקב הכין למצרי' וצוה לבניו וכו' א"כ משמע שגם ישראל התעסקו במצות ולמה קרא למשה חכם לב יקח מצות ושמא י"ל דעצי שטים היו עומדין בגלוי אין צריך טורח גדול ויכלו לקיים שניהם דהיינו ליטול הביזה וגם עצי שטים מה שא"כ משה בעצמות יוסף שצריך טורח גדול לחפש אחריו וא"א היה ליטול הביזה וק"ל ולפי זה יבואר לך עוד קושיא בגמ' הנ"ל דקשה כל"ז הי' לגמ' להקשות מנין היה יודע כו' והאיך תלוי הקושי' הזאת אחר שדרש על משה חכם לב כו' אבל עפ"י הנ"ל לא קשה מידי דלמקשן קשה הקושיא הראשונה דבקושי' זו רצה להחזיק התי' הראשון ר"ל למה השיב למשה חכם לב ולא לישראל שנטלו עצי שטים וצ"ל שלא היה זה להם לטורח גדול מפני שעצי שטים עומדים בגלוי משא"כ עצמות יוסף לכך הקשה שפיר מנין הי' יודע היכן קבור כל"ז ה"א שעצמות יוסף היה בגלוי לכל אבל השתא ע"כ מוכח שהי' צריך לחפש אחריו ועוד י"ל דכל"ז לא קשה מידי היכן ידע דהייתי אומר כי משה לקחה על ידי מי שיהיה וא"כ קברו בשכם אבל השתא דקאמר חכם לב יקח זה משה דמשמע דעצמיו לקח עמו לכן מקשה שפיר ומנין כו' ודוק:

במדרש רבה כי בא סוס פרעה מלמד שכולם חשובים לפני המקום כסוס אחד וכי סוס אחד היה לו והלא כתיב ויקח שש מאות רכב בחור ומתרץ חשובים כסוס אחד:

קש' מפ' וישלח שפירש"י על ויהי לי שור וחמור דרך בני אדם לומר כן על שורים הרבה כמו קרא התרנגול א"כ גם כאן מנא לן דחשובין כסוס א' דלמא לכך נאמר סוס פרעה לשון יחיד משום דדרך בני אדם לומר כן על סוסים הרבה כמו קרא התרנגול וי"ל דע"כ לא דברו ישראל כדרך בני אדם דא"כ למה אמרו כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו ניס הל"ל ברכבו ובפרשו דהוי נמי על פרשי' הרבה ל' יחיד ומדכאן לא דיברו כן גם סוס לא דיברו כדרך בני אדם אלא ש"מ שחשובים כסוס א' ודוק:

סוטה דף י"ג ע"ב ואת עצמות יוסף אשר העלו ממצרים קברו בשכם תנא משכם גנבוהו ולשכם החזירוהו קשה קראי אהדרי דכתיב ויקח משה את עצמות יוסף עמו כתיב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו' א"ר חמא בר חנינא כל המתחיל במצוה ואינו גומרה ובא אחר וגומרה נקראת על שמו וכו':

קשה למה לא פריך קראי אהדדי בלא זה הדרש משכם גנבוהו וכו' ויש ליישב ודוק:

קש׳ לא לכתוב ששת ימי׳ וניליף מדאיצטריך למיכתב בערב וכתי׳ שבעת ימים ע״כ כל שבעה רשות ובערב לקובעו חובה · וי״ל דאילא כתי׳ ששת ימים רק בערב וז׳ ימי׳ ה״א דבא להורו׳ כל ז׳ ימי׳ ולילה ראשונה רשות נגד באמת והשתא דכתיב ששת ימים ע״כ בא להורות דערב לקובעו חובה הוא דאתא וק״ל :

רש״י ויהי בחצי הלילה כו׳ רבותינו דרשו כו׳ ולא אמר בחצות קסבר שמא ישעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הו׳ כו׳ עד בכור השבי למה לקו השבויים שלא יאמרו יראתם כו׳ :

הקושיא מפורסמת עיין במפורשים דלמה נקט רש״י בלשונו בכור השבי דלא נזכר כאן רק לעיל מיני׳ ועוד יותר רש״י סותר דבריו כמ״ש לקמן כל הפחותי׳ מבכור פרעה כו׳ דמשמע שבכור שפח׳ הי׳ שפל מכולם וכאן משמע שבכור שפחה חשוב מבכור השבי וי״ל כי הכל דיבור א׳ וקאי מ״ש רש״י עד בכור השבי למה לקו השבוי׳ אמ״ש לפניו שמשה אמר כחצו׳ שלא יאמרו משה בדאי הוא כי ע״ז קשה מנ״ל לומר כן שמשה אמר כן בשביל כן לזה מביא רש״י ראיה לזה דהא בלאו הכי קשה פסוקי אהדדי דכאן אמר׳ עד בכור השפחה וכאן אמר עד בכור השבי ולמה לא אמר נמי משה כמ״ש לו הקב״ה אלא ע״כ דרכה לומר להם דבר שיוכל לברר באמת כי בכור השבי א״א לברר אם הוא בכור וא״כ ע״כ הטעם משום שלא יאמרו משה בדאי הוא ודוק : (שמעתי זאת בשם אשו׳ ר׳ משה אלשקר)

בגמ׳ שבת תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים ואמאי קרי לי׳ בעל כנפים שפעם אחת גזרה מלכות שלא וכו׳ א״ל מה בידך א״ל כנפי יונה פשט את ידו ונמצא בה כנפי יונה מ״מ כנפי יונה דא״ל ולא שאר עופות משום דדמי כנסת ישראל ליונה שנ׳ כנפי יונה נחפה בכסף מה יונה כנפים מגינות עלי׳ אף כנסת ישראל מצות מגינות עליהם ופירש״י שאר עופות כשלוחמים לוחמים בחרטומיהם ויונה לוחמות בכנפיה : ותו׳ פירשו אמרינן במדרש כל העופות כשהן יגיעים נחים על גבי הסלע ויונה נחה באחת ופורחה באחרת :

קשה מאי בעי תו׳ ב״ה שהביא המדרש ונר׳ דלפירש״י קשה הא אין המשל דומה לנמשל דלפי המשל משמע שהיונה לוחמת והיכן מצינו שאלישע עשה מלחמה לכך פי׳ תוס׳ כדאמרי׳ במדרש וכו׳ וא״כ שפי׳ המשל דומה לנמשל כמו יונה שהיא נחה כמו כן הוא בשביל המצוה שעשה נח מן האויבים וק״ל או נראה דתוספו׳ בא לתרץ למה באמת כל העופות אין לוחמים בכנפיהם לכך תירץ תוכפות דשאר עופות אינן יכולין לנוח באחת לכך א״א להם לעשות מלחמה בכנפיהם משא״כ יונה אפשר לה לנוח באחת לכך יכולה היא לעשות מלחמה בכנפי׳ ודוק והבן :

יוסף תני׳ לא ימיש עמוד ענן יומם ועמוד אש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד אש וכו׳ (פי׳ בעוד שעמוד אש עומד בא עמוד ענן וכן להיפך) סברת לאקדומי אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר פירש״י תנינא אני שונה:

קשה מה בעי רש״י בזה דילמא תנינא פירושו כמו שאר תנינא בגמ׳ שפירושו שהיו שוני׳ בברייתא ועוד למה לא פירש״י כן על תנינא של רב יוסף שאמר תנינא לא ימיש נו׳ וי״ל דס״ל לרש״י דהוא עצמו אמר הכי ולא ברייתא דאי הוה ברייתא א״כ הל״ל ובלבד שלא יקדי׳ לחוד שיהיה הוכחה על דסברה לאקדומי ול״ל למימר נמי ובלבד שלא יאחר דלא איצטריך אלא ע״כ דמ״ש רב יוסף לעיל תני׳ לא ימיש כו׳ זה הוא באמת בריית׳ וכסברא לאקדומי מאחר שעמוד אש משלי׳ לעמוד ענן ר״ל שבא עמוד אש בעוד עמוד ענן עומד כי רב יוסף לא פי׳ זמן הקדימה לו״א לה ההוא סבא תנינא שונה אני בבריית׳ זו ובלבד שלא יקדי׳ ובלבד שלא יאחר כי מאחר דילפי׳ מיניה נר שבת א״כ שונה אני בברייתא זאת הכי וא״כ הוצרך לומר פי׳ כל הברייתא דהיינו נמי ובלבד שלא יאחר. אך קשה על רב יוסף דלא ה״לל רק רישא דברייתא דהיינו שעמוד ענן משלים לעמוד אש כו׳ וי״ל דמאחר שהיה מאחרה ומדלקה והוצרך להורות לה שלא תאחר וזה נראה מן סיפא דעמוד אש משלים לעמוד ענן ודוק:

גמ׳ שבת שם אמר רבא דרחים רבנן הוה ליה בנין רבנן דמוקיר רבנן ה״ל חתני רבנן דדחיל מרבנן הוה איהו גופי׳ צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי מישתמ׳ מילי׳ כצורבא מרבנן:

קשה הלא קי״ל גדולה אהבה מיראה וא״כ למה בדחיל מרבנן יהיה גופי׳ צורבא מרבנן וברחים רבנן בנין רבנן מן הדין ראוי להיות בהיפך: וי״ל כשהוא רחים רבנן ע״כ הוא כבר צורבא מרבנן דלולי זאת לא יהי׳ רחים רבנן וכמ״ש גבי ר״ע שאמ׳ כשהייתי ע״ה אמרתי מי יתן לי ת״ח ואנשכנו כחמור וא״כ כשהוא כבר צורבא מרבנן יש לו שכר נוסף שיהיה לו בנין רבנן (וכן תי׳ מהרש״א) אך קשה ומנא ידעינן דמאן דמוקי׳ רבנן ה״ל חתנוות׳ רבנן דילמא משום דאביה׳ של חתנוות׳ הי׳ רחים רבנן וזכי לבנין רבנן ומנא לן דמשום דמוקיר רבנן הוא. ועוד בדדחיל מרבנן הוה איהו גופיה צורבא מרבנן דילמא משום דאביו היה רחים וזכה לבנין רבנן ושמא י״ל דדקדק בלשונו הוה ליה דמשמע שיהיה כן מזומן וזה שהוא מוקיר או שהוא דחיל ולא מקודם לזה ע״כ דזה הוא הגורם וק״ל:

פסחים דף כ״ג ע״ב תניא שמעון העמפוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע לאת ה׳ אלקיך תירא פירש עד שבא ר״ע ודרש את ה׳ לרבות תלמידי חכמים:

רש"י כי השבע וגו' השביעם שישביעו לבניהם ולמה לא השביע את בניו כו':

קשה למה לא הקשה רש"י קושיא זו לעיל סוף פ' ויחי כמ"ש פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה דה"ל להקשו' ולמה לא השביע את בניו וי"ל דלעיל הייתי אומר באמת שהשביע להם מיד וה"ק פקד יפקד אלהים אתכם והעליתם את עצמותי ר"ל בשכר שתעלו עצמותי אחר זמן זה יפקוד אלהים אתכם אבל כאן פירש"י אתכם מלמד שאף עצמות כל השבטים העלו עמכם א"כ פריך שפיר ולמה וכו' ודוק:

רש"י וחמושים אין חמושים אלא מזויינים ד"א וחמושים אחד מחמשים עלו ממצרים:

יש להקשו' דברי רש"י המה כמו סתרי אהדדי דתחילה פרש"י אין חמושים אלא מזוינים דמשמע שאין לו פירש אחר כי אם מזויינים והדר מפרש רש"י בעצמו ד"א אחד מחמשי' דמשמע שיש לו פירש אחר וגר' דרך הלכה דרש"י פי' תחילה שאין חמושים אלא מזוינים ר"ל שאין לו פי' אחר כי אם מזוינים אך שלא תקשה על זה אם אין לן פירש אחר למה לי לפרשו הלא ליכא שום פי' אחר וא"כ ע"כ נדע הפי' בלא פי' של רש"י לכן בא רש"י במתרץ ואומר דבר אחר אחד מחמשים וא"כ תטעה לומר הפי' הב' לכן צריך אני לפרש לך שפירושו כאן מזוינים וק"ל:

לקוט פ' זו ויאמינו בה' ובמשה עבדו אם במשה האמינו בה' לא כ"ש ומה ת"ל ובמשה אלא כו':

קשה מה הקשה ומה ת"ל ובמשה הלא אם בה' הוא כ"ש הל"ל ומה ת"ל בה' שהרי בה' הוא כ"ש וי"ל דידוע מה שכתבו תוספו' בר"פ האיש מקדש על המשנה האיש מקדש בו ובשלוחו השתא בשלוחו מקדש בו מבעיא ופירש תוספו' דאין לומר לא זו אף זו קתני דמדקתני בו ובשלוחו בחד בבא ובחד בבא לא אמרי' לא זו אף זו ע"כ וא"כ לפ"ז קאמ' הכא השת' במשה האמינו בה' לא כ"ש וכי תימא דלא זו אף זו אמר וה"פ לא זו שהאמינו בה' אלא אף זו שהאמינו במשה א"כ קשה למה אמר ובמשה ר"ל למה עשה ממנו בבא אחת הלא בבא א' לא אמרי' לא זו אף זו קתני וכמ"ש התו' (שמעתי מפי מורי הרב כמהור"ר ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק ליסא):

במדרש רבה ויהי בשלח פרעה בלעם אמר אל מוציאם ממצרים ואת אמרת ויהי בשלח פרעה וכו':

קשה למה לא הקשה מפסוקי' הקודמים בתורה כמ"ש בעשרת הדברות אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים ורבים כאלה גם בפרשה זו וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים וגו': (עיין בורע בירך) שבת פ"ב דף כ"ג ע"ב דביתהו דרב יוסף הוה מאחרא ומדלקא א"ל רב

יוסף

וי"ל דנאמת פסל מיכה הי' בשבט דן וידוע דשבט דן הי' מהלך באחרונה כי הוא היה מאסף לכל המחנות וא"כ לעיל אמר ויבואו בני ישראל דתיכף תחילת ביאת ישראל לים היו המים לחומה ועדיין לא בא שם פסל מיכה אבל הכא שאמר ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים ובכללם היה שבט דן ג"כ א"כ שפיר רמוז לנו התורה חסר וי"ו כדי לדרוש חומה מפני פסל מיכה וק"ל :

סנהדרין דף ד' ע"ב תניא ר' יוסי אומר ג' מצות נצטוו ישרא' בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה ואיני יודע איזה מהן תחילה כשהוא אומר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק הוי אומר להעמיד להם מלך תחילה ואין כסא אלא מלך שנ' וישב שלמה על כסא ה' למלך ועדיין איני יודע אם לבנות להם בית הבחירה תחילה או להכרית זרעו של עמלק תחילה כשהוא כו' פירש"י בכניסתן לארץ דבכולהו כתיב ירושה וישיב' וירשת וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך ובעמלק כתיב והיה בהניח ה' וגו' ובבנין בית הבחירה כתיב ועברתם את הירדן וישבתם בארץ והדר כתיב והיה המקום וגו' :

קש' למה כתבה התורה בכולהו ירושה וישיבה בעמלק ובבית הבחירה כתוב במלך וירשת וישבת ונמצא דכולהו לאחר ירושה וישיב' לפי שאתה מכוו' להעמיד כאן מלך תחילה ובמלך כתיב וירשת וישבת בה א"כ ע"כ מוכח דבכולהו לאחר ירושה וישיבה דוק לייטב : (ועיי' בס' עמק השווה)

ברש"י כחר לנו לי ולך השווה לו מכאן אמרו יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חבירך כמור' רבך מניין כו' מורא רבך כמורא שמים כו' יש להקשו' למה הצריך רש"י ז"ל לפרש כבוד החבר ומורה הרב מהכתובי' שלא במקומו ולכאורה הוא ללא צורך וי"ל דרש"י צריך לכל זה דלא יקש' מנ"ל דהקפיד משה במאמר בחר לנו על כבוד תלמידו דילמא כוונתו הי' להשוות עצמו לאהרן אחיו שהי' חבירו לזה נקט מניין שיהא כבוד חבירך כו' ולפ"ז בודאי הי' עושה את חבירו כרבו כמו שעשאו אהרן בקראו שמו אדוני · אך עדיין יקשה דילמא יש לחלק בין בפניו לשלא בפניו דהתם בפניו היה ולכך קרא אדוני משא"כ הכא שלא בפניו ואין להקפיד על כבוד חבירו לזה נקט עוד מורא רבך כו' ובודאי במור' שמים אין לחלק בין בפניו או שלא בפניו ה"ה נמי כבוד חבר שהושוה כו' ולפ"ז שפיר מוכח יע"כ בחר לנו לי ולך כו' ועל יהושע תלמידו קאי ודוק :

(מן האלוף מהור"ר ליב כ"ץ מקיק זיטל במדינת ליטא)

סליק פרשת בשלח

קשה למה לא פי' מן הפסוק המוקדם בתורה בפ' ו' ויראו העם את ה':
וי"ל דבאמת ר"ש היה מפרש כאן בפסוק ויראו העם את ה' לרבות משה שהיו יראים מן משה ג"כ כמו שהאמינו בה' ובמשה אך גבי מ"ש את ה' אלקיך תירא פירש דאי לרבות איזה ת"ח בדורו הא כבר נלמד מן ויראו העם את ה' וכל א' בדורו כמשה בדורו הוא אמנם ר"ע בא ופירש פסוק זה לרבות תלמידי חכמים דייקא ר"ל לא לבד יחיד בדורו כמשה בדורו אלא אפי' רבים תלמידי חכמים צריך לירא מפניהם וזה לא הוה ילפינן
מן ויראו העם את ה' ודוק:

יומא דף ע"ח ע"א תניא ר"י אומר כשם שתנביא היה מגי' להם לישרא' מה שבחורין וסדקין כו' כך המן כיצד ב' שבאו לדין זה אומר עבדי גנבת וזה אומר אתה מכרת לי א"ל משה דינו לבקר משפט למחר נמצא עומר בבית רבו הראשון בידוע שזה גנבו נמצ' עומר בבי' רבו שני בידוע שזה מכרו לו וכן הגיר בין הנולד בין ט' לראשון או בן ז' לאחרון:
קשה אם יהיה באמת הולד בן ז' לאחרון וילך האחרון ויגנוב עבד משל ראשון ויפול העומר באמת לראשון בשביל עבדו ולשני בשביל בנו והוא יאמ' הכי עומר שלי בשביל העבד והעומר שלך בשביל בנך וכזה אי אפשר לומר שהיה המן מגיד וכן כשיטעון א' לחבירו עבד גדול מכרת לי והשני ישיב לו לא מכרתי אלא עבד קטן האיך הי' המן מגיד כזה שהרי העומר היה כקטן כגדול בשוה: וי"ל דפסקינן שהאח' ימכור את העבד לאחר ואזי חזינן אם יפול העומר ללוקח זה בשביל העבד ולשני יפול ג"כ בשביל בנו בידוע שהבן הוא בן ז' לאחרון והעבד שלו היה וכן פסקינן
הדין בטענת עבד גדול וקטן ודוק:

ילקוט דף ע"ד ויותירו אנשים אמרו אנשים לא תותירו ושאינו
אנשים הותרו ע"פ גרסת הישנה:

קשה הא בפסוק אמר אנשים ואיך אמרו שאינן אנשים: וי"ל דה"ע מאחר שהאנשים אלו הן דתן ואבירם וחכמים המה להרע להשיב על צווי משה שאמר אל יותר ממנו איש כתיב ובזה השיבו לו דוודאי אין אנו חייבים דאיש כתיב ואנחנו לא הותרנו רק שאינן אנשים ר"ל נשים או קטנים שאינם בכלל ציווי דאיש הם הותירו וא"כ לא עשינו מאומה: דוק שמעתי
במדרש בעל הטורים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים
להם חומה חימה כתיב (פי' חסר וי"ו) שהקב"ה נתמלא
עליהם חימה על פסל מיכה:

קש' למה רמזה לנו התורה כאן חסר וי"ו כדי לדרוש חימה ולמה לא רמזה תורה מקודם מ"ש ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמי' להם חומה דשם כתיב מלא ה"ל לכתוב חסר כדי לרמוז חימה על פסל מיכה:

וי"ל

ואת אמך ומשני אשת אב הוי ופריך הא נמי[ראוריית' היא דכתי' את
אביך לרבות אשת אביך ואת אמך לרבות בעל אמך וי"ו יתיר' לרבות
אחיך הגדול :

קשה למה הביא הברייתא כולה דלא ה"ל להבי' רק ריש' דברייתא את אביך
לרבות אשת אביך ותו לא : וי"ל דאי לא הוה מייתי רק רישא דברייתא
הייתי אומר מנ"ל דילמא ה"פ את אביך לרבות בעל אמך ואת אמך לרבו'
אחיך הגדול דמסתבר טפי לרבות אחיך הגדול יותר מאשת אביך לכן
הביא כל הלימודי' וא"כ הכל בכלל ומקשה שפיר וק"ל :

רש"י ויהי ביום השלישי בהיות הבקר מלמד שהקדים על ידם כו' וכן
מצינו ביחזקאל קום צא אל הבקעה ואצא וגו' :

קש' הא ילפינן בנדרי' מנין האומ' אשנה פרק זה שעליו להשכי' מיחזקאל
ומייתי פסו' הנ"ל ולמה לא מייתי מהכא וכמו שפירש"י ושמא י"ל דכנגד
רבי' י"ל דמוכח מהכא דעליו להשכים אבל נגד יחיד מנ"ל לכך מייתי
התם ראייה מיחזקאל וק"ל :

ע"ז דף ה' ע"א אמר ריש לקיש בואו ונחזיק טוב' לאבותינו שאלמלא
לא חטאו לא באנו לעולם כו' למימרא דאי לא חטאו לא הוו
מייתי והא כתיב פרשת יבמות ופרשת נחלות ומשני על תנאי כו' :

ק' למה פריך מן פ' יבמות ליפריך מדכתיב לא תרצח משמע דיש מיתה
ואין לומר דיש לתרץ דמיתת רציחה אפשר שהיה ראוי להיות אבל מיתה
טבעית לא הי' ראוי להיות א"כ מאי מקשה השתא מפ' יבמות ופ' נחלות
דילמא נמי יבמות ונחלות איירי נמי בדרך זה שמת א"ע"י רציח' ולעולם
באמת אי לא חטאו לא הוו מייתי : ועיי' מזה עוד בס' תאוה לעינים :

ברכות פ"א אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבא בבבל תמה ואמר למען
ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה הוא דכתי' אבל בח"ל לא
כיון דאמר' ליה דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו :

קש' אמאי לא קמתמי' ר"י מפסוק המוקדם בתורה דכתיב בפ' זו כבד את
אביך וגו' ואת אמך למען יאריכון ימיך על האדמה : דמשמע דוקא על
האדמה הוא דכתיב אבל בח"ל לא : וי"ל דאי מהכא אין לתמוה דה"א
דמעלת א"י עדיפ' מח"ל דאילו בא"י אפי' על מצות כיבוד אב ואם זוכים
לאריכות ימי' משא"כ בח"ל צריכי' לעשו' מצות הרבה כדי לזכו' לאריכות
ימים ולעולם ראוי' להיות כבי בכבל אבל ממה דכתי' למען ירבו ימיכם
דקאי על כלל כל המצות שנו' לפניו והי' אם שמוע וכו' קא מתמה שפיר
דאף על כלל המצות נאמרה באדמה דמשמע באדמ' אין אבל בח"ל לא :

בזוהר פ' זו לא תרצח יש בו פסיק דאי לאו פסיק ה"א דאסור לדון
דיני נפשות קמ"ל דמותר לדון לא תנאף אי לאו פסיק ה"א

סנהדרין פ׳ חלק ויחד יתרו רב ושמואל רב אמר שהעביר חרב חדה
על בשרו ושמואל אמר שנעשה בשרו חדודין חדודין אמר
רב היינו דאמרי אינשי גיורא עד י׳ דרי לא תבזי ארמאי באפי׳:

קשה הלא רב בעצמו אמר שהעביר חרב חדה ולא שבא הכתוב ללמדינו
שהצטער על איבוד מצרים והיאך אמר היינו דאמרי אינשי וכו׳ דמשמע
דהצטער על איבוד מצרים וי״ל דרב בא כמתרץ דבריו שהכתוב בא
ללמדינו ויחד יתרו שהעביר חרב חדה שלא תקשה עליו מנא לך הא
דלמא בא הכתוב ללמדנו כשמואל שהיה מצער על איבוד מצרים לכך
אמר רב היינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרא וכו׳ א״כ לא צריך
הכתוב להשמיענו שהרי שגור בפי אנשים שהגר מצטער על איבוד
ארמאי אלא ע״כ בא להשמיענו שהעביר חרב חדה וא״כ להחזיק סברתו
ולסתור סברת שמואל אמר היינו דאמרי אינשי כו׳וק״ל:

קדושין פרק א׳ בשעה שאמר הקב״ה אנכי ולא יהיה לך אמרו א״ה
לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמ׳ כבד את אביך ואת אמך
חזרו והודו לדבריו הראשונות:

קשה לפי מה דאמרי׳ במס׳נדה ג׳ שותפין באדם הקב״ה ואביו ואמו וכו׳
וא״כ השתא האיך חזרו לדבריו הראשונים מכח כיבוד אב ואם הלא יש
להם פתחון פה לומר לכבוד עצמו הוא דרש דאם האדם מכבד לאביו
ואמו מאחר שהן שותפים בו מכ״ש שיש לכבד להקב״ה וי״ל דאי׳ במדרש
כבד את ה׳ מהונך ממה שחננך ר״ל אם יש לו ראוי לכבד את ה׳ ואם אין
לו אינו מכבד את ה׳ משא״כ אביו ואמו אף שאין לו מחויב לחזור על
הפתחים וליתן להם ושפיר מוכח דלאו לכבוד עצמו הוא דורש אך קשה
למ״ד בגמ׳ כיבוד משל אם מאי איכא למימר וצ״ע:

ילקוט קול ה׳בכח בכח של כל אדם הבחורים לפי כחם והזקני׳ לפי
כחם אמר הקב״ה לפי ששמעתם קולות הרבה תהיו סבורים
שמא אלוהות הרבה יש בשמים לכך נאמר אנכי ה׳ אלקיך מי שיאמר
שהוא אלוה יבא וימחה כו׳ עוד שם יכול שהיה קול נמוך ת״ל בכח וכו׳
קשה האיך אמר יכול קול נמוך וכו׳ דהרי אמר מקודם מי שיאמר שהוא
אלוה יבא וימחה וא״כ הרי מן הראוי לומר בקול נמוך דאם יהי׳שום טוה
הי׳ לו לדעת שהקב״ה דיבר בקול נמוך ויבא וימחה וי״ל דיש עוד פתחון
פה למיני׳ לומר מה שלא בא ומיחה משום שדיבר הקב״ה בקול נמוך ואינו
נשמע לכל העולם ואין צורך לו לבא ולמחות לכך אמר עוד יכול בקול
נמוך ת״ל כו׳וק״ל:

כתובות בסופו בשעת פטירתו של רבי אמר לבניו הזהרו בכבוד
אשתי ופריך אשתו דאורייתא היא דכתיב כבד את אביך

קשה כל"ז הי' לרש"י להקשו' מה ראה אזן לרצע על הפסוק ורצע גו'·
עוד י"ל למה יליף רש"י ג"ש ממצורע ולא יליף מפ' תצוה דכתיב ונתתם
על תנוך אזן אהרן הימנית גו' נילף מהתם שהוא של ימין והוא פסוק
מוקדם בתורה · וי"ל ע"ד הגמ' דקדושין דף כ"א ע"ב א"ר אליעזר יודין
ברבי היה דורש כשהן רוצעין אין רוצעין אלא במילת ומ"מ אין עבד כהן
נרצע מפני שנעשה בעל מום וא"ת במילתא הן רוצעין היאך נעש' בעל
מום הא אין נרצע אלא בגוב' של אזן כמנא ליודן ברבי דס"ל שרוצעין
במילתא קש' הלא אין עבד כהן נרצע וכו' צ"ל דס"ל לסברתו באמת עבד
כהן נרצע וזהו אפשר לומר טעם הגון על רש"י שיליף ג"ש ממצורע ולא
מתנוך אזן אהרן דאילו ילפינן מתנוך אהרן ה"א דאפי' עבד כהן נרצע
דהרי רציעה ילפינן מאהרן הכהן ואין ג"ש למחצ' דנילף אף לעבד כהן
שנרצע לכך יליף ממצורע דלא מיירי בכהן וליכא שום הוכח' לעבד כהן
שנרצע דהיינו כחכמי' בקדושי' הנ"ל וא"כ שפי' סמך רש"י הקושי' מה ראה
אזן לנרצע דכל"ז ולולי הג"ש ממצורע ה"א דילפי' ג"ש מתנוך אזן אהרן
וא"כ ה"א עבד כהן נרצע וא"כ ל"ק מה ראה אזן לרצע משו' דלא יעשה
עבד כהן בעל מום דבאזן רוצעין במילתא אבל אילו היו רוצעין באבר
אחר היה עבד כהן בעל מום לכך רוצעין באזן שלא יהי' בעל מום אבל
עתה שפירש"י ג"ש ממצורע ולא מתנוך אזן אהרן ע"כ צ"ל דס"ל דעבד
כהן אינו נרצ' מדלא יליף מתנוך אזן אהרן כנ"ל א"כ ליכ' למיחש למומין
של עבדי' שהרי עת' ס"ל דכהן אינו נרצע פרי' שפי' מה ראה אזן לרצעון:

גמ' ריש קדושין כסף קדושין לאביה מנ"ל א"ק בנעוריה בית אביה
כל שבח נעורים לאביה ומקשה בגמ' והאמר רב הונא מנין
דמעש' הבת לאביה שנ' וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה
ידיה לרבה כך בת מעשה ידיה לאביה תיפוק לי בנעוריה בית אביה
אלא ע"כ בהפרת נדרים הוא דכתיב הכי נמי בהפרת נדרי' הוא דכתיב
וכי תימא ונילף מינה ממונא מאיסורא לא ילפינן :

קשה על המקשן דמקש' ונילף מיני' א"כ הדרא קושי' לדוכתי' למה לי קרא
דוכי ימכור אמעשה דבת נילף נמי מהפרת נדרים בנעוריה בית אביה
ויש ליישב ודוק : (עוד י"ל דרש"י פי' לשם ד"ה לאמה ובבתו נערה
אשמעינן דאי בקטנה השתא ובוני מוכרה כו' מקשה הלא אי בקטנ' איירי
קשי' טפי לאמה למה לן דנילף במכ"ש מבנעורי' אפי' שבח נערה לאביה
מכ"ש קטנה · וי"ל דאי בקטנה איירי לא יקשה ל"ל מבנעורי' נפקא וי"א ·
דהיא גופא איצטרך לאשמעינן דוקא קטנה מעשי ידי' לאביה אבל נערה
לא והא דנפקא מבנעורי' כל שבח כו' לאפוקי מעשה ידי' דלא זכה
בנערה משא"כ השתא דקרא לאמה בבתו נערה אשמעינן דאי בקטנה
השתא כו' שפיר מקשה ודוק :

דאסור אפי' לשמוח עם אשתו שמחת מצוה קמ"ל דמות' וכן לא תגנוב אי לאו פסיק ה"א דאסור אפי' למגנב דעתיה דרביה בתורה או שאר חכם קמ"ל דמותר וגבי לא תענה אין כאן פסיק דאסור כלל וכלל לא תחמוד נמי אין כאן פסיק תאמר אפי' חמוד התורה אסור לכן פירש בזה בית רעיך שדהו ועבדו הרי כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט הני אסור אבל חמודא דאורייתא שרי ע"כ בקיצור לשון :

קשה למה כתבה התורה גבי לא תחמוד כלל ופרט ה"ל למיכתב רק סתם לא תחמוד ויטיל בו פסיק ונדרוש דחמודא דאורייתא שרי ושאר חימוד אסור כמו גבי לא תרצח ולא תנאף דלעיל · ועיין בספר של"ה שתירץ כי בכל מקום שהוא פסיק אינו מורה על דבר תמידי שהרי במיתת ב"ד ושפטו העדה והצילו העדה וכן גבי לא תנאף קי"ל עונת ת"ח מע"ש לע"ש וכן גניבת דעת דרכו אינו תמידי משא"כ חימוד שהוא דבר תמידי הוצרך לכתוב כלל ופרט : (ע"כ בקיצור לשון דוק היטב) :

מכות פ"ק ד"ד ע"ב פלוג' רבנן ור"ח גבי עדי' זוממין שלוקין ומשלמי שלא השם המביא לידי מלקו' מביא לידי תשלומין שמלקות חייב מפני לא תענה ותשלומין מכאשר זמם וחכ"א כל הלוקה אינו משלם ופריך שם בסוף ע"ב ורבנן האי לא תענה וגו' מאי דרשי ביה ההוא מבעי ליה אזהרה לעדים זוממין ופירושו דלכך נאמר לא תענה ללמר שעושין אותן בדין הזה דאין צריכין התראה ור"מ אזהרה לעדים זוממין מנ"ל א"ר ירמיהו נפקא לי' מוהנשארים ישמעו ויראו ולא יוסיפו עוד הרי אזהרה :

קש' אם נאמר דלא תענה אינו אזהרה א"כ אין להענש עדי' זוממין כלל דהנשארים ישמעו וגו' לא שייך ללמוד מעדים זוממין דאם הראשונים יענשו או הנשארים ילמדו מהם ולא יוסיפו עוד אבל אם הראשונים לא יענשו מטעם שאין להם אזהרה היאך ילמדו מהם שאר העם ונרא' דה"פ של הגמ' דקאמר נפקא ליה מוהנשארים ישמעו ר"ל מדכתיב בקרא והנשארי' ישמעו ויראו ולא יוסיפו מוכח מזה דעונשין לעדי' זוממי' שהרי אמרה תורה נשארים ילמדו מהם א"כ ע"כ אף הראשון יענש כאשר זמם· הרי יכול מזה לידע אף העד הראשון שלא נהרג לפניו שום עד שהגיון' יענש דוק היטב :

פרשת משפטים

רש"י ורצע ארוניו את אזניו במרצע הימנית או אינו אלא של שמאל ת"ל אוזן לג"ש נאמר כאן ורצע אדניו את אזנו ונאמר במצורע תנוך אוזן הימנית מה להלן וכו' מה ראה אוזן לירצע מכל שאר איברי' שבגוף וכו' :

באונסין אבל בב׳ פרות מוכח דידע דשוכר פטור באונסין דאל״כ ה״ל
לשאול שתיהן או לשכור שתיהן אלא ע״כ י״ל משום דידע דשוכר פטור
וא״כ למה שאל א׳ אלא ע״כ טעמא משום דנבהל להון הוא ודוק ועי״ל
דבחדא ליכא למימר נבהל להון משום די״ל דהמשאיל לא רצה להשכיר
אלא להשאיל כדי שיהא דין שואל חייב באונסין אבל אם משכיר לו אחת
ושואל לו א׳ ליכא למימר הכי שהרי השכיר לו חדא אלא ע״כ נ״ל משום
דהמשכיר נמי נבהל להון הוא בשביל דמי שכירות דחדא ודוק :

בגמרא דב״ק דף י״ט וכי יפתח וכי יכרה אם על הפתיחה חייב על
הכריה לכ״ש אלא להביא כורה אחר כורה :

קשה דלמא איצטריך וכי יכרה דה״א כי כרה אפי׳ כיסהו יהא חייב להכי
איצטריך להורות אף כי יכרה דווק׳ אם לא יכסנה חייב ואם כיסה פטור
וי״ל דאם איתא סברא זו דיהא חייב אפי׳ כיסהו היכא משכחת דפותח
יהא חייב שהרי הכורה חייב אף שכסהו וא״כ לעולם מוטל החיוב על
הכורה והאיך תמצא שפותח חייב ודוק : (וכס׳עמק השוה תי׳ מספיק)

רש״י בגפו יצא מגיד שאם לא הי׳ נשוי מתחילה אין רבו מוסר לו
שפחה הכנענית להוליד ממנו עבדים ע״כ :

קשה הא אמרו בקדושין סוף פ׳ האומ׳ א״ר טרפון יכולין ממזרי׳ ליטהר
כיצד ממזר כו׳ וקאמר בגמ׳ מאי ניהו דמנסיב ליה עבה וא״ל זיל גנוב
ואיזדבן בעבד עברי ופרש״י ותהא שפחה מותרת לך דמכרוהו ב״ד רבו
מוסר לו שפחה כנענית א״כ הרי משמע אף שלא היה נשוי מתחילה
רבו מוסר לו שפחה כנענית · (ועיי׳קושי׳זו ותירוצו בס׳ דברי דוד לט״ז)

יבמות דף מ״ט ע״ב אמר רבא מידן דייניה פי׳מנשה לישעי׳ וקטליה
משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי ואת אמר׳ ואראה את
ה׳כו׳ אמר ישעי׳ ידענ׳ דלא מקבל ואי אימא לי׳ לשווי׳ מזיד מ״מ קשו
קראי אהדדי ומשני כאן באספקלריא המאירה (פי׳ מ״ש כי לא יראני
האדם וחי) וכאן באספקלריא שאינה המאירה (ולכן אמר ואראה את
ה׳) תוספות ד״ה לישוויה מזיד פי׳ ר״ת שרצה להשיבו כתיב ויראו את
אלקי ישראל :

ק׳מאי בעי תו׳בזה וי״ל דה״פ מאחר שבאמת מ״ש ישעי׳ ואראה את ה׳ הי׳
באספקלרי׳שאינ׳מאירה א״כ ק׳האיך אמר וארא׳ אם יודע בעצמו שאינו
רואה כי אם באספקלרי׳שאינה מאירה וא״כ איך לשווי׳אותו מזיד בזה לזה
אמר שהי׳רוצה להשיב מדכתי׳ויראו את אלקי ישראל דהתם נמי הו׳ הראיי׳
באספקלרי׳ שאינה מאירה ואעפ״כ אמר ויראו את אלקי ישראל כו׳ וק״ל :

בב״ק דף ט״ז ע״ב א״ר שמואל בר נחמן כו׳ מניין למוציא מחבירו עליו
הראיי׳שנ׳מי בעל דברי׳ יגש אליכם יגש ראייה אליכם הא למה לי קרא
סברא הוא דכאיב ליה כאיב׳ אזיל לבי אסיא אלא קרא וכו׳ :

ילקוט דף פ"ה ע"ג וכי ימכור איש איש מוכר את בתו ולא האשה
מוכרת את בתה שהיה בדין ומה אם הבן שאין אביו רשאי
במכירתו הרי הוא מוכר את בתו הבת שאביה רשאי למכרה אינו דין
שתמכור את בתה ת"ל וכי ימכור איש את בתו ולא האשה את בתו
האיש מוכר את בתו ואינו מוכר את בנו שהיה בדין ומה אם הבת
שאינה נמכרת על הגניבה אביה רשאי למוכרה הבן שהוא נמכר על
גניבו אינו דין שיהא אביו רשאי למוכרו ת"ל וכי ימכור איש את בתו
האיש מוכר את בתו ואינו מוכר את בנו :

קשה דמשמע שצריך ב' לימודים א' מדכתיב וכי ימכור איש למעוטי שאין
אשה מוכרת בתה והב' מדכתיב בתו ולא שימכור את בנו כי לכל א' י"ל
ק"ו מיוחד בפני עצמו הלא לא איצטריך מיעוט שני דלא שימכור את בנו
והוא מדלא איצריך מיעוט ראשון של האיש מוכר ואין האשה מוכרת דמהיכי
תיתי ע"כ משום ק"ו ומה הבן שאין אביו מוכרו הרי מוכר בתו כו' א"כ
בכר ממילא נלמד שהבן אינו נמכר ואם כן תו למה לי מיעוט שני למימר
דאין הבן נמכר ודוק ליישב היטב :

ברש"י אך אם יום או יומים יעמוד גו' אם על יום א' פטור על יומים
לא כ"ש אלא יום שהוא כיומים ואיזו זה מעת לעת : כי כספו
הוא הא אחר שהכהו אע"פ ששהה מעת לעת קודם שמת חייב :

קשה מנלן למימר דיום שהוא כיומים דלמא יומים הוצרך לכתו' הא אחר
שהכהו שהוא חייב מיתה אע"פ ששהה מעת לעת וצריך דווקא לעמוד
יומים וי"ל דא"כ הוי לי' לכתוב אם יום יעמוד לא יוקם כי כספו הו' ואנו
ידעינן מיניה דאחר שאינו כספו חייב אם הכהו אפי' שהה יום א' יומים
דכתב רחמנא ל"ל אלא ע"כ צ"ל שבא להורות דיום שהוא כיומי' ודוק :
עוד י"ל דכאן פרש"י דיום לחוד אינו משמע מעת לעת ולקמן בפ' מטות
פירש"י מיום אל יום שלא תאמר מעת לעת לכך נאמר מיום אל יום
ללמדך שאינו מפיר אלא עד שתחשך וא"כ משמע התם ליום חוד משמע
מעת לעת · וי"ל מאחר דכתב לן רחמנ' הכא יומי' ללמוד שאיירי במעת
לעת לכן פרש"י שם דלאו נכ"מ איירי מעת לעת עד היכ' דגלי גלי ודוק
במדרש רבה ד"א נבהל להון רע עין זה השואל שהיתה עינו צרה
לשכור שתי פרות כאחת ושאול אחת ושכר אחת וע"י שלא
שכר שלא אחת אם מתה או נשברה משלם דשואל חייב באונסין ושוכר
פטור באונסין וכו' :

קש' למה מצייר הבעל המדרש המשל על שתי פרות הרי באחדא נמי יכול
לצייר המשל אם שואל אותה חייב ואם שוכר אותה פטור וי"ל דבאחדא
פרה לא שייך לומר נבהל להון די"ל דלא ידע הדין של שוכר דפטור
באונסין

משה מתמי׳ ואמר כבודו מלא עליונים ותחתונים והוא אומר שיעשו
לו משכן ועוד כיון שראה משה שעתיד שלמה המלך לתמוה אמר בית
המקדש שהוא בימי שלמה גדול מהמשכן אע״פכ היה מתמיה מכ״ש
המשכן שהוא קטן יותר א״ל הקב״ה למשה לא כמו שאתה סובר אלא
אצמצם שכינתי וכו׳ :

קשה מה היתה התמיה של שלמה דבשלמ׳ משה שפיר הי׳ מתמי׳ שלא ידע
שיש באפשרי להקב״ה לכנוס שכינתו בחדר קטן אבל על שלמה קשה
הלא ראה וידע ממשכן שעשה משה וכנס הקב״ה שכינתו כו׳ וכ״ש
במקדש שהוא גדול יותר ומה היתה תמיהתו ונר׳ דאדרבה מדראה שלמה
שהקב״ה כינס שכינתו במשכן ועכשיו נוה לעשות מקדש שהוא גדול
יותר מהמשכן אי סבר בדעתו שאין רצונו של מקום לכנוס שכינתו רק
להשרות שכינתו בריוח ולא בכנוס לכך שפיר היה מתמיה ודוק :

ע״ז פ׳ א׳ ן מעמידין אין לוקחין מהן בהמה לקרבן פי׳ מן העכו״ם כו׳
אלא מעתה דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה בני ישראל
לוקחי׳ ולא עכו״ם והא מעשה בעכו״ם אחר באשקלון וכו׳ ומשני אבני
שוהם הפסיק הענין והא ואבני מילואים כתיב דהדר ערבינהו :

קשה דלמא לעולם אבני שוהם הפסיק הענין והא דכתי׳ ואבני מילואים
דלא תימא אבני מילואים הוי הפסק מאבני שוהם ואין לוקחין אבני
מילואים מעכו״ם לכך נאמר ואבני מילואים כיו״ן דקאי אאבני שוהם
כמו שלוקחין אבני שוהם כמו כן נמי לוקחין אבני מילואים וי״ל דא״כ
דקאי ואבני מילואי׳ אאבני שוהם לכתוב קרא חד אבני דהיינו אבני שהם
ומלואים ומדכתב איידך אבני ש״מ דהוי״ו הדר ערבי׳ לדבר אל בני ישראל
ודוק: עוד י״ל שם בגמ׳ שהקשה תחילה מאבני אפוד שלקח מדמא בן
נתינה ושוב פריך והקתני סיפ׳ לשנה אחרת נולדו לו פרה אדומ׳ בעדרו
כו׳ דה״ל להקשות בקיצור מן פרה אדומה כו׳ וי״ל דבל״ז לא רצה להקשות
מפרה אדומה די״ל דשאני הכא כיון דלא היה שום פרה אדומה רק אבל
עכו״ם זה לחוד לכך היו לוקחי׳ ממנו אבל אי הוה פרה אדומה אבל אחד
מישראל הי׳ אסור ליקח משל עכו״ם לכך פריך מאבני שוהם להוכיח אף
שיש לישראל א׳ פרה אדומה מותר ליקח מן העכו״ם והראיי׳ שהרי לא
רצה למכור אבני שוהם להם מפני שהי׳ אביו מונח על התיב׳ וא״כ מאין
היו להם אבני שוהם ע״כ שהיו לוקחי׳ מישראל וא״כ ש״מ דמותר ליקח
אף כשיש לישראל וא״כ פריך שפיר מפרה אדומה כו׳ דוק :

ביומא פ׳ הוציאו לו דף כ״ב כל ת״ח שאינו תוכו כברו אינו ת״ח שנ׳
מבית ומבחוץ תצפנו :

קשה הרי משמע בפסוק איפכא כי הארון היה בפנים של עץ וא״כ לא

קשה על המקשן דהקשה הא סברא הוא א"כ מאי מקשה מתחילה מניין הא סברא הוא ושמא דהכל הוא מדברי המקשין וה"ק מניין למוכי' מחבירו וכו' ואי משום דכתיב מי בעל דברי' כו' הא ל"ל קרא סברא הוא כו' וק"ל:

עירובין דף ס"ח ע"א א"ר חנינא בר פפא כל שאין יין נשפך בבית כמים אינו בכלל ברכה שנ' וברך את לחמך ואת מימך מה לחם ניקח בכסף מעשר אף הנך מים דניקחין בכסף מעשר ומה ניהו יין וקא קרי להו מים אי נשפך בביתו כמים איכא ברכה ואי לא לא׳ תוס' ד"ה וקרי ליה בלשון מים פשטיה דקרא מים ממש דכתי' בסיפא דקרא והסירותי מחלה מקרביך כו':

קשה מאי בעי תו' בזה וי"ל דקשה לתו' ל"ל לגמ' למילף מה לחם ניקח כו' ה"ל למילף בקיצור מדכתיב וברך את לחמך ואת מימך מה ברכה שייך במים אלא ע"כ ליין היא דאת' לזה מתרצי' תוס' דפשטיה דקרא י"ל נמי מים נמי ברכה דכתיב בסיפי' כו' ולכן הוכרך לג"ש מה לחם כו' וק"ל:

פרשת תרומה

סנהדרין אלקיכ' כהן הוא ע"ל פ' מטות רש"י תחשים מין חיה ולא היתה אלא לשעה והרבה גוונים היו לה לכך מתרגם ססגונא ששש ומתפאר בגווניםשלו:

וכן הוא גמ' בשבת פ"ב קשה מנ"ל לרש"י להוכיח שיש לו גוונין הרבה מן התרגום שתרגום ססגונ' דילמא עיקר שמו הוא כן בתרגום כמו שאין לשאול על כל השמות שבאדם ובהמה שיש בתרגום שם אחר מן העברי כמו כן הכא אין לומ' טעם למה נקרא כך׳ וי"ל מאחר שידוע שכמו שיש בעברי דקדוק ל' רבים ול' יחיד וא"כ הרי מצינו הכא תחשים ל' רבי' ולקמן סוף פ' במדבר וכיסוי עור תחש ל' יחיד וכשניהם מתרגם התרגום הכא והתם ססגונא ואינו מחלק בין ל' יחיד לל' רבי' א"כ ע"כ משו' טעם כדי לדרוש ממנו ששש ומתפאר בגוונין שלו: (שמעתי בשם גדול אחד)

בחזקוני פ' זו ועזים פירש"י נוצה של עיזים לכן תרגום ומעזי כו' ולכך טועה המתרגם ומעזי ע"כ:

דבריו תמוהים וצריך פי' ונרא' דה"פ דלרש"י קשה בפסוק דקאמר ועזים דא"א לומר עזים ממש דלמה התנדבו עזים יותר משאר מיני ב"ח ואפי' דנדבו רק עורותיהם א"כ הל"ל עורותיה' כפי' אלא ע"כ דקאי אנוצה של עזים וא"כ ע"כ כאן ה"פ של ועזים נוצה של עזים אבל במקום אחרי דכתיב ועזים אין פירוש כן רק ועזים ממש ובזה טועה המתרגם שפירש במקום אחר כן ועזים נוצה של עזים וק"ל:

במדרש רבה פ' זו בשעה שאמר הקב"ה למשה ועשו לי מקדש התחיל

לו דינחק כתוב שם וק'ל'ל הקו"ק דהא לא נריך אלא ע"כ משו'שנריכים להיות שם כל האותיות וא"כ מקשה שפיר לא כתיב ט'וכו'וק"ל :

מדרש רבה ריש פ' נשא וכן במסכת הוריות די"ג ע"א חכם קודם למלך ומלך קודם לכ"ג וכהן גדול קודם לנביא ונביא קודם למשוח ומשוח קודם למרובה בגדים וכו' אמר ר' אימתי בזמן שכולן שווים אבל אם אינם שווין אפי' ממזר ת"ח קודם לכהן גדול ע"ה שנ' יקרה היא מפנינים ממי שנכנס לפני ולפנים :

ק'ל"ל למיתני מלך קודם לכהן גדול לא ליתני אלא חכם קודם למלך וכ"ג קודם לנביא ונילף מדאיצטריך דמלך קודם לכ"ג דאי כ"ג קודם למלך יהיה ק'למה נקט כ"ג קודם לנביא נימא מלך קוד' לנביא ויבא כ"ג מכח כ"ש שהוא עדיף מנביא דאי מלך קוד' לנביא מכ"ש שיהא כ"ג עדיף מנביא שהרי עתה ס"ד דכ"ג קודם למלך אלא ע"כ צ"ל דמלך קוד'לכ"ג וא"כ קשה ל"ל למימר ודוק ליישב : (ועיי' בס' ענמק השווה)

סוטה דף ל"ו ע"א ששה משמותם על האבן אחת ב' אבנים היו לכהן גדול על כתיפיו אחת מכאן ואחת מכאן ושמותן של י"ב שבטים כתוב עליהן ששה על אבן אחת וששה על אבן השני שנאמר ששה שמות הנותרים על אבן השנית כתולדותם שני כתולדותם ולא ראשונה כתולדותם מפני שיהודה מוקדם וחמשים אותיו' הי' כ"ה על אבן אחת וכ"ה על אבן השני ר' חנינא בן גמליאל אומר לא כדרך הזה שחלוקין בחומש הפקודים וכו' אלא בני לאה כסדרן בני רחל א' מכאן וא' מכאן ובני השפחות באמצע א"כ מה ת"ל כתולדותם בשמותם שקרא להם אביהם ולא כמו שקרא להן משה ראובן ולא ראובני שמעון ולא כו' והדר פריך הני חמשים נכי חדא הן יוסף הוסיפו לי אות אחת שנאמר עדות ביהוסף שמו מתקיף ליה רב נחמן בר יצחק כתולדותם בעינן וליכא אלא בנימין היה מל' שנ' ואביו קרא לו בנימין :

קשה כוה קיצר למה המתין בקושי' שהקשה הני חמשים נכי חדא הן עד אחר שסיים רחב"ג את דבריו היה לו להקשות מיד כשאמר כ' אותיות היה בו יקשה מיד כ'נכי חדא הוי ונר'דבל"ז לא רצה להקשות משו' דה"א כתולדותם קאי כדרך שנולדו כסדר הוה נכתבו אבל באמת לא בעינן הכתיבה כדרך שקרא להן אביהן וא"כ לא קשה כ'נכי חדא דאיכ'למימר שכתבו כדרך שקרא להן משה ראובני וכו' והשיב התרנין כדרך שקרא להן אביהן ולפ"ה היה כ' מכח עדות ביהוסף שמו והדר פריך מ"מ כ כתולדותם בעינן וק"ל :

הי׳ תוכו כברו וי״ל דהרי רש״י פי׳ כחומש ג׳ ארונות עשו דקש׳ מנ״ל לרש״י דילמא לא היה רק אח׳ ואותו היו מצפין מבית ומבחוץ אלא ע״כ צ״ל דצריך להיות כל אחד תוכו כברו א״כ אם לא היה רק א׳ והיו מצפין אותו אז לא היה תוכו כברו אבל בג׳ ארונות שפיר כל אחד בפני עצמו תוכו כברו וק״ל : (ועיי׳ בס׳ עמק הסוה)

שבת דף נ״ח ע״ב אומר היה ר״מ תחש שהי׳ בימי משה טהור הי׳ ובריה בפני עצמו היה ולפי שעה נזדמנה למשה וכן פירש״י בפ׳ זו והקשה הרא״ם והלא ביחזקאל כתי׳ ואנעלך תחש דמשמע שהיו הרב׳ תחשים שהיו עושין סתם מנעלים ותירץ דתרי מיני תחשים הם אותם שהיו במשכן היו מבהמ׳ טהורה והא דכתי׳ ואנעלך תחש הי׳ מבהמ׳ טמאה : קשה על הרא״ם הא אי׳ ביבמות פ׳ מצות חליצה דף ק״ב ע״ב בתוס׳ ד״ה ואנעלך תחש אומר ר״י שצריך שיהא מנעל של חליצ׳ מעור בהמ׳ טהורה דתחש כתיב וכו׳ הרי משמע דגבי יחזקאל איירי בבהמה טהורה וצ״ע :

פרשת תצוה

יומא פ״א כיצד הלבישן (פי׳ את הכהן הבגדים שלו) ופריך כיצד הלבישן מאי דהו׳ הוה אלא כיצד הלבישן לעתיד לבא ופריך לעתיד לבא נמי יבא אהרן ובניו ומשה יבא עמהם ויאמר אלא כיצד הלבישן למיסבר קראי פי׳ כי הפסוקי׳ בבגדי כהונה סותרי׳ אהדדי ע״ש קשה קיצור דה״ל להקשות מיד כיצד הלבישן למיסבר קראי וי״ל דבל״ז יש לתרץ דהפסוקי׳ לא סתרי אהדדי דחד פסו׳ איירי בסדר לבישה דלשעב׳ וחד פסוק איירי בסדר לבישה דלעתיד והיה המקשן גומר מזה אולי ישוב לו כן אך הקשה תיכף מתחילה כיצד הלבישן לעתיד לבא כדי להודיע לו שהו׳ יודע החילוק בין לעתיד ולשעבר רק שרבה כתי׳ אחר : שם ביומא כיצד שואלין השואל פניו כלפי הנשאל וכו׳ ופריך והא לא כתיב צדיק ותי׳ דכתיב בה אברהם יצחק ויעקב ופריך והא לא כתיב בה ט״ת ותי׳ דכתיב שבטי ישורון :

ק״ל מקש׳ קינו׳ מאות ט״ת הכתו׳ קודם כאל״ף בי״ת וי״ל ע״ד המדרש מאחר שראה יעקב שאין בשמות השבטי׳ שום אותיו׳ חטא או בקש לגלות הקץ וא״כ לפ״ז לא רצה להקשות מן ט׳ די״ל משום שאין בהם אותיות חטא מאחר שקש׳ על צדי״ק והשיב לו דכתיב יצחק א״כ ע״כ הרי הח״ת כתב בו וא״כ מקשה שפיר על ט׳ שהוא ג״כ מאותיות חטא ודוק : עוד י״ל לפי מ״ש שם שואל אמר הארדוף אחרי הגדוד אמר לו רדוף כו׳ עלה והצלח ולפ״ז והקשה האיך אמר הנשאל עלה והצלח הא לא כתיב ביה צדי״ק ולכן פריך מן צ׳ תחילה שהוא אות ראשון של תיבת והצלח ומשיב

גמ׳ דר״ה פ״ק אני ה׳ קודם שיחטא האדם אני ה׳ לאחר שיחטא
האדם והקשה הרא״ש קודם שיחטא האדם מה צריך למדת
רחמים ותירץ אם הי׳ במחשבה לעבוד ע״א והיה מן הראוי לענשו וזה
הוא מדת רחמים של הקב״ה שימתין לו עד שיעבוד ע״א ואח״כ מענשו
נמצא נשמע מזה דבע״א אין הקב״ה מצרף מחשבה למעשה דהיינו
קודם שיחטא:

וק׳ הא אמרי׳ בקידושין הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והביא לי גוזלות
ובחזירתו נפל ומת וכתי׳ בתור׳ למען ייטב לך והארכת ימי׳ היכן אריכות
ימיו של זה ומשני לעולם שכולו טוב וכו׳ ופריך הגמ׳ דלמא מהרהר בע״א
הוי הרי אין הקב״ה מצטרף למעשה עד שיעבוד ודוק: ועיין בספר
ברכת שמואל תירוץ על זה:

ואעשך לגוי גדול א״ל ומה כסא של שלש רגלים לא היה יכול לעמוד
לפניך בשעת כעסך כסא של רגל א׳ עאכ״ו:

וקשה הרי עכשיו עם משה יהי׳ הכסא של ד׳ רגלי׳ ויש לתרץ ודוק:

גמרא דשבת רב חסדא הוי נקיט בידי תרתי מתנתא דתורא ואמר
כל דאתי ואמר לי שמעתא חדתי משמיה דרב יהבינ׳ ליה א״ל
רבא בר מחסי׳ הכי אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנא׳
לדעת כי אני ה׳ מקדישכם יהב נהי ליה אמר חביבין עליך שמעת׳ דרב
א״ל אין א״ל היינו דאמר רב מילתא אלבשיהו יקירא א״ל אמר רב
הכי בתרייתא עדיפא מקמייתא ואי הוי נקיט אהריני יהבינא לך:

וקש׳ מהיכן ידע רבא בר מחסי׳ דרב חסדא לא שמע הלכ׳ זו כבר משמיה
דרב הנותן וכו׳ דהרי הוא עצמו עשה ומכריז והדר נתן משמע דכבר
שמע׳ הלכה זו וא״כ ה״ל להוכיח שמע כבר הלכה זו ונ״ל דבאמת סבר
רבא בר מחסי׳ דכבר שמע רב חסד׳ הלכ׳ זו מעצמו ולכך א״ל בזה הלשון
הכי אמר רב כוותך כמו שעשית בכאן שהודעת לחבריך והדר יהבת לי׳
ולא אתא לומר שמעתא חדתא אלא סייעת׳ שעשית כמו שאמר רבא
ובאמתלא היה בדעת רבא בר מחסי׳ שיתן לו רב חסד׳ מתנת׳ בשביל זה
אלא סבר שיאמרו לו כמה הלכות עד שאבא להלכה אלא שמע וק״ל:

(אוי״ל דרש״י פי׳ לעיל דנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו מתן פלוני
אתן לך וזהו דרך כבוד דשמא יתבייש לקבלה כו׳ ולפ״ז היה לו הוכחה
גמורה דר״ח לא ידע דבר זה דרב דצריך מקודם להודיע דשמא הוא בוש
מלקבל מתנות בפרהסי׳ ועי״ז לא יבא שום אדם שיודע דבר מרב כי יבוא
מאוחן שאינו רוצה לקבל מתנות א״ו דלא ידע מזה ודוק:

יומא פ״ב דכ״ב ע״ב א״ר יצחק אסור למנות את ישראל אפי׳ לדבר
מצוה דכתי׳ ויפקדם בבזק מתקיף לה רב אשי ממאי דהאי בזק

לשנא

רש"י ונתנו איש כופר נפשו שהמנין שולט בו עין הרע שכן מצינו בדוד וכו':

קשה וכי לא ידע דוד מקרא המפורש בתורה ונתנו איש כופר נפשו ולא יהיה בהם נגף הלא ויל קרי ביה רב הוא ולמה לא נתן כופר ועבר על מקרא שכתוב בתורה ונרא' דדוד סבר פי' הפסוק ונתנו איש כופר נפשו היינו אחר המנין יתנו כל א' מחצית השקל אבל לעולם סבר מות' למנות בלא שקלים כן היה טעם דוד לפ"ז יובנו דברי רש"י שמביא ראייה מדוד דקשה דהוי לי' כיהוד' ועוד לקרא מה צריך להביא ראי' מדוד אבל כוונתו להחזיק דבריו שאסור למנות כלל בלא שקל וכדי שלא יקשה על רש"י מנא לן דלמא אחר המנין יתנו מחצית השקל לכך מביא רש"י ראיי' שכן מצינו בדוד שטעם כן והיה בהם נגף שמ"מ שאסור למנות כלל בלא שקלים ודוק: (ועיין בנידה לדרך בארוכות)

רש"י אך את שבתותי תשמורו אע"פ שתהיו רדופין בזריזות המלאכה שבת אל ידחה וכו':

קשה הלא רש"י פי' ברים פ' ויקהל ששת ימים תעשה מלאכה הקדי' להם אזהרה שבת לצווי' מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה שבת א"כ למה לי למכתב כאן אך למעט היה להקדי' שבת למלאכת המשכן וע"י כן נדע שאינו דוחה שבת כמו שפ' ויקהל ונרא' דאילו לא נאמר אך ה"א אדרבה המאוחר עדיף והמוקדם נדחה מפניו וא"כ נימא מלאכת המשכן דוחה שבת מדהקדים שבת למלאכת המשכן אבל עתה דכתיב אך למעט שבת ממלאכת המשכן וא"כ ע"כ מוכח דהמוקדם עדיף והמאוחר נדחה מפניו דאל"כ יהיה סותר נגד הלימוד של אך דוק וק"ל:

חגיגה פ"ק דף ד' ע"א נשים ועבדים שאינם משוחררים פטורים מן הראייה בשלמא נשים כדאמרן כל זכורך להוציא את הנשי' אלא עבדים מנלן אמר רב הונא אמר קרא אל פני האדון ה' וגו' מי שאין לו אלא אדון אחד יצא זה שיש לו אדון אחר הא למה לי קרא הא כל מצות שאשה חייבת בה עבד חייב בה כל מצוה שאין אשה חייבת בה אין עבד חייב בה לא נצרכה אלא לחצי עבד וחצי בן חורין:

קשה בתחילה מאי קסבר דפרי' בשלמא אשה כדאמרי' אלא עבד מנ"ל הלא ס"ל דילפי' עבד מאשה כל שאש' חייבת בה עבד חייב בה וי"ל דה"פ מדאיצטריך למעט אשה מכל זכורך ע"כ מוכח דיש לן שום לימוד על עבד שהוא חייב ותלמד ממנו גם אשה שהי' חייבת בה לכך קורכן למעט מכל זכורך האשה וממילא גם העבד פטור וא"כ פריך שפיר מאי קרא דעבד חייב דאיצטריך למעט אשה מכל זכורך והתרכן השיב כפשוטו כי סבר שאל מנ"ל דעבד פטור וע"ז הקשה לו לדבריך דיש לימוד על עבד לפטור קש' קרא כו' ועיי' בס' ברכת הזבח שתי' בענין אחר

פרשת כי תשא

קרופי' ולזו דין הוא לסבול עון אבות רק רביעי דרחוק ומ"מ אמ' שיסבול כמ"ש פוקד גו' על רבעים · לפ"ז ממילא נשמע שיחולק העון לכמה דרי אין סוף וזהו טובה גדולה שימטי לדר' דר' · כשיבא מכשור' כמו"ל על פ' אהבתי אתכם על כן אפקוד עליכם עונותיכם · אבל מדאנה בדבר שיאמר יותר על רבעים וזו יוקשה למאי נורך מאמרו יותר אלא ודאי קאמר כגון אם הי' חומר גם על חמשים וששי' או יותר כמה שפרט היה דוקא עד כאן ותו לא וזהו באמ' היה רעה בעיני אדוני משה כלה ומיהר הדבר לעשות קידה והשתחויה לפיות מעמיד הקב"ה כנינב ועומד בדיבורו על רבעים כדי להשמע מנין כי עדיין לא שלם עון המרי עד דור האחרון כנ"ל ודוק)

פרשת ויקהל

איתא בילקוט פ' משפטים כהן שהרג את הנפש ואפילו עבודה בידו אתיא רציחה ודוחה עבודה שנא' מעם מזבחי תקחנו למות ותיתי רציחה ותדחי שבת מכח ק"ו מה עבודה דוחה שבת ורציח' דוחה עבודה אינו דין שתהא רציחה דוחה שבת ת"ל לא תבערו אש וגו':

קשה כוה לא לכתוב רחמנא לא תבערו תיתי ממוכח למות דרציח' אינו דוחה שבת מדאיצטריך רחמנא לכתוב דרציחה דוחה עבודה ל"ל למכתב מהיכי תיתי אינו דוחה עבודה אלא ע"כ צ"ל אי לא כתיב דרציחה דוחה עבודה הוה אתי' מכח ק"ו דרציחה אינו דוחה עבוד' ומהרציח' אינו דוחה שבת ועבודה דוחה שבת אינו דין שתהא רציחה אינו דוחה עבודה לכך איצטריך רחמנא לכתוב דרציח' דוחה עבודה נמצא מכח ממזבחי תקחנו למות מוכח דרציחה אינו דוחה שבת וא"כ לא לכתוב רחמנ' לא תבערו דרציחה אינו דוחה שבת וכן להיפך תוכל להקשו' וי"ל דאי לא כת' רחמנ' לא תבערו דרציחה אינו דוחה שבת הוי אתיא מכח ק"ו דרציחה דוחה שבת מעבודה דוחה שבת ורציחה דוחה עבודה אינו דין שתהא רציחה דוחה שבת להכי כתב רחמנא לא תבערו דרציחה אינו דוחה שבת וכן יתורץ להיפך:

בשבת פ"ו דף ס"ד אמר רב ששת מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורפה:

קשה למה יליף הגמ' מפ' מטות גבי מלחמת מדין הלא גם בפ' זו נמנו תכשיטי חוץ עם תכשיטי פנים דכתי' כל נדיב לב הביאו חח ונזם וכומז והוא מוקרס בתורה וי"ל דמכאן אין להוכיח מידי משו' דאיכא למימ' דבא להשמיענו שישרא' הביאו לנדבת המשכן כומז שלא נשתמש עדיין לשום

אשה

לשנא רבויקא הוא דלמא שמא דמתא הוא כדכתיב וימצאו אדוני בזק בבזק וכו' אלא מהכא וישמע שאול גו' ויפקדם בטלאים כו' אמר שמוצל כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור מיד נתעשר מעיקר' כתי' ויפקידם בבזק ולבסוף כתיב בטלאים :

קש' דלמא בזק שמא דמתא כקושיא דרב הנ"ל ומנ"ל לומ' שמיד נתעשר ונר' דה"מ דבזק שמא דמתא אי עדיין לא ידעינן דאסור למנות את ישרא' רק דרוכה למילף ממה דכתיב ויפקדם בבזק או הקשה מנ"ל דאסו' למנות את ישראל דלמא מותר למנות ובזק שמא דמתא הוא אבל אחר דמסיק בגמ' דילפי' ממקום אחר דאסור למנות את ישראל וא"כ ע"כ מוכח דבזק לאו שמא דמתא דאי הוא שמא דמתא א"כ קשה במה מנאם הלא אסור למנות את ישראל אלא ע"כ בזק חרש הוא וא"כ דרש ר' נהוראי למסקנ' הנ"ל דמוכח דבזק פירושו חרש ומייתי ראייה שפיר דמי שנתמנ' פרנס על הציבור מיד נתעשר וק"ל :

קדושין פ"ק דף י"ר ע"א ת"ר כמה מעניקין לו לעבד חמש סלעי' מכל מין ומין מ"ט יליף ריקם ריקם מבכור מה להלן חמש סלעי' אף כאן ה' סלעים ואימ' ה' סלעי' מכולהו אי כתיב ריקם לבסוף כדקאמרת השתא דכתי' ריקם בריש' שדי ריקם אצאן ריקם אגורן ריקם איקב ונילף ריקם ריקם מעולת ראיי' אמר קרא אשר ברכך ה' אלהיך ופירש"י סיפ' דקרא דהעניק תעניק היא ללמדך שהדרוש המקרא לרבות ולא למעט :

קשה בזה א"כ לפירש"י למה אינו מתרץ מיד כשאמר ואימא חמש סלעי' מכולהו לימ' ליה אשר ברכך ה' אלהיך כתיב כל מה שאפשר לדרשו לרבו' נדרש וי"ל דהתרצן ידע דיש עוד קושי' שני' ונילף ריקס ריקס מעולת ראייה ואי היה מתרץ לעיל אשר ברכך ה' אלהיך כתיב דבא ללמד דלא לימא ה' סלעים מכולהו שמא יקשה לו המקשן מנ"ל דבא ללמוד אשר ברכך ה' אלהיך על כל מין ה' סלעים דלמא אי לא כתיב אשר ברכך ה' ה"א דליל' מעולת ראיי' רק ב' סלעים לכך איכתרי' אשר ברכך ה' לרבות ה' סלעים אבל לעולם מכולהו ה' סלעים סגי לכך הוכרך לתרץ על הקושי' דאימא ה' סלעים מדכתיב ריקם ברישא ושדי ריקם אכאן כו' וא"כ ע"כ אשר ברכך ה' בא ללמד דלא לילף מראייה שיהיה שני סלעים כן הי' דעת התרצן אבל המקשן הבין כפשוטה וק"ל :

(בחזקוני פ' זו ז"ל על פסוק פוקד עון אבות גו' על שלשים ועל רבעים וימהר משה ויקד גו' לפי שהי' ירא שיאמר יותר על רבעים עכ"ל הקושי' מפורסמת וגלוי' אדרב' הלא טוב יותר כשיאמר יותר שיתחלק העון על כמה דורות ולא יוכבד העון מלשא כל כך כמו על רבעי' וי"ל ע"פי הדין מפורש בח"מ סי' ל"ה ראשון ברביעי ליכא קורבה כמנא ראשון בשלישי קרובי'

פרשת ויקהל

שבת דף צ"ו ע"ב מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא הוצאה גופא היכי כתיבה א"ר יוחנן דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה וכו' וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי משום דשלימא להו עבידתא כדכתיב והמלאכה היתה דים :

קשה למה לא הקשה כפשוט' דילמא לכך העבירו קול במחנה משום דשלימא עבידתא ומאי שייכות הוא לקושיא זו מ"ש דילמא בחול הוה ויש ליישב ודוק · (ועיי' בס' עמק השוה ייטוב נכון)

מדרש רבה מ"ר טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו א"ר לוי משל לשני ספינות אחת יוצאה הלמין ואח' נכנסת להלמון זו שהיא יוצאת אין הכל שמחים משום שאינו יודעת מה רוחות נזדוגין לה וזה שנכנסת להלמון היו הכל שמחי' לפי שיודעין שנכנסת בשלום כך אדם נולד הכל עצבין מונין לו למיתה אדם מת מונין לו לחיי' ועליו אמר שלמה ע"ה טוב יום המיתה מיום הולדו :

וק' למה נמשלו לב' ספינות הלא בספינה א' נמי סגי בשעה שהיא נכנסת הכל שמחי' ובשעה שהיא יוצאת הכל עצבין וי"ל דהמשל צריך שיהא דומה לנמשל דבספינה א' צריכין למימר שיוצאת ברישא ואח"כ נכנסת וא"כ אין דומה לנמשל של אדם דנולד ברישא ע"כ צריך להמשיל לב' ספינות :

פרשת פקודי

גמ' דפסחי' דק"ט ע"ב א"ר חסדא מי מקוה אמה על אמה ברום ג' אמות ושיערו חכמים מ' סאה א"ר אשי שלחן של פרקי' הוי דאי ס"ד הרוק הוי מהרק אמתא באמת' היכא יתיב והקשו התו' וא"ת אפי' אמתא באמתא יתיב תיקשי היאך היו יכולין להטביל של אמתיים ארכו אמה וחצי קומתו במקום דהוי אמה על אמה :

ק' מאי הקשו תו' דלמא הכי נמי המקוה כשלחן דמקוה קומת' אמה וחצי וארכה אמתים ורחבה אמה ולא הי' המקווה כזה גדולה או קטנה יותר מאמה על אמה ברום שלש אמות שהרי אם תחלק הקומה של מקוה לב' חלקים יהי' כל חלק א' אמה וחצי קומתה ואם תעמיד חלק זה אצל חלק זה נמצא יהיה מכוון כשלחן אמתים רחבו ואמה וחצי קומתה וא"כ שפיר יכולים להטביל כשלחן במקום זו אם אמתא באמת' יתיב לה וי"ל דע"כ המקוה לא היתה אלא אמה על אמה ברום ג' אמות דוקא דאל"כ גם המקשין בגמ' לא הי' פריך מידי דפרי' אמתא באמתא היכי יתיב דלמא המקוה היתה חפורה קצת טפי משלחן באורך וברחב ובעומק ואין לומר א"כ איך היו המי' עולין על השלחן י"ל כיון שהי' נותנין השלחן לתוכן היו המי' העולין על השלחן כמו שפי' התו' והוכיחו בדיבור הקוד' לזה דאל"כ היו המי' נאסרי' כל פעם שטבלו איזו דבר ודוק: עיי' בתו' דלק"מ

אשה כלל רק חלשי' שהי' לישרא' בבית גנוס הביאו לנדבת המשכן וליכא למילף להסת כל באשה גו' אבל במלחמת מדין הביאו הכומז שלקחו מנשי מדין אשר קשטו את עצמן במלחמות מדין ושפיר מוכח מהתם כל המסתכל דאל"כ למה נמנו מאי נפקא לן אם הביאו כומז או לאו :

ויקהל וגו' פירש"י למחרת י"כ היה ברדתו מן ההר :

קשה הלא רש"י פי' בפ' יתרו על פסוק ויהי ממחרת וישב משה לשפוט את העם מהו ממחרת למחרת רדתו מן ההר והיינו ממחר' יום כפורים ושם נאמר ויעמוד העם על משה מבוקר עד הערב וגם יתרו הוכיחו על כך וא"כ היו דן אותן כל אותו היום וכאן פירש"י שצוה להן מצות במחרת י"כ דהיינו שבת ונדבת המשכן וגר'דבשבת פ"ק אמרי' וכי אפשר שהיה משה דן כל היום תורתו מתי נעשית אלא כל דין הדן אמת אפי' שעה א' כאילו נעשה שותף וכו' נאמר כאן מבוקר עד ערב ונאמר להלן ויהי ערב ויהי בוקר א"כ אפשר שמשה הי' דן שעה א' ומה שנ' מבוקר עד ערב לג"ש הנ"ל וא"כ יכול להיות שעה שניה באותו היום שדן אותם גם צוה להם המצות שבת ומלאכת המשכן ואין להקשות והא דאמר יתרו נבל תבול הל"ל דאינו דן אותן רק שעה אחת אפשר דיתרו קפיד עליו שאפי' שעה אחת לא ידין רק דבר גדול וק"ל : עיי' בפענח רזא :

רש"י לא תבערו אש יש מרבותינו אמרו הבערה ללאו יצאת ויש מרבותינו אמרו הבערה לחלק יצאת דקשה לרש"י למה נאמ' לא תבערו אש בכל מושבותיכם הלא בכלל לא תעשה כל מלאכ' לכן פירש"י כו' ובחזקוני מפרש מדכתיב בכל מושבותיכם מכאן שהותר הבערה במקדש להקריב קרבנו' דדוקא במושבותיכ' הוא דלא תבערו :

קשה מנ"ל למימר דהבערה יצאה ללאו או לחלק דלמא לכן נכתב לא תבערו ללמד על מקדש שמותר בהבערת אש להקריב קרבנות כחזקוני הנ"ל וי"ל דא"כ גוף הקרא אינו מהצורך ושהרי בכלל לא תעש' כל מלאכ' אלא שנכתב למידק מיניה דבמקדש שרי הבערה א"כ לכתוב בהדיא תבערו אש במקדש ולא יצטרך ללא תבערו אש בכל מושבותיכם דהרי כל עיקר לא נכתב אלא בשביל מקדש דבשלמא אילו נצרך גוף הקרא ונלמד על הדיוט א"א להקשות לכתוב תבערו אש במקדש בהדיא דהרי גם גוף הקרא צריך אבל מאחר שא"כ עכשיו דגוף הקרא ללא צורך הוא ודוק' אבל אין לתרץ לכתוב מושבותיכם גבי לא תעשה כל מלאכה דזה אינו דאילו נאמר גבי לא תעשה כל מלאכה במושבותיכם הי' דייקינן דכל מלאכה אסורה במושבות אבל במקדש מותר כל מלאכה וזה אינו לפי האמת דרק הבערה הותרה במקדש לצורך קרבן אבל שאר מלאכות באיסורן הן קיימין במקדש כמו בגבולין וק"ל :

תיכף לת"ח ברכה שנ' ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף:
וכתו' דכ"כ ע"כ תיכף לנטילת ידים ברכת סעודה והקשה שם תוס' והאי
לא חשיב לעיל בפ' כיצד מברכין בהדי אינך תכיפו' ותירצו משו' דשנוי'
במשנ' וקשה הא אמר תיכף לסמיכה שחיט' נמי משנה היא וצ"ע:

מנחות פ"ג דק"י ע"א משנ' נאמ' בעולת בהמה ריח ניחוח ובעולת
עוף ריח ניחוח ובמנחה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה
ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים:

וקשה לא לימ' רק ריח ניחוח בעולת בהמ' ובמנחה ולא בעוף ומזה נילף
דא' המרבה וא' הממעיט · וע"ק דקאמר שם בגמ' א' המרבה וא' הממעיט
ובלבד שיכוין לבו לשמים מאי קרא שנ' מתוק' שנת העובד אם מעט אם
הרבה יאכל מאי פריך מאי קרא דא' המרבה וא' הממעיט הלא ממה שנ'
ג"פ ריח ניחוח מוכח דא' המרבה וא' הממעיט כדקתני טעמא במתני' י
י"ל דמי שהוא חייב עולה דהיינו העשיר והבי' קרבן של עני דהיינו מנחה
דאם כיון לבו לשמים דנתקבל קרבנו ועלה מתרץ שנא' מתוקה שנת
העובד אם מעט אם הרבה יאכל ר"ל דאף שיוכל להביא הרבה והביא
מיעוט אם כיון לבו יצא או שמא דפריך על העני שהביא של עשיר ויש
סברא דלא צריך לכוין לבו שהביא קרבן של עשיר לכך מייתי הקרא
דאם מעט וגו' ובלבד שיכוין לבו לשמים וק"ל:

חולין דף ה' ע"ב וכל היכא דכתיב בהמה גריעותא היא והכתי' אדם
ובהמה תושיע ה' התם כתיב אדם ובהמה הכא כתיב בהמה
לחוד ופריך וכל היכא דכתיב אדם ובהמה מעליותא וכו':

וק' למה לא פריך כל"ו הפסוקי' אהדדי וי"ל דבלא זה הייתי אומ' כל היכא
דכתיב השם אצל בהמה טוב הוא וכל היכא דלא כתיב השם אצל בהמה
ואדם גריעותא הוא משו' דאין הקב"ה מיחד שמו על הרעה ולכן הפסוק
אדם ובהמ' תושיע ה' דכתי' גבי השם הוא טוב ובפסוק וזרעתם את בית
ישראל זרע אדם וזרע בהמה דלא כתיב השם גריעותא הוא אבל השתא
דאמר מן הבהמה לגריעותא אע"פ דכתיב שם השם שנ' אדם כי יקריב
מכם לה' מן הבהמה פרין שפיר וכה"ג מתרצי' התוס' דפ"ק דע"ז דף ג'
ע"א וכן ביבמות דף ס"א ע"א גבי אתם קרוין אדם כו' דוק:

כריתות פ"ק ד"ד ע"א כל חלב שור ועז לא תאכלו לחייב על כל
אחת ואחת דברי ר' ישמעאל וחכ"א אינו חייב אלא אחת
ומסיק דטעמו של ר' ישמעאל דלכתוב רחמנא כל חלב לא תאכל שור
כשב ועז ל"ל ש"מ לחלק ורבנן אי לא כתב שור כשב ועז ה"א אפי' חלב
חי' במשמע להכי כתיב שור וכשב ועז הני אין אבל חיה לא שפיר
קאמרי רבנן אלא היינו טעמא דא"כ לכתוב כל חלב שור לא תאכלו

ברש"י מן הבהמה להוציא את הרובע ואת הנרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה ומן הצאן להוצי' את הנוגח :
קשה כוה מנ"ל לרש"י למילף כל א' ריבוי בפני עצמו דהיינו מן הבהמה להוציא את הרובע וכו' מן הבקר להוציא את הנעבד דילמא נילף הכי בדרך מיעט אחר מיעט לרבות דהיינו מן הבהמ' להוציא את הרובע ומן הבקר יהי' להוציא הרובע ויהיה מיעט אחר מיעוט לרבות ורובע שרי להקריב וגם מן הצאן נימ' למעט נעבד ומן הצאן נמי למעט נעבד ויהי' נמי מיעוט אחר מיעוט לרבו' וכ"ת היכי רובע ונרבע שרי הא לפי האמת רובע מסתברא טפי לאסור מנעבד ומוקצה ומנוגח וא"כ לפי הלימוד דרובע יהי' מיעוט אחר מיעוט ושרי להקריב האיך ה"א לומ' דרובע יהי' שרי ומוקצה ונוגח שלא יהי' שום לימוד יהי' אסור וזה אינו קושי' דא"כ נימא הכי ומן הבהמה להוציא הנוגח שהוא מסתב' טפי להיו' שרי וגם מן הבקר למעט נוגח ויהי' שרי וכן מן הצאן נילף להתיר אמסתבר' להיות שרי ·
וי"ל דאי נילף דמן הבהמה למעט או אי אפשר למעט תחילה נוגח דהרי מסתברא טפי לאסור רובע מנוגח דאף דאי נילף מן הבקר ג"כ למעט נוגח אזי יהי' להתיר ויהי' הלימוד למאי דמסתבר' להתיר דהיינו לנוגח מ"מ תחלת הלימוד יהי' למעט ולא יהי' שייך למעט דבר הקל ולא למעט רובע שהוא חמור באיסורו או י"ל דה"מ דאמרי' מיעט אחר מיעה לרבות היכא דאי אפשר למעט דבר אח' או ממעטינן במיעט הב' מה שנתמעט במיעט קמא והוי מיעוט אחר מיעוט אבל הכא איכ' למעט בכל מיעט ענין אחר לא אמרי' מיעוט אחר מיעוט וכה"ג משני הגמ' בכ"מ וכן הוא בקדושין בפ"ק ד"ו ע"ב גבי מילת' דאתי' בק"ו טרח וכת' לה קרא דקאמרי התם ה"מ היכי דליכ' למידרש בענין אחר ודוק ועיי' בתו' ובמי' בענין זה :
רש"י זכר ולא נקבה כשהוא אומר זכר למטה שאין ת"ל זכר ולא טומטום ואנדרוגינוס תמים בלא מום :
קשה תמים דלמטה ל"ל וי"ל דדוקא אי כתב תמי' גם למטה ממעטינן טומטום ואנדרוגינוס דהכי פירשו דוקא זכר שהוא תם ולא טומטום ואנדרוגינוס שאינו תם לא בזכר ולא בנקבה אלא חני זכר וחני נקב' ואי לא כתב רחמנא אלא למטה זכר ולא כתב תמי' הייתי אומ' דלכך כתבי' רחמנא עוד פעם זכר לרבויי טומטום ואנדרוגינוס ואי לא כתב רחמנא אלא לעיל זכר הייתי אומר דבא למעט המסתבר יותר והיינו נקב' אבל לא טומטום ואנדרוגינוס (ועיי' בס' עמק השוה)
ברכות דמ"ב ע"א וסמך ושחט במקום שסומכין שוחטין תיכף לסמיכה שחיטה אמר רב הונא אמר רב ג' תכיפו' הן תיכף לסמיכה שחיטה תיכף לגאולה תפילה תיכף לנטילת ידים ברכה אמ' אביי אף אני נימא

רבה סדר בראשית פרשה ך' וא"כ אוי לא שייך בה רמיש זה וע"כ על שם סופו נכתב תיבת הרומש ושפיר הקשו תו' וכן מבואר בסוטה דף ט' ע"ב וכן מצינו בנחש הקדמוני אמר הקב"ה אני אמרתי יהא מהלך בקומה זקיפה עכשיו על גחונך תלך וק"ל: (ועיי' בס' עמק הבוה תי' אחר)

חולין ספ"ג דף ס"ג ע"ב תניא ר' אומר גלוי וידוע למי שאמר והיה העולם שבהמה טמאה מרובה מן הטהורה לפיכך מנה הכתוב בטהורה גלוי וידוע לפני וכו' שעופות טהורים מרובין על הטמאים לפיכך מנה הכתוב בטמאים מאי קמ"ל וכו':

קשה לפ"ז דאמרי' בפ"ק דפסחים דהיכי דכי הדדי נינהו ר"ל לשון טהור ול' טמא משתעי בלשון נקיי' ר"ל בלשון טהור וא"כ קשה כאן מנ"ל לומר דבהמה טמאה מרובה דילמא טהורים וטמאי' שוין והא דמנה הכתוב בטהורים משום לשון נקיי' ע"כ וי"ל דבאמת אלו לא מנה הכתוב רק הטהורות לחוד הי' להקשות מנלן דמרובי' דילמא שוים אך מצינו שמנה ג"כ הרבה בהמות טמאות שיש להם סימן טהרה מעלה גרה ופרסה לא הפרים כמו החזיר והארנבת ושסוע ואם איתא דשוין הם א"כ אלו טמאות שפרט בודאי בכלל בהמו' טמאו' וא"כ היה לו לקצר ולמנות רק הבהמות טמאות ולא הטהורות ולא איצטריך לכתוב הטהורי' עם הטמאי' ובודאי כ"ע מודי' דהיכי דלאו כי הדדי נינהו משתעי אף בל' מגונ' וק"ל:

חולין דף ס"ד ע"ב ואת בת היענה וכי בת יש לה ליענה אלא זו ביצת היענה ומכאן ילפינן ביצת עוף טמא שהוא אסור:

קשה מאי מקשה וכי בת יש לה ליענה דילמא יש בת ליענה וכ"ת למה פתח הכתוב בבת הל"ל היענה עצמה איכא למימר דאי הוה נקט יענה ה"א דקאי אכל מין של יענה ויאסרו אף הזכרי' לכך נקט בת היענ' למימ' דוקא נקיבות אסורי' והזכרי' מותרי' וי"ל דקשה עוד קושי' מאי צריך קרא לביצה היענה דאסורה הלא קי"ל דבר היוצא מן הטמא טמא וא"כ ל"ל קרא לביצת היענה אלא צ"ל דה"ק ביצת היענה דאף אם בא הזכר של היענה על עוף טהור והוליד ביצה אף אותה ביצה אסורה ואע"פ שאמו של ביצה טהור' הי' א"ה אסורה ולפ"ז א"ש דמקשה וכי בת יש לה ליענה דאין לומר כדלעיל דזכר מות' א"כ קשה הלא עתה נמי דנקט בת היענ' ע"כ ה"נ אסור מאחר שהוא נולד מן הנקיבה של יענה והוי דבר היוצא מן הטמא ע"ז קאמר אלא זו ביצת היענה ר"ל שבא הזכר של היענה על עוף טהור:

סנהדרין דף נ"ב ע"א מצות הנשרפין כו' מנא לן אתי' שריפה מבני אהרן כו' מנא לן דכתיב וימותו לפני ה' כעין מיתה ואידך ההיא שריפה ממש הואי והא דכתיב וימותו דאתחיל בהו מגואי כעין מיתה

כשב ועז ל"ל ש"מ לחלק ורבנן אי כתיב הכי ס"ד נילף שור שור מסיני
מה גבי סיני אפילו חיה ועוף נמי במשמע וכו':

וקשה דלעולם לכתוב כל חלב שור ולא לכתוב כשב ועז ואי ס"ד נילף מסיני אפי' חיה ועוף במשמע לא לכתוב שור ולכתוב כל חלב סתם ונילף כל חלב אשור ומדאיצטרך למיכתב כל חלב שור ולא כתיב סתם ש"מ דליכא למילף מסיני וא"כ למה כתיב שור כשב ועז אלא לחייב על כל אחת ואחת וא"כ קשה ארבנן ודוק:

פרשת שמיני

ילקוט פ' זו בג' מקומות מצינו שכעס משה ובא לידי טעות וחשיב שם כולהו וחדא מינייהו ואת שעיר החטאת אשר דרש משה והנה שורף וכו':

ק' הלא הטעות היה קודם דלכך כעס עליהם דהקצף היה על שנשרף ובאמת כדין שרפו כמו שמסיק בקרא וייטב בעיני משה וא"כ אלולי שטעה לא הי' כועס עליהם וי"ל דבאמת משה ידע שראוי לשרוף והא דכעס הלא כדין עשו מ"מ היה להם לשאל אצל משה והם הורו הלכה בפני רבן ולכן כעס אך מתוך כעסו שכח הדין שראוי לשרוף ואמ' מדוע ושפיר יליף שבא לידי טעות וק"ל:

רש"י ויאמר ה' אל משה ואל בניו הנותרים מלמד שאף הם היו חייבין מיתה בחטא עגל ותפילת משה עשה מחצ' ומתו שנים:

וק' דמשמע מכאן דבני אהרן מתו בחט' עגל והלא אמרי' בסנהדרין פ"ד מיתות שמתו על שהורו הלכ' בפני רבן ועל שתו יין שנכנסו כמו שמביא רש"י בפ' זו וי"ל דאף אותן אמוראי דס"ל שמתו על שהורו הלכ' או שתו יין ס"ל שמתו בחט' עגל רק דקש' למה מתו דוקא נדב ואביהו ולא אלעזר ואיתמר אלא שגרם להם חטאם שהורו הלכ' או שתו יין לכך נענשו הם על חט' עגל ולא אלעזר ואיתמר וק"ל: ועיי' בעירובין במהרש"א תי' נכון

עירובין דף כ"ח ע"א גם פסחים פ"ב צירעה לוקה שש (פי' אם אכל אותה) והקשו בתו' פי' בקו' דהא דכתיב בקדושים אל תשקצו וגו' ובכל אשר תרמוש האדמה בגדולים משתעי דלא כתיב שרץ: וקשה דבסוף פ"ד מיתות דרשינן ובכל החי' הרומשת זה נחש משמע דרמיש' נמי הוה דבר הרוחש כמו נחש ההולך על גחונו ופו':

קש' דהם אדרבא משמע דזה הקרא נאמר על הנחש כמו שהית' בתחלה שהי' לה רגלים כמ"ש ר"ש חבל על שמש גדול שאבד מן העולם שאלמלא לא נתקלל כו' פירש"י נתקלל לילך על גחונו וכו' וי"ל דתו' הקשו שפיר מאחר שמצינו שהית' מהלכת קודם החטא בקומה זקופה וכמ"ש במדרש

רנה

ורמשי'או לא יבא שום אדם לקבל שכר ולא הוה רבותא כ"כ במה שנתן
שכר לישראל דה"א לכך נתן שכר לישראל מפני שלא בא שום אדם אחר
לקבל שכר אבל אי בא יבא אחד משאר עכו"ם יהיה ג"כ מקבל שכר לכך
הכריז תחילה כל מי שעסק בתורה ואז באו הכותיי' ולא יתן להם שכר
ויהיה רבותא טפי השתא במה שנתן השכר לישראל וק"ל :

איתא במדרש דבני אהרן נענשו על שנכנסו בלא אבנט :
קשה שלא משנה שלימה שנינו שכהן גדול משמש בשמנה בגדים וכהן
הדיוט בד' בגדים ותשיב שם דאבנט הי' לובש כהן גדול ולא כהן הדיוט
וא"כ לא חטאו כלל בזה: שמעתי בשם הגאון מהו' ישראל מקאליש:

פרשת תזריע

גמ' דפסחים דף ד' ע"א מכדי לכ"ע חמץ אינו אסור אלא משש שעות
ולמעלה נבדוק בשית וכי תימא זריזין מקדימין למצות נבדוק
בצפרא דהא כתיב ומיום השמיני ימול בשר ערלתו ותניא כל היום
כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצוה שנ' וישכם אברהם בבקר
וא"כ נבדוק בצפרא :

וקשה למה לא מביא הגמ' הפסוק דוישכם אברהם בקיצור דמוכח מיניה
שפיר דאין מקדימין טפי מצפרא : וי"ל דאי הי' מביא בקיצור הייתי אומר
דלמא הקב"ה צוה לאברהם שישכם לבוקר לעקיד' ולכן הוכרח אברהם
להשכים בבוקר ולא משום דזריזין מקדימין למצוה לכך הוכרח להביא
הפסוק של ביום השמיני ימול בשר ערלתו ותניא כל היום כשר למילה
וא"כ למה מולין התינוק בצפרא אלא ע"כ צ"ל משום דכתי' הם וישכם
אברהם בבקר דהוי נמי כשר כל היום כמו גבי מילה דאל"כ יהיה קשה
מנלן לימול התינוק מצפרא דכיון דכשר כל היום אלא ע"כ צ"ל דעקידה
היה נמי כשר כל היום ואפ"ה השכים אברהם בבוקר שנ' וכו' וילפי' מילה
שפיר מעקידה וק"ל:

שבת פי"ט דף ק"ל ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת
מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו ע"פ העדים ופירש רש"י
מגולה בגמ' מפרש ומסקנ' דגמ' להודיע שמצות חביבות עליו שמחלל
שבת בפרהסיא וכן הוא במשניות בברטנורה ואח"כ פירש רש"י על
מכסהו על פי העדים שיעידו שאזמל של מצוה הוא מביא ולא
יחשדוהו שהוא נושא שאר חפצים :

וקשה מנא לי' לרש"י דמכסהו ע"פ עדים שלא יחשדוהו דלמא לכך צריך
בפני עדים לכסות להודיע להם שמצות חביבות עליו שמחלל שבת כמו
הטעם דרישא אוים להקשו' גם להיפוך מנ"ל לרש"י שמביא מגולה משום
חיבוב מצוה דלמא לכך מביא מגולה שלא יחשדוהו וכו' :

מיתה דתניא אבא יוסי בן דוסתאי אמר כעין ב׳ חוטמי׳ של אש יצאו
מבית קדשי קדשים ונחלק לד׳ ונכנסו ב׳ בחוטמו של זה וב׳ בחוטמו של
זה ושרפו והכתיב ותאכל אותם ומשני אותם ולא בגדיהם תוספו׳ ד״ה
ההי׳ שריפה ממש הואי וא״ת הא אמרי׳ בפ׳ הישן משאל ואלצפן שנדחו
לפסח שני ואי שריפה ממש הואי לא נטמאו וי״ל דשלדו קיימת הואי
דאמרי׳ בהמפלת מת שנשרף ושלדו קיימת טמא עוד שם בתוספ׳ ד״ה
אותם ולא בגדיהם וא״ת והא כתיב וישאם בכתונתם (פי׳ דמשמע דהי׳
איזה דבר בכתונת דאל״כ ה״ל לומר וישאו כתונתם ולא בכתונותם
וי״ל דלא ידעינן אם בכתונות הנושאים או בכתונות הנושאים:

קשה לתירץ התו׳ שתירצו לעיל דשלדן קיימת א״כ מה מקשו תו׳ אחר זה
והא כתיב וישאם בכתונותם דילמ׳ השילדה נשאו בכתונותם דוק ליישב
כי קושיא זו צריך תלמוד: (ועיין בספר מנחת יהודה בפ׳ וכי נעלם
מעיניו דברי תו׳ זו: (ועיי׳ בס׳ עמק השוה בסוגי׳ זו):

בבית יוסף בחושן משפט סי׳ ז׳ כתב בשם תוס׳ סוף היו בודקין דף
מ״ב דשתויי יין מותר לו לדון דיני ממונות:

וצ״ע דהא במדרש רבה פ״ו פ׳ י׳ דף רל״א ע״ב א״ל בת שבע לשלמה הדין
במס׳ לבית דוד כמה לתימ׳ בית דוד דינו לבקר משפט תשתה יין ותשנה
דין כל בני עירי תוכה את החייב וחחייב את הזכאי מכאן אמרו דיין
ששתה רביעית יין אל יורה כו׳ הרי מוכח דאסור לדון כששתה יין:
(וי״ל ע״פ מסכ׳ עירובין דף ס״ד דיעות חלוקות שם וז״ל אמר רב יהודה
אמר רב כל השות׳ רביעית יין אל יורה א״ר נחמן כו׳ תנא כמה לא שתינא
רביעתא דחמרא לא צילאה דעתאי ודוק):

ברש״י יין ושכר אל תשת יין דרך שכרות:

וק׳ לקמן בפ׳ נשא פרש״י גבי יין ושכר כתרגומו חמר עתיק וחדות ולמה
שנה שם וי״ל דלקמן אי אפשר לפרש דרך שכרותו הו׳ דהוי אסור אבל לא
דרך שכרות הרי זה אינו דהא אפי׳ זג וחרצני׳ ומשרת נמי אסו׳ לנזיר אבל
כאן באמת אינו אלא משום שיכרות לכך מפרש רש״י דרך שכרות וק״ל:

ילקוט ומ״ר שיר השירים לעתיד לבא מוציא הקב״ה כרוז כל מי
שעסק בתורה יבא ויטול שכר ואף הכותיים אומרים תן לנו
שכרינו שאף אנו עשינו מצות אמר הקב״ה כל מי שלא אכל שקצים
ורמשים יבא ויטול שכרו באותה שעה נטלו אפופסין שלהם שנ׳ אכלו
בשר השקץ והעכבר יחדיו יסופו נאם ה׳:

וקשה בזה הלא גלוי לפני הקב״ה כרוז מתחילה שיבואו הכותיים וא״כ
מיד היה להכריז מי שלא אכל שקצים וכו׳ ותו לא יצרך להכריז כ״פ
וי״ל דאילו לא הכריז תחילה מי שעסק בתורה רק מי שלא אכל שקצים
ורמשים

פרשת מצורע

שהיא מותרת כמו מגולחת שבמצורע וא"כ לא הוה ילפינן דשחוטה שבמצורע אסור לכך צריך למיכתב בהדיא חיות וטהורות למעוטי טריפה וטמא וא"כ את זה אשר לא תאכלו ל"ל אלא ע"כ צ"ל לאסור את השחוטה שבמצורע ודוק :

גמ' דחולין דף ק"מ עוף טמא פטור משלוח הקן וכו' צפור טהור אשכחן דאיקרי צפור טמא לא אשכחן דאקרי צפור וכו' ת"ש שני צפרים חיות מאי חיות מאי לאו חיות שבפיך מכלל דאיכא לאו חיות שבפיך לא מאי חיות שחיין ראשי איברים שלהן ת"ש מסיפא טהורות מכלל דאיכא טמאות לא מכלל דאיכא טריפות טריפות מחיות זרע נפקא ועוד בין למ"ד טריפה חי' ובין למ"ד אינו טריפה חיה מדתני' ר' ישמעאל נפקא דתניא רבי ר' ישמעאל נאמר מכשיר ומכפר מבפנים ונאמר נמי בחוץ מה בפנים עשה בו מכשיר כמכפר כך בחוץ עשה בו מכשיר כמכפר לפסול לטריפה :

וקשה וליטעמיך טהורו"ל למעוטי טמאות הלא טמאות נמי נלמדין ממכשיר ומכפר דהלא לקרבן אסור דבר טמא וא"כ קשה נמי לדידיה מיותר טהורות : וי"ל דאין הכי נמי שהוא מיותר רק התורה בא למעט טהורות פרט לטמאות להורות מזה דצפור נמי טמא במשמע אבל אי אמרת דטהורות למעוטי טריפה קשה ודוק : עיין שם בתוספות ד"ה טריפות מחיות זרע נפקא:

פרשת אחרי מות

יומא פ' יום הכיפורי' דע"ז ע"א יום הכפורים אסור באכילה ושתייה ורחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה הני ה' ענוין כנגד מי כנגד חמשה ענוין שבתור' הני ה' שיתא תנן יום הכיפורי' אסור באכילה וכו' ומשני שתייה בכלל אכילה :

קשה מאי קסבר המקשין שהקשה הני ה' ענויין כנגד מי והדר פריך הני ה' הוין ושיתא תנן הלא הוא בעצמו ס"ל דה' הן והאיך מקשה והא שיתא תנן וי"ל דזה המקשין ידע מה דכתיב באורייתא ועניתם את נפשותיכם וכו' וא"כ ס"ל דעינוי א' נאסרה מפני שכתיב ועניתם לכך פריך תחילה ה' ענוין כנגד מי דעל עינוי א' ידע הטעם כנ"ל וא"כ השיבו התרצין כנגד ה' ענוין שבתורה וא"כ גם הפסוק' שידע המקשין דהעמיד עינוי א' כנגדה נכלל בתוך אותן הה' ענוין לכך פריך טפי הני ה' ענוין והא אנן שיתא תנן וי"ל לפי תירוצו הן ששה אבל המתרץ לא פירש בזה וסבר מה שהקשה תחלה ה' ענוין כנגד מי ולא שאל על ששה ענוין הי' סובר ויודע שתי' בכלל אכילה ולכך הן רק חמשה לכן שאל על חמשה :

קידושין פ"ב דנ"ז ע"א כל צפור טהו' תאכלו לרבות משולחת וזה אשר לא תאכלו לרבות השחוט' ואיפוך אנא וכו' ומסיק אמ' רבה לא אמרה תורה שלח לתקלה אלא ש"מ דמשולחת מותרת :

וקשה בזה א"כ למה לי למכתב כל צפור טהור לרבות המשולחת הלא מסברא הוא דמשולחת שרי דאי לא תימא הכי כל העופו' דילמ' משולחת הן שלא דמשלחת מותרת וא"כ ל"ל כל צפור טהור תאכלו ויש ליישב :

מסכת זבחים דף קט"ו ע"א מי ראה נגע מרים א"ת משה זר הוא וזר אינו רואה את הנגעים וא"ת אהרן קרוב הוא וקרוב אינו רואה את הנגעים אלא הקב"ה וכו' :

וקשה הל"ל בקיצור מי ראה נגע מרים אילימ' משה ואהרן קרובים הם ועיין ביפ"ת וגם בברכת הזבח תי'לוה · ושמעתי אומרי' דהוצרך לומ' משה זר הוא דאי אמר משה קרוב הוא דמשמ' באמת שהוא כהן כמו אהרן א"כ יהי' מוכח דקרוב מותר לראות · והוא ע"ד סבר' מינוב' שאם צוה הקב"ה מתחילה שיהי' שני כהנים ע"כ צ"ל הטעם משום שאם יהי' לכהן א' איזה נגע אזי יהי' הכהן השני לראות את נגעו משא"כ שאם כיווס שלא להיות מתחילה רק כהן א' וא"כ לפ"ז אם יניח הדבר דמשה כהן הוא רק מטעם קרוב אין לו לראות אזי אדרבה אני אומר שאם הוא כהן וגם אהרן כהן יאמר האומר ל"ל ב' כהנים הלא כאחד סגי אלא ע"כ משום שמא יהי' לא' נגע ואזי יראה השני א"כ אם משה ואהרן שניהם כהנים בוודאי מוכח קרוב רואה הנגעים מאחר שאם אח' משניהם ממשה ואהרן יהי' לו נגע רואה אחיו השני · לכן אמר משה זר הוא וא"כ אהרן לחוד הוא כהן וע"כ מוכח דאין קרוב רואה את הנגעים דוק :

ברש"י חיות ולא טריפות טהורות פרט לעוף טמא :

וקשה ל"ל למיכתב חיות וטהורות תיפוק ליה מדאיצטריך בפרש' ראה למיכתב וזה אשר לא תאכלו לאסור את השחוטה שבמצורע א"כ משמע בלא המיעוט ה"א דשחוטה מותרת לאכילה וא"כ לפ"ז מוכח דמצריכין טהורות ושלימות למצורע דאל"כ למה לי למיכתב וזה אשר לא תאכלו למעוטי את השחוטה שבמצורע הלא בלא"ה אסורים הם משום דילמא טריפה וטמא הוא וי"ל דאי לאו חיות וטהורות ה"א דלעולם טריפ' ועוף טמא מותר למצורע והמיעוט וזה אשר לא תאכלו אשחוט' היינו אם לקח למצורע טהור בודאי דבל"ז הייתי אומר בין טהורה ובין טמא' הוי מותר' לכך איצטריך לאסור השחוטה דבמצורע הילכך איצטריך נמי למיכתב חיות וטהורות למעוטי דוק · ועי"ל דאי לא הוי כתיב חיות וטהורות בהדי' הוא ילפינן מוזה לא תאכלו למעוטי טריפה וטמא דמסתבר טפי למעוטי טריפה וטמא מלמעט שחוטה שבמצורע דיש סבר' יותר למימר

שהיא

פרשת אחרי מות

עריו' עצמן הן וא"כ פריך השתא שפיר גבי עריות נמי כתיב שה ודוק :

פרשת קדושים

ברש"י גם בגמ' דקרושין דף ל"ב איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אין לי אלא איש אשה מנלן כשהוא אומר תיראו הרי כאן ב' :

וק' לא לכתוב רחמנ' רק תירא בלא ו' והנא אמינא נשים חייבות מהך סברא דאמרי' התם בקידושין דף ל"ד ע"א דנשים חייבות במצוה מהך סברא גברא בעי חיי נשי לא בעי' חיי בתמיה וא"כ ה"נ נימא כאן בכיבוד שהרי גבי כיבוד אב ואם נאמ' למען יאריכון ימיך ומורא הוא בכלל כיבוד (וי"ל דיקש' עוד קושי' ל"ל למכתב ואת שבתותי תשמורו לא לכתוב רק תשמור וא"ת דנימא דוקא איש ולא אשה · הלא מה ידעינן מהך הלימוד כש"ס כל שישנו בשמירה ישנו בוכירה והני נשי ישנו בשמירה דהוא ל"ת ישנו בזכירה · וכ"ל דז"א דנוכל לטעות ולומר להיפוך השיקש דכל שישנו בזכיר' ישנו בשמיר' והני נשי הו"ל וליתנהו בזכירה כפי' תו' נאמת כש"ס כן ולפ"ז צריך לכתוב כאן תשמורו לחייב גם אשה ודוק ולפ"ז צריך לכתו' גם תיראו דלא"ה ה"א דנילף גם מורא מכיבוד אב ואם דנשי' באמת פטורות ממנו ודוק : אך מ"מ ישאר בתימ' על תוספ' כש"ס דמקשה נילף איפכא דכל שישנו בזכירה כו' כנ"ל הלא כתיב תשמורו לשון רבי' דקאי על איש ואשה ודוק) :

גמ' דיבמו' יכול א"ל אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו כולכ' חייבים בכבודי ופירש"י היטמא בבית הקברות להשיב אבידה :

קשה מנ"ל לרש"י הא דילמא אם אמר לו אביו להשיב אבידה דהוי תרי מצות חדא דכיבוד אב וחדא דהשב אבידה ישמע לו לעשות אפי' ליטמא בבית הקברות דלא אמ"ס לאו דלא יטמא לחוד ודמי תרוייהו · ועוד לפי פירש"י כא אצטריך לומר אל תחזי' כו' ואנו ילפינן מהך כ"ש מלהטמא בבית הקברות להשיב אבידה דלא ישמע לו דמה התם איכא תרי מצות עשה כיבוד אב והשבת אבידה וכנגדה עבירה חדא לא נייח לי' וא"כ אל תחזור ל"ל וי"ל דמכאן יש הוכחה דרש"י שהיטמא איירי להשיב אבידה מדאמר אל תחזיר דאי לא אמר אל תחזור הייתי אומר היטמא פי' כפשוטה ולא להשיב אבידה אבל השתא דאמר אל תחזיר אבל היטמא קשה מאי עניין זה אבל זה אלא ע"כ לאורויי אתא אריפא מדסיפ' איירי אל תחזיר א"כ הרישא איירי איפכ' להשיב את אביד' ופרש"י שפיר ודוק :

גמ' דב"מ דל"ד ת"ר מנין שאם א"ל אביו היטמא או אל תחזיר ישמע

(או י"ל כפשוט' בלו"ז לא רנה להקשו' הני שית' כנגד מי דסבר שיש ספק אי שתי' בכלל אכילה או לא ומספיק' אולינן לחומרא ונקט נמי שתי' לכך מקשה רק על ה' הני כנגד מי · אבל אחר שמתרץ כנגד ה' ענוין נ"ל ע"כ רק ה' ולהוציא שתי' שיש ספק · ומקש' שפיר למה תנא ששה וקושייתו על השתי' ומשני דבאמת כן רק ה' דהשתי' בכלל אכילה בודאי ולא ספק ודוק · רק יקשה עדיין לפ"ז לא ליתני במתני' אכילה רק שתיה ויהיה אכילה כ"ש ודוק :

חולין פ"ו דפ"ז ע"א ת"ר ושפך וכיסה מי ששפך יכסה מעשה באחד ששפך וקדם חבירו וכסהו וחייבו ר"ג ליתן עשר' זהובי' וקאמר בגמ' איבעיא להו שכר מצוה או שכר ברכה למאי נפקא מינה לברכת המזון אי חטיף מחבירו ברכת המזון וכו' :

וקשה ל"ל למימר דנפקא מינה לברכת המזון לימא דנפקא מיניה למי ששחט פעם ראשון ולא שחט עדיין כל ימיו עוף וצריך לברך על כיסוי הדם ב' ברכות דהיינו נמי שהחיינו (כדאי' בי"ד סי' כ"ח) בהג"ה ובא אחר וחטפו אי אמר' שכר מצוה אין לקנסו רק י' זהו' ואי אמרת שכר ברכ' הרי זה חטף ממנו ב' ברכות וצריך לקנסו כ' זהו' וי"ל דאף אי נמי שכר ברכה הי' מ"מ לא יצטרך ליתן רק י' זהו' משום דיכול לומ' מאי הפסדתיך ברכת שהחיינו תוכל את לקיי' עוד כשתשחוט אחר ותכסה ותברך שהחיינו לכך צריך למימר דנפקא מיני' לברכת המזון דאי שכר ברכה הרי שחטפו ממנו ד' ברכות שבברכת המזון מחייב ליתן מ' זהובים ודוק :

גמ' ביבמות אמר רבא רמז לשניות מן התורה מניין שנ' כי את כל התועבו' האל עשו אנשי הארץ האל קשות מכלל דאיכ' רכו' ומאי ניהו שניות ומאי משמע דהאי אל לישנ' דקשה הו' דכתיב ואת אילי הארץ לקח נימ' פליג' אדריב"ל דאריב"ל קשה עונשן של מידו' יותר מעונשן של עריות שזה נאמ' בהן אל ובמידו' נאמר אלה מכלל דאל אינו קשה וא"כ לימ' דפליגי עליו ומשני אל קשה ואלה קשה מאל ופריך גבי עריו' נמי הכתיב אלה דכתיב מכל התועבות האלה ונכרתה וכו' :

וקש' לפ"ז דידע המקשין דגבי עריו' נמי הכתיב אלה למה לא פריך בלא"ה על ריב"ל דאמר קשה עונשין של מידות יותר משל עריו' לפי שבזה נאמר אל ובזה נאמר אלה ה"ל להקשות גבי עריו' נמי כתי' אלה כמו שהקש' השתא וי"ל דבשלמא בל"ז לא הי' קשה מידי על ריב"ל דהייתי אומר דמ"ש ריב"ל קשה עונשין של מדות יותר משל עריו' היינו שניות דהן נקרא אל ועריות עצמן נקראו אלה וא"כ לא הי' קשה מידי אבל השתא דאמ' רבא רמז לשניו' מן התורה מניין ודרש אותו מן הדיוק דכתיב אל ואמר מדכתיב אל הוא קשה מכלל דאיכא רכות ומאי ניהו שניות וא"כ משמע מזה דאל נמי

וקש' כוה יאמר לאמו יטמא ונילף מכח כ"ש אביו כנ"ל ומאי אמרת דה"א אמו שהיא ודאי אבל אביו אינו ידע א"כ הרי יכול לטמא לו ממה נפשך אי אביו ודאי הוא הרי הוא יכול לטמא לו ואי אינו אביו ודאי אין זה בנו וא"כ הרי לאו כהן הוא שנולד מאדם אחר וישראל גמור הוא ומותר לטמ' לכל אדם : (קושי' זו הובא בתשובת הרשב"א ע"ש)

סוכה דמ"א ע"ד ת"ר ולקחתם לכם ביום הראשון לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול מכאן אמרו אין אדם יוצא ידי חובתו בלולב של חבירו אלא א"כ נתנה לו במתנה ומעש' בר' גמליאל ור' יהושע ור"א ב"ע ור"ע שהיו באין בספינה ולא היה להם לולב אלא לר"ג שלקחו באלף זוז נטל ר"ג ויצא בו ונתנו לר' יהושע במתנה נטל ר"י ונתן לראב"ע במתנה ויצא בו ונתן לר' עקיבא במתנה נטל ויצא בו והחזירוהו לר' גמליאל למה למימר החזירוהו מילתא אגב אורחא קמ"ל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה למה למימר שלקחו באלף זוז להודיע כמה מצות חביבין עליהן :

קשה לי"ל הקשה מיד לי"ל למימר שלקחו כו' והדר הל"ל להא ירוס כו' וי"ל דמתחילה לא הוה להקשות לי"ל למימר שלקחו באלף זוז דהייתי אומר דבא להשמיענו שהי' ותרן גדול בממונו ורצה ליתן להם מתנ' וכדי שיהיה מתנה ראוי' והגונה לכל אחד לצאת בו לכך לקחו ביוקר זה אבל השתא דקאמר שהיתה מתנה ע"מ להחזיר א"כ מקשה שפיר לי"ל למימר שלקחו באלף זוז וק"ל :

במסכת דרך ארץ פ"א שאל ר' יוסי בן חזאי את ר"ג מה אשתי שאני מותר בה אני אסור בבתה אשת איש שאני אסור בה איני דין שאהא אסור בבתה א"ל צא ופרנס לי כ"ג שכתוב בו כי אם בתולה מעמיו יקח אשה ואני אפרנס לך ישראל :

קש' למה השיב לו צא ופרנס לי כ"ג דהל"ל צא ופרנס לי כל ישראל האיך הותרו לשאת להם נשים וי"ל דהכי פירושו דבשלמא גבי כל ישראל י"ל דנמצא היתר למי שנושא בת אלמנ' וא"כ ליכא ק"ו דאשתי שאני וכו' דהרי אלמנה עצמה יש לה היתר לישראל אבל גבי כ"ג ליכא למימר דנושא בתולה שהיא בת אלמנה שהרי ק"ו במקומו עומד מה אשתי וכו' אלמנה שהיא אסורה לכ"ג המפורש בתורה אלמנה וגרושה לא יקח וא"כ מכ"ש שיהא אסור בבתה אף שהיא בתולה וא"כ שפיר השיב לו פסוק זה כי אם בתולה וגו' :

ילקוט דף קפ"ח ע"א תורת כהנים ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות זה טעון מצה ואין חג הסוכות טעון מצה והלא דין הוא ומה אם זה שאין טעון סוכ' טעון מצה חג הסוכות שטעון סוכה

אינו

לן שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה׳ כולכם חייבי׳ בכבודי ופריך טעמ׳ דכתב את שבתותי תשמרו הא לאו הכי ה״א ציית ליה ואמאי הא כבוד אב רק עשה והשבת אבירה וטומאת מת עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועש׳ ומשני איצטריך ס״ד אמינא הואיל והוקש׳ כיבוד אב ואם לכבוד שנ׳ כאן כבד את אביך את אמך ונאמר להלן כבד את ה׳ מהונך הילכך ה״א ציית לי׳ קמ״ל דלא לישמע ליה עכ״ה :

וקשה לא ליכתוב ה״א ולא וי״ו ר״ל לא את שבתותי וכבד את ה׳מהונך וידענ׳ דאין עשה לחוד דוחה לא תעשה ועשה וי״ל היכא דהוי עשה ולא תעשה ידענ׳ אבל היכא דהוי רק לא תעשה לא ידענ׳ דלא ישמע לו לכך צריך ליכתו׳ לאשמועי׳ אפי׳ היכא דאיכ׳ רק ל״ת לחוד לא ישמע לו ודוק :

ב״ב לא תעשו עול במשורה וגו׳ מה משורה שהוא א׳ משלשים ושש בלוג הקפידה תורה ק״ו להין וחצי הין ורביעית הין ולוג וחצי לוג :

וק׳ל״ל אמר בקיצור ק״ו להין שהוא הגדול שבמידות אלא ע״כ צ״ל הגמ׳ רוצ׳ לחשוב כל המידות הל״ל איפכא ק״ו לרביעי׳ הלוג וחצי לוג ורביעי׳ ההין וחצי ההין והין שיתחיל במדה הקטנה ויסיים במדה גדולה שבכולם כדי להרחי׳ ולהגדיל הק״ו וי״ל דבא לאשמועי׳ בזה דאם עשה עול בהין שלם חייב כמה פעמים על לא תעשו עול על הין ועל חצי הין ועל רביעית הין ועל לוג ועל רביעית הלוג שהם כולם בכלל הין נמצא אם עשה עול בהין עשה עול בכל המדות שכלולים בהין לכן מתחיל בהין :

ב״מ יציאת מצרים דכתי׳ גבי ריבו׳ וציצי׳ ומשקולו׳ ל״ל אלא אמ׳ הקב״ה אני הוא שהבחנתי בין טיפה של בכור וכו׳ אני הוא שעתיד להפרע ממי וכו׳ וממי שתולה קלא באילן בבגדו ואמר שהוא תכלת כתבו תוס׳ ואע״ג דקא עבר על מצות ציצית ומשני לעבור עליו משעת עשייתן :

וק׳ למה לא הקשו תו׳ קושי׳ אריבית שהוא נשנית קודם ציצית וי״ל דגבי ריבית אין להקשות דקעבר על ריבית דה״א לכך נאמר יציאת מצרים שאם עבר בסתר דבגלוי אם נוטל ריבות ב״ד מלקין אותו אבל בסתר הקב״ה נפרע ממנו בעצמו אבל גבי ציצית שהיא מצות עשה ואין ב״ד שלמטה מעניסי׳ על עשה לכן הקשו שפיר ואע״ג דקא עבר כו׳ וק״ל :

פרשת אמור

ילקוט פ׳ זו ה״כ כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו גו׳ לה יטמא יאמר לאמו מה ת״ל לאביו ומה לאמו שהיא מתחללת הרי הו׳ מטמא לה אביו שאינו מתחלל אינו דין שיטמא לו אילו כן הייתי אומר מת אמו בידוע אף אביו בידוע אביו חזקה מניין ת״ל לאביו וכו׳ ע״ש :

וקשה

פרשת בהר

כתובות פ"ו דס"ח ע"א א"ר אבהו בשם ר' אליעז' צריכין אנו להחזיק
טוב' לרמאי' שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום שנ' וקרא
עליך אל ה' והיה בך חטא ופרש"י היינו חוטאין שאנו מעלימין עינים
מן העניים אבל עכשיו הרמאין וכו' :

וקשה בזה ממ"נ אי איירי בבני אדם עשירי' הרוצין ליתן צדקה אך עתה
א"א ליתן מפני הרמאין א"כ מאי קאמר אי לאו רמאין היינו חוטאין
אדרבה אי לא רמאין היינו נותנין לכל עני שבישראל שבא לידן ואי
איירי בבני אדם שאין רוצים ליתן צדקה אך עתה יש להם תשובה מפני
הרמאין אין נותנין צדקה קשה הלא הכל גלוי לפני הקב"ה א"כ גם עתה
חוטאין שהרי לפי אמת דעתם שלא ליתן ודוחק לומר שאיירי בבני אדם
בינונים : וי"ל דבאמת לעולם איירי בבני אדם שאינם נותני' אך הקב"ה
אינו מענש רק כשהעני קורא לו כדכתיב וקרא אל ה' והשתא דאיכא
רמאין לא ימצא שום עני שיקרא אם אינו נותן לו כי הוא בעצמו ידין
לכף זכות שאינו נותן משום רמאין ודוק :

פרשת בחקותי

רש"י ונתתי את גשמיכם בעתם בלילי' שבתות ופירשו המפורשים
שאם יורדים הגשמים ביום אין עניי' יכולין לחזור על הפתחים
לכך יורדין בלילה כרי שיכולי' עניים לחזור על הפתחים ביום ע"כ :
וק' הלא אין עניים בזמן שישראל עושין רצונו של מקום דבפ"ג דתענית
אמר כתי' לא יהי' בך אביון וכתיב אפס כי יהיה בך אביון ומשני בגמרא
לא קשי' כאן שעושין רצונו של מקום כאן שאין עושין רצונו של מקו' והכא
איירי כשישראל עושין רצונו של מקום דכתיב אם בחקותי תלכו וכו'
וא"כ והלא בזמן שעושין רצונו של מקום לא יהי' עניים כלל וי"ל דאם היו
יורדים הגשמים ביום ה"א דלעולם איכא עניים והא דלא באו לחזור
על הפתחים משום שהיו גשמי' לכך אמר שיהיו יורדים הגשמים בלילה
וא"כ למה לא באו לחזור על הפתחים אלא ע"כ שלא היו עניים כלל
משום דעושין רצונו של מקום ודוק :

רש"י ורדפו מכם ה' ק' פירש"י החלשים שבכם דיוקו של רש"י מרכתי'
מכם משמע ולא כולכם כמו גבי אדם כי יקריב מכם לכך פירש רש"י
החלשים שבכם (כ"כ המפרשי') ומאה מכם רבבה ירדופו רש"י וכי כך
הו' החשבון והלא לא הי' צ"ל אלא מאה מכם שני אלפים ירדופו :
וקשה דלמא הא דכתיב ומאה מכם ולא כולכם היינו הגבורים שמכם
מאה ירדפו רבבה וא"כ רישא דקרא איירי מהחלשים שבכם וסיפ' דקרא
איירי מהגבורים שבכם וי"ל דאילו כן תקשו לך למה אמר בסיפא דקרא
ומאה מכם רבבה ירדפו הל"ל דומיא דרישא דחמשה רדפו מאה אם
בגבורים

אינו דין שטעון מצה ת"ל הזה חג המצו' הזה טעון מצה וכו' עוד שם דף קפ"ז ע"ב ובט"ו יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות זה טעון סוכה ואין חג המצות טעון סוכה והלא דין הוא ומה אם זה שאין טעון מצה טעון סוכה חג המצו' שטעון מצה אינו דין שטעון סוכה ת"ל הזה חג הסוכות זה טעון סוכה ואין חג המצות טעון סוכה:

ק'ל"ל למיכתב בפסח ובסוכו' בשניה' מילת הזה למעוטי לא ה"ל למיכתב רק בחדא ואנא ידענ' מיעט הא ידך במדאיכתרי' והוא דלא לכתוב בסוכו' הז' רק בפסח ואנא אמינא מיעוט הפסח ל"ל ונריך אתה לומ' דה"א שיהא סוכה טעון מצה וקשה מהיכי תיתי ונא"ל דה"א מצה ק"ו שיהא סוכה חייב במצה ומה חג המצות שאין טעון סוכה וכו' וא"כ כבר נלמד שחג המצות אין טעון סוכה ול"ל הזה בסוכה דמעוטי מצה מסוכ' ויש ליישב:

פרשת בהר

בספר כלי יקר טעם של שנת השמטה דאסור בחרישה ובקצירה משום דאמרי' במסכ' ברכות אמר רבא לתלמידין במטותא מינייכו לא תיתי קמאי ביומי ניסן וביומי תשרי פי' משום שזורעין וקוצרין באותן ימים וצריכין לחזור אחר פרנסת' נמצא בשש שנים מבטלין י"ב חדשי' לכן צותה תורה לנוח בשביעי ולעסוק בתור' בשנה תמימה כדי להשלים ביטול ששה שנים ע"כ:

קשה תינח תשלומין דו' שנים יש להם תשלומין אבל שנה שביעית עצמ' שגם מחויבין ללמוד מאין יש לו תשלומין ועיין בספר ו"כ שני וכו' ש"ס שהניחו בנ"ע · אך נר' די"ל ע"פ מה דאי' בא"ח סי' ר"נ בהג"ה שלומדי' כל ימו' החול מותר להם לענג בשבת ואין צריכי' ללמוד בשבת וא"כ בשנה שיש בה נ' שבתות שאין צריכי' ללמוד מעתה בא וחשוב כל שנה משבתו' עולי' נ"כ לערך נ' יום והרי בו' שנים שלומדי' כל השבתות יש לה תשלומין דוק עי"ל ע"ד מ"ש בשל"ה על מחז"ל לעולם ישלש אדם שנותיו דהיינו שליש בלימוד תורה ושליש במשא ומתן ושליש בשינה ורמז למ"ש או תשכיל או תצליח או ישנתי ר"ל כי היום כ"ד שעות ושליש הוא ח' שעות כמנין א"ו ולכן או תשכיל הוא שליש בלימוד התורה · או תצליח הו' שליש במש' ומתן או ישנתי הוא שליש בשינה ע"כ וא"כ אם היום נחלקי' לחלקי' אלו א"כ כל השנה נמי נחלק לחלקי' אלו ועתה בא וחשוב שבכל שנ' יהיה הלימוד עולה ד' חדשים שהוא שליש שנה וב' שלישי' אחרי' שהם ח' חדשים הם למשא ומתן ושינה וא"כ שפי' בשנת השמיטה שהיו לומדי' ח' חדשים כי אזלא היו מבטלין משום מו"מ כמ"ש רבא במטות' מינייכו כו' שהרי שביעית הוא ואסורים בזריעה וקצירה וכן בבצירה ושפיר היה השלמה השליש של ד' חדשים שהיו לומדים יותר בשנה וו ועל שביעי' עצמו ודוק:

וזה השיב התורני ר' שמואל מק"ק הלברשטט ב"ה פרי מגדים:

פרשת במדבר

וקשה בקיצור ה"ל להקשות כשאמר' רבא בר חנן גברא דשמי' לוי ויקשה מיד והלא יהונתן שמו · וי"ל דבל"ז לא רבה להקשות והלא יהונתן שמי' דה"א קודם שבא אבל מיכה הי' שמי' יהונתן אבל אחר שנתלוה אל מיכה נקרא שמו לוי כן סבר המקשן מתחילה כשאמר רבא בר חנן גבר' דשמי' לוי לכך הקש' לו הקושי' היינו דאמר מיכה עתה ידעתי כי ייטיב ה' לי כי הי' הלוי לכהן אם כדברי רבא שעתה כבואו לבית מיכה נקרא שמו לוי א"כ האיך אמר מיכה כי ייטיב ה' לי הלא כבואו לביתו נתחדש שמו לוי ודבר זה הי' יכול לעשות גם עם שאר בני אדם לקרותן לוי והתרנן · כין כפשוטו כמו שפי' שם באמת הרשב"ם בגמ' ע"ש לכך השיבו דאתרמי ליה גברא דשמי' לוי ואז הקש' לו מדכתי' יהונתן דלפי תי' שהשבתני דאתרמי לי' גברא משמע דמתחילה היה שמו לוי קשה הלא יהונתן שמו דוק:

ברש"י ולקחת חמשה שקלים לגלגולת וכו' אמר משה כיצד אעשה בכור שאומר לו תן שקלי' יאמר אני מפדויי הלויים מה עשה הביא כ"ב אלף פתקין וכתב עליהן בן לוי ורע"ג כתב עליהן ה' שקלים ובללן ונתנן בקלפי ואמר להם בואו וטלו פתקיכם לפי הגורל:

וקש' ל"ל למשה לטרוח טרחא גדולה כזו לכתוב על כ"ב אלף פתקין בן לוי ועל רע"ג ה' שקלים לא הוי ליה לכתוב אלא על רע"ג פתקין ה' שקלים וכ"ב אלף פתקין ה"ל להניח חלק ואנא ידענא דבן לוי הו' מדלא כתב עליו ה' שקלים וק"ל ועיי' במהרש"א בסנהדרין דף י"ז:

פרשת נשא

גמ' דסוטה דכ"ו ע"א ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר"ע א"ל ר"י א"כ יסתרו כל עקרו' ויפקדו וזו הואיל ולא נסתרה הפסיד' א"כ מה ת"ל ונקתה ונזרעה זרע שאם היתה יולדת בצער יולד' בריוח יולדת נקיבות יולדת זכרי' שחורים יולדת לבנים קצרי' יולדת ארוכי':

והקשו תוספו' בזה א"ל ר"י וכו' תימא ר' ישמעאל לית' לנפשי' יסתרו כל היולדות בצער ויולדת בריוח והניחו תוס' בתימא ושמעתי תי' על קושי' של תוספו' מהרב אב"ד דק"ק ליסא מוהר"י ז"ל דאותה שילדה בצער לא יסתרו כדי שילדו בריוח מאי טעמא שמא לא יתן לה בעלה מים מאררי' ויתן לה תיכף גט כיון דנסתר' באיש אחר וכמ"ש תוספ' ריש סוטה בשם ירושלמי אבל אותה דלא ילדה כלל לא יהי' לה הפסד אם יתן לה בעלה גט כיון דבלאו הכי נמי יכול ליתן לה בעלה גט כיון דעקר' היה וע"ל בילקוטי' במס' ברכות · אבל קשה מאי קושי' לתו' האיך יסתרו כל אותן היולדות בצער ונקיבות דילמא לא יתעברו עוד כלל כשלמ' אבל עקרות פריך ר"י שפיר א"כ יסתרנו כל העקרו' אלא אבל האותן היולדת בצער

כגבורים מיירי למאה וחמשה מכם והיינו גבורים ירדפו ה' אלפים שהיה מגיע על כל אחד ממאה אלף אם מאה רבבה ירדופו ואו הוה דומי' דרישא דקרא דקאמר חמשה מכם מאה בחלושים וחמשה מכם גבורי' ה' אלפים ומדלא קאמר כן ש"מ דכל הפסוק מיירי בחלשים לכך פריך שפיר וכי כך הוא החשבון וק"ל:

וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברה' אזכור רש"י למה נאמר אחורנית אלא אם אין זכות יעקב כדאי הרי זכות יצחק ואם אין יצחק כדאי הרי זכות אברהם שהוא וכו':
וק' הלא בפ' דברים בפסוק באו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב פרש"י לאבותיכם· למה הזכיר שוב לאברהם וליצחק וליעקב אלא אברהם כדי לעצמו יצחק כדי לעצמו יעקב כדי לעצמו וק"ל: עיין עוד ברש"י למה לא נאמר זכירה ביצחק וכו' דקשה כל"ז היה להקשות זאת ודוק (ועיי' בס' עמק השוה תי' מספיק):

גמ' דב"מ דמ"ב תני' שנים שהולכין בדרך וביד א' קיתון של מים אם שניהם שותי' שניהם מתים ואם א' מהם שותה מגיע לישוב דרש בן פטירא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה א' במיתת חבירו עד שבא ר"ע ולמד וחי אחיך עמך חייך קודמי' לחיי חבירך:

וקשה הא בקדושין דף ט"ו ז"ל ת"ר כי טוב לו עמך (כתיב גבי ע"ע) עמך במאכל עמך במשתה שלא תהא אתה אוכל פת נקי' והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן כו' ע"ש דמשמע דרשינן עמך על אחר שהוא קודם והיאך למד ר"ע מן עמך כאן חייך קודם לחיי חבירך וי"ל דהתם האדון מצווה על עבדו· ולא העבד על אדוניו משא"כ היכ' כמו שהוא מחוייב על חבירו כמו כן חבירו עליו ואף אם יתן לחבירו צריך חבירו אחר כך להחזיר לו יש לו קיבור ונוטל לעצמו כי הפוכי מתרתי למה להו ודוק:

פרשת במדבר

ב"ב דנ"ט ע"ב משפחות אב קרוי' משפח' שנ' למשפחו' לבית אבותם ופריך בגמ' ומשפחות אם אינו קרוי' משפח' והא כתי' (שופטים י"ו) ויהי נער מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה והוא לוי והוא גר שם הא גופא קשי' אמרת והוא לוי אלמא מלוי קאתי וקא' ממשפחת יהודה אלמא מיהודה אתי אלא לאו דאבוה מלוי ואמי' מיהודה וקא' ממשפחו' יהודה אמר רבא בר ר' חנן לא גברא דשמי' לוי א"ה היינו דקאמר מיכה עתה ידעתי כי יטב לי ה' כי הי' לי הלוי לכהן דאתרמי לי' גברא דשמי' לוי והדר פריך וכי לוי שמו והלא יונתן שמו דכתיב ויהונתן בן גרשון בן משה היה כהן לשבט הדני כו':

פרשת נשא

ב"ב פ'מי שמת דקמ"א ע"א האומר אם ילדה אשתי זכר כו' למימרא
דבת עדיפ' לי' מבן והא"ר יוחנן משום רשב"י כל מי שאינו מניח
בן ליורשיו הקב"ה מלא עליו עבר' שנ' והעברתם את נחלתו לבתו ואי'
הבערה כו':

קשה למה לא הקשה במקשן ממתני' דסוטה דקאמר התם ונקת' ונזרעה
זרע אם היתה יולדת נקבות יולדת זכרי' אם נתנה התורה שכר לסוטה
תחת נקיבות זכרים ש"מ דבן עדיף ואין לומר דניח' לאקשוי מן המפורש
בפסוק גופי' ממה דלא מפורש כ"כ רק בדרך דרש הלא גם והעברתם
את נחלתו צריך ללמד דרך דרש אין העברה אלא עברה וי"ל דהמקשה
כאן סבר הפי' ונקתה ונזרע זרע כר"י שם ע"ש ודוק:

שבועות דף ח' ע"א אמר מר ונעלם מכלל שירע מעיקר' מאי משמע
אמר רבא מדלא כתיב עלומה א"ל אביי אלא מעתה דכתיב ונעלם
מעיני אישה דירע בה מעיקר' ואי הוה ידע בה מי ברקי מיא והא כתיב
ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון מים בודקין את אשתו כו':

קשה אדרבה מדאיצטריך ונקה האיש מעון ע"כ מוכח דנעלם משמע
דהוה ידע כי' מעקר' דאי לא תימא הכי האי ונקה האיש מעון ל"ל דאי
לארויי שיהא נעלם מתחלה ועד סוף הלא מדכתיב ונעלם כפשוטו
משמע הכי אלא ע"כ מסתמא דבשאר דוכתי ונעלם שידע מעיקרא
משמע וי"ל דהא כלאו הכי קשה למה לא הקש' אביי כל"ז על אמר מר
איכף אלא ע"כ דכל"ז הי' הסבר' נותנת זו ונעלם כפשוט' יותר משמע
דמעיקרא ועד סוף מכלל דבשאר דוכתי ונעלם שידע מעיקרא וכמו
שהקשיתי באמת ומכח קושי' זו נשמר אביי שלא הקשה כל"ז אבל לרבא
דאמר מדלא כתיב עלומה א"כ הסברא כפשוטו אף שלא רמזה התורה
שום לימוד דנעלם ידע מעיקר' משמע והטעם מדלא כתיב עלום' וא"כ
שפיר הקש' אביי א"כ דאף כפשוט' של ונעלם הכי משמ' דידע כי' מעיקר'
ואי הוה ידע בי' כו' וא"כ בזה מתורצת גם הקושי' של מדאיצטריך דוק:

עוד שם בגמ' אלא מעתה גבי תור' דכתיב ונעלמה מעיני כל חי ומעוף
השמים נסתרה ה"נ מכלל דאיכא דידעה והא כתי' לא ידע אנוש ערכה
להקשו' דלמא אדרבה מדאיצטריך למכתב לא ידע אנוש ערכה משמע
דונעלמה פירושו דידע דאי ונעלם פירושו דלא ידע כלל קשה למה לי'
למכתב לא ידע אנוש ערכה הלא ונעלמה כתיב בה דמשמע דלא ידע
כלל ע"כ ונעלם משמע דידע וק"ל:

חולין דף כ"ד ע"א יכול יהא מומין פוסלין בלוים ודין הוא כו' יכול יהא
שנים פוסלין בכהנים ודין הוא ומה לוים שאין מומין פוסלין בהם שנים

פוסלין

ונקיבות לא קשה מידי דילמא לא יתעברו עוד כלל והאיך יסתרו ואין לומר דכשהיא מעוברת יסתרו כדי שילדו בריות או בנקיבו' הלא אמרי' שם בגמ' אין משקין מעוברת · וי"ל דתוס' הקשו שפיר מאי אמרת דלמא לא יתעברו כלל א"כ לא יהיה לה הפסד וק"ל : (ועיי' בליקוטים של מסכת ברכות על מאמר אם ראה תראה וכו' :

גמ' עירובין דף ס"ד אמר רב ששת משום ר"א ב"ע יכולני לפטור את כל העולם מן הדין מיום שחרב ב"ה עד עכשיו שנ' לכן שמעי נא זאת עניי' ושכורת לא מיין מיתבי שכור מקחו מקח וממכרו ממכר כו' הרי הוא כפקח לכל דבר אלא שפטור מן התפילה כו' א"ר חנינ' לא שנו אלא שלא שהגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכולם :

וקשה לפי חלוקו של ר"ח מאי פריך מיתיבי דלמא התם איירי בלא הגיע לשכרתו של לוט וי"ל דא"כ לא נמצא אדם בעולם שמקחו מקח כיון שכולם בשיכורים כדברי ר"ש משום ר"א ב"ע ודוק : (ועיי' בס' עמ"ס)

ברכות ד"ב ע"ב אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה כתבת בתור' אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד והלא אתה נושא פני' לישראל דכתיב ישא ה' פניו אליך א"ל וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם ואכלת ושבעת וברכת והן מדקדקין עד כזית ועד כביצה וכו' :

וק' בזה למ"ד בפסחים פ"ג דמ"ט ע"ב דאכלת ושבעת קאי אשתי' ולחד מ"ד דאכלת קאי אאכילה שהיא כדי שביעה ואליבא דמ"ד דאמ' דאכלת קאי אשתייה א"כ מה השיב להם הקב"ה אני כתבתי בתורה ואכלת ושבעת והם מדקדקין עד כזית הלא ושבעת קאי אשתייה ולא אאכילה וי"ל דזהו מה שאמ' הקב"ה והם מדקדקין עד כזית ובכ"ב כר"ל אף שאין שותין דאיכא למימר ושבעת קאי אשתייה הם מדקדקין עד כביצה ומבריכין לברך וק"ל :

ילקוט דף ר"ה ע"ב אמרו רבותינו בשם ר' חנינא כו' הנואף והנואפת עוברים על עשרת דברים אמר להם על תשעה אנו מודים אלא על שבת כיצד כו' על כבד את אביך ואת אמך שהנואף עם הסוטה מתעברה ממנו ואומרת לבעלה ממך אנו מעוברו' והעובר גדל ומכבד לבעלה סבר שהוא אביו ואינו אביו כו' :

קשה היאך עבר על כיבוד אם דבאביו וי"ל שאינו אביו אבל על אמו היא בוודאית וי"ל ע"ד מרז"ל בקדושין פ"ק אביו אמר לו השקיני מים ואמו אומרת השקני מים אביו קוד' וא"כ שפיר כמה שמכבד לבעלה סבור שהוא אביו ובאמ' אינו אביו וא"כ כשאמו רוצ' נ"כ בכיבוד זה אוי כשמכבד לשאינו אביו שפיר הו' עובר על כיבוד אם ודוק : (ועיי' בס' עמ"ה)

פרשת נשא

מואבי' שהרי רות בת בתו של עגלון מלך מואב היתה וי"ל דאי'ב'טעמי' על שנאסרו מואבית טעם א' המפורש במקרא על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים: טעם ב' כמו שפירש"י על פסוק זה על דבר שהחטיאו את ישראל בזנות· והנה לטעם שני קשה יאסרו אף הנקיבות שהרי הם היו עיקר בזנות· ולטעם ראשון משום דלא קדמו שפיר דלא יאסרו הנקיבות כי דרכו של איש לקדם ולא אשה אך על טעם הב' קשה למה נאסרו העמוני הלא הם לא החטיאו את ישראל בזנות· וא"כ אותו פלוני סבר דגם הנשים נאסרו משום טעם הב' על דבר שהחטיאו לישראל אבל לא עלה על לבו קושי' הנ"ל א"כ למה נאסרו העמונים כ"א הי' עלה על לבו קושי' זו אזי ע"כ הוה סבר דטעם הר אשון אמת והנשים מותרות וא"כ מאחר שלא למד אותו פלוני ענין זה לכן פירש"י שטעה בעמוני ולא עמונית דייקא ודוק:

פרשת בהעלותך

מנחות דכ"ט ע"א תנא דביר' ישמעאל שלשה דברים היו קשי' למשה עד שהראה הקב"ה באצבע ואילו הן מנורה וראש חדש ושרצי'· דבמנורה כתיב זה מעשה המנורה ובר"ח החדש הזה לכם· ובשרצי' וזה לכם הטמא· תוספו' ד"ה ג' דברים וכו' וא"ת וליחשוב נמי ההוא דאילו טריפות דאמר וזאת החיה אשר תאכלו מלמד שתפס הקב"ה מכל מין ומין והראה למשה כו' וי"ל דלא חשיב אלא הך דכתיב זה ויש לתמוה דלא חשיב מחצית השקל דכתיב זה יתנו ואמרי' כמין מטבע של אש הראה למשה כו':

קשה דה"ל לתוס' להקשות תחילה ממחצית השקל דהוא מוקדם בתורה וי"ל דבל"ז לא רצו להקשו' ממחצית השקל די"ל דלאו דוקא נקט ג' דברים רק תנא ושייר וכי תימא מאי שייר דהאי שייר י"ל דהא שייר נמי האי דאו טריפות דזאת החיה אבל השתא דהקשו תחילה מזאת החיה ותירצו עליו דלא חשיב רק מ"ש זה לא וזאת השתא יש לתמוה דליכא למימ' תנא ושייר דיש להשיב מה שייר דהאי שייר וק"ל:

רש"י בחדש הראשון פ' שבראש הספר לא נאמר' עד אייר למדך שאין מוקדם ומאוחר בתור' ולמה לא פתח בזו מפני שהיא גנותן של ישרא':

קשה מה הקש' רש"י ולמה לא פתח בזו דילמ' משום הכי לא פתח בזו כדי ללמוד ממנו אין מוקדם ומאוחר בתורה: ושמעתי מר' וואלף מפ"פ שאמר בשם רב וגדול א' דתיב' ולמה שברש"י הוא ר"ת ולפי מדרש הגדה לא פתח כו' ר"ל שהוא נתונה טעם אחר ולא קושיות ולמה דוק:

גמ' דסנהדרין דף י"ג אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אמ' משה כיצד אעשה אברור ששה מכל שבט ושבט נמצאו שנים יתרים

אברור

פוסלין בהם כהני' שהמומין פסולין בהם אינו דין שיהא השנים פסילין
בהם ת"ל אשר ללוים ולא אשר לכהנים יכול אף בשילה ובית עולמים
כפירש"י שאין עבודת לוים אלא שוערי' ומשוררי' יכול יפסלו בשני' ת"ל
לעבוד עבורת עבוד' ועבודת משא לא אמרתי אלא בזמן שעבוד' בכתף:
קשה הא אמרי' בסוטה פ"ו דל"ה ע"א מפני מה נענש דוד בעוזא מפני
שקרא לתורה זמירות אמר הקב"ה חייך הריני מכשילך בדבר שאפילו
תינוק' של בית רבן יודעין אותו שנ' ולבני קהת לא נתן כי עבוד' הקדש
בכתף וגו' ואיהו אייתי בעגלה· א"כ משמע דנענש על מה שלא נשא
לארון על הכתף הא מכאן מוכח דשילה ובית עולמי' אינו בכלל עבודה
בכתף ולא הוה דוד ראוי לענש מאחר שהי' בשילה ושמא עדין לא היתה
נקראת שילה ממש דוק בפסוקי' בנביאי' ראשוני' וצ"ע: מפי הרב מהור"ר
ישראל עלקשיר מק"ק קאליש שדרש בדרוש שלו קושיא זו:

רש"י וימותו גם שניהם מהו גם בתחילה לקו בממונם ואח"כ לקו
בגופם (והטעם שאין בעל הרחמי' פוגע בנפשות תחילה)
ק' למה לא רמזה בתור' גבי אלימלך האמור מקודם וי"ל שאלימלך נענש
על שהית' עינו צרה בעניי' ויצא מא"י לח"ל א"כ לא שייך להענישו תחלה
בממונו כדי שיחזור לא"י הלא אף שיחזור ראוי' להענישו על שהית' עינו
צרה משא"כ מחלון וכליון שיצאו עם אביהם ולא מטעם שהית' עיניהם
צרה בעניי' רק שיחזורו לא"י ושפיר נענשו כדי שיחזרו ואם לא יחזרו אז
ילקו בגופן וק"ל:

שם אפרתים חשובים ד"א אפרתים בירת לחם קרוי אפרת:
ק' הא אמ' בחולין דפ"ק על פסוק והעורבי' מביאי' לו לחם ובשר וגו' מאי
עורבים אמר רבא עורבים ממש פריך ודילמא על שם עירם וכו' ומשני
א"כ עורביי' מבעי ליה א"כ משמע דאין לשון עיר נופל אא"כ בשני יודי"ן
והאיך יהא פי' אפרתים ע"ש בית לחם הקרוי אפרת בחד יו"ד ויש ליישב:

שם הלהן תשברנה ואינכם אסורות להם משום אשת אחיו שלא
היה בעולמו:
קשה דהל"ל טעם דאינכם אסורות לה' משום אשת אח שלא במקו' מצוה
דהיו אחין מן האם וק"ל דילפי' אחין אחין מבני יעקב וי"ל דהא דקאמ' א"א
שלא הי' בעולמו קאי גם אמאי שאמרה העוד לי בנים במעי וגם ילדתי
בנים ואזי שייך שפיר להקשות מן א"א שלא היה בעולמו משא"כ קושית
אחוה מבני יעקב אינו ק' כ"א על מה שאמר' וגם הייתי הלילה לאיש וק"ל

שם פן אשחית את נחלתי זרעי כו' לתת פגם בזרעי שנ' לא יבא
עמוני ומואבי וטעה בעמוני ולא עמונית:
קשה דהרי עיקר חסר מן הספר שמן הראוי לפרש שטעה במואבי ולא
מואבית

קש"ה אמרי' בעירובין דט"ו ע"א כמה גדול כח של לשון הרע ממרגלים
ומה המוציא שם רע על עצים ואבנים כך המוציא שם רע על חבירו
עא"כ והרי משמע דילפי' עתה ק"ו מן מה שנענשו המרגלי' כבר וא"כ איך
היה להם למרגלים לוקח מוסר ממרים דמה למרים שדברה באחיה אך
הם הוציאה דבה על עצים ואבנים וסברו שאין עונש בדבר וי"ל דרש"י
הולך לשיטתו שפי' על כי חזק הוא ממנו כביכול אין בעל הבית יכול
להוציא כליו משם ואם כן דברו על הקב"ה וגידפו ובזה פירש שפיר
ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר וק"ל :

תמורה דף י"ו כתיב כלב בן יפונה וכתיב וילכדה עתניאל בן קנז
אחי כלב (פי' דמשמע שהוא בן קנז היה) ואמאי קרי ליה
בן יפונה שפינה עצמו מעצת מרגלי' ואכתי בן קנז הוא והכתיב וכלב
בן חצרון וכו' :

קשה דה"ל להקשות בל"ז פסוקים אהדדי דפעמים אמר שהוא בן קנז
ופעמים אמר שהוא בן חצרון או דה"ל להקשות תחילה מפסוק דכלב בן
חצרון וי"ל דבל"ז אין להקשות פסוקים של בן יפונה אבן חצרון אהדדי
דהייתי אומר דתרי כלב הוי א' בן יפונה וא' בן חצרון אבל השתא מייתי
מפסוק של בן קנז אחי כלב ע"כ מוכח מיני' דלאו תרי הוי דאי תרי הוי
א"כ קשה מה סימן הוא זה שהוא בן קנז אחי כלב אכתי לא נדע איזה
כלב הוא אלא ע"כ דחד הוא ודוק · ועוד י"ל דבאמת המקשן יודע
מהתירץ שנקרא בן יפונה שפינה מעצת מרגלי' וקושייתו באמת מקרא
שלישי של בן חצרון שע"כ צריך אתה לומר ג"כ איזה דרש בזה או דאין
שום דרש וצ"ל איזה תירוץ אחר על בן יפנה אמנם התרצן השיב לו
כפשוטו ולכן חזר עוד המקשן לקושייתו ודוק :

סוטה דל"ד ע"א ויבא עד חברון ויבאו מיבעי ליה אמ' רב מלמד שפירש
כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות ואמר אבותי בקשו
עלי רחמים כו' תוספו' ד"ה אבות העולם וא"ת והא כתיב והמתים אינן
יודעי' מאומה · ובמסקנא דש"ס משמע אף אבות עולם כו' :

קשה דהלא באמת כד מעיינת שם בברכות יהיה מוכח איפכא דהמתים
יודעי' דקאמר שם ואף ר' יונתן הדר ביה ואמר דידעי ומייתי ראי' מאבות
העולם וי"ל דה"פ של תוספו' דאמר שהקשו שם בגמ' על ר' יונתן מכמה
פסוקים דהמתים ידעי דה"ל למקשן נמי להקשות מפסוק זה דהלך
ונשתטח וכו' אלמא ידעי אך כדי שלא תאמר על קושי' זו דלאימא שאני
האבות עולם דאינהו ידעי משום דקא מכרזי ברקיעא וכמו שמשני שם
בגמ' על שמואל דמכרזי ברקיע כו' ואינם כשאר בני אדם לזה דקדקו
התוס' בלשונם לפי המסקנא כו' אפי' אבות העולם ר"ל דע"כ תירוץ זה

אינו

אברור חמשה מכל שבט ושבט נמצאו עשרה חסרים כו' מה עשה
בירר ששה ששה והביא שבעים ושנים פיתקין וכתב על ע' זקן וב' הניח
חלק בללן ונתנן בקלפי וכו':

וקשה כוה למה לי' למשה לכתוב על ע' פיתקין ה"ה לו להניח שבעי' חלק
ושנים כתובים אינו זקן ומי שעלה בידו פתק חלק יהיה נמנה לזקן ומי
שיעלה בידו פתק שאינו זקן לא יהי' זקן: ועוד קשה ל"ל למשה לכתוב
על ע"ב פיתקין ה"לו לכתוב על י"ב פתקין ועל י"א פתקין יהי' כתוב
ששה זקנים ועל א' יכתוב ד' זקנים ויבא א' מכל שבט ויטול פתק א' מי
שיעלה בידו שכתוב עליו ו' זקנים יעמוד משבטו ו' זקני' ומי שיעלה בידו
פתק א' שכתוב בו ד' זקנים יעמוד משבטו ד' זקנים ויהיה נ"כ ע' זקנים
ע"פ הגורל: וי"ל דמשה היה מסופק בזה היאך ניזה הקב"ה אי מי"א
שבטי' יבחור ו' זקנים ומא' יבחר ד' או מי' שבטים יבחר ו' ומשאר ב' שבטים
יבחר ה' ויהי' ע' זקנים ולכך א"א ע"י י"ב פתקין דהיאך יכתוב אי יכתוב
עלי' פיתקין ו' זקנים ועל ב' ה' או על י"א ו' ועל א' ד' אבתי קשה
דהי מינייהו מפקת לכך הוכרך לעשות ע"ב פיתקין והקושיא ראשונה
במקומ' עומדת וק"ל ליישב ועיי' במהרש"א: (ועיי' בס' עמ"ה יישוב נכון)

ילקוט בפ' בהעלותך בשם אבות דר' נתן משה לא נכנס למשכן עד
שקראו אותו שלמד ק"ו מאהרן מה אהרן שנמשח בשמן
המשחה נאמר בו ואל יבא בכל עת וגו' אני עאכ"ו:

וקש' מאי ק"ו הוא זה הלא משנה היא בהוריות ובמ"ר פ' נשא חכם קודם
למלך מלך קודם לכ"ג · א"כ משה חכם ומלך הוא קודם לאהרן ואפשר
לענין ביאת מקדש אהרן קוד' אף שמשה הוא חכם ומלך דעיק' מעלתו
של כ"ג בביאת מקדש יותר משאר בני אדם אך קשה הלא משנ' היא בפ"ק
דמגילה אין בין כהן משמש לכהן שעבר ממשיחתו אלא פר הבא בי"הכ
ומשה היה דוגמא לכהן שעבר ממשיחתו שהרי שימש בו' ימי המילואים
ונסתלק שקם אהרן תחתיו וא"כ הי' לו לעשות ק"ו מה אהרן שמביא פר
הבא בי"הכ כו' אני עא"כו אבל מה שלמד ק"ו מכח שמן המשחה לית'
שהרי אין בין כהן משמש לכהן שעבר וכו' · (ובתוספ' פ' מרובה משמע
היכי דקתני אין בין לא שייך לומר תני ושייר ולפ"ז ממילא שמעינן דמשה
כהן שעבר שוה לביאת המקדש כאהרן ולא הי' לי' ללמוד ק"ו ורק מפר
כנ"ל ודוק:

פרשת שלח לך

רש"י למה נסמכה פרשת מרגלים לפ' מרים לפי שלקתה על עסקי
דבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר:

פרשת שלח לך

סנהדרין דף ב׳ ע״א וכן ברש״י סדר זה עד מתי לעדה הרעה הזאת
מכאן לעדה שהיא עשרה :

ק׳לפי מה דפרש״י בפ׳ בשלח ע״פ עד אנה מאנתם וגו׳בהדי יהושע לקא
כרבא א״כ כאן מנלן לעדה שהיא י׳דילמ׳עדה הוא י״ב וקאי נמי איהושע
וכלב אף שלא חטאו דבהדי הוצא לקי כרבא כו׳ דוק ליישב: (ועיין
בספר עמק השוה תירוץ על זה)

ברכות דף י׳ ע״א למה קדמה פ׳ שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל
עול מלכות שמים תחילה ואח״כ עול מצות והי׳ אם שמוע
לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום ובין בלילה אבל ויאמר אינו
נוהג אלא ביום והקשו תוס׳למה קדמה שמע כו׳ וא״ת הואיל וכתיבא
בתורה תחילה וי״ל דא״כ ויאמר דכתיב קודם שמע הי׳ לו להקדי׳ נמי:
וקשה לפי פי׳התו׳ה״ל לגמ׳למימר דקדמ׳שמע לוה׳אם שמוע דקדמה
בתורה והא דקשה הא פרש׳ ציצית קודמת לה ולכן ה״ל לגמ׳לתרץ בקיצור
ולמימר משום דוהיה אם שמוע נוהג ביום ובלילה ויאמר אינו נוהג אלא
ביום בלבד ולא הל״ל כלל כדי לקבל עליו עול מלכות שמים תחילה
ואח״כ עול מצות שהרי ע״ז לא קשה מידי למה קדמה דהטעם משום
דקדמה בתורה וי״ל דאי הוי משני הכי הי׳ קשה יאמר תחילה והיה אם
שמוע דנוהג בין ביום ובין בלילה ואח״כ יאמ׳ ויאמר ואח״כ יאמר פ׳שמע
משו׳ דויאמר קדמה בתורה לפ׳ שמע דמאי אולמי׳פרשת שמע לקדימת
ויאמר לכך א״א לומר כן משום דקאמר בתורה תחילה יאמ׳ שמע קודם
והי׳אם שמוע אלא משו׳קבל עול מלכו׳שמים ודוק: ועיי׳ בס׳עמ״ה)

פרשת קרח

רש״י ויגמול שקדים פרש״י כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים ולמה
שקדים וכו׳ :

וקש׳בל״ז ה״ל להקשות ולמה שקדים ומה שייכו׳קושי׳ולמה שקדי׳אמאי
דפרש״י כשהוכר הפרי וי״ל דבל״ז ה״א לכך הי׳שקדים שהמטו׳היו כולם
מעני שקדים אבל השתא שרש״י פי׳כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדי׳ולמה
לא קודם לכן שהרי המטה היה מעני שקדים אלא ע״כ שמטה לא היה
מעני שקדים רק מן הפרי הוכר לכן פריך שפיר למה שקדים וק״ל :

גמ׳ דסנהדרין דף ל״ט דרש רבא מ״ד אם בריאה יברא ה׳ אם בריאה
הגיהנ׳ מוטב ואם לאו יברא ה׳ איני והא תניא ז׳ דברים שנבראו
בע״ש וחד מינייהו הוא אור דגיהנם ומשני ה״ק אי אברי לה פה להכא
מוטב ואם לאו יברא ה׳ ופריך והא כתיב אין כל חדש תחת השמש
ומתרץ ה״ק אי לא מקרב הפה להכא ליקרב :

וקשה

אינו שהרי שם מייתי ראיי׳ במסקנה דמתים ידעו מן מ״ש הקב״ה למשה שיאמר לאברה׳ יצחק ויעקב וא״כ א״ש יהי׳ חילוק בין אבות העולם לשאר בני אדם אוי ע״כ אין להביא ראי׳ נ״כ מהם דידעי דאני אומר שאני אבות העולם דמכרזי ברקיעא כו׳ ודוק: (ועיי׳ בס׳ עמק השווה תי׳ מספיק)

רש״י וישובו מתור הארץ מקץ מ׳ יום והלא א״י היא ד׳ מאות פרסה על ד׳ מאות פרסה ומהלך אדם בינוני עשר פרסאות בכל יום הרי מהלך מ׳ יום מן המזרח למערב והם הלכו לארכו ולרחבו כו׳:

קש׳ למה הקשה רש״י מארכו ורחבו ה״ל להקשות רק מאורך לחוד מאחר שמהלך אדם בינוני י׳ פרסאו׳ ליום הרי למ׳ יום ת׳ פרסה והם הלכו וחזרו במ׳ יום ואיך אפשר: (ועיי׳ בס׳ עמק השווה יישוב על זה)

שבת דף צ״ו ע״א ת״ר מקושש זה צלפחד וכו׳ דברי ר״ע א״ל ר״י בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין התורה מכסה ואתה מגלה כו׳ אלא מהיכא הוה מן המעפילים היה:

קשה האיך מתורץ הקושיא התורה מכסה ואתה מגלה וי״ל דה״ק מן המעפילים הוה ואותם היו הרבה דכתיב ויעפילו לעלות וא״כ מאחר שאין פורט שמו מי הוא ואינו מגלה מה שהתורה מכסה משא״כ כשאמר מקושש זה צלפחד אוי מגלה שמו בעצם מי הוא וק״ל:

ב״ב דף ק״ט ע״ב יודעין היו שהמקושש במיתה שנ׳ מחלליה מות יומת אבל לא היו יודעין באיזו מיתה וכן פרש״י סדר זה:

קשה מזה למ״ד דאיצטריך לא תבערו לחלק יצאת ר״ל ללמוד שחייב על כל מלאכה דלא תימא מדכתיב בשבת לא תעשה כל מלאכ׳ דוקא כולן ולא על כל א׳ בפני עצמה א״כ הרי יכולין אנו ללמוד זה ממקושש שהרי לא עשה רק עבירה א׳ ואפ״ה היה חייב מיתה רק שלא היו יודעין באיזה מיתה א״כ מוכח דלחלק הוא ולא איצטריך לא תבערו ויש מתרצי׳ דבאמת מה שהיו יודעין שהוא חייב מיתה ע״כ מדאיצטריך למכתב לא תבערו ללמד דלחלק ואי לא הוה נכתב באמ׳ נמי לא היו יודעין שחייב מיתה כלל וזה אינו שהרי לא תבערו נאמר למחרתו של יה״כ כרדתו מן ההר וכמו שפרש״י בפ׳ ויקהל ומקושש הי׳ מיד בשבת שניי׳ כשיצאו ישראל ממצרים כמרז״ל אלמלא שמרו ישראל ב׳ שבתות לא שלט בהן אומ׳ ולשון וי״ל דמה שהיינו למדין ממקושש היינו מה שהי׳ חייב מיתה ר״ל העונש הגוף אבל עונש ממון דהיינו שיהי׳ חייב ב׳ חטאות בחילוק מלאכו׳ כשעש׳ בשוגג זו לא שמענו ממקושש לכך איצטריך לא תבערו ללמוד לחלק יצאת דהיינו כשעשה בשוגג שהוא חייב חטאת ודוק: עוד י״ל דליכא למילף ממקושש דהייתי אומר דילמ׳ עבר מקושש על כל ל״ט מלאכות ועבירה זו עשה באחרונה לכך ידעו שחייב מיתה לכך איצטריך לא ת תבערו דלחלק יצאת וק״ל:

אמרו שירה והם אותן שנתמעטו ובתשובת הגאוני' דלעיל משמע דגשם כנפים אומרים שירה · ועוד דהתם משמע שבכל פעם אומרים שירה ובחגיגה משמע שנתמעטו אחר החורבן ואינם אומרים שירה וי"ל דהא דאמ' שנתמעטו אחר החורבן היינו כנפי החיות אבל שרפי' לא נתמעטו לעולם מזה הביאו תשו' הגאונים לומר קדושה בשבת דאמרי' כנעריצך כסוד שיח שרפי קודש ולא חיות הקודש והוא מפני שנתמעטו כנפי החיות וק"ל :

מועד קטן דף י"ח ע"א ומנא לן דאי מתפקר (בעל דין) כלפי גברא רבה ואתא שליח ואמר דלא מיחזי כלישנא בישא דכתיב העיני אנשים ההם תנקר :

קשה הא ילפינן בסנהדרין פרק חלק מותר לומר לשון הרע על בעלי המחלוקת א"כ מנא לן דלית בי' משום לישנא בישא משליח דילמא כל שליח ב"ד אסור לומר לדיין מה שאמר בעל דינו והוא לשון הרע והא דהגיד השליח שללא משה לדתן ואבירם מ"ש לו מטעם דשליח זה היה מותר לחזור ולומר למשה תשובתם משום דמותר לומר לשון הרע על בעלי המחלוקת ושמא י"ל כל בעלי דינים המתפקרי' לדבר על הדיינים בפני השליח הם בכלל בעלי המחלוקת וק"ל :

בגמ' קרח בן יצה' בן קהת בן לוי קרח שנעשו ישרא' קרח' בימיו בן יצהר בו' ודרש הכל לגנאי ופריך וליחשו' נמי בן יעקב שעיקב עצמו לגיהנם : קשה מאי פריך דאילו נאמר בן יעקב או לא הוי דרשינן לגנאי שא ה"א שבא ליחסו כפשוטה: וי"ל דהכי פריך ולחשב בן יעקב וה"ל להפכו והכי הל"ל בן יעקב בן לוי בן קהת בן יצהר או הוי מוכח שפי' שלגנאי ולי נר' דה"פ וליחשב בן יעקב ואי משום דה"א שבא ליחסו יהי' קשה לימא בן ישראל אי קאתי ליחסו מדאמר בן יעקב לגנאי הוא שעיקב עצמו לגיהנם ודוק : (ועיי' בס' עמק השוה עוד תי' אחר)

סנהדרין פ' חלק א"ר יוחנן מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר ונתתם את תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים והלא לא נכנס לא"י אלא מלמד שעתיד להחיות וישראל נותנין לו תרומה :

קשה הא אית' במס' נדה דף ס"א ע"ב בגד שאבד בו כלאים אסור למכור לעכו"ם אבל עושה ממנו תכריכין למת מכו' אר"י זאת אומר' מצו' בטילו' לעתיד לבא א"כ הרי דברי ר"י סתרי אהדדי דהא קא' מצו' בטילו' לעתיד ואיך יתנו לעתיד תרומה לאהרן וקושיא זו הקשה מורי הרב מוהר"י דק"ק ליסא ועיי' בספ' כ"ב שהקשה קושיא זו ג"כ ותירץ שם דיש חילוק בין עשה ול"ת ע"ש :

וקשה למה לא פריך נקינור האיך אמר ואם לאו יברא ה' הא אין כל חדש
תחת השמש למה פריך תחילה מז' דברים וי"ל דפריך מז' דברים ב' דברים
חדא האיך אתה מסופק בדבר אם בריאה יברא הגיהנם הלא בפירוש
תניא שם ז' דברים דמוכח שם בקרא דחדא מינייהו הי' גיהנם דכתיב כי
ערוך מאתמול וגו' ועוד האיך אתה אומ' ואם לא יברא ה' הלא כבר נברא
דהא תניא ז' דברים וכו' ודוק: ועי"ל דבל"ז הייתי אומ' אין כל חדש תחת
השמש הכי פירושו תחת השמש הוא דאין חדש הא למעלה מן השמש
שהוא גיהנ' למעלה בשמי"ם חדש אבל השתא דקאמ' אי איברי לה הפה
הכא פי' למטה מן הארץ מוטב ואם לאו דלא איברי הפה למטה בארץ
אלא למעלה בשמי' יברא למטה וא"כ פריך שפיר הא אין כל חדש תחת
השמש שהוא למטה והשיב התרצין דה"ק אי מקרב הפה שנברא למטה
להכא מוטב ודוק: (ועיי' בס' עמק השוה ותמנא נחת)

נדרים דס"ד ע"ב ע"ז פ"ק ד"ה ע"א ד' חשובים כמתים סומא עני כו' עני
דכתי' כי מתו כל האנשי' וגו' וכי מתי' היו אלא שירדו מנכסיהם ופי' תו'
בע"ז וגם בנדרים דליכא למימר סומין היו שנ' העיני אנשי' ההם תנקר:
וקשה דילמא העיני האנשים כו' קאי אאומות שהיו בא"י וכמ"ש התרגום
העיניהן דגוברי' דאינון בארעא ההי' תסעיר תנכת יתהון וכו' וא"כ מנ"ל
דירדו מנכסיהון דלמא סומין היו ויש לייסב ודוק:

סנהדרין פ"א דיני ממונו' מיום שפתחה הארץ את פיה שוב לא פתחת
שנ' מכנף הארץ זמירות שמענו מכנף הארץ ולא מפי הארץ תו' ד"ה
מכנף הארץ אית' בתשובת הגאונים דהיות הקודש יש להם שש כנפים
ובכל כנף אומרי' שירה כל ששת ימי החול וכשבא שבת אומרי' רבש"ע
אין לנו עוד כנף א"ל הקב"ה יש לי עוד כנף א' בארץ וזהו מכנף הארץ
זמירות שמענו מכאן שבני א"י אין אומרים קדושה אלא בשבת:
קשה מאי בעי תוספ' בזה וי"ל דקשה לתוס' למה הקשה המקשן על ר"י
דאמר מיום שפתחה כו' מהא דכתיב תבלעימו ארץ וקשה קראי אהדדי
דכתיב מכנף הארץ וגו' משמע לא מפי הארץ שאין לארץ פה והכתיב
ותבלעימו ארץ משמע שיש לה פה לזה פי' תוס' איתא בתשובו' הגאונים
באו לתרץ זאת מה שאינו מקש' קראי אהדדי דיש לפרש הפסוק של מכנף
הארץ כפי' תשובת הגאונים אבל השתא שמפרש ר"י על פתיחת הפה
יקשה שפיר מן תבלעימו ארץ ודוק: אך קשה הא אמרו בחגיגה פ"ב
דמקשה קראי אהדדי כתיב שש כנפים וכתיב ד' כנפים ומשני כאן קודם
חורבן ו' כנפים כאן לאחר חורבן כביכול שנתמעטו כנפי החיות ופריך
הי' אימעיט אך דאמרי בהו שירה פרש"י שם אע"ג שזה בשרפי' וזה בחיות
גם החיות יש להם ו' כנפים כמו השרפים א"כ משמע דבב' כנפים

וקש׳כוה ל״ל למכתב הערופה ליכתוב ושחט וחוקה ונילף במדאיצטריך
רחמנא למכתוב ושחט וחוקה דלא נילף ק״ו מעגלה קשה מהיכי תיתי
נילף ק״ו מעגלה אא כ״ל דס״ד דנילף מעגלה דפרה שהוכשר׳בעריפה
פנ״ל וא״כ הרי ממילא מוכח דעגלה הוכשרה בעריפה ולא בשחיט׳דאי
הוכשרה גם בשחיטה ליכא שום ק״ו מעגלה וא״כ ל״ל הערופה וי״ל
דאיצטריך למכתב הערופ׳דאי לא כתיב הערופה ה״א דיש מקו׳לטעות
וללמד בעגלה כשירה בשחיטה דמדכתיב ושחט וחוקה ללמוד בפרה
דפסול בעריפ׳וא״כ נילף ק״ו והכי מה פרה פסולה בעריפ״כשיר׳בשחיט״
עגלה שכשירה בעריפה אינו דין שכשירה בשחיטה וכן להיפך וק״ל :

פסחים דף י״ו טומאה בעזרה מניין א״ר אליעזר דכתיב את משכן ה׳
טמא וכתוב א׳אומ׳ כי מקדש ה׳טמא אם אינו ענין לטומאה
שבחוץ תניהו ענין לטומאה שבפנים ופריך והא מיצטרך צריכ׳ דתני׳
ר״א אם נאמר משכן ולא נאמר מקדש ה״א על המשכן יהא חיי׳
שהרי משוח בשמן המשחה אבל על מקדש לא יהא חייב ואם נאמר
מקדש ולא משכן ה״א על מקדש יהא חייב משום דקדושתה קדושת
עולם וכו׳לכך הוצרך שניהם ומתרץ ר״א הכי קשי׳ ליה מכדי מקדש
אקרי משכן דכתיב ונתתי משכני בתוככם ומשכן איקרי מקדש דכתיב
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם לכתוב אידי ואידי משכן או אידי ואידי
מקדש מקדש ומשכן ל״ל ש״מ תרתי :

קשה דלמ׳איפכא שמעינן הכתוב אילו נכתוב אידי ואידי מקדש או אידי
ואידי משכן ה״א דמשכן ומקדש חייב בפנים ובחוץ מדכתיב תרי זימני
דהלא בפעם א׳נמי ידעינן שמקדש איקרי משכן וא״כ ל״ל ב׳פסוקי׳ אלא
ע״כ חדא מינייהו לטומאה שבפני׳ וחדא לטומאה שבחוץ לכך שני הקרא
וכתב פ״א מקדש ופ״א משכן כדי שלא נלמד טומאה בפני׳ למקדש אלא
חייב אמקדש ואמשכן ולא לטומאה שבפנים וא״כ אכתי׳ טומאה בעזרה
מנ״ל וי״ל א״כ למה איקרי התור׳ מקדש משכן ומשכן מקדש הא מיתור׳
לחוד נמי ידעינן שפיר חיוב אמשכן ואמקדש אלא ש״מ תרתי ודוק :

שבת פרק ה׳ א״ר אמי אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון
דכתיב הנפש החוטאת היא תמות ופריך בגמ׳ הלא משה
ואהרן קיימו כל התורה כולה ומתו ומשני אף הם בחטאם מתו דכתי׳
יען אשר לא האמנתם בי להקדישני וכו׳מיתבי׳ד׳ מתו בעטיו של נחש
כו׳ והקשו תו׳ בר״ה ד׳ מתו כו׳ והא כתיב כי אין אדם צדיק בארץ אשר
יעשה טוב ולא יחטא וי״ל ברוב בני אדם קאמר :
וק׳לפ״ז מאי פריך המקשן א״ר אמי דילמא ר׳אמי ברוב בני אדם קאמר
ובני דמתו בעטיו של נחש הן מהמיעוט : וי״ל דא״כ מאי אשמעינן ר׳

ברש"י פרשה זו והשקית את העדה ואת בעירם מכאן שחס הקב"ה על ממונם של ישראל :

קשה לפי מה דאמרי' בגמ' דברכות דף מ' ע"א גביל לתורא לא הוי הפסק אבל אם אמר ליתן לשתות לשורו הוי הפסק והטעם בגמ' דאכילה לבהמתו מוטל על אדם שנאמ' ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת אבל לשתות אינו מוטל על אדם וא"כ קשה מנ"ל לרש"י שחס הקב"ה על בהמתן מדכתיב והשקית את העדה ואת בעירם דלמא לכך נאמר והשקית את העדה ואת בעירם ללמד דגבי שתיה מותר לאדם לשתות תחילה וא"כ ליתן לבהמתו כמש"ל בברכות וכנ"ל דק' עוד קושי' מנ"ל לרש"י ללמוד שחס וכו' דלמא לכך נאמר והשקית את העדה ואת בעירם תשוב' על שאלת ישראל שאמרו למה נמות אנחנו ובעירנו אלא צ"ל דאילו הי' כדי למלאות שאלתם ה"ל לכתוב והשקית את העדה ואת הבהמות למה דייק נאמרו את בעירם במ"ס אלא לרמז שחס וכו' ודוק : ולפ"ז א"ש נמי הקושי' הנ"ל דאי ס"ד דבא הכתוב ללמדנו שמותר לאדם לשתות תחילה ולא צריך להקדי' לבהמתו כמו גבי אכילה א"כ לכתוב קרא והשקית את העדה ואת הבהמות ואין לומר דאילו נאמר ואת הבהמות ה"א שלכך נאמר ואת הבהמות כדי למלאות שאלתם כנ"ל א"כ הלא יש מקום לטעות ולומר גם שלכך נאמר ואת הבהמו' כדי ללמוד על השתיה שאין צריך להקדים לבהמתו דהרי יש קצת הוכח' לזה מדלא נאמר את הבהמות ואת העדה ולא ה"ל לקרא לסתו' אלא לפרש אלא ש"מ דהאמת הוא כן דבא ללמד שיקדים לעצמו וא"כ להקדים לבהמתו וא"כ הרי יש להוכיח אף אם נאמר ואת הבהמות שאינו צריך להקדים לבהמתו א"כ למה נאמר ואת בעירם אלא שחס וכו' : ע"ל דא"כ לכתוב והשקית את העדה ואת בעירם ולא לכתוב ונתתי עשב בשדך לבהמתך דנילף מדאצטריך למכתוב את העדה ואת בעירם ללמד שא"כ להקדים לבהמתו קשה מהיכי תיתי להקדים אלא צ"ל מדגבי אכילה צריך להקדים א"כ ל"ל קרא גבי אכילה אלא משום דבא ללמוד חס ודוק : (ועיי' בס' עמק השוה)

חולין דכ"ב ע"א ושחט אותה ת"ר פרה אדומה בשחיטה כשירה בעריפה פסולה עגלה בעריפה כשירה בשחיטה פסולה וכו' ותהא פרה כשירה בעריפה מק"ו ומה עגלה שלא הוכשרה בשחיטה הוכשרה בעריפה פרה שהוכשרה בשחיטה אינו דין שהוכשר' בעריפה אמר קרא ושחט וחוקה בשחיטה אין בעריפה לא והדר פריך ותהא עגלה כשירה בשחיטה מק"ו ומה פרה שלא הוכשרה בעריפ' הוכשרה בשחיטה עגלה שהוכשרה בעריפה אינו דין שהוכשרה בשחיטה ת"ל העריפה בעריפה אין בשחיטה לא : וקשה

דאתא הא מבעיא ליה לכדתני' ויצאה חנם אלו ימי בגרות אין כסף צ"ו ימי נערות אמר רבינא א"כ לימא קרא אן כסף בלא יו"ד אלא ש"מ אין כסף לאדון זה וכו' : ותנא גופיה מנ"ל דדרשינן הכי אמר' דכתיב מאן יבמי מאן בלעם דלא כתיב ביה יו"ד והכא כתי' ביו"ד ש"מ לדרש' ע"כ : וקשה למה לא הביא הש"ס ראי' מקרא המוקדם בתורה בפרש' בא מאן פרעה לשלח את העם ג"כ בלא יו"ד : וי"ל דבאמת ידע לאתויי מפסוק המוקדם אך אי אייתי הך קרא דמוקד' לא היינו יכול להוכיח ממנו דמה דכתיב ביו"ד לדרשה דילמ' אדרבה אע"פ דכתיב ביו"ד לאו לדרשא רק פעמים רמוז תורה אין עם יו"ד ופעמים בלא יו"ד ומדהא לאו לדרשא הא נמי לאו לדרשא אך עתה שנמצא ב' פסוקים דכתיב בלא יו"ד וא"כ ע"כ הא דכתיב ביו"ד לדרשא דוקא דאל"כ הי' לתורה לרמוז רק פעם אחד אבל פרעה ואנו יודעין דבשביל זה רמוז בלא יו"ד שיהי' לאו לדרשא הן בלא יו"ד הן עם יו"ד אך מבא קראי יתירא השתא דרמוז בלא יו"ד ע"כ עם יו"ד לדרשא אתא ודוק :

נדרים דף פ"א שלחו מתם הוזהרו בבני עניים שמה' תצא תורה שנא' יזל מים מדליו ר"ל מדליו ופריך מפני מה תלמידי חכמים אין מצווין לצאת מבניהם תלמידי חכמי' שלא יאמרו תורה ירוש' היא להם ע"כ : וקש' דלמה מקשה הגמ' מפני מה ת"ח אין מנויין וכו' אשר דרש' דיזל מים מדליו ה"ל להקשו' כל"ו מפני מה כו' : וי"ל דבתחלה נפרש פי' הגמ' מ"ש אין מצויין לצאת מבניה' דמשמע באמת מגינו ת"ח שיש להם בני' כמות' אך ואת שאל למה מבניהם של ת"ח אינם יוצאי' עוד ת"ח והנה לפ"ז לא רצה להקשות כל"ז ולמה לא מצינו ת"ח שמצויין לצאת מבניהם עוד ת"ח י"ל דס"ל משום דכתיב יזל מים היינו תורה מדליו דייק' ר"ל ממנו מעצמו דהיינו שבניו יהיו ת"ח משא"כ שיצאו עוד מבניו ת"ח ג"כ זה אינו אבל השתא דקאמר יזל מים מדליו לדרשא אחריתי ומוציא מפשוטו היינו מדליו ואתי לרמז על בני עניים שפיר קא מקשה מפני מה ת"ח אין מצויין לצאת מבניהן וכו' דוק :

ברכות דף ז' ע"א והיינו דקאמר נביא עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וכו' מאי למען דעת צדקות ה' אמר נביא לישראל ראו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע שאלמלא כעסתי לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט ע"כ : וקשה לפי זה א"כ משרז"ל מברכותיו של אותו הרשע ניכר מה הי' בלבו לקללו והיינו דכתיב ויהפוך ה' את הקללה וכו' דלמה לי' להפך מאחר שלא כעס באותן הימים אין לחוש לקללתו וי"ל ע"ד מה שפירש"י בפ"ו שהקב"ה השרה שכינתו על עכו"ם רשע כדי שלא יהא פתחון פה להם

לומר

אמי הלא מקרא הי׳כי אין צדיק אשר יעשה טוב וכו׳ שא ע״כ נ״ל דר׳ אמי אשמועינן חידוש במיעוט שלא מתו בלא חטא שלהם וא״כ פריך שפיר מד׳מתו וכו׳דמתו בכל חטא שלהם אלא בעון נחש וק״ל:

סוטה פ׳עגלה ערופה ויהא מום פוסל בעגלה מקל וחומר מפרה אדומה ומה פרה שאין השנים פוסלין בה מום פוסל בה עגלה שהשני׳פוסלין בה אינו דין שיהא מום פוסל בה ת״ל אשר אין בה מום בה מום פוסל ואין מום פוסל בעגלה ופריך ולא יהא ש״א׳ עבודות פוסלות בפרה אדומה אלמא א״ם יהודה אמר רב הניח עליה עודה של שקין פסולה ובעגלה עד שתמשך ומשני שאני פרה דילפינן עול עול מעגלה פי׳ וכמו שבעגלה ערופה שאר עבודות פסולות כמו כן בפרה ופריך עגלה נמי תיתי עול עול מפרה פי׳כמו בפר׳ מום פוסלות כמו כן יהיה בעגלה ומתרץ הא מיעוט רחמנא בה ופריך בעגלה נמי כתיב בה ומשני ההוא למעוטי קדשי׳ דלא פסלי בה עבודה ע״כ:

וקשה על המקשין שהקשה לבסוף בעגלה נמי כתיב בה וא״כ הי׳ספרתו דבה הוא מיעוט א״כ למה מקשה לעיל מר׳יהודה אמ׳ רב דעבוד׳פסולה בפרה ה״ל להקשו׳בקיצור אם בה דכתי׳אבל פרה הוא מיעוט על עגלה ערופה שלא תפסל במום א״כ בה דכא׳אבל עגלה נמי יהא מיעוט על פרה שלא תיפסל בעבוד׳וי״ל דבלא זאת לא רצה להקשו׳די״ל דאיצטרי׳ בה גבי עגלה דאי לאו כתיב בה רק עול לבד וא״כ ה״א דגמרינן עול עול מפרה מה פרה מום פוסל בה אף גבי עגלה מום פוסלן בו וכי תקשה הא כתיב בה אבל פרה י״ל דאיצטריך בה דלא ללמוד עול עול מעגלה שיהא השני׳פוסלת בה אבל השתא דמשני על הקושי׳עגלה נמי תיתי עול עול מפרה ומשני הא מיעט רחמנא בה וא״כ שפיר מקש׳הא גבי עגלה נמי כתיב בה ודוק:

פרשת בלק

ע״ז פ״ק שאמר האתון לבלעם ולא עוד שאתה עושה עמי מעשה אישות דכתי׳הכא ההסכן הסכנתי וכתי׳התם ותהי לו סוכנת:

ק׳והא גבי דוד לא הי׳מעשה אישות דכתיב והמלך לא ידעה וי״ל דשפיר יליף מהתם מדאיצטריך לומ׳והמלך לא ידעה ש״מ ל׳סוכנת תשמיש הוא דאל״כ ל״ל למימר והמלך לא ידעה עיין באמרי נועם · ולי נראה דה״פ ההסכן בה׳ התימא ר״ל דה״ק שלא היה סוכנת כמ״ש גבי דוד בלא תשמיש רק בתשמיש וק״ל:

קדושין דף ד׳ ר״י הגלילי אומר ויצאה חנם אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר והאי ויצאה חנם וכו׳ להכי הוא

דאתא

וי"ל מנ"ל שהוא מפני שכר שיחה נאה דשרי אנגרי' במואב דילמא הטעם משום דהי"ק ולעשות עמם מלחמה אך בשביל ב' פרידות א"ל אל תגר וכו' וא"כ שפיר מוכח דאנגרי' שרי · וי"ל דא"כ לא הל"ל אבל בני עמון אל תגורם ואל תתגר אלא ללמוד על מואב דמותר לעשות בהם אנגריא ודוק · אך קשה דסל"ל הטעם מפסוק זה ולא מדיוקא במ"ש מלחמה הו' דלא אנגריא וכו' ועיין בקקיון דיונה שמתרץ בדרך זה דה"ל לומ' בפסוק אל תגור ולמה מדייק הכתוב מלחמה אלא אי לא כתיב הכי ה"א דאין בזה מצוה ולכן בא להורות דיש באנגריא מצוה אבל הוא לחוק :

סנהדרין פ"ק די"ג ע"ב אמר אביי לר' יוסף מסמיך סבי בג' מנ"ל אילימ' מדכתי' ויסמוך את ידו א"ה ליבעי חד וכ"ת משה במקו' שבעי' וחד קאי א"ה בעי שבעי' וחד וכו' והדר פרי' וחד לא סמיך והאר"י ברם זכו' אותו איש לטוב ור"י בן בבא שמו שאלמלא הו' נשתכחו דיני קנסו' וכו' פעם אחת גזרו מלכות שמד וכו' ע"ש וסמך ה' זקנים ואלו הן ר"מ וכו' א"כ משמע דאף חד נמי סמך מדסמך ר"י בן בבא ה' זקני' ומשני ר"י בן בבא אינש אחרינא הוי בהדי' והא דלא חשיב להו משום כבודו דר"י בן בבא והדר פריך ור"מ ר"י סמכה והאמר רבה בר בר חנא א"ר יוחנן כל האומר על ר"מ שלא סמכו ר"ע אינו אלא טועה ומשני סמכה ר"ע ולא קבלה סמכה ר"י וקבלה :

וקשה ל"ל להקשות מר"י בן בבא יקשה מיד מר"ע דאמר רבה בר בר חנא כל האומר על ר"מ שלא סמכו ר"ע אינו אלא טועה משמע דסמכיה ר"ע וא"כ הרי מוכח דסמיכ' בחד סגי' · י"ל דהתם לא רצה להקשו' משום דאיכא למימר אינש אחרינא הוי בהדי' ר"ע ולא הו' סמיכ' בחד והא דלא חשיב משום כבודו דר"ע כמו שמשני גבי ר"י ב"ב לכן השתא דאמר משום דהוי אינש כו' יש הוכחה למקשן דליכא לשנויי גם על ר"י אינש אחרינא הוה בהדי' דא"כ יהי' קשה מר"ע דבל"ז מר"ע על ר"י לא קש' דהב' משמע שר"ע סמכו והתם משמע ר"י סמכו משום דבל"ז ה"א סמיכה בחד אסור וא"כ איכא למימ' שרי ור"ע שניהם בחדא סמכו אבל עכשיו דמשני אינש אחרינא הוה בהדיה ר"י ומשום כבודו דר"י לא חשיב לי' א"כ ליכא למימר דר"ע הוה בהדי' דלא שייך למימר דלא חשיב ליה ר"ע משום כבודו דר"י שהרי ר"ע הי' אדם גדול כ"כ כמו ר"י ב"ב וא"כ למה לא חשיב ליה בהדיא אלא ש"מ דר"י סמכה בלא ר"ע וא"כ הרי מוכח דסמיכ' בחד סגי' ודוק :

רש"י ותעמודנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן כו' לפני משה ואח"כ לפני אלעזר איפשר אם משה לא ידע אלעזר ידע אלא סרס המקרא ודרשיהו דברי ר' יאשי' אבא חנן משום ר"א אומ' בבית המדרש היו יושבין ועמדו לפני כולם :

לומר אילו היה לנו נביאים חוזרנו למוטב וכו' ולפי' אילו הי' מקלל אותם ולא הועיל א"כ יש לא"ה עוד פתחון פה כי לא יאמינו בו שהוא נבי' שראו שקללו הוא שקר וק"ל: סנהדרין פ' חלק א"ר י' מברכותיו של אותו רשע אתה יודע כו' ביקש שלא יהי' להם ב"כ וב"מ מה טובו אהליך יעקב גו' לא יהי' להם מלך כו' א"ר אבא כו' וכולן חזרו לקללה חוץ מב"כ וב"מ שנאמר ויהפוך גו' הקללה גו' קללה ולא קללות עכ"ל וקשה היאך מרומז כאן דקאי על ב"כ וב"מ דוקא דילמא על א' מהני אחרינא דמזכיר שם וי"ל דמדייק קללה לשון יחיד וזהו ראשונה דווקא משא"כ בשני' כשתצרף לראשונה נקרא קללות ודוק:

ברכו' ד"ז פ"א וכמה רגע א' מחמשת רבוא כו' בשע' וזו היא רגע שקב"ה כועס בה ואין כל ברי' יכולה לכוין אותה שעה חוץ מבלעם דכתי' ביה ויודע דעת עליון השת' דעת בהמתו לא הו' ידע דעת עליון הו' ידע וכו':

וקשה אמאי לא הקשה בל"ז על הפסוק ויודע דעת עליון והשתא וכו' והאיך שייך במימרא שלפניו דאין כל ברי' יכולה לכוין כו' וי"ל דעל פסוק גופי' ליכא לאקשויי די"ל באמת ידע בלעם דעת עליון ודעת בהמתו לא ידע וכנגד זה באדם אי אפשר דיודע דעת בהמתו אבל דעת עליון אינו יודע וא"כ מה שיש בבלעם אינו בשאר בני אדם ומה שיש בשאר בני אדם אינו בבלעם אבל השתא דקאמר אין כל בריה יכולה לכוין משמע דלעולם מעלתו של בלעם יותר מכולם פריך שפיר:

על פסוק לו יש חרב בידי הרגתיך פירש"י גנאי היה לבלעם ששים ריבוא הלך לקלל ולאתונו היה צריך לחרב:

י"ל דלמא לא היה באותו פעם העת שהקב"ה כועס ואי אפש' הי' לקלל אתונו לכך אמר לו יש חרב וי"ל דמדאמ' לו יש חרב ולא אמ' אילו הי' העת שהקב"ה כועס בה קללתיך למה תלה הריגתה בחרב לכן שפיר הי' לו גנאי וק"ל:

פרשת פנחס

ב"ק פ"ד ל"ה ע"א ע"ב ויאמר ה' אל משה אל תצר את מואב וכו' וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשו' אלא נשא ק"ו ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תור' צרור את המדינים וכו' מואבים עצמם לא כ"ש א"ל הקב"ה ב' פרידות יש לי להוציא מהן רות המואבית ונעמה העמונית וכו'. א"ר חייא אר"י אין הקב"ה מקפח שכר שיחה נאה דאילו בכירה אמרה מואב א"ל הקב"ה אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמ' מלחמה הוא דלא הא אנגריה שרי ואילו צעירה קאמרה בן עמי א"ל הקב"ה וקרבת מול בני עמון אל תצור' וכו' ואפי' אנגרי' אסור:

וי"ל

פרשת מטות

בנדרים א"ר גידל מניין שנשבעין לקיים את המצות שנ' נשבעתי ואקיימה וגו' והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא קמ"ל דשרי לזרוזי נפשי' :

וקשה לי"ל פריך המקשין קושיא זאת והלא מושבע ועומד וכו' אפסוק נשבעתי ואקיימה כלא רב גידל וי"ל דבלא"ו הייתי אומר דכך אמר דוד נשבעתי בהר סיני ואקיים' השת' אבל מרב גידל משמע דפסוק נשבעתי לא קאי בהר סיני אלא לקיים את המצוה פריך שפיר וק"ל:

סנהדרין דל"ט א"ל ההו' מינ' אלקיכם כהן הוא דכתיב ויתן לי תרומ' כי קבר למשה במאי טבל וכ"ת במים והכתיב מי מדד בשעלו מים א"ל בנורא דכתיב כי הנה ה' באש יבא וגו' ומי סליק טבילותא בנורא א"ל אדרבא עיקר טבילותא בנורא הוא דכתיב כל דבר אשר לא יבא באש תעבירו במים וטהר :

וק' למה מביא ראייה מסוף פסוק דמוכח מדיוק' ולא מבי' הריש' דכתיב כל אשר יבא באש תעבירו באש ומזה הפסוק לא צריך לדיוק מידי' וי"ל דמן הרישא לא היה יכול להוכיח משום דפרש"י על פסוק אך כמו כדה יתחטא פי' אף טבילה צריך אותה הכלי של ברזל ולא סגי בליבון לחוד וא"כ לא הי' יכול להשיב דהקב"ה טבל בנור' הלא לא סגי בנור' לחוד אלא אף במי מקוה אבל מסוף פסוק מוכח שפי' דמשמ' מיני' ה"מ דצריך שניהם כגון כלי ברזל דאפשר בשניהם בליבון דאינו נשרף וגם אפשר בטבילת מים אבל בכלי עץ דאי אפשר בליבון סגי' בטבילת לחוד אף דהוי' של עכו"ם כיון דלא אפשר וא"כ אבל הקב"ה נמי לא היה אפשר במי מקוה דכתיב מי מדד בשעלו מים וא"כ מוכח נמי דסגי באש לחוד כיון דלא אפשר במים ודוק: ע"ק למה הקשה אלהיכם כהן הוא כו' במאי טבל הלא אם יהי' במעלת ישראל נמי קשה במאי טבל שהרי גם ישראל צריך טבילה וטהרה אם נטמ' במת וי"ל דאילו לא הקשה מכח כהן ה"א דגבי הקב"ה לא שייך טומאה מפני שהוא אל ולא אדם אבל כשאמר ויקחו לי תרומה דמשמע דנוהג עצמו ככהן לכן שאל במאי טבל ודוק: עוד קשה מה דאמרי' בברכות שהו' תלמיד' שהי' בעל קרי ולא רצה ללמוד משום טומאה וא"ל פתח פיך ויאירו דבריך שנ' הלא כה דברי כאש נאם ה' מה אש אינו מקבל טומאה אף ד"ת אינו מקבלין טומאה וא"כ אם הקב"ה הוא אש אינו מקבל טומאה ולא צריך טהרה וי"ל דתשוב' זאת הכל לפי דברי המין ששאל האיך טבל אבל באמת לא שייך לומר גבי הקב"ה טומאה וטבילה ח"ו וק"ל: (ברש"י והכלי קודש זה הארון והבין יש להקשו' בש"ס מסכת סוכה דף ה' ע"א דמשני שם על הקושי' ונילף מבין אין דנין כלי מתכשיט ע"ש ברש"י דמין לא נקרא כלי ודוק):

ק' הא פרש"י לעיל פ' בהעלותך ויקרבו לפני משה ולפני אהרן כשניהם יושבין בבית המדרש באו ושאלום ולא יתכן לומר זה אחר זה שאם משה לא היה יודע אהרן מניין לו ע"כ ולמה לא פי' נמי בפ' בהעלותך סרס המקרא ודרשיהו כמו הכא · וי"ל דהתם כתיב לפני משה ולפני אהרן משום דכתיב בשניהם מלת לפני אבל הכא דכתיב בכולהו מלת לפני עד לבסוף כתיב וכל העדה קשה לרש"י דלמה לא כתיב נמי גבי העדה ולפני העדה אלא אי הוה כתיב ולפני העדה באמת הייתי אומר שבאו לפני כולם בבת אחת כשיושבין בבית המדרש וכמו שפירש"י לעיל בפ' בהעלותך אבל השתא דכתיב בכולם לפני רק גבי העדה לא כתיב לפני א"כ צ"ל סרס המקר' ודרשהו ר"ל תיבת לפני שכתוב בכל א' פירושו הוא קודם ועי"ל קוד' שבאו לפני משה באו לאליעזר ולפני אליעזר קודם שבאו לאליעזר באו לנשיאים ולפני הנשיאים קודם שבאו לנשיאים באו לכל העדה וא"כ חשיב ממטה למעלה והוא מוכח מדכתיב לפני אבל כל א' וא' רק גבי העדה לא כתיב לפני ודוק : ועוד י"ל דבפ' בהעלותך שהי' בחדש הראשון בשנה השנית לא רצה רש"י לפרש סרס המקרא משום דאז עדיין לא היה להם שרי אלפים ושרי מאות רק הכל היה ע"פ משה ואסור לשום א' להורות או להשיב לשום א' מהם רק עד אח"כ של שנה שנייה שאז נתמנו שרי אלפים ושרי מאות וכמ"ש בפ' יתרו ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל כו' ואותו הפעם הי' למחרתו של יוה"כ וכמו שפרש"י שם אבל הכא בבנות צלפחד שהי' לסוף מ' שנה שכבר אפשר להם לשאול מן שרי אלפי' או שרי מאות ושרי עשרות א"כ אפשר לפרש סרס המקרא ודרשהו וכו' : (וזה התירוץ שמעתי אומרי' בשם הגאון מהור"ר נפתלי אב"ד ור"מ דק"ק פוזנא ודוק :

נדרים דמ"ב ע"ב וקדשתו לכל דבר שבקדושה ליטול מנה יפה ראשון

פרש"י ליטול מנה כשחולק עם אחיו הכהני' בלחם הפנים :

ק' הלא חלק כולם הי' שוה בלחם הפנים ואין א' מהם יפה מחבירו וי"ל ראף שהחלקי' הם שוי' מ"מ צריך לחלוק לו בכבוד במה שנוטל אותו מנה בראש · ועי"ל דבאמת החלקי' היו שוי' אבל מ"ש רש"י בחילוק לחם הפנים ר"ל שהחילוק עצמו בלחם הפנים הוא נקרא מנה יפה ודיוקו של רש"י מדאמ' מנה יפה ראשון דקש' לכאורה דלא הל"ל ראשון דמה לי ראשון או אחרון אם הו' מנה יפה אלא ע"כ ראשון הוא שיכבדו בזה יותר מאחרים וכמו שאמר גבי כ"ג לפתוח ראשון ולברך ראשון ולעולם המנה יפה הוא הלחם הפנים עצמו והחלקים באמת היו שוים אך קש' דכאן בנדרי' פרש"י על חילוק לחם הפנים ובגיטין דף כ"ט פרש"י כשבא לחלוק עם ישראל וצ"ע :

משאר ימים טובי' וא"כ הקשה בשלמא יוה"כ יש לו מעלה יותר משאר י"ט
משום דאית ביה סליחה וכפרה משא"כ בשאר י"ט אבל ט"ו באב מאי היא
ר"ל מה מעלה יש לו יותר משאר י"ט והנה כשהשיב יום שהותרו שבטים
וכו' א"כ עדיין יש להקשות מה מעלה יתירה יש לו כי די לו שיהיה שוה עם
שאר י"ט ולא עדיף יותר וזהו שפי' תוספ' דהיינו י"ט ר"ל דטעם של מ"ד
ראשון יום שהותרו שבטי' כו' מספיק שיהי' כיום טוב אחר בשוה ולא עדיף
מיניה באמת ובמה שאמרו האמוראים אחרים אחר זה יום שהותרו שבט
בנימן לבא בקהל וכן יום שכלו מתי מדבר שיש טעמים יותר וכו' הו' עדיף
יותר משאר י"ט (שמעתי בשם הגאון מהו' יעקב טאמשאוויר ז"ל) :

קדושין דף י"ח ע"א ור' חייא בר אבא א"ר יוחנן עכו"ם יורש את אביו
דכתיב כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר ודילמא ישראל
מומר שאני (פי' עשו היה מומר) :

קשה דהכא משמע דיש חילוק בין עשו לשאר עכו"ם מדפריך ודילמא
ישראל מומר שאני ואילו סוף פ"ק דקדושין דל"ט ע"ב פי' בתו' טעם דגבי
עכו"ם מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעש' משום דכתיב מחמס אחיך
יעקב תכסך בושה ונכרת לעולם ולא מצינו שעשה עשו ליעקב שום
רעה אלא מחשבתו שחשב עליו כדרך הקב"ה למעשה ע"כ א"כ הרי
דילפינן מעשו לכל העכו"ם ולא מחלקינן בין עכו"ם לישראל מומר :
(ול"נ דקושי' הש"ס ודילמא ישראל מומר שאני ירבה דקיל מעכו"ם ולפ"ז
היכי דמצינו מומר' בישראל מומר נלמד מיני' שאותו מומר' יהי' בעכו"ם
בכח ק"ו · ולכך גבי מחשב' רעה שמצינו בעשו כפי' תו' שפיר נילף מיניה
העכו"ם ודוק :)

כתובות דף ס"ב אמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם ור' יוחנן
אמר כל גופו וכו' האי ישראל ועכו"ם דהוי קאזלי באורחא
בהדי הדדי לא מצי עכו"ם לסגוי בהדי ישראל ארכרי' חורבן ב"ה אנגיד
ואיתנח ואפ"ה לא מצי לסגוי בהדיה א"ל לאו אמריתו אנחה שוברת
חצי גופו של אדם א"ל הני מילי מילתא חדתי אבל הא דדשין בה
(פי' רגילין בו') :

וקשה בזה ל"ל הקשה העכו"ם מר' יוחנן דאמר משברת כל גופו דהוי
קושיא עצומה טפי שהרי נשבר כל גופו ואפ"ה לא מצי לסגוי בהדיה
ולמה הקשה מן אנחה שוברת חצי וכו' וי"ל דהעכו"ם ידע שיש חילוק בין
מלת' חדתי לחורבן ב"ה אך סבר בדעתו עכ"פ אם במלתא חדתי שוברת
כל גופו גבי חורבן ב"ה שוברת חצי גופו לכך הקש' אמריתו אנא' שוברת
חצי גופו ר"ל עכ"פ צריך שיהא נשבר חצי גופו גבי חורבן ב"ה וישראל
השיבו דשאני חורבן ב"ה שאינו שובר כל כך ודוק :

פרשת מטות

יבמות דף ס׳ ע״ב וכל אשה יודעת איש בראויה לבעול הכתוב מדבר וכו׳ מנא ידעי העבירום לפני הציץ כל שפניה מוריקות כו׳ כיוצא בדבר וימצאו מאנשי יבש גלעד ארבע מאות איש נערה בתולת אשר לא ידעה איש מנא ידעי אמר רב כהנא הושיבום על פי חבית של יין וכו׳ ופריך ונעברי׳ לפני הציץ ומשני לרצון להם כתי׳ ולא לפורענו׳ :

קשה דה״ל להקשות להיפך גבי מדין דלמה העבירום לפני הציץ הוה להם להושבי׳ על פי חבית של יין כו׳ וי״ל דגבי מדין רצו לדעת אין ראויה לבעילה אף שלא נבעלה עדיין וע״י החביות א״א רק מה שנבעלה כבר ולכן פריך שם וליעברום לפני הציץ דע״י הציץ נוכל לידע ג״כ איזה בתולה ואיזה בעולה דוק:

פרשת מסעי

מכות פ״ק ד״ט ע״ב ערי מקלט שלשה בא״י שלשה בעבר הירדן ופריך בעבר הירדן תלת ובא״י תלת ומשני אמ׳ אביי בגלעד שכיחי רוצחים דכתיב גלעד קרית פועלי און עקובה מדם תוספו׳ ד״ה בגלעד שכיחי רוצחים פי׳ להכי הוצרכו לערי המקלט לפי׳ כשהרגו מזיד בלא עדים הקב״ה מזמנין לפונדק אחד :

(מקשה מהרש״א דילמ׳ משום שוגג הקב״ה מזמין כו׳ ע״ש וי״ל דאי משום שוגגי׳ לבד א״א להזדמן לפונדק שיהרגו מי שאינו חייב מיתה כלל כדי שיהי׳ גולה א״כ בודאי א״א להזדמן לפונדק א״אס לא דשכיחי ג״כ רוצחי׳ במזיד בלא עדים ודוק :

לאלה תחלק הארץ ע״פ הגורל פירש״י וגם היא בגמ׳ הגורל הי׳ צווח אני גורל שדה וחלק פלוני וכו׳ :

קש׳ הרי אחז״ל גבי יהושע שאמר לעכן תן תודה וכבוד לה׳ שהרי עתידה להיות א״י נחלק בגורל שלא להוציא לעז על הגורל ואיין שייך לומר שיוצא לעז שהרי הגורל הי׳ ע״פ ה׳ והיה צווח דוק׳ ליישב:

פרשת דברים

ילקוט פ׳ זו דף רס״א ע״א תענית דף ל׳ ע״ב לא היו ימי׳ טובי׳ לישרא׳ כחמשה עשר באב וכיום הכפורים ופריך בשלמא י״ה משום דאית ביה סליחה וכפרה אלא ט״ו באב מאי היא אמר ר״ג יום שהותרו שבטי׳ לבא זה בזה תו׳ ד״ה יום שהותרו שבטים פי׳ דהיינו יום טוב :

קשה מאי בעי תוס׳ בזה וי״ל דקשה לתוס׳ דאמר בשלמא יה״כ וכו׳ למה לי׳ להאריך ולומר בשלמא דה״ל להקשות בקיצור ט״ו באב מאי היא אלא ע״כ כ״ל דה״פ שאמר לא היו ימים טובים משמע שיש לו מעלה יותר

פרשת דברים

ועל אמו ועל ס"ת שנשרף · ס"ת שנשרף מנ"ל דכתיב ויהי כקרא יהודה ג' וד' דלתו' ויקרענה בתער הסופר והשלך אל האש כו' והיינו דכתיב ולא קרעו את בגדיהם מכלל דמחייבי לקרוע וכתב האשר"י וכיון דידעינן מקרא עיקר קריעה הא דאינו מתאחה ילפינן בק"ו כיון דעל לומדיה אינו מתאחה עליה לכ"ש אבל עיקר קריעה לא ילפינן מלומדיה כדאמר במכות כמה טפשאי הני דקיימי מקמי ס"ת ומקמי גברא רבה לא קיימי עכ"ל :

וק' הסת' דאמרי' ת"ח עדיפין מס"ת ולא היינו ילפי' מידי מלומדיה אכתי ק' מנ"ל דאין מתאחין שהרי אין ללמוד הסת' מלומדי' כיון דהם עדיפין · וי"ל דע"כ כ"ל הסת' לפ"ז דילפי' עיקר קריעה מקרא מוכח בע"כ דס"ת עדיף מלומדי' דאל"כ תקש' למה כתב לן רחמנא אבל ת"ח הלימוד דאין מתאחין הלא יכולין למילף בק"ו מס"ת דקרעין על ת"ח דאם על ס"ת קורעין על ת"ח לכ"ש שהרי ת"ח עדיפין מס"ת וא"כ ל"ל למיכת' קריעה אבל ת"ח אלא ע"כ למילף מיניה דאין מתאחין עליהם דהא אקריעה גופ' לא אצטריך קרא שהרי ילפינן הסתא מס"ת מק"ו וא"כ למה כת' לן רחמנא אבל ת"ח כ' לימודי' חדא אקריעה וחדא דאי' מתאחין לא לכתוב אלא ויקרע ולא לכתוב דאין מתאחין ואפ"ה מצינן למילף מקריע' לחוד דאין מתאחין דהא אקריעה גופ' לא אצטריך שהרי מצינן למילף בק"ו מס"ת כיון דת"ח עדיפן מס"ת אלא ע"כ כ"ל מדכתב לן רחמנא גם הלימוד דאין מתאחין אבל ת"ח מוכח ס"ת עדיף מס"ת ולהכי לא מצינן למילף מידי מס"ת את"ח ואיצטריך ויקרעם לגופ' לכן צריך לכתוב כמו הלימוד דאין מתאחין אבל ת"ח וא"כ כיון שהוכחתי דס"ת עדיף השתא מדכתב לן רחמנ' אבל ת"ח השני לימודי' ואבל ס"ת לימוד אחר אקריעה שפיר מצינן למילף בק"ו ס"ת מת"ח דאין מתאחין אקריעה :

פרשת ואתחנן

חולין דף ו' ע"ב אין עוד מלבדו א"ר חנינא אפי' כשפים ההו' איתתא דהוה קמהדרא לישקול עפר' מתותי' כרעיה דר"ח א"ל שקולי אין עוד מלבדו כתיב איני והא א"ר יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין בפמליא שלמעלה שאני ר"ח דנפיש זכותיה :

קשה למה לא פרי' כל"ו על ר"ח דדרי' אין עוד מלבדו אפי' כשפי' והא א"ר"י למה נקרא שמן כשפי' כו' ולמה הפסיק כמעש' דר"ח וי"ל דכל"ו הייתי אומר שבוה מכחישים פמליא של מעלה ר"ל להביא הכישוף על האדם אבל להסיר מן האדם אין להם יכולת רק אין עוד מלבדו אבל מן המעשה דהביא אית' מוכח דאפי' להביא הכישוף אמרי' אין עוד מלבדו א"כ קשה שפיר והא"ר יוחנן למה נקרא שמן כשפים כו' ודוק :

גיטין פ׳ הנזקין אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים פירש״י כך שם
ב׳ יהודים:

קשה מנ״ל לרש״י וי״ל דלולי רש״י ה״א אקמצא ובר אקמצא כלומר האב
ובנו קמצא וא״כ קשה למה הוציאו לחוץ בנו של אוהבו ולא הכניסו לכבוד
אוהבו ושמא אביו שלא בנו לילך בשבילו ולעשותו אהבו ע״י סעודה זו
וק״ל: (או י״ל דלא תטעי לומר דהו׳ אב ובן וזה ע״כ אי אפשר לומר
שיטעה השליח שאמרו לו קמצא והוא יזמין לבנו׳ וא״א שגם בנו הי׳ נ״כ
קמצא וא״א דרך לקרות שם הבן כשם אביו בחייו לזה פירש״י שם שני יהודי׳
ודוק ודלא כפי׳ מהרש״א ע״ש ודוק: ויותר נראה לי דקשה לרש״י היאך
אמר כאן אקמצא כו׳ חרב ירושלים ובמס׳ יומא פ״ק אמרי׳ בשביל שנאת
חנם חרב (וע״ש בעין יעקב בה״א על גליון) לזה הי׳ רש״י מפרש כאן כך
שם שני יהודים ורצונו בזה שם כמו סתם הי׳ כך שנאת יהודי׳ ׃ ותלמיד
טועה הגי׳ שם ולא קרא שם אלא שם וע״ז עשה במילת שני׳ שהוא
שנאה ד׳ שני׳ ״ ודוק):

שם בן ציצית הכסת שהיה ציציתו נגררות על גבי כרים וכסתות
פירש״י שהיה ציצית נגררות ציצית טליתו:

וקשה מאי בעי רש״י ללמדנו הלא מפורש הוא בגמ׳ ציצית: וי״ל דלרש״י
קשה אף אם נאמר שהיו נגררות על גבי כרים וכסתות מ״מ הוא דרך
בזיון נגד שאר העם שאין דרכן להיות ציציותן נגררי׳ לזה פירש רש״י
ציצית טליתו פרושו כנפי כסותו ולא הציצית ממש ודוק:

עוד שם בענין היתוש שהיתה במוחו של טיטוס ז׳ שנים והקשו תוס׳
ולא נעשה טרפה בכך וכו׳ ע״ש:

קשה למה לא הקשו תוס׳ על היתוש שהי׳ במוחו ז׳ שנים הא אמרינן בפרק
אלו טריפות דכל בריה שאין לה עצמות אינה יכולה לחיות י״ב חודש רק
שבה חדשים וי״ל דקשה על תוס׳ למה שינו כאן לשונם יותר מבכל מקו׳
שהקשו בלשון וא״ת וי״ל וכאן דיברו בלשון ולא נעש׳ טריפה דמשמ׳ דאינו
קושיא כלל אלא דה״פ של תוס׳ דמתחילה הקשה תוספ׳ על הגמ׳ ונקר
במוחו ז׳ שנים וקשה לתוס׳ האיך אפשר שהרי לא יכול לחיות י״ב חודש
ועל זה תירצו תוס׳ ואמרו דקשה עוד קושי׳ ולא נעשה טיטוס טריפ׳ אלא
נ״ל דדרך חוטמו נכנס וא״כ אפש׳ שבכל פעם שהגיע זמן היתוש למות
יצא נמי דרך חוטמו ואחרת נכנסה תחתיה כן נ״ל: (ויש להקשו׳ עוד
על תוס׳ שמקשו ולא נעשה טריפ׳ הלא מיני׳ וביה מוכח דלא נעש׳ טריפה
דא״כ היאך הי׳ יוכל לחיות כל השנים הללו דקי״ל טריפה אינו חי׳
וי״ל דזה מפרש תוס׳ ועוד דיש חילוק בין טריפות דאדם לבהמ׳ כו׳ ודוק)

גמ׳ דמועד קטן דף כ״ו ת״ר אילו מקרעין ואינה מתאחין על אביו
ועל

פרשת דברים

ועל אמו ועל ס"ת שנשרף · ס"ת שנשרף מנ"ל דכתיב ויהי כקרא יהודה ג' וד' דלתו' ויקרעה בתער הסופר והשלך אל האש כו' והיינו דכתיב ולא קרעו את בגדיהם מכלל דמחייבי לקרוע וכתב האשר"י וכיון דידעינן מקרא עיקר קריעה הא דאינו מתאחה ילפינן בק"ו כיון דעל לומדיה אינו מתאחה עליה לכ"ש אבל עיקר קריעה לא ילפינן מלומדיה כדאמר במכות כמה טפשאי הני דקיימי מקמי ס"ת ומקמי גברא רבה לא קיימי עכ"ל :

וק' הסת' דאמרי' ת"ח עדיפין מס"ת ולא היינו ילפי' מידי מלומדיה אכתי' ק' מנ"ל דאין מתאחין שהרי אין ללמוד הסת' מלומדי' כיון דהם עדיפין · וי"ל דע"כ כ"ל הסת' לפ"ז דילפי' עיקר קריעה מקרא מוכח בע"כ דס"ת עדיף מלומדי' דאל"כ תקש' למה כתב לן רחמנא אבל ת"ח הלימוד דאין מתאחין הלא יכולין למילף בק"ו מס"ת דקרעין על ת"ח דאם על ס"ת קורעין על ת"ח לכ"ש שהרי ת"ח עדיפין מס"ת וא"כ ל"ל למיכת' קריעה אבל ת"ח אלא ע"כ למילף מיניה דאין מתאחין עליהם דהא אקריעה גופ' לא אצטריך קרא שהרי ילפינן הסתא מס"ת מק"ו וא"כ למה כת' לן רחמנא אבל ת"ח ב' לימודי' חדא אקריעה וחדא דאי' מתאחין לא לכתוב אלא ויקרע ולא לכתוב דאין מתאחין ואפ"ה מצינן למילף מקריע' לחוד דאין מתאחין דהא אקריעה גופ' לא אצטריך שהרי מצינן למילף בק"ו מס"ת כיון דת"ח עדיפן מס"ת אלא ע"כ כ"ל מדכתב לן רחמנא גם הלימוד דאין מתאחין אבל ת"ח מוכח ס"ת עדיף מס"ת ולהכי לא מצינן למילף מידי מס"ת את"ח ואיצטריך ויקרעם לגופ' לכך כריך לכתוב נמי הלימוד דאין מתאחין אבל ת"ח וא"כ כיון שהוכחתי דס"ת עדיף השתא מדכתב לן רחמנ' אבל ת"ח השני לימודי' ואבל ס"ת לימוד אחר אקריעה שפיר מצינן למילף בק"ו ס"ת מת"ח דאין מתאחין אקריעה :

פרשת ואתחנן

חולין דף ז' ע"ב אין עוד מלבדו א"ר חנינא אפי' כשפים ההו' איתתא דהוה קמהדרא לישקול עפר' מתותי' כרעיה דר"ח א"ל שקולי אין עוד מלבדו כתיב איני והא א"ר יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין בפמליא שלמעלה שאני ר"ח דנפיש זכותיה :

קשה למה לא פרי' כל"ז על ר"ח דדרי' אין עוד מלבדו אפי' כשפי' והא א"ר"י למה נקרא שמן כשפי' כו' ולמה הפסיק כמעש' דר"ח וי"ל דכל"ז הייתי אומר שבזה מכחישים פמליא של מעלה ר"ל להביא הכישוף על האדם אבל להסיר מן האדם אין להם ביכולת רק אין עוד מלבדו אבל מן המעשה דההיא איתת' מוכח דאפי' להביא הכישוף אמרי' אין עוד מלבדו א"כ קשה שפיר והא"ר יוחנן למה נקרא שמן כשפים כו' ודוק :

ברכות דף ל"ג ע"א א"ר אליעזר גדולה תפילה יותר ממעשי' טובים שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו ואע"פ כן לא נענה אלא בתפילה שנ' עלה ראש הפסגה וגו':

וק' מנ"ל דגדולה תפילה כו' דלמא שווי'הן והא דלא נענה עד שהתפלל משום דבמע"ט לחוד לא סגי וגם בתפלה לחוד לא סגי אלא עד דאיכ' תרתי בהדדי הלדי וי"ל דכן הוכיח ר"א דתפילה גדולה ממע"ט שהרי משה לא נענה אלא מה שביקש מהקב"ה שהוא שאל אעברה נא ואראה והקב"ה השיב לו עלה וגו' וא"כ כיון דלא ניתן למשה אלא מחנה בקשתו ע"כ נ"ל משו' תפילתו היה נותן זאת ולא משום מע"ט שהרי תפיל' לחוד עושה מחנה כדאי' בריש מדרש רבה פ' עקב גבי קין דתפילתו הי' עושה מחנה וא"כ כיון דלא נענה משה אלא על מחנה בקשתו שנ' אל תוסף עוד דבר אלי ואם אית' דמע"ט הו' נחשב כתפילה וא"כ למה לא נענה משה על כל בקשתו ודוק: ועיי' בספ' אהבת עולם שהאריך בזה) שם בתוספ' ד"ה גדולה כו' פי' גדולה תפילה ממע"ט בלא תפילה קשה מאי קש'להו שפירשו כן דהא פשיטא דגדולה תפילה ממע"ט איירי בלא תפלה דהאיך ס"ד דאיירי עם התפילה שיהא דבר א' עדיף מב' דברי': וי"ל דיש סבר' לומר שיהא תפילה לחוד עדיף ממע"ט עם התפילה כגון אם נכאן ב' בני אדם א' עוסק כל היו' בתפילה וא' עוסק חצי יום בתפלה וחצי יום במע"ט וא"כ בזה ה"א לומר דזה שעוסק כל היו' בתפלה עדיף מזה שעוסק בתפילה ובמע"ט לכך פירשו תוס' דאיירי בלא תפילה דזה שעוסק בתפילה ובמע"ט עדיף מזה שעוסק בתפילה לחוד וק"ל:

(וע"ש בס' א"ע פי' אחר על דיבור תוספות זה):

חגיגה די"ב ע"א אר"א אר"הר מן הארץ ועד רקיע הי' שנ' למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים וגו' ושוב אר"י אר"הר מסוף עולם ועד סופו היה מגיע שנ' ולמקצה השמים ועד קצה השמי' ופריך א"ה קש' קראי אהדדי ומתרץ אידי ואידי חד שיעור הוא וכו' ופי' התוס' ד"ה אידי ואידי כו' ופליג אמ"ד במס' תמיד דף ל"ב מזרח ומערב רחוק טפי דאי לא תימצא הכי אר"הר היכא הוי קאי כיון דכתיב מקצה השמים עד קצה השמים:

וקשה למה לא פירשו תוס' לעיל אמ"ד מסוף העולם עד סופו הי' אל"הר דכתי' מקצה השמי' וכו' הוי להם לפרשם הכי ופליג אמ"ד כו' ודוק ליישב:

ברכות פ' הרואה תניא ר"א הגדול אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך וכו' אלא יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו וכו':

וקש' מנ"ל דמשום יש לך אדם נאמרו תרוייהו דילמא שצריך דוק' תרוייהו והיינו שנוטל ממנו הגוף והממון צריך למסור עצמו על קדושת השם

פרשת ואתחנן

דה"א דוקא בחד אבל בשנים לא וי"ל דא"כ כיון כפל מלת בכל נפשך ובכל מאדך דהל"ל בכל נפשך ומאדך בכל למה לי' למימר בכל א' אלא לומר לך יש לך אדם כו': (עיי' בתוי"ט שפי' דקושי' הש"ס קשיא גם לדידיה וכן תירץ המפרש ג"כ כן)

פרשת עקב

ברכות דף מ"א ע"א רב חסדא ורב המנונא הוי יתבי בסעודה אייתי לקמייהו תמרי ורמוני בריך רב המנונ' אתמרי בריש' א"ל לרב חסד' לא סבר מר להא דרב יוסף דאמ' כל המוקדם בפסוק הוא קודם לברכ' א"ל זה שני לארץ וכו ופי' תוס' היכא דאייתי חיטא וזיתא ושעורין ותמרים אע"פ רשוין לברך מ"מ כל המוקדם בפסוק ראשון מוקדם לברכה:

וקשה לפי תוספ' ל"ל למכתב בארץ שני בחד ארץ שני דהיינו ארץ חיטה וזיתים ושעורין ותמרים ממילא נדע דכל המוקדם בפסוק הוא קודם לברכה. וי"ל דאי לא כתיב ארץ שני ה"א דלכך נכתב' האי קרא לשבח א"י ולא להקדי' ברכה זה לזה לכך נכתב ארץ השני להורות דלכך נכתב להקדים ברכה לכל הקודם בפסוק יק"ל:

ברכות דף ד' ע"א כל דיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר מנ"ל ממשה שנ' הרף ממני ואשמידם ואמחה את שמם גו' ואעשך אותך לגוי עצום ורב ממנו ואע"פ שביקש משה רחמי' וביטלה אע"פ כן נתקיים בזרעו' שנ' ובני רחבי' רבו למעלה וכו:

וקשה למה מביא הגמ' ראיי' מכאן דכתיב בפסוק הרף ממני וגו' ולמה לא מביא הגמ' ראייה מלעיל בפ' כי תשא דכתיב בפסוק ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול הלא כאן בפסוק יש רק התורה דחזר משה קודם מותו לישראל ולעיל יש גוף המעשה. וי"ל דלעיל הייתי אומר אדרבא שביקש הקב"ה ממשה לעשות תשובה בשביל ישראל לפיכך אמר הקב"ה ועתה הניחה לי דלעיל פרש"י על הפסוק ועתה הניחה לי עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והודיעו שהדבר תלויה בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם ולא היה בדעתו של הקב"ה לכלות את ישראל רק שהיה פותח פתח למשה שיתפלל עליהם אבל כאן דכתיב הרף ממני ואשמידם הביא גמ' ראייה שפיר דאפי' על תנאי וכו' ודוק: (ועיין במהרש"א תירוץ אחר)

ב"ק דקי"ג ע"ב אר"ש חסידא גזי"ל העכו"ם אסורה אבידתו מותרת גזילו אסור דאמר רב הונא מנין לגזל העכו"ם שהיא אסור' שנ' ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שהם מסורי' בידך אבידתו מותרת דא"ר חמא בר גורי' אמ' רב מנין לאבידת עכו"ם שהיא מותרת שנאמ' לכל אבידת אחיך לאחיך אתה מחזיר ואי אתה מחזיר לעכו"ם:

יש להקשו' לא לכתוב התור' היתר על אבידת עכו"ם · וניליף מדאיצטריך התורה לאסור גזילו · ממילא ידעינן דאבידתו מותרת דאי אסורה יהיה גזילתו כ"ש ולמאי איצטריך קרא על גזילה א"ו מדאיצטריך קרא לאסור גזילה שמעינן דאבידתו מותר וא"ת דאי לא יכתוב איסור גבי גזילה אמינא דאף גזילה מותרת לכך איצטריך לגופ' וי"א דא"כ לכתוב גבי אבידה היתר על אבידתו ונילף מדאיצטרך למכתב היתר אביד' דגזילתו אסור' דאל"כ לא לכתוב כלל ומסבר' ידעינן דהכל מותר בין גזילה ובין אבידה · וי"ל דצריך תרווייהו ללמד דגזילה מותרת בזמן שמוסרי' תחת ידיך ולא בזמן שאינן מסורי' · ואבידה לעולם מותר ודוק:

ביבמו' דקכ"א ע"א ת"ר מעשה בבתו של נחוני' חופר שיחין שנפלה בתו לבור ובאו והודיעו לר"ח שעה ראשונה אמר להם שלו' שעה שניי' א"ל שלו' שעה שלישית א"ל עלת' אמר לה בתי מי העלוך א"ל זכר א' של רחלי' נזדמן לי א"ל מנין אתה יודע א"ל לא נבי' אנכי כו' וק' למה לא שאלו אותו תיכף בשע' ראשון כשאמר להם שלו' מניין אתה יודע וכו' וי"ל דמתחלה היו סוברין באמת דהוא נביא אבל עכשיו שאל בתו מי העלוך אי ס"ד דנביא הוא למה שאל אות' והלא הי' יודע מעצמו מי העלוה אלא ע"כ צ"ל דלא נביא הוא א"כ שאלו שפיר מנין אתה יודע וכי נביא אתה ודוק:

ברכות דל"ג אמר ר"ח הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנ' ועתה מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה אטו יראה מילתא זוטרתא היא והאמ' ר"א אין להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראה שמי' כו': קשה מה שייכות אית לה לקושי' אטו יראה מלתא זוטרתא היא להא דאמר ר"ח כל' וה"ל להקשות אקרא בלא ר"ח דכתי' ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה יקשה אטו יראה מילתא זוטרתא היא ועיין בזה בהרי"ף בע"י: (ועיי' בס' עמק השווה)

ברכות שם א"ר חייא גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מיראת שמים דאילו גבי יראת שמים כתי' אשרי האיש ירא את ה' ואלו גבי הנהנה שיגיע כפו כתיב יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בע"הז וטוב לך לע"הב ואלו גבי יראת שמים לא כתיב וטוב לך:

ק' ממ"נ האי יגיע כפו היכא דמי אי בהדי' יראת שמים פשיטא הוא ואי סבר ר"ח יגיע כפו בלא יראת שמים עדיף מיראת שמים א"כ גם הרשע גמור יהי' לו א"ו ויותר שכר ממי שמיגע בתורה כל היו' וי"ל לעול' יגיע כפו דאמר ר"ח הוא בהדי יראת שמים ולא פשיט' הו' שיהא עדיף מיראת שמים לחוד משום דיש סבר' לומר דמי שעוסק כל היום ביראת שמי' יהא עדיף ממי שעוסק חצי היום ביראת שמי' וחצי יום ביגיע כפו ואשמוע'

פרשת עקב

הכא ר"ת למוטב מי שעוסק אני היום בירחת שמים ואני היום בינית כפו ממי שעוסק כל היום בירחת שמים כדאמרי' שם בגמ' הרבה עשו כר"י ועלת' בידם והרב' עשו כרשב"י ולא עלת' בידם ועיי' בהכותב ודוק גיטין פ"ב המגרש דרש מרימר מ"ד וישקוד ה' על הרעה וגו' כי צדיק ה' אלהינו משום דצדיק ה' אלקינו וישקוד על הרעה אלא צדקה עשה הקב"ה כו' עולא אמר שהקריב ב' שנים לונושנתם אמר רב אחא בר יעקב ש"מ מהר' דמרי עלמא תמני' מאה וחמשין ותרתי הוה תוס' ד"ה ש"מ מהר כו' וא"ת נהי דמשנכנסו לארץ עד שיצאו יש כ"כ מ"מ אז לא עברו ע"ז ועוד הקש' הר' אלחנן דילמא תאבדון מה' אחר ונושנת' קאמר אומר ר"י דמתחילה מיד היו עובדי ע"ז שפסלו של מיכה היה עמהם: קשה דהינח דמתורצת קושיא ראשונה של תוס' אבל קושי' שנייה שהקשה הר' אלחנן היכי מתרצת: ויש ליישב ועיין בס' רנוף אהבה:

פרשת ראה

בע"ז פ"ק ג' דמ"ג ע"ב שאל פרוקלוס בן פלוסבוס את ר"ג בעכו שהי' רוחץ במרחץ של אפורדיטי א"ל כתיב בתורתכם לא ידבק בידך מאומה מן החרם ומפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפורדיטי א"ל אין משיבין למרחץ לכשיצא א"ל אני לא באתי בגבולה וכו' ופריך בגמ' היכי עביד הכי והאמר רבה בר בר חנה אר"י בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא וכ"ת בלשון חול א"ל והאמר אביי דברים של קדש אסור לאמרן בלשון חול של חול מותר לאמרן בלשון קודש ומשני תנא כשיצא א"ל אין משיבין במרחץ:

וק' מאי קאמר וכ"ת בלשון חול א"ל והא אביי וכו' בלא אביי תקש' נמי אי א"ל בל"ח הי' לו להשיבו הכל בל' חול בבי' המרחץ ולא להמתין עד שיצא וי"ל דאיכא למימר דר"ג הי' יכול להשיבו בל"ח התירן שהשיב לו אחר שיצא גם במרחץ ומה שאמר לו ר"ג רק זאת אין משיבין במרחץ משום דהי' ר"ג ירא שמא ישאל לו עוד בל"הק כמו ששאל ראשונ' בל"הק דמוכח ע"כ ששאל בל"הק דאי ל"ת הכי מ"ק וכ"ת בל' חול א"ל פשיטא דנמי הי' יודע שמבין בל"הק ולפ"ז חשש שישאל עוד שאלה אחרת לכך שאל על זה והאמר אביי אחר שישיב לו על שאלה זו ויגרום שהעכו"ם מדבר דברי תורה במרחץ כו' ודוק (ועיי' בחידושי ר' מאיר)

שבת דף קי"ט בעי מיני' מר' ישמעאל בר' יוסי עשירים שבא"י במה הן זוכין א"ל בשביל שהן מעשרין שנאמר עשר תעשר בשביל שתתעשר ושבבבל במה הן זוכין בשביל שמכבדין את התור' ושבשאר ארצות במה הן זוכין בשביל שמכבדין את השבת:

וקשה

וקש' בזה מנ"ל שזוכין בבבל בשביל שמכבדין את התורה דילמא משום שבת הן זוכין שמכבדים אותו כמו בני שאר ארצות אבל זה אין להקשות מאי פריך בני שאר ארצות במה הן זוכין דלמא משום שמכבדין את התורה כמו בני בבל ע"ז ליכא למימר דבשאר ארצו' ליכא כ"כ בני תורה כמו בבבל אבל אבני בבל קשה דילמא בני בבל זוכין משום שמכבדין את השבת וק"ל: (ועיין בספר עמק השווה)

תענית פ"א ד"ט ע"א ר' יוחנן אשכחיה לינוקא א"ל פסוק לי פסוקיך א"ל עשר תעשר א"ל ומאי עשר תעשר א"ל עשר בשביל שתתעשר א"ל מנא לך הא א"ל זיל נסי א"ל ומי שרי לנסוי והא כתיב לא תנסו את ה' א"ל הכי א"ר אושעיא חוץ מזו דכתיב הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ובחנוני נא בזאת יאמר ה' אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די וכו':

וקשה בזה קיצור למה לא השיב ר"י מיד כשאמר לי' מנא לך הא הי' לו לר"י להשיב דכתיב הביאו את כל המעשר וגו' וי"ל דעל פסוק עשר תעשר יש ב' פירושים הא' ליתן ב' פעמים מעשר הב' בשביל שתתעשר והשיא ינוקא ידע הב' פירושים ואמר לר"י לפרוש לי מר ר"ל איזה פ' דלא נודע לי איזה פירוש אמת אי תעשר ה"פ ב' מעשרות או עשר בשביל שתתעשר וא"ל ר"י עשר בשביל שתתעשר וא"ל הינוקא מנא לך הא דילמא הפירש הראשון הוא אמת דצריך לעשר ב' פעמים וא"כ לא יכול להשיבו מקרא דכתיב את כל המעשר אל בית האוצר דיכול לומר ליה הינוקא דילמא האי קרא נמי מיירי הכי דהביאו את כל המעשר היינו ב' פעמים כנ"ל לכן הושיבו זיל נדוק ר"ל תן רק מעשר אחד ואע"פ כן תתעשר ולכן הקש' מי שרי לנסוי והא כתיב לא תנסו את ה' והשיב מקרא על כן בחנוני נא וגו' וק"ל: (עיין מזה בספר ווי העמודים)

גמ' דבכורות דף כ"ח הנוטל שכר לראות בכורות אין שוחטין על פיו (פי' דלמא משום אגרא יכשיר) אא"כ היה מומחה כאילא ביבנה שהתירו לו להיות נוטל ד' איסרי' לדקה וששה לגס' בין תם ובין בעל מום ופריך בשלמא בעל מום שפיר נטיל שכר דקשרי ליה אלא תם אמאי הא אסור ליה ומתרץ דא"כ אתי למחשדיה ואמר האי בעל מום תם הוא ומשום אגרא קשרי' ליה וכו':

וקשה לפ"ז למה אין שוחטין מכל אדם אי משום דלא יאמרו משום שכר קשרי' לי' הא אפי' על תם נמי שקיל שכר כאילא ביבנה ודוק לייסב:

בכורות דף ו' ע"ב חלב דבהמה טהורה מנ"ל דשרי דלמא אסור הוא כשאר אבר מן החי' אלימא מדאסר רחמנא בשר בחלב דכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו משמע הא לחודי' שרי אימא לחודי' אסור באכילה ומותר בהנאה ובשר בחלב אסור אפי' בהנאה וכו':

פרשת ראה

וקשה הא לא מצינן למילף מזו מדאסר רחמנא בשר בחלב דמשמע הא לחודי' שרי די"ל לומר היינו לאחר שחיטת בהמה דחלב שחיטה קיל טפי עיין בתוספו' חולין דף מ"ו ד"ה אלא מעתה חלב שחוטה מדרבנן אסור דומי' דבשר גדי דאינו מותר אלא לאחר שחיטה אבל בחיות בהמה מנ"ל עוד דחלבה מותר ולא אסור משום אבר מן החי וי"ל לתרץ קושיא זו עם קושיא אחרת גדולה מזו דלמה אמ' הכתוב לא תבשל גדי בחלב אמו ולא אמר סתם לא תבשל בשר וחלב אלא ודאי לי דהכתו' בא לתרץ הקושיא דידן דאי אמר סתם אל תבשל בשר בחלב הייתי אומר לאחר שחיט' ולא קודם שחיטה כמו הקושיא לכך אמר הכתוב לא תבשל גדי בחלב אמו דמשמע גדי שחוטה ולא אמו וא"כ הוי בחלב כמו אבר מן החי ואפ"ה שרי מדאסר הבשר בחלב דמשמע הא לחודיה שרי קודם שחיטת אמו ודוק: (ועיי' יותר מזה בספר אהבת עולם):

פרשת שופטים

סנהדרין ד"ח ע"ב ת"ר דיני ממונו' בג' ואם הי' מומח' לרבי' דן אפי' ביחיד א"ר נחמן כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי תוס' בד"ה כגון אנא וא"ת והלא תנן אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא הקב"ה וי"ל עצה טובה קמ"ל שלא יטעה והא דקאמ' כגון אנא כלומ' יכול לדון ולא שהי' דן כו':

וקשה למה הקשו תוספו' קושיתם בר"נ ולא הקשו קושיתם מיד כשאמר כשהי' מומחה לרבים דן אפי' ביחיד הי' להם להקשו' וא"ת כו' ודוק לייסב:

גמ' סנהדרין דכ"ט הכובש את נבואתו והעומד על דברי נבי' וכו' מיתתן בידי שמים דכתיב האיש אשר לא ישמע הוא העובר על דברי נביא וקרי בי' נמי ישמיע שלא לכבוש את נבואתו ופריך שם בע"ב איך חייב מיתה מאן מתרי' ביה אמר אביי חברי נביאי מנא ידעי אמר אביי דכתי' כי לא יעשה ה' דבר כי אם גלה סודו וכו' והם מתרו ביה:

וקש' דאם לא מחויב א"כ מתרי' בי' ולא ישמע לבעל התראה ל"ל למימר קרי' בי' נמי לא ישמיע הלא בכלל לא ישמע הו' דברי נבי' חבירו המתרו בו ובכלל לא ישמע הו' הכובש את נבואתו כמו שאר"ש אמר העובר על דברי נבי' וכו' וי"ל דקרי בי' ישמיע דקאמר קאי נמי אנבי' חבירו המתרה בו שלא יכבוש התראתו ודוק:

שפ פ"ב מפני מה לא נתגלה טעמי התורה שהרי ב' מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהן גדול העולם שנ' לא ירבה לו נשים וגו' ולא ירבה לו סוסים ונכשל בהן שלמה:

וקשה למה לא מביא ראייה ממצות נשים לחוד או מסוסים לחוד ול"ל להביא ראיי' מב' מצות גם על התורה קשה לשה נתגלה ב' טעמי מצות אלא בחדא סגי': וי"ל דאילו הביא ממנו' א' ראייה ה"א להיפך דאדרבא

מדנכשל

מדנכשל גם שלמה ילמוד כל אדם ממנו לבלתי להיות עובר על כל התורה אף שיהי' כתוב בהן טעמי מצו' וא"כ יהי' קשה ה"ל לתור' לגלות טעמי מצות אף שנכשל בה שלמה לכך מייתי ראיה מב' מצות וק' למה עבר שלמה על מצוה שנייה היה לו ללמוד ממצוה ראשונה שנכשל בה ולמה לא נזהר ממצוה שנייה לבלתי עבור בה ומדשלמה בעצמו לא למד מצוה שנייה ממצוה ראשונה כ"ש שיש לחוש לשארי בני אדם שלא ילמדו משלמה לכך לא נתגלו טעמי המצוה וק"ל :

מכות די"א א"ר חמא בר חנינא מפני מה נאמר פ' רוצחים לשון עזות וידבר ה' אל יהושע לאמר דבר אל בני ישראל לאמר תנו לכם ערי מקלט וכו' למימרא דדיבור לשון עזה הוא והא תני' נדברו אין נדברו אלא לשון קשה וכן הוא אומר ידבר עמים תחתינו ומשני ידבר לחוד דבר לחוד :

ק' הלא בפסוק נדברו אין שום הוכח' שהוא לשון קשה רק מכח ידבר עמי' א"כ קשה הי' להקשו' בקצר' מפסוק ידבר עמים תחתיו ול"ל להכי' מדתני' נדברו וכו' וי"ל דקשה עוד קושי' שהרי המקשן הקשה מכח נדברו והתרצן השיבו ידבר לחוד דבר לחוד ולא הזכיר מנדברו אלא דעיקר קושי' המקשן היה מכח ידבר אך נתיירא פן ישובו לו שידבר לחוד ודיבר לחוד דבעינן דוקא התיבות שוות לכך הכי' דתני' דילפי' לנדברו שהוא לשון קש' מידבר והתרצן נתן לו דחי' אף דהתם ילפינן נדברו מדבר אפי' הכי כאן לא ילפינן מידבר למילת דבר ודוק :

ברש"י לא יקום עד א' באיש פרש"י עד א' זה בנין אב כל עד שבתורה שנים עד שיפרוט לך בו הכתוב אחד :

וקשה למה לא פרש"י לעיל על פסוק ע"פ ב' עדים וגו' ולא יומת ע"פ עד א' משמע ב' עד שיפרש לך הכתו' בו אחד · וי"ל דלעיל לא מני לפרש כל עד שבתורה שנים דהייתי אומר אדרבא בא ללמד שכל עד שבתורה אחד משמע אבל השתא דכתי' כאן א' קשה למה למיכתב אחד הא לעיל מוכח דכל עד משמע אחד אלא צריך לומר דכתיב אחד ללמד לעד סתם שנים משמע לכך פרט בכאן אחד וגם לעיל ודוק :

ברש"י כאשר זמם לעשות לאחיו מה ת"ל לאחיו לימוד על זוממי בת כהן נשואה שאינה נשרפ' אלא במיתת הבעל שהי' בחנק שנ' היא ולא בועלה לכך נאמר כאן לאחיו כאשר זמם לעשות לאחיו ולא כאשר זמם לעשות לאחותו אבל בכל שאר מיתות השוה הכתוב אש' לאיש וזוממי אשה נהרגין בזוממי איש כגון שהוריעוהו שהרגה את הנפש שחללה שבת נהרגין במיתתה שלא מיעוט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן הזמה כמיתת הבועל ע"כ פי' רש"י :

וקשה

וק'א ליכתב הי' דבלא הי' נמי מוכח דאין הבועל בשריפ' דמדאיצטריך
לאחיו הא שניהם שוו' אלא ודאי מדכתב רחמנ' אחיו מכלל דדוקא היא
בשריפ' ולא בועל' בשריפה וי"ל דאי לא כתי' הי' ה"א דבועל ג"כ בשריפה
ולאחיו בא ללמד דדוקא אם היו מעידים על איש והוזמו או נהרגי' משום
דאיש דבר מכו' הוא אבל אשה דלאו בת מכות הי' דאם העידו על האשה
דאינו בת מכות היא אינו נהרגין עכשיו דכתי' הי' ללמד דהי' בשריפה ולא
בועלה קשה דילמא יאמרו לאחיו בא ללמד להרוג את העדים במיתת
הבועל ולא במיתת אחותו דהי' בשריפה מדסתם ולא פירש ש"מ דהאמת
של לאחיו כן הוא וזה מדויק ברש"י דסיים אבל בשאר מיתות השוה הכתו'
אשה לאיש וכו' וק"ל :

קדושין דף ה' ע"ב מנין למיתה הבעל שמתי' דכתיב מי האיש אשר
ארש אשה ולא לקחה ישוב לביתו פן ימות במלחמה ואיש
אחר יקחנה ש"מ דמיתת הבעל מתיר :

וקשה והא אמרי' בכתובות פ"ק ד"ט כל היוצא למלחמות בית דוד גט
כריתות כותב לאשתו וא"כ דלמא לעולם מיתת הבעל אינו מתיר והא
דאמר ואיש אחר יקחנה היינו ע"י הגט שנותן לה ראשון שהוא מיוצאי
מלחמה דהגט מתיר וי"ל דא"כ קש' למה אמרה התורה ישוב לביתו משום
עגמת נפש מה עגמת נפש הוא הלא גירשה ומדעתו התירה לינשא :

מדרש רבה פ'זו הלכה אדם מישראל מלך שהי' לו עסק מהו שיהא
מותר לו לדון לפני ב"ר כך שנו חכמים מלך לא דן ולא דנין
אותו לא מעיד ולא מעידין אותו למרונו רבותינו למה אין דנין אותו
א"ר ירמיה שכן כתיב בדוד המלך מלפניך משפטי יצא הוי אין ברי' דן
את המלך אלא הקב"ה :

קשה הא דמסקינן בסנהדרין פ"ב דה"מ מלך לא דן אלא מלכי ישראל
אבל מלכי בית דוד דן ודנין אותו ומייתי ראייה מדכתיב בית דוד דינו
לבקר משפט א"כ איך מביא המדרש ראיה מדוד שאמר מלפניך משפטי
יצא דאין המלך דן הלא דוד אינו כמלכי ישראל שאין דנין וי"ל דה"ק מאחר
שמצינו שהתפלל דוד להקב"ה מלפניך משפטי יצא משמ' דלא יצא המשפט
עליו מאדם הלא בלאו הכי אין המלך דן ודנין אותו אלא ע"כ צ"ל שאני
דוד דדן ודנין אותו וא"כ התפלל להקב"ה שמלפניו משפטו יצא א"כ מיני'
מוכח דבמלך בעלמ' חוץ מדוד דאין דנין אותו רק הקב"ה לבדו דן אותו :

פרשת כי תצא

יבמות דף מ"ה ע"א וגילחה את ראשה ועשתה את צפרניה ר"א
תקוץ ר"א תגדל ופרש"י ז"ל ר"א תקוץ אצפרניים קאי
ואע"ג דלא ניוול הוא מ"מ גזירת הכתוב הוא :

וק׳מאי בעי רש״י לחדש בזה שפי׳ אנפרנייס קאי ושמעתי ע״ז דה״פ רא״א תקון וא״כ יש ה״א לטעות ולומר לקוץ הנפרנייס אף המחוברי׳ לבשר האצבעות כדי לנוולה וכ״ת ה״נ א״כ ה״ל בחד בבא וגילחה את ראשה וניפרניה ול״ל למימר ועשתה לכן פרש״י אנפרנייס ר״ל אדבר שהוא למעלה מהנפרנייס ר״ל מה שרגילין לחתוך ולא הנפרנייס המחוברים בבשר האצבעות ויובן מה שפרש״י וק״ל:

כתובות דנ״ז ע״ב דפריך ואימא ימים חודש דכתיב עד חודש ימים: וקשה היכי ס״ד דימים סתם פירושו חוד׳ א״כ תקשה למה נאמר כאן בכתה את אביה ואת אמה ירח ימים לכתוב ימים סתם ונילף מחודש ימים דימי׳ הוא חודש וי״ל דבשלמא גבי תשב אתנו הנערה ימי׳ או עשור מוכח ע״כ דימי׳ לאו כפשוטא הוא מכח קושית׳ הגמ׳ משתעי אינים הכי לכך מוכח הדבר דימים פיר׳ שנה ושפיר הקשה דילמא חודש אבל במקום אחר כגון ובכתה את אביה וגו׳ אילו לא נאמר ירח רק ימים סתמא ה״א ימים כפשוטו ומהיכי תיתי ללמוד מחודש ימים וק״ל:

חולין דקמ״ב ע״א משנ׳ אחרונה לא ישול אם על בנים אפי׳ לטהר את המצורע ומה אם מצוה קלה שהי׳ באיסר אמרה תורה למען יטב לך וכו׳ ק״ו למצות המורות:

קשה האיך שייך הק״ו וה למאי דאמר לא יטול כו׳ אף לטהר את המצורע הא בלאו הכי נמי יוכל לילף הק״ו והנ״ל: וי״ל דה״פ מתחילה אמר שלא יטול אפי׳ לטהר את המצורע רק שלא יקשה המקשה מנ״ל הא דילמ׳ אין ה״נ דשרי לטהר המצורע שע״י טהרת המצורע נוכל לקיים מצות שלוח הקן שצריך לשלא אחד מהציפרים בעת טהרתו לו״א הלא לכך נכתב אריכת ימי׳ גבי שלוח הקן דלילף ק״ו ומה אם מצוה וכו׳ אם תיטול לטהר המצורע או לא נדע הק״ו ומאותו שלוחין דאיכא למימר דלכך נאמ׳ למען ייטב לך משום שמקיים ב׳ מצות כאחד טהרת מצורע ומצות שלוח אבל במצוה אחת לא נדע שכרה אלא ע״כ אסור ליטול אפי׳ לטהר המצורע ושפיר דנלמוד ק״ו ודוק:

יבמות דף י׳ פ״ב דבעי לילף כלאים בציצית דשרי מסמיכות לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו גדילים תעשה לך והקשו בתוס׳ מנ״ל דסמיכות אתי להיתר׳ דילמא להיפך אתי לאיסור׳ ותרצו דלא לכתוב סמיכות כלל וממילא ידעינן דציצית כשאר בגדי׳ דאסור בהן כלאים ע״כ:

ושמעתי ממהור״ר וואלף מפ״פ קושי׳ א׳ שמע בשם הרב הגדול מהור״ר יחזקאל ולה״ה אב״ד דק״ק קראטשין דלתנא דבי ר׳ ישמעאל שס בגמ׳ דס״ל דכל מקו׳ שנאמר בתורה בגד סתם הוא של צמר ופשתי׳ וא״כ הדרי

קושיא

קושיא תו׳ לדוכתי׳ד למה לאיסור וכ״ת דלא לכתוב סמיכות ע״ז וי״ל דאו
ה״א דיש׳ היתר מאחר דכתיב כנינית סוף פ׳ שלא לך על כנפי כנדיהם
וכו׳ שנ׳ כנגד הוא נמר ופשתים ואיצטריך הסמיכות לאורויי איסור (ולפי
פשוטו יש לתרץ דלא: לכתו׳ גם שם כנדיהם רק בסתם ודוק) והשיב הרב
הנ״ל דיש קושי׳ בפסוק עצמו שאמר לא תלבש שעטנו נמר ופשתים לא
לכתוב רק סתם כנגד ואנא ידענא דכל מקום שנ׳ כנגד הוא נמר ופשתי׳
והנה בל״ו על התורה לא קשה מידי די״ל דאיצטריך דאטו כולו עלמא
דינ׳ גמירי לדעת שסתם כנגד הוא נמר ופשתים אך עתה מכא קושיא
הנ״ל דאם אתי הסמיכות לארויי דאסור כלאים בכינית ומכא תנא דרבי
ישמעאל א״כ ע״כ אתי לכלל זה דסתם כנגד הוא נמר ופשתי׳ א״כ שפיר
קשה לא ליכתוב רק סתם כנגד אלא ע״כ מדאיצטריך למכתב לארויי
כחכמים ולא כתנא דר״י והוכרך תוספות לתרץ תירוכם:

יבמות פ׳ הערל דע״ה ממזרין ונתינין אסורין איסור עולם וקאמר
בגמ׳ אמר רב הונא ממזר לא חי והא תנן ממזרין אסורין
איסור עולם׳ ומפיק הא דירעי הא דלא ידעי:

וקשה למה הקשה על רב הונא ממתני׳ תקשה לי׳ מקרא דכתיב ממזר לא
יבא בקהל ה׳ גם דור עשירי לא יבא להם משמע דחיי׳ וי״ל דמקרא לא
רנה להקשו׳ משום דרב הונא יכול לתרץ דבריו ולומר דהנא אמינא ממזר
לא חי היינו לאחר י׳ דורות הוא דאינו חי והיינו כמו שאמר תורה ממזר
לא יבא בקהל ה׳ גם דור עשירי וא״כ מדור עשירי ואילך לא נריך
למכתב שהרי מכאן ואילך לא חי אבל ממתניתין דקתני ממזרין אסורין
איסור עולם משמע דחי טפי מי׳ דורות לכך פריך שפיר וק״ל:

ב״ב פ״ב אמ׳ רבא האי מקרי דרדקי וכו׳ שבשתא כיון דעל על דכתיב
כי ו׳ חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרי׳ כל זכר בארום
כי אתא לגבי דוד א׳ל מ״ט עבדת הכי א״ל דכתי׳ תמחה את זכר עמלק
א״ל והא אנן זכר קרינן פ׳ בצר״י:

שמעתי מקשי׳ האיך טעה יואב בזה הלא אי׳ ביבמות עמוני ולא עמונית
ר״ל דה״ל למיכתב עמון וא״כ ג״כ כאן לא ה״ל לכתוב זכר רק תמחה
עמלקי ונדרוש עמלקי ולא עמלקית ומדאיצטרי׳ לכתוב זכר משמע זכר
כביר״י וי״ל דגבי עמוני שפיר דרשינן ולא עמוני׳ מדלא מנינו בשום מקום
דכתיב עמוני רק לעולם כתיב עמון משא״כ גבי עמלק כתיב במקום
אחר העמלקי והכנעני א״כ לא דרשינן דיוק׳ ודוק: (ועיין בתו׳ פ׳ הערל
שהקשו אלא מעתה מכרי ולא מכרית כו׳ ואפשר לתרץ ג״כ על דרך זה:

שמעתי דאי׳ בזוהר לא יבא עמון ומואב אר״א אילו הואי התם הייתי
אומר עמונית אסורה ולא עמון שהם היו מכשול לבני ישראל:

וקשה

וקשה האיך אפשר לומר כן שהרי בהדי׳ כתיב לא יבא עמון והאיך רבה להתיר עמון. וי״ל דר״א קאי אהא דאמרי׳ בגמ׳ דיבמו׳ עמוני ולא עמונית עליה קאמר ר״א אילו הואי התם כשהתירו עמונית מדכתיב עדיין הייתי אומר דלכך נאמר עמון דעמונית אסורה כלאו הכי מסברא מפני שכן התטיאו אבל עמון שרי לכך נכתב עמון דגם העמונית אסורין כן הוא דעת ר״א ולא להתיר בא רק לתרץ למה נכתב עמון דוק היטב:

רש״י לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך ה׳ ופי׳ רש״י למען יברכך ואע״פ שבאה לידו שלא במתכוון אמור מעתה נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה:

וקשה מנ״ל אם נפלה סלע ומצאה עני שהוא מתברך דילמא דווקא גבי שכחת עומר שנזכר האבידה והיה בידו להחזיר וליקח ולא לקח הוא דמתברך אבל בנפלה סלע מידו מנ״ל: וי״ל דקשה קושיא הכפל שאמר לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהי׳ לימ׳ או לא תשוב לקחתו לאחד או לגר ליתום ולאלמנה יהיה לאחד ודוק:

פרשת כי תבא

במסור׳ קטנה ולקח הכהן הטנא טנא בגי׳ פ׳ רמז לבכורים שהוצא אחד מששים לכך נעלם ה׳ בפ׳ בכורים:

והוא תמוה וי״ל דהכי פירושו דבפ׳ בכורים כתיב ב״פ טנא באל״ף וראוי לכתוב טנ״ה בה״א וכתיב באל״ף וא״כ בכל פעם שנכתב טנ״א חסר מהמנין ד׳ והיינו לכך נעלם ה׳ כדי לרמז שבכורים אחד מס׳ שאילו נכתב בה״א היה עולה ארבעה וששים ודוק: (ולפי הנוסחא בקצת ספרים במסור׳ לכך נעלם ח׳ ג״כ הכי פרושו דכתיב ב״פ טנא באל״ף והי׳ להיות טנה בה״א׳ נמצא בין שניהם חסר שמנה ודוק):

חגיגה דף ג׳ ע״ב ועוד דרש ראב״ע את ה׳ האמרת היום וה׳ האמירך היום אמר הקב״ה לישראל אתם עשוני חטיבה א׳ בעולם כו׳ שנ׳ מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ תו׳ מי כעמך ישראל גוי אח׳ בארץ אמרי׳ במדרש שלשה מעידין זה על זה ישראל ושבת והקב״ה ישראל והקב״ה מעידין על השבת שהוא יום מנוחה וישראל ושבת מעידין על הקב״ה שהוא אחד והקב״ה ושבת מעידין על ישראל:

וקשה מאי בעי תוס׳ בזה שפירשו ג׳ מעידין זה על זה וי״ל דקשה לתוס׳ האיך מייתי ראייה מדכתיב מי כעמך ישראל לשון נוכח אלא לימא הכי מי כעמי ישראל לכן פי׳ תוספ׳ דשבת כמי מעיד על ישראל ושפי׳ שייך למימר עמך ר״ל דשבת להקב״ה אומר כן ודוק:

שבת פ׳ב׳ מ״ת ר״ג׳ מיני הדרוקון הן של עבירה עבה ושל רעב תפוח

פרשת כי תבא

של כשפי' דק שמואל חשב בה וכו' אביי חש בה אמר רבא ידענא
בנחמני דאכפין נפשי' רבא חש בה והאמר רבא נפיש' קטלא קדר
מנפיח' כפן ר"ל דליכא למימר שמחמת רעב שהרי אמ' על אביי ידענ'
בנחמני דאכפין נפשי' ש"מ דרע בעיניו שמרעיב את עצמו ואי מחמרת
ששהה נקביו דאמרי' בברכות צואה רבה הדרוקן רבה הא איהו אמר
נפישא נפיחא קטלא קדר מנפיחי כפן משני שאני רבא דאנסיה לירח
רבנן בעידנא בעל כרחו :

וקשה למה חשיב ג' מיני הדרוקן ולא חשיב ד' מיני הדרוקן של עביר' ושל
רעב ושל קטילא קדר ושל כשפים : וי"ל דלא חשיב אלא ג' מיני של
הדרוקן דזה עב וזה נפוח וזה דק אבל של קטילא קדר אין בו שום שינוי
בפני עצמו אלא כאחד מאילו השלשה לכך לא חשיב ד' מיני' ודוק :

סוטה פ' עגלה ערופה דמ"ט בכל יום קללתו מרובה משל חבירו שנ'
בבוקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בוקר הי בוקר
אילימא בוקר דלמחר מי ידע מאי הוה אלא אחליף ר"ל העבר :

וקש' בזה למה מוכיח מסיפא דקרא מדכתיב ובערב תאמר מי יתן בוקר
יקשה מיד מרישא דקרא דכתיב ובבקר תאמר מי יתן ערב הי' ערב אלימ'
דלהבא מי ידע מאי הוי אלא דעבר וי"ל דמרישא דקרא לא רצה להקשו'
דאיכא למימר דלעולם מי יתן דקאמר היינו ערב הבא ולא קשה מי הוה
ידע מאי הוי דאיכא למימר דסב' הצרה הוא שהוא עתה נתון בתוך הוא
צרה גדולה עד למאוד לכן אמר מי יתן ערב הבא דסב' פן אולי יקיל
מעליו הצרה אבל מסיפא דקרא מוכח שפיר מאחר דכתיב כבר מי יתן
ערב ובערב הוא אומר מי יתן בוקר קשה הלא מקלל במה שאמר מי יתן
בוקר דהאיך אומר מי יתן בוקר דילמ' יהי' גרוע מבערב אלא ע"כ קאמ'
אבוקר דאתמול לכן מוכח שפיר דבכל יום יהיה צרתם מרובה משל
חברתה וק"ל : ועיי' במהרש"א בע"י :

פרשת נצבים

גמ' יבמות דע"ט ונתיני' דוד גזר עליהם והלא משה גזר עליה' ומשני
משה גזר לההיא דרא ודוד גזר לכולו דרא ופריך ואכתי יהושע
גזר עליהם דכתי' ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים ומשני יהושע
גזר בזמן שב"ה קיים ודוד גזר בזמן שאין ב"ה קיים :

וקשה למה לא פריך בלא"ו הפסוקי' אהדדי דהכא כתיב ויתנם יהושע
דמשמע יהושע גזר עליהם והתם כתי' במשה מחוטב עציך וגו' דמשמע
דמשה גזר עליהם וי"ל דבלא"ו לא רצה להקשות משום דה"א משה גזר
לההיא דרא ויהושע גזר לכולא דרא אבל השתא דאמר דדוד גזר עליהם
פריך שפיר והלא משה גזר נמי עליהם לבד מיהושע וא"כ האיך אמרו

דדוד

דדוד גזר עליה׳ ומשני דדוד גזר לאותו דרא ויהושע גזר בזמן שב״ה קיים ומשה לא גזר אלא אחדא דרא והתרכין סבר דהשיב לו שמשה גזר אחדא דרא ודוד גזר אכולא דרא לכך הקשה לו והלא נמי יהושע ככר גזר עליהם והשיב לו דיהושע גזר רק בזמן שב״ה קיים כו׳ ודוק:

יומא פ׳ י״הכ גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנ׳ שובה ישראל עד ה׳ אלהיך:

וקשה אמאי לא הביא מפסוק ושבת עד ה׳ אלהיך דכתיב בתורה וי״ל דאי מהא דכתיב ושבת עד ה׳ אלהיך י״ל היינו הוא תשובה גדולה דוקא שמגעת עד כסא הכבוד אבל שובה ישראל עד ה׳ אלהיך קאי אסתם תשובה לכן הביא שפיר שכל תשובה מגעת עד ה׳ אלהיך דכפסוק ושבת וכו׳ כתיב ושב ה׳ אלהיך וגו׳ והכי פרש״י ושבת עד ה׳ אלהיך כלומר אם תשוב תשובה גדולה שמגעת עד ה׳ אלהיך או ושב ה׳ אלהיך שבותך ודוק:
ועיין במהרש״א: (וכס׳ עמק השוה תירוץ אחר)

רש״י העדותי בכם היום את השמים והארץ אמר הקב״ה הסתכלו בשמי׳ שמא שינו את מדותם שמא לא עלה גלגל חמה ממזר׳ והאיר לכל העולם והסתכלו בארץ שמא שינתם מדת׳ שמא זרעתם אות׳ ולא צמחה או זרעתם חטה וכו׳:

וק׳ האיך פרש״י הכא שלא שנו מדתם ואם שנו אין מקבלין פורענות והא לעיל בפ׳ בראשית פרש״י בד״ה עץ ופריו שיהא טעם עץ ופריו שוי׳ והי׳ לא עשתה כן לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקל׳ גם הי׳ על עונה ונתקללה וא״כ מכינו בהדי׳ ששנתה הארץ ומקבלת נמי פורענות וי״ל דה״ק ואם חוטאין אין מקבלין פורעניות בפני עצמן רק עם בני אדם כמו שמכינו לעיל שלא נתקללה האדמה בפני עצמה רק כשנתקלל אד״הר נפקדה גם היא ואפ״ה לא שנו את מדתם אע״פי שאינן מקבלין פורעניות כנגדם אם ישנו נגדיכם עא״כו וכו׳ דאל״כ האיך פרש״י ואם חוטאין אין מקבלין פורעניות האיך ידעה הארץ דלא יקבלו פורעניות אם ישנו אלא ע״כ צ״ל דה״פ דאם היתה משנה לדבורו של הקב״ה דהי׳ מן הראוי לקבל פורענות אפ״ה לא נתקלל בפני עצמה א״כ מן הדין הוא אם ישנו מדתם נגד האדם שלא יקבלו פורענות כלל ודוק:

שבת פ״ב תנא דבי אליהו מעשה בחסיד א׳ שמת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפילין ומחזרת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואומרת להם כתיב בתורה כי היא חייך ואורך ימיך בעלי ששנה הרבה ושימש ת״ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה אדם מחזירה דבר וכו׳:

וק׳ דילמא האי דכתי׳ כי היא חייך ואורך ימיך קאי אע״הב כמו שאמרינן בקדושין ובסוף חולין גבי כיבוד א״ו וי״ל דהתם אינו מת בחצי ימיו רק

פרשת נצבים

שלא השלים ימיו עד ע' שנים לכך קאי אריכות ימים הנאמרי' לע' שנ ש
במלואה אע"ה אבל הכא דמת בחצי ימיו ולא הי' חי כ"כ שנים רק מת
בחצי ימיו (עיי' תולדות יצחק תולדות ע"ז):

פרשת וילך

גיטין פ' הנזקין אילו דברים אמרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון ואחריו לוי ואחריו ישראל וקאמר בגמ' מה"מ אמר רב כהנא דאמר קרא ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי אטו אנן לא ידעינן דהכהנים בני לוי הם אלא כהן ברישא והדר לוי:

וקשה בזה מאי פריך המקשן מאי קרא דילמא כדקתני במתניתין מפני דרכי שלום ובאמת לא צריך קרא עוד קשה לפירש"י דכהן קורא ראשון דלא אתי לאנצויי מה הועילו בתקנתם עדיין עתה אנו לאנצויי דכמה כהנים יש' ביחד וכל א' מהכהנים יאמר אני אקרא ראשון. וי"ל דלזה לא חשו חכמים רק דחשו באותן שלש שקוראין דלא ליתי לאנצויי ולומר אני אקרא ראשון אבל מי שלא יקרא כלל דאתי לאנצויי ולימא אני אקרא ראשון והוא לא יקרא לזה לא חשו כלל דא"כ אין לדבר סוף בכל ישראל אתי לאנצויי וק"ל אבל קושיא ראשונה במקומה עומד ואין לומר דהכי פריך מה"מ דצריכין לתקן זאת מפני דרכי שלו' א"כ מה השיב לו התרצן מקרא דכתיב ויכתוב משה את התורה זאת ויתנה אל הכהנים בני לוי היאך מוכח משם דמפני דרכי שלום הוא דילמא כך גזירת הכתוב היא להיות כהן קודם והדר לוי ודוק היטב:

בפסוק שאמר משה הן בעודני חי עמכם ממרים הייתם עם ה' ואף כי אחרי מותי:

וקשה מסנהדרין דף ל"ו ע"א הנהו בריוני דהוו בשיבבותי' דר' זירא שכיב ר' זירא אמרו עד האידנא הוה קטינא חריך שקי דהוי בעי עלן רחמים השתא מאן נבעי עלן רחמים הדרו בתשובה. א"כ קשה גם כאן דילמא אדרבא אחר מות משה יחזרו למוטב דליכא מאן דלבעי רחמי עלייהו. וי"ל דרש"י פי' על פסוק ויהי כאשר תמו כל הדור הרע הוא דיבר ה' אלי וגו' פירש"י אחר משה ראו כמה החטא גורם שכל מ' שנה נסתלק ממני השכינה בשביל ישראל ע"כ. א"כ כך אמר משה הן בעודני חי עמכם וראיתם כמה החטא גורם ואעפ"כ לא מנעתם עצמיכם מלחטא ואף כי אחרו מותי ולא תהיה לכם שום הוכחה כמה החטא גורם כ"ש ש
שתחטאו ודוק: (ועיי' גם עמק השוה)

פרשת האזינו

כתובות פ"ק ד"ה ע"ב רב חייא בר אבא מקרי דרדקא דריש לקיש הוה ואמרי ליה מתני בריה דריש לקיש הוה שכיב לי ינוקא כו'

כו׳ למחר דברי׳ ליהודא בר נחמני מתורגמני׳ א״ל קום אימא מילתא
לקביל ינוקא פתח ואמר וירא ה׳ וינאץ מכעס בניו ובנותיו בשביל
שאבות מנאצים להקב״ה כועס על בניהם ועל בנותיהם ומתים כשהם
קטנים איכא דאמרי בחור הוה וה״ק ע״כ על בחוריו לא ישמח ה׳ כי כלו
חנף ומרע וכל פה דובר נבלה ופריך אתא לנחומי צעורי קמצער ליה
פירש״י בתמי׳ מוכיח על פניו שבשביל עונו מרת בנו:
וקשה למה לא הקשה מיד קודם דאמר איכא דאמרי בחור הוה היה לו
להקשות אתי לנחומי כעורי קמנער לי׳ · וי״ל דלאיכא דאמרי קשה להו
האי קושיא אתא לנחומי וכו׳ אלישנא קמא לכן בא ואיכא דאמרי לתרץ
זאת ואמר בחור הוה וה״ק על כן על בחוריו לא ישמח ה׳ משום שכולו
חנף ומרע אבל המקשן לא מפורש הפסוק כן שאמר כי כולו חונף ומרע
דסב׳ דה״ק למה על בחורי, לא ישמח ה׳ משו׳ שכולו חנף ומרע ר״ל באותו
בחור שמת הוא מלא חנופה לכן הקשה אתי לנחומי כעורי קמכער ליה
ר״ל דאף לסברתך דאמרת בחור הוה ואמר ע״כ על בחוריו לא ישמח ה׳
קשה כעורי קמכער ליה דמשמע על הבחור שמת בעונו והיה רשע והוו
מה שפרש״י מוכיח על פניו שבשביל עונו מת בנו ר״ל שעונו של בחור
גרם שמת. ומשיב התרגמן ה״ק חשיב את לאתפוסי אדרא ר״ל דכולו חנף
ומרע לא קאי אההוא בחור שמת אלא כולו חנף ומרע קאי אדור וק״ל:
מדרש רבה ·דרש ב כשראה משה שאין הקב״ה משגיח בתפילתו הלך
לשמי׳ וארץ ואמר להם בקשו עלי רחמי׳ אמרו לו עד שנבקש רחמים
עליך נבקש על עצמינו שנ׳ השמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה:
וקש׳ הא אמרי׳ בגמ׳ דברכות המתפלל על חבירו וצריך לאותו דבר הוא
נענה תחלה וא״כ היו לשמים וארץ להתפלל על משה ויהיו הם נענים
תחילה · וי״ל דלכך השיבו שמים וארץ למשה עד שנבקש כו׳ רחמי׳ עלינו
דהיינו שמים יבקשו רחמים על הארץ והארץ יבקש רחמים על שמי׳ ויהיה
שפיר מתפלל על חבירו וכו׳ וק״ל: או שמא כך השיבו שמים וארץ למשה
אי ס״ל סברת המתפלל על חבירו כו׳ היה לך לבקש עלינו רחמי׳ ויהיה
ג״כ מתפלל על חבירו ותהיה אתה נענה תחילה אלא ע״כ לא סבירא
לך סברת המתפלל על חבירו כו׳ לכך נבקש על עצמינו וק״ל:
רש״י יזבחו לשדים לא אלוה כתרגומו לית בהון צרוך אילו הי׳ בהם
צריך לא היתה קנאה כפולה כמות עכשיו:
קשה הא אמר במדרש רבה בפ׳ כי תשא ע״פ למה יחרה ה׳ אפך בעמך
אמר רבון העולמי׳ עשו לך סיוע ואתה כועס עליהם העגל הזה שעשו
יהיה מסייעך אתה מוריח את החמה והוא הלבנה אתה הכוכבים והוא
המזלות אתה מוריד את הטל והוא משיב רוחות בו״א להקב״ה אף אתה
טועה בעגל

פרשת האזינו

בעגל הרי אין בו ממש א"ל א"כ למה ה' יחרה אפך בעמך א"כ הרי משמ' דאם אין בה ממש אין ראוי להיות קנאה ולפי פרש"י משמע דאם אין בה ממש אין ראוי להיות קנאה ולפי פרש"י משמע דאם אין בה
כורך יש קנאה דוק לייטב :

פרשת וזאת הברכה

יומא פ"ב שעירי' דס"ו ע"ב ויעמוד בשער המחנה אמר רב חסדא שבטו של לוי לא טעו בעגל שנ' ויעמוד משה וגו' איתביה וכו' האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ומשני אבי אמו כו' :

קשה קיצור ה"ל להקשו' קראי אהדדי הכא כתיב האומר לאביו גו' והתם כתיב ויאספו אליו כל בני לוי וי"ל דבקיצור לא רצה להקשות דה"א דשבט לוי חטאו במקצתן בעגל והא דכתי' ויאספו אליו כל בני לוי היינו כשאמר משה מי לה' ויאספו אליו כל החוטאי' או שחזרו ונתחרטו או שעשו עצמן כאילו לא פעלו און וכשהרגו כהן הרגו גם אותן והיינו דכתיב האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו אבל לר"ב חסדא דקאמר שבני לוי לא חטאו משמע כלל לא חטאו לכך פריך שפיר אך קשה למה פריך מפסוק דהכא האומ' לאביו וגו' ולא פריך ממה דמוקדם בתורה בפ' כי תשא והרגו איש את אחיו ומלאו ידכם וגו' דמשמע מזה נמי דשבט לוי לא חטאו ודוק :

רש"י וללוי אמר תומיך ואוריך כלפי שכינה הוא אומר :

קש' מנ"ל לרש"י דלאו כפשוטי' דללוי אמר והמפרשים פירשו בו דברים הרבה עיין בדבריהם אמנם דה"פ של רש"י ע"ד מר"ל בברכו' פ"ק למה נקרא שמם אורים שמאירים דבריהם תומים שמשלימים דבריהם וא"כ קשה לרש"י כאן הלא הסדר שיהיה תחלה אורים ואח"כ תומים ולמה מהפך הכתוב הסדר ואמר תומיך תחלה ואח"כ אוריך ותירץ שבאמת גבי אדם שהמחשב' קוד' תכליתו צריך לאומרה כסדר אמנם אבל הקב"ה שהתכלית קוד' למחשבה והתכלית הוא תומים שמשלימי' דבריהם וא"כ שפיר אמר כלפי שכינה אמרינן ולכן מהפך את הסדר ואמר תומיך תחילה : (שמעתי מהתורני מהו' ואלק מפ"פ דאדר שאמ' בשם רב א')

יומא דף ל"ז ע"א אמר רבא לא משכחת צורבא מרבנן דמורה וכו' (עיין לעיל פ' ויחי גוף הגמ' עם הקשיא והתירוץ:

ויש עוד להקשו' דמשמע דיהוד' לא זכה לאסוקי שמעת' אליב' דהילכתא הא אמרינן במסכת מכות דף י"א ע"א אמר רב יהודה אמר רב נדוי על תנאי צריך הפרה מנלן מיהוד' כו' כל אותן מ' שנה שהיו במדבר עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד שעמד משה ובקש עליו רחמים כו' עד לא הוה סלקא לי' שמעתא אליבא דהילכתא לזה אמר ועזר מצריו תהיה ע"כ א"כ מוכח דע"י תפלת משה זכה לשמעתא אליבא דהילכתא וקושיא)

(וקושיא זו איתא בס' קרבן מנחה והניחה בצ"ע) ושמא י"ל דהתם איירי במעלתו שהיו מעיילין לי' במתיבתא דרקיעי לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא אבל לא הועיל שיהי' אסוקי שמעת' אליבא דהילכתא למטה ועי"ל דהתם קאי על יהודה עצמו שהיה מגולגל באהרן שזכה לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא ברקיע אבל בניו וזרעו אחריו לא זכו לזה:

סנהדרין דנ"ט ע"א אר"י עכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה שנ' תורה צוה לנו משה מורשה לנו ולא להם ופריך וליחשבי' בז' מצות בני נח ומשני למ"ד מורשה מיגזל גזל כו' מיתיבי היה ר"מ אומר מנין שאפי' עכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככ"ג שנ' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לוים וישראלים לא נאמר אלא האדם מלמד שאפי' עכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככ"ג:

קשה דה"ל להקשות מיתבי מיד קודם קושיא של וליחשביה בז' מצות בני נח דוק לייסב: (שם בפירש"י ד"ה מורשה לנו ולא להם ואיכא משום גזל כדמפרש עכ"ל· יש להקשו' מאי מחדש רש"י בזה וי"ל דקשה לרש"י למה אמר ר' יוחנן סתם חייב מיתה הלא אם הוא כמאורסה דינו בסקילה לזה מפרש רש"י ואיכא משום גזל ר"ל שר"י סבר שהוא משום גזל לכך סתם ואמר סתם חייב מיתה כסתם מיתה דכ"כ ודוק ולפ"ז מתורץ נמי הא דפירש"י מורשה מאורסה אמוראי איכא דדריש בהו גבי ע"ה כו' לפי שהי' ה"א דפליגי כאן ב' מ"ד אם הוא חייב סקילה כמאורסה או סייף בגזל· וא"כ קשה למה סתם ר"י ואמר חייב מיתה סתם ולא אמר שיש פלוגתא בזה באיזו מיתה הוא חייב לכך פירש"י דפלוגתא של אמוראי אינו כאן אל גבי ע"ה· אבל הכא כולם מודי' שלא לדונו מספק בחמורה שהיא סקילה אלא סייף ולכך מהפך רש"י ומציין תחילה מורש' מאורסה ואח"ז מגזל קא גזל· וגם לא הזכיר סקילה רק הלשון וכן נערה המאורסה כו' ע"ש ודוק):

רש"י וטרף זרוע אף קדקד הרוגיהן היו נכרין חותכין הראש עם הזרוע במכה א':

קשה הלא כתוב בפסוק גם כן כמו שפירש רש"י דכתיב בפסוק וטרף זרוע אף קדקד ופירש רש"י כתיב רק איפכא חותכין הראש עם הזרוע דמשמע בראשון חותכין הראש ואח"כ הזרוע ומאי מחדש רש"י יותר מהפסוק ודוק: (ועיי' בס' עמק השוה)

ברש"י וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק וגו' פירש"י ראה ליטול חלק בארץ סיחון ועוג שהי' ראשי' כבוש הארץ כי שם חלקת כי ידע אשר בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא משה:

וקש' דכאן משמע דהטעם ראה ליטול חלק בארץ סיחון ועוג דידע ששם

קשה משה לכך ראה ליטול חלק בארץ סיחון ועוג ולעיל בפרשת מטות איתא טעם אחר דכתיב ומקנה רב היה לבני גד ובני ראובן דמשמע דהטעם היה מקנה רב ולא מחמת קבורת משה:

(ראוי לחרוז מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים)

רש״י בהושע סי׳ י״ג בפסוק במרעיתם כאשר באו לארץ מרעיתם והיו שבעים אז שבעו וירם לבם וירם במטה לשון מרים ד״א וירם ויגבה הוא עצמו עכ״ל:

מקשי׳ בלא הד״א הו׳ הפי׳ הראשון ומה חילוק יש בין פי׳ זה לזה אמנם באמת דרובם משתבשי׳ בזה ופירושו שהי׳ פשט אחר ברש״י אמנם הו׳ פשט א׳ וה״פ וירם במטה לשון מרים דבר אחר ר״ל כמו שמרים שום דבר אחר׳ והוא מלשון פועל יוצא ומ״ש כאן וירם לבם פועל עומד פירשו ויגבה הוא עצמו: שמעתי מר׳ ואלוף מק״ק פ״פ דאודר בשם הרב הגדול מהור״ר מאיר פרענקיל:

רש״י סוף ספר איוב לא נמצאו נשי׳ יפות כבנות איוב וגו׳ ולא נמצא מעשה של נשים יפות כמעשה יופי של בנות איוב ומקרא זה דוגמת ויהי אנשים אשר היו טמאים וכן הרבה:

קשה מה שייכות ודוגמת הוא פסוק ויהי אנשים וגו׳ לפסוק זה וי״ל דקש׳ לרש״י בפסוק שאמר ולא נמצא לשון יחיד דהל״ל בלשון רבים ולא נמצאו לזה פרש״י שהוא דוגמת ויהי אנשים וכו׳ דהתם נמי ראוי לומר ויהיו בלשון רבים וקאמר ויהי וכן מצינו הרבה נ״כ אך קשה למה לא פירש״י זה לעיל בפ׳ בהעלותך וכ״ע:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

ברכות ד"ד ע"א לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני ר' לוי ור"י חד אמר כך אמר דוד להקב"ה לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד ג' שעות ואני חצות לילה אקום להודות לך וח"א כך אמר דוד וכו' ודוד היכי קרי לנפשי' חסיד והכתיב לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ החיים ותנא כו':

קש' למה לא הקשה כל"ז על פסוק עצמו לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני היכי קרי לנפשי' חסיד ונרא' דעל גופי' דקרא ל"ק מידי מאחר דק"ל מלת כי יש לו ד' פירושים אי דילמ' אלא דהא וא"כ יש לפרש פי' כי של אי ר"ל שמרה נפשי אם חסיד אני אבל השתא דקא מפרש"י ר"ל ור"י הלשון כי כלשון דהא קשה והאיך קרי וכו' ודוק:

שם ע"ב אר"א בר אבינא כל האומר תהלה לדוד ג"פ בכל יום מובטח לו שהוא בן ע"הב מ"ט אילימא משום דכתיב ביה אלפ"א בית"א לימא אשרי תמימי דרך דאית ביה תמני' אפי ואלא משו' דכתיב ביה פותח את ידיך כו' לימא הלל הגדול וכו' אלא משו' דאית בי' תרתי:

ק' על המקשין שהקשה אילימא דילמא באמת אי אמר תמני' אפי נמי יש לו ע"הב אך ר"א קמ"ל רבות' דאפי' תהלה לדוד לחוד נמי מובטח לו וכו' וי"ל דהמקשין הקשה בדרך זה מאחר שיש לומר טעם משום א"ב או טעם משום פותח את ידיך וא"כ אי הטעם משום א"ב דילמא יטעה א' ויסבור הטעם משום פותח את ידיך ויאמר הלל הגדול וא"כ כדי שלא יטעה לימא אשרי תמימי דרך דהאי ודאי טעם משום א"ב ואי הטעם משום פותח את ידיך א"כ קשה דילמא יטעה א' ויסבו' הטעם משו' א"ב ויאמר תמניא אפי וכדי שלא יטעה לימא הלל הגדול דהוא בוודאי משו' נותן לחם כו' ומתרץ באמת משום דאית ביה תרתי ודוק:

ד"ג שם אמר רבא אמר רב הונא אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו שנ' נחפשה וכו' פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה שנ' אשרי הגבר כו':

קש' האיך יתלה בביטול תורה הא אמר ולא מצא ר"ל שום עביר' ונראה דה"ק מאחר שידוע שגגת תלמוד עולה זדון והוא מטעם דהוא יודע ליזהר יותר מן העבירה מע"ה שאינו יודע איזה דבר נקראת עבירה או לא ע"ד לא ע"ה חסיד ז"ש פשפש ולא מצא שום עבירה יתלה במה שלא מצא בביטול תורה דאילו עמול בתורה היה מוצא שום עבירה כי היה

יודע איזה נקראת עבירה או לא וק"ל :

ד"ד שם כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בה' קולות כו' ואם משמחו מה שכרו כו' :

קש' מה מקש' מה שכרו דילמא די לו במה שאינו עובר בה' קולות וכו' וי"ל דה"ק כל הנהנה ואינו משמחו עובר בה' קולות אך אם משמחו בלתי נהנה א"כ המצוה יותר גדולה לכך אמר מה שכרו וכן י"ל כמו כן הרבה סוגיות כזו בגמ' ששאל מה שכרו וק"ל :

ד"ת שם מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מזמור לדוד קינה מבעי ליה אלא למה הדב' דומה לאדם שיצא עליו שטר חוב קוד' שפרע הוא עצב לאחר שפרע שמח אף כאן דוד כיון שא"ל הקב"ה הנני מקים עליך רעה מתוך ביתך עצב אמר שמא עבד או ממזר ולא חס עלי כיון דחזא דאבשלו' הוא שמח כו' אמ' סתם ברא רחי' על אבא :
קשה האיך ראה דוד באבשלום שלאו ממזר הוא כי עבד ודאי אינו אמנס ממזר מנ"ל וי"ל דה"ק ממ"נ אם בנו הוא סתם בן רחי' על אבא ואי לאו בנו הוא או לא יתנו לו המלוכה או י"ל ממזר לא חי : (או י"ל כפשוט' סתם ברא מרחם על אבא דבריך לחוס בעצמו בפני העולם שלא יוניתו לעז עליו שהוא ודאי ממזר אם לא ירחם ודוק) :

ד"י ע"א אמר רב המנונא מ"ד מי כהחכם יודע פשר דבר מי כהקב"ה שיודע לעשות פשרה בין ב' צדיקים בין יחזקי' לישעי' חזקיה אמר ליתי ישעי' גבאי כו' מה עשה הקב"ה הביא יסורים על חזקי' וא"ל לישעי' לך ובקר את החולה :

וק' הא אמרו רז"ל בתעני' הכרי אין בגלעד רופ' אין שם דיפתח אמ' ליתי פנחס גבאי ופנחס אמר ליתי יפתח גבאי ה"ל להקב"ה נמי להביא יסורין על יפתח ולומר לפנחס לך ובקר את החולה כדי שיתיר נדרו ולא יקריב את בתו ונר' ע"ד מאו"ל עד חזקי' לא הוה חולה דמתפח כי כיון שנחלה מת מאותו חולי וא"כ אפי' הלך פנחס לבקר החולה מ"מ הי' יפתח מת ומה לי יפתח ומה לי בתו בממ"נ גפש אח' הולך למות אבל בחזקי' שפי' א"ל לבקר החולה מאחר שיוכל להרפא וק"ל :

שם ע"ב והטוב בעיניך עשיתי מאי והטוב בעיניך עשיתי כו' לוי א' שגנז ס' רפואה :

קשה הא ארז"ל עד חזקי' לא הוה חולה דמיתפח וא"כ מה הועיל ספר רפואות שגנזו וי"ל דגנז' בשביל שלא יעשו בני אדם רפואות שלא יבאו לידי חולי כלל רק יבקשו רחמים שלא יבאו לידי חולי : (ועיין בע"י בהרי"ף תירוץ אחר)

דכ"ה ע"א גבי נשיאות של ראב"ע אמר איזי' נאימלך בדביתהו א"ל

דלמא

דלמא מעבירין לך א"ל מעלין בקדש ולא מורידין דילמא
עניש לך א"ל לשתמש יומא חדא בכסא דמיקרי ולמחר ליתבר ע"כ
גירסת עין יעקב ובגמ' אינו :

קשה קיצור על שאלה ראשונה דילמא מעבירין לך הל"ל לישתמש יומא
כו' וי"ל דהרי אמ' איזיל ואימליך מסמ' דלא קיבלו עוד הנשיאו' א"כ שאלתה
היה דילמ' מעבירי' עכשיו מלהיו' נשי' כלל ויחזרו בך וישאר ר"ג נשי' לזה
השיב לה שלא יחזרו מדעת' כי מעלין בקדש ושוב שאל' לו כי אף שתקבל
הנשיאות דילמא א"כ עניש לך לזה השיב לה יומא חדא כו' ר"ל אחר
שנתקבל הנשיאות וק"ל :

דל"א ע"ב אם ראה תראה אמרה חנה לפני הקב"ה אם ראה פי'
ליתן לי בנים מוטב ואם לאו אלך ואסתתר בפני אלקנה
בעלי ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנ' ונקתה ונזרעה זרע :

תימ' לפי מ"ש תו' רפ"ק דסוטה על מ"ש וקנא את אשתו רשו' פי' בירושלמי
דס"ל כמ"ד ביבמו' אפי' הקדיחתו תבשילו רשאי לגרש אות' וכן הכא נמי
אם ירצה יקנא ואם ירצה יגרש וא"כ איך הכניסה חנה עצמה לספק כזה
כי אולי יגרש אותה ותי' מורי הרב ע"ד רז"ל כל ששהה י' שנים ולא ילדה
רשאי לגרש אות' וא"כ סבר' חנה דודאי אינו עולה בדעת בעלה שיגרש
אותה דהא בלאו הכי רשאי לגרש אותה עכשיו וכזה מתורכת קושי' תוס'
בסוטה והבי' מהרש"א כאן דוק ועיי' בתאוס לעיני' קושיא אחרת כי מ"ש
תורה ונקתה ונזרעה זרע היינו דיעבד אבל לעשות לכתחלה מנ"ל :

דל"ח ע"א א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מנין שאין אומרי' שירה אלא
על היין שנ' ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים
ואנשים אם אנשים משמח אלקי' במה משמח מכאן שאין אומרי' שירה
אלא על היין :

ק' דהל"ל בקיצור על הפסוק המשמח אלקים ואנשים אלקי' במה משמח
ומה נ"ל תחלה אם אנשים משמח וי"ל דבקיצור לא הל"ל אלקים במה
משמח דה"א כשמברכין על היין או יש שבח ושמחה להקב"ה אבל השתא
ה"ק אם אנשי' משמחו א"כ בזה משמחו גם להקב"ה ר"ל במה שמברך על
היין אך הקשה אלקי' במה משמחו לחוד ר"ל זולת שמחת אנשי' עמו לזה
השיב שאומרים שירה ואזי משמח אלקים ולא אנשים וק"ל :

דל"א ע"א אמר רב המנונא כמה הילכתא גבורתא איכא למשמע
מהני קראי דחנה וחנה מדברת על לבה כו' וקולה לא ישמע
מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו ויחשביה עלי לשיכורה מכאן
שהרואה בחבירו כו' והקשה בס' של"ה אם הדין כן דאסור להגבי' קולו
למה חשבה עלי לשיכורה מפני שקולה לא ישמע הלא דין כן הוא :

ותי'

ותי׳ שאז היה ר״ה וכמרז״ל בר״ה נפקדה שרה רחל וחנה ובר״ה וי״ב
רשאי להגביה קולו בתפלתו כדאי׳ בש״ע א״ח :

אך ע״ז קשה מנ״ל לומר דאסור להגביה קולו דילמא מותר ומה שמביא
ראייה ממנה באמת לא יפה עשתה שהרי עלי חשבה לשיכורה וע״ק לפי
מרז״ל שאמר בתפלתה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וא״כ הוצרכה
להתפלל בלחש כדי שלא ישמע עלי שנדעתה להסתיר כי אם ישמע
עלי הדבר אזי לא ישקה אותה וא״כ מנ״ל ללמוד ממנה שאסור להגביה
קולו בתפלתו וי״ל דשפיר ילפינן מיניה שהרי כל תפלתה היתה בלחש
ואי בשביל שתסתר ה״ל להתפלל תפלה זו בלחש כדי שלא ישמע עלי
וישקנה והשאר ה״ל להתפלל בקול רם אלא ע״כ כו׳ ודוק :

שם ת״ר זימון בג׳ מאי זימון אילימא ברכת הזימון והא תניא זימון
וברכת זימון בג׳ וכ״ת פרושי קמפרש והא תני׳ זימון בג׳ וברכת הזימון :

קשה קיצור דה״ל להקשות בקצרה מברייתא ויש ליישב ודוק :

דל״ח ע״א אמר רב על היין מברך בפ״הג מ״ט דמסעד סעיד והא רבא
שתי תמר׳ כל מעלי יומ׳ דפיסח׳ כי היכי דנגרר ליביה ולאכול מצה טפי
ומשני טוב׳ מיגר׳ גרי׳ פורת׳ מסעיד סעיד והדר פריך ומי סעיד והא
כתי׳ ויין ישמח גו׳ ולחם לבב אנוש יסעד לחם הוא דסעיד אבל יין לא :

קשה דה״ל להקשות בקיצור על מ״ש רב דיין מסעד סעיד והא כתיב
ולחם כו׳ וי״ל דבקיצור לא רצה להקש׳ דה״א להיפך הסבר׳ דטוב׳ מסעיד
סעיד ופורת׳ כו׳ אבל השתא דהקש׳ מרבא דשתי כל מעלי יומא דפיסחא
וכודאי טובא שתא ואין נגרר ליבי׳ למצה וקא משני דבאמת טוב׳ מיגרר
גריר ופריך שפיר מהא דכתיב ולחם לבב וכו׳ ודוק :

דל״ג ע״א המתפלל אפי׳ נחש כרוך על עקיבו לא יפסוק אמר רבא לא
שנו אלא נחש אבל עקרב פוסק כו׳ ופריך מהא דתנן מי שנפל לבור
נחשים ועקרבי׳ הרי הוא בחזקת מת ומעידין לאשתו שמותרת לינשא :

ק׳ דה״ל להקשות בקיצור על משנה גופ׳ וזולת לא שנו כו׳ וי״ל דעל גוף
המשנה אין להקשה דה״א דיש חילוק בין נחשים הרבה לנחש א׳ ומ״ש לא
יפסוק בנחש א׳ אבל לרב׳ דמפליג בין נחש לעקרב ולא קמפליג בין נחש
לנחשים ע״כ אין חילוק פריך שפיר ודוק :

שם דמ״ג ע״ב אמר רב זוטרא בר טובי אמר רב אבוקה כבי תרי וירח
בתלתא אבעיא להו כבי תרי לבהדי דידי׳ או לבר מרידי׳ ת״ש
אבוקה כג׳ אא״כ בהדיה דידי׳ שפיר אא״א לבר מרידיה ד׳ למה הא אמר
מר לג׳ אינו נראה (ר״ל השד) ואינו מזיק אלא ש״מ בהדי דידיה :

קשה דה״ל למידק דע״כ לבר מדידיה מדאמר ירח כג׳ אי בהדי דידיה
א״כ לימ׳ ירח כבי תרי שהרי נחשב כבי תרי לבר מדידיה וא״ל דאי אמ׳ כן

ה"א נמי כבי תרי בהדי דידיה א"כ תקשה לך לימא ירא כחד (ועיין תו' רפ"ק דע"ז גבי הן ואידהן או בלא אידיהן סוגי' כזה) ועל כעל הא בעי' לא קשה מידי דאפשר דבעל הא בעי' ידע שום סברות שיש להוכיח לנר מדידיה וגם יש להוכיח בהדי דידיה ולכן בעי ליה הכי (וזכור סוגיא כזאת כתבם על לוח לבך בכמה מקומות בגמ':

שם דנ"ה ע"ב כל שנותיו של דור לא ראה חלום טוב כו' והכתיב לא תאונה אליך רעה וא"ר חסדא כו' שלא יבהילוך לא חלומות רעים והרהורים רעים ונגע לא יקרב באהליך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך אלא איהו לא חזי ליה אחריני חזו ליה: ק' דה"ל להקשות מן רישא קמאמר שלא יבהילוך ולמה הוכרך להאריך עד סוף המאמר שלא תמצא אשתך ספק נדה דאין זה צורך לקשי' וי"ל דאי מרישא דברייתא לחוד אין להקשות די"ל דה"ק אל יבהלוך חלומות רעים היינו אף שיבאו לך חלומות רעים לא יבהלוך ולעולם באמת לא ראה חלום טוב אבל השתא דקא מייתי מן נגע לא יקרב באהליך שלא תמצא ספק נדה א"כ בודאי רישא דומיא דסיפא דמ"ש לא יבהלוך קאי נמי שלא יבהילוך חלומו' רעים ר"ל שלא יבאו לו כלל וא"כ מקשה שפיר ודוק:

שבת דף ל' ע"ב בפ' במה מדליקין אף ספר משלי בקשו לגנוז מפני שדבריו סותרי' זה את זה כתי' אל תען כסיל באולתו וכתיב ענה כסיל באולתו ל"ק הא בדברי תורה הא במילי דעלמא כי ההוא דאתי לקמיה דר' מאיר אמר לו אשתך אשתי ובניך בני א"ל רצונך שתשתה כוס של יין שתה ופקע בר"ת מאי היא כי הא דיתיב ר"ג ודרש עתיד אשה שתלד בכל יום לגלג עליו אותו תלמיד וא"ל אין כל חדש תחת השמש א"ל בא ואראך דוגמא בעה"ז נפק אחוי לי' תרנגולת ע"כ וק' והא אמרי' בב"מ דפ"ב ע"א כי הוה מיקלעי ר"י בר"י ור"א בר"ש בהדי הדדי הוה עייל בקר' דתורא ביניהו ולא הוה נגעו בהו ואמר' להם ההיא מטרוניתא בניכם אינם וכו' ומסיק אהבה דוחקת בשר ול"ל להדורי והא כתיב אל תען כסיל באולתו ואלא משום שלא להוציא לעז על בניה וא"כ הלא היינו דומיא להההוא דאתי לקמי דר' ואמר אשתך אשתי ובניך בני ולא השיב לו רבי הלא יש לחוש להוצי' לעז על בניו כההיא דמטרוניתא הנ"ל וי"ל דבשלמא גבי רבי שאמר אשתך אשתי ובניך בני מילתא בלא טעמא היה אמר לכך לא רצה להשיבו דליכא שום לעז דמי יאמין לפתי כמותו אבל גבי המטרוניתא שאלתה היה ע"י הוכחה גמורה דבניהם אינם שלהם משום שהם בעלי בשר כל כך א"א להזדווג לנשים ויש לחוש ללעז שהרי אמר' מילתא בטעמא לכך הוכרך להשיבו שלא להוציא' לעז וק"ל אך קשה לפ"ז ל"ל הגמ' הנ"ל לחלק הא במילי דעלמא הא בד"ת

ומילי דעלמא קאמ' להביא דלעיל שהוכיח לעו ולא השיבו ומילי דשמיא
הא דדרוש ר"ג עתידה אשה שתלד בכל יום הוה ליה לחלק ולומ' הכי הא
דכתיב אל תען כסיל כאולתו כהביא דאתא לקמיה דר' והא דכתי' ענה
כסהיא עובדא דר"ש וכו' דהשיב למטרוניתא כתרוכו הנ"ל:

שם דף ס"ג ע"א תניא אמרו לו לר' אליעזר וכי מאחר דתכשיטין הן
לו (ר"ל הסייף והקשת כו' דקאמר במשנה שאין יוצאין בו
בשבת) מפני מה הן בטלות לימות המשיח אמ' להן לפי שאינן צריכין
שנ' לא ישא גוי אל גוי חרב כו' ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין
ע"הז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד שנ' כי לא יחדל אביון
וגו': תוס' אין בין ע"הז לימות המשיח אע"ג דהשתא אין ירושלי' ואין
ב"ה ואלו לימות המשיח יהי' הכל בנוי צ"ל דהאי אין בין לאו דוקא:
וקש' לפ"ז מ"ש תו' דאין בין לאו דוקא א"כ מנא לן לומר דפליגי אדשמואל
דילמא באמת שמואל נמי ס"ל דבטילין והא דקאמר אין בין וכו' הוא לאו
דוקא וי"ל דמ"ש תוס' אין בין לאו דוקא היינו בשיהי' ב"ה בנוי ועכשיו אינו
בנוי אמנם מ"ש ר"ש שיהי' בטלין לימות המשיח ה"א דבר והיפוכו עכשיו
ישנו בעולם וו"ש דהאי אין בין דייקא ר"ל בדבר שאינו עכשיו ולעתיד
יהיה כמו ב"ה זהו לאו דוקא ודוק:

שם דף ע"ב אמר רבה בר שילא ואמרי לה אמר ר"י בר חמא מאי
דכתיב אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד אלא בימינה
אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא רש"י פי' עושר וכבוד ליכא בתמיה
כיון דאיכא אורך ימים כ"ש עושר וכבוד:
וקש' כוה לפירש"י מאי פריך המקשין אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא
דילמא עושר וכבוד נמי איכא והא דלא קאמר רק אורך ימים משו' דסמוך
אכ"ש כפירש"י: וי"ל דקשה לרש"י מאחר דיש שנוי בפסוק דברים קאמר
אורך ימים תחילה וא"כ בימינה ובסיפא אמר ובשמאלה תחלה ואח"כ
עושר וכבוד והל"ל בתחלה בימינה אורך ימים ועושר וכבוד בשמאלה אלא
ע"כ אי הוה כתוב הכי הי' לך לומר דהפסוק נקרא לכאן ולכאן כמ"ש
גבי רבית בפ' איזהו נשך וא"כ ע"כ דווקא הוא ושפיר מקשה אורך ימים
בימינה איכא כו' ודוק: (וכס' ווי עמודים מצאתי תי' זה באריכו' וכתבתי
בקיצור יפה ועיי' עוד בהרי"ף בע"י גדול):

שבת דף כ"ט ע"א פ' ר' עקיבא א"ר יהושע בן לוי בשעה שירד משה
מלפני הקב"ה בא השטן ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן היא
אמר לו נתתי לארץ וכו' תוס' תורה היכן היא וא"ת וכי לא ידע השטן
מתן תורה ונ"ל דאמרי' במדרש לפניו ילך דבר שטרדו הקב"ה לשטן
בשעת מתן תורה שלא יקטרג לומ' אומה שעתידה לחטא לסוף מ' יום
בעגל

בעגל אתה נותן להם את התורה והוא השטן והוא המלאך המות כדאמרי' פ"ק דב"ב ואמרי' נמי תושיה שנתנה בחשאי מפני השטן:

וק"ש על זה מאי קשי תוס' בזה במה שאמרו הוא השטן הוא המלאך המות ונר' דקשה לתו' האיך עשה הקב"ה שיוכל לטררו והאיך לא הרגיש השטן בשעה שנטרד הי' לו לחשוב בעצמו למה טרדני הקב"ה ויעמוד בקטרוגו ע"כ פירושו תוס' הוא השטן הוא מלאך המות וא"כ בזה הטרידו הקב"ה שנוה לו הקב"ה ביום נתינת התורה להמית הבריות ובזה טררו הקב"ה שלא יקטרג ולכן נמי לא הרגיש שנטרד דסבר שחייבין מיתה היו ולכך שלחו אותו להמיתם או שמא דקשה לתוס' למה לא המית הקב"ה לשטן שלא יקטרג במתן תורה ולמה לי' לטורדו לזה תירצו תוספו' הוא מלאך המות והוא בו צורך העולם ולכך לא המיתו והוכרח לטרדו וק"ל:

פסחים דכ"ב ע"א מיתבי הללוהו כל כוכבי אור אלמא אור אורתא הכי קאמר הללוהו כוכבים המאירים אלא מעתה כוכבים המאירים הוא דבעי שבוחי כו' והא כתיב הללוהו כל צבאיו:

קשה הא אמרי' בשבת פ' במה מדליקין ג' כוכבים ספק יום שלשה ודאי לילה ודוקא כוכבים קטנים אבל כוכבים גדולים אפי' שלשה ודאי יום הוא דכוכבים גדולים נראים אפי' ביום וא"כ דילמא לעולם אור יממא הוא וה"ק הללוהו כל כוכבי אור אותן כוכבי' הנראים ביום יהללוהו ויש ליישב ודוק:

שם ד"ה ע"א הג' אין מחייבין להכניס ידו לחורין ולסדקין מפני הסכנה מאי סכנה אלימא סכנה עקרב כי אשתמש היכי משתמש לא צריכא דנפל אי נפל ל"ל בדיקה והא תני' חמץ שנפלה עליו מפולת א"צ בדיקה והרי הוא כמבוער התם כשאין הכלב יכול לחפש אחריו והכא כשהכלב יכול לחפש אחריו ופריך התם והא אר"א שלוחי מצוה אין נזקין ומשני אמר רב אסי שמא תאבד לו מחט ואתי לעיוני בתרה:

וקשה מיד אהא דקאמר אין מחייבין להכניס ידו לחורין ולסדקין מפני סכנה יקשה והא אר"א שלוחי מצוה אין נזקין וכו' ונר' דלעיל לא היה קשה מידי משום דה"א ה"מ דשייכי שלוחי מצוה אי הולך בודאי לעשות מצוה אבל בדיקת חמץ שמא לא ימצא שום חמץ באותו מקום ולא יהיה שליח מצוה כלל ולכך אין מחייבין להכניס ידו אבל השתא דפריך כי אשתמש היכא אשתמש משמע שידוע לו בודאי ע"י שהשתמש שיש חמץ באותו מקום וא"כ שפיר הוא שלוח מצוה לכן פריך שפיר והא אר"א שלוחי מצוה אין נזקין וק"ל:

שם דמ"ט ע"א ת"ר לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ח שאם מת או גולה מובטח לו שבניו ת"ח ואל ישא בת ע"ה וכו':

קשה הא אמרי׳ בנדרים דרוב בניו של ת״ח ע״ה הם וגם רוב בני׳ הולכין אחר אחי האם וא״כ אם ישא בת ת״ח או ע״כ י׳ להם אחים ע״ה ויהיו הבנים שלו כאחי אמתו שהם ע״ה והאיך אמר מובטח שבניו יהיו ת״ח ושמא לתרי רובא לא חיישינן וק״ל:

שם לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת״ח וישיא בתו לת״ח משל לענבי גפן בענבי גפן דבר נאה ומתקבל ולא ישא בת ע״ה משל לענבי הגפן בענבי הסנה דבר מאוס ואינו מתקבל ופרש״י אינו מתקבל לשומעיהן ר״ל דהשומע שפלוני ע״ה נשא בת ת״ח אינו מתקבל בעיניו:

קשה למה לא פירש רש״י לעיל גבי ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל הי׳ לרש״י לפרש נמי כמו שפירש כאן דהיינו מתקבל לשומעיהן וי״ל דגבי ענבי גפן איכא לפרושי דהיינו מתקבל לא קאי אשומעין אלא ענבי הגפן בעצמו מתקבל כשמרכיב׳ זה ע״ג זה ומוצי׳ פירותיהן כראוי כן הוא ת״ח שנשא בת ת״ח אבל גבי ענבי סנה קשה דאין המשל דומה לנמשל דענבי הגפן בסנה אינו מתקבל להוצי׳ פירו׳ אבל בת ת״ח למה אינו יוכל להוליד ולהוצי׳ פירותיהן כמו בת ת״ח לת״ח לכן פרש״י דאינו מתקבל לסיפא קאי אשומעיהן וק״ל:

שם דק״ג ע״ב רב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוה יתבי בסעודתא כו׳ כי מטא זמנא לאבדולי קם שמעי׳ ואדליק אבוק׳ משרגא א״ל למה לך כולי האי הא מנח׳ שרגי א״ל מדעתי׳ הו׳ דעב׳ א״ל אי לא שמעי׳ מני׳ דמר לא הוה עביד א״ל לא סבר מר אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר וכו׳:

וקשה למה לא א״ל מיד לא סבר מר אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר כשאמר לו למה לך כולי האי וי״ל דמתחלה לא רצה להשיב כן משום שלא הבין הקושיא למה לך כולי האי דסבר דה״ק ליה למה לך כולי האי הא מנחא שרגא ר״ל למה לך להדליק אבוקה משרגא היה להדליק אותה השרגא המונחת ולצרף עם השרגא הדולקת ויהי׳ אבוקה דע״כ היית׳ נר אחת דולקת קודם הבדלה מדקאמר קם שמעי׳ ואדליק אבוקה משרגא על זה השיבו שמעיה מדעתי׳ דנפשי׳ הוא עביד ר״ל דבאמת אין צריך אבוקה מתחלה רק נראה לצרף הנר הדולק רק שמעיה מנפשי׳ עביד והדליק אבוקה אבל באמת דעת השואל היה כששואל למה לך כולי האי ר״ל דאינך צריך כלל אבוקה רק נר אחד סגי ועל הנר הדולקת אמ׳ הא מנחה שרגא וא״כ השיבו שמעי׳ מדעתיה דנפשיה עביד או הקשה לו אי לאו דשמעיה ממר וכו׳ הבין מתוך קושיא שניה דקושיא ראשונה כפשוטו ולא על שני נירות דאל״כ מאי הקש׳ דאם לאו דשמעי׳ ליה ממר לא עביד

דילמא

דילמא שמעיה ליה דהבדלה צריך אבוקה וטעה דלא מהני אי לאו דוקא אבוקה ולא הוה ידע לחלק בין ב׳ נירות דהוי כאבוקה וא״כ מאי הקשה לו אי לאו דשמעי׳ליה וכו׳ּא ע״כ דשאלתו היה כפשוט׳למה לך אבוקה בחד נמי סגי ולכך השיבו עתה לא סבר מר אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר וק״ל: (ועיי׳ בס׳מגיני ארץ סי׳רל״ח במגן אברהם)

שם פ׳ אלו דברים רב ששת כל תלתין יומין הוה מהדר לי׳תלמידי׳ ותלי לי׳ בעיברא דדש׳ ואמ׳ חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי איני והא ר״א אלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ אם לא בריתי כו׳ עיין בפירש״י:

וק׳ מאי דקאמר התם בע״ז ד״ג ע״א שמים וארץ נוגעין בעדותן ופירשו תו׳ שהן קיימין על הקבלה לפ״ז לא הקשה כאן המקשה כלום וי״ל נקוט הכלל דלכך קאי הפסוק אם לא בריתי על התור׳מדעוסקי׳בה יום ולילה ואילולי כן ה״א בריתי לא קאי בתורה כלל ומדייק ברש״י שם קצת ע״ש:

ביצה די״ו ע״ב ההו׳ סמי׳ דהוה קמסדר מתני׳ קמי׳דמר שמואל חוייה דהוה עציב א״ל אמאי עציבת א״ל לא הנחתי עירוב תבשילין א״ל סמוך אדידי לשנ׳ חזייה דהוה עציב א״ל אמאי עציבת א״ל דלא אותבי עירוב תבשילין א״ל פושע את וכו׳ פרש״י לשנ׳האחרת ר״ה היה שאינו יכול להניח ולהתנות:

קש׳ ל״ל פרש״י לעיל מיד כשאמר לא הנחתי ערב תבשילין ה״ל לפרש ר״ה הוה וכו׳ ועוד מנ״ל באמת ר״ה היה דילמא י״ט אחר הוה והיה בשנה אחרת שאר י״ט ולא ר״ה ועיי׳ בחידושי הלכות שפירש תי׳האמת ע״ז כי אפשר להיות ע״פ קביעות שני שנים זה אחר זה להיות חל י״ט שהוצרך להניח ערב תבשילין כל פעם באותו י״ט אמנם ר״ה מכינו ע״פ קביעות שחל להיות ביום ה׳ וא״כ לפ״ז נר׳לתרץ ג״כ קושי׳ראשונ׳הנ״ל ודוק:

ר״ה ד״ב ע״א באחד בניסן ר״ה למלכים ופרי׳ בגמ׳ למלכים למאי הילכת׳ א״ר חסדא לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמי׳ פסולי׳ והמאוחרי׳כשרים פרש״י ד״ה דתנן כו׳ כגון אם כתוב בו בכסליו בשנ׳ ג׳לוה פלוני מפלוני מנה והעדים אמרו כשחתמנו כו׳ אבל ראינו שהלוהו בג׳ בתמוז בשנ׳ ג׳ למלך פלוני:

קשה מאי דוחקי׳ לאוקמי רב חסדא בשטרי חוב המוקדמין כו׳ וקאמר דנפקא מינה למיטרף לקוחות דאם יהיה כתוב בשטר חוב בניסן בשנה ג׳למלכות לוה ראובן משמעון ושטר מכירה יצא על נכסי ראובן שמכר בחשון בשנ׳ ג׳למלכות וא״כ לא נדע באיזה זמן היה המכירה אם קודם הלואה וכבר נשתעבד׳ לב״ח הנכסים וטורף הלקוחות או המכיר׳קודם להלאה ולר נשתעבדו ולא טריף לכך תקנו בא׳בניסן ר״ה למלכי׳וא״כ

ע"כ נוכל לידע ושמא י"ל אמאי לא לעולם שטר הלואה צריך להיו' קודם שנכתב כראוי בשעת מתן מעות או קודם מתן מעות ואם נכתב כראוי או נדע שראוי לטרוף לקוחות לכך קאמר נ"מ לשטרי חוב המוקדמי' אבל טריפ' לקוחות הוא אח"כ כשיבורר לנו שטר הלואה הוא כהוגן וכראוי או טורף מלקוחות : ועיי' בחידושי הלכו' יותר מזה וכן עיי' בתוס' בארוכות :

שם ד"ג ע"א ואימא ר"ה אייר (פי' מנלן דמניסן מנינן) לאס"ד כו' ופריך ואימא סיון לא ס"ד דכתיב בחדש הג' לצאת בני ישראל וגו' ואם איתא בחדש חג' בשנה הב' מבעי לי')

קשה דס"ל לתרץ על קושיא ראשונה שהקשה ואימא אייר נמי פסוק זה מדכתי' בחדש הג' ולא אמר בשנה השנית בחדש הג' וי"ל דעל אייר א"א להשיב כן דס"א דלעולם אייר תחלת השנה והא דלא כתיב בשנ' השנית משום דלא תטעה שמתחיל מסיון למנות אבל השתא דפריך ואימ' סיון משני שפיר בשנה השנית מבעי ליה : דוק היטב

שם ד"ד ע"א מתקיף לה רב כהנא ומי החמיץ וכו' אר"י מטונך (פי' משם מוכח שהחמיץ) דכתיב די להוין מקרבין ניחוחין לאלהא שמיא ומצליין לחיי מלכא ובנוהי ומאן דעבד הכי לאו מעליותא היא והא תני' האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחי' בני או בשביל שאזכה לחיי ע"הב הרי זה צדיק גמור לא קשי' כאן בא"ה (פי' שבא"ה אם אין משיבין לו קורא תגר) כאן בישראל אף שאין משיבין לו אינו קורא תגר תוס' ד"ה בשביל שיחיה בני והא דתנן בפ"ק דאבות אל תהיו כעברים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס היינו בא"ה שתוהין על הראשונות :

ק' לפי' תוס' א"כ מה מקשה המקשן מאן דעבד הכי וכו' הלא ע"כ ידע התירוץ שיש חילוק בין ישראל לא"ה דאל"כ יקשה ליה קושי' תוס' מהמשנה דאבות וע"כ צריך לחלק בין ישראל לא"ה : (ועיי' ברנוף אהבה)

ר"ה די"ד ע"א א"ר יוסף כמאן מצלינן האידנ' אקצירי ואמריעי כמאן כר' יוסי דאמר אדם נידון בכל יום (פי' ולא כרבנן דס"ל אדם נידון בר"ה תו' ד"ה כמאן מצלינן כו' וא"ת לרבנן נמי מי לא מצלינן רפאינו וברכת השני' ותרצו דאימתי יחלה נגזר אימתי יתרפ' לא נגזר:

ק' הא בע"ז פ"ג אמר וחליים רעים ונאמנים רעים בשליחותן ונאמנים בחזרתן שמשביעין היסורים שילכו מן האדם ביום פלוני ובשעה פלוני וע"י סם פלוני · וא"כ איך תירצו תו' דאימתי יתרפא לא נגזר הא מוכח דנגזור שילכו ביום פלוני · וי"ל דבאמת בראש השנה לא נגזור לרבנן אימתי יתרפא מן היסורין רק נגזר שיבואו עליו ביום פלוני אך בשנה אותו שיום אזי משביעין היסורין שילכו ביום פלוני · דוק וברור הוא :

שם

שם ע"ב א"ר כרוספראי אר"י ג' ספרים נפתחין בראש השנה א' של
רשעים גמורים וא' של צדיקים גמורים וא' של בינונים צדיקים
גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים של רשעים גמורים נכתבים
ונחתמין לאלתר למיתה של בינונים תלוים ועומדים זכו נכתבים
לחיים לא זכו נכתבים למיתה ע"כ :

(עפ"ז נ"ל פי' המדרש פ' כי תבא כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב"ה זו
מיתת צדיקים דייקא משא"כ צדיקי' גמורי' כבר נכתבו מראשית השנה
לחיים וק"ל :) והקושי' בזה מפורסמת בכל המפרשים דל"ל ג' ספרים
הלא סגי בב' כי מאחר שהבינוני אם זכו נכתבי' אצל צדיקים ואם לא זכו
נכתבי' אצל רשעים ושמעתי על זה דע"כ הוצרך לס' שלישי מיוחד שהרי
אמרו"ל בברכות פ"ק צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו שאינו גמור
וכן ברשע וטוב לו רשע שאינו גמור רשע ורע לו רשע גמור וא"כ נקוט
כלל זה בידך שיש רשע שאינו גמור וטוב לו וצדיק שאינו גמור ורע לו
א"כ כשיש ב' ספרים של צדיקים גמורים ושל רשעים גמורים הוצרך לס'
שלישי למי שאינו גמור הן ברשע והן בצדיק וז"ש בבינונים זכו נכתבין
לחיים לא זכו נכתבין למיתה ולא קאמר זכו נכתבין אצל צדיקי' וכן לא
זכו נכתבין אצל רשעים אלא ודאי דקאי אס' שלישי בצדיקי' שאינ' גמורי'
ולרשעי' שאינם גמורי' ואגב לא אמנע מלכתוב מ"ש גם ב"א על הילקוט
דהקשה הא ארז"ל בכמה דוכתי אוקי גברא אחזקי' וא"כ הכא נמי נימא
הכי כשלא זכו הבינוני' למה נגרעי' מן מה שהיו מקוד'ם הכי : ותי' שם ע"ש

שם די"ח ע"ב וגז"ד דציבור מי מיקרע והא כתב א' אומר כבסי מרעה
לבך וכתיב כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך
לפני מאי לאו כאן קודם גז"ד כאן לאחר גז"ד לא אידי ואידי לאחר גז"ד
ולא קשיא כאן בגז"ד שיש עמו שבועה כאן בגז"ד שאין עמו שבועה :
ק' דה"ל להקשות בקיצור וגז"ד דציבור מי מיקרע מפסוק כי אם תכבסו
בנתר כו' ולמה לי' להקשות תחילה פסוקים אהדדי ומקשה מאי לאו כו'
דוק ליישב :

שם במשנה על ששה חדשים השלוחין יוצאין על ניסן מפני הפסח
על אב מפני התענית וכו' וכשהיה בית המקדש קיים יוצאין
אף על אייר מפני פסח קטן וליפקו נמי אתמוז וטבת דאמ' רב חנא בר
ביזנא כו' מ"ד צום הרביעי וצום החמישי וצום העשירי יהי' לבית יהודה
לששון ולשמחה קרי לי' צום וקרי ליה ששון ושמחה בזמן יש שלום
יהיה לששון ולשמחה בזמן שאין שלום צום ופירש"י ד"ה דאמר כו'
ומתניתין בזמן הזה קמיירי מדקתני וכשהמקדש קיים כו' ע"כ :
קש' אמאי הוכיח רש"י דמתני' בזמן הזה איירי מסיפא דאמר וכשהמקדש
קיים

קיים ה"ל להוכיח מרישא דאמר על אב מפני התענית שהוא ט' באב ע"כ איירי לאחר החורבן · וי"ל דמרישא ליכא למידק די"ל מאחר דאם כשהמקדש קיים היה כל הצומות לששון ולשמחה ר"ל דאסור להתענות א"כ מ"ש מפני התעני' הייתי אומר שיהא בשביל שאסור להתענות בט' באב ולעולם מתני' איירי בזמן שב"ה קיי' לכן דוקי' דרש"י מסיפא שפיר:

יומא דף ב' ע"ב דיליף בגמ' כהן גדול טעון מקודם י"ה פריש' שבעה מדכתיב ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר לעשות אלו מעשה פרה לכפר אלו מעשה י"כ ופריך ואימא רגלי' (טעונין פרישה) ומשני דנין כו' לאפוקי רגלים דלאו פעם אחת בשנה הוא פריך ואימא רגל א' וכי תימא לא ידענו הי מינייהו אי חג המצות הואיל ופתח בו הכתוב תחילה אי חג הסוכות הואיל ומרובה במצות:

ק' מאי קאמר אי חג המצות כו' דהא השתא הדר קושיא לדוכתיה דלא ידעינן הי מינייהו מאחר שיש בכל א' צד חומר כמו שיש בשני וצ"ע:

(ועיי' בספר עמק השוה):

שם דף י"ח ע"א ואומרים לו אישי כ"ג קרא אתה בפיך שמא שכחת או שמא לא למדת ופריך שמא שכח לחיי אלא שמא לא למדת מי מוקמינן כה"ג והתניא הכהן הגדול מאחיו שיהא גדול מאחיו בכח בנוי בחכמה ובעושר אחרים אומרי' מניין שאם אין לו שאחיו הכהנים מגדלין אותו ת"ל והכהן הגדול מאחיו גדלוהו משל אחיו כו':

קשה למה לו להביא אחרים אומרים כו' דהא הקושיא בלאו הכי מרישא דברייתא עולה יפה: וי"ל דאי הוה מקשה בלא אחרים אין להקשו' מרישא דברייתא לחוד דהייתי אומר מ"ש שצריך להיות כ"ג בכח בחכמה כו' ר"ל לאו דוק' כולהו מעלו' ביחד רק אפי' חדא מינייהו סגי כדרך משל אם הוא בכח או בנוי כו' אע"ג דליכא חכם נמי מוקמינן וא"כ אין מקום להקשות ומי מוקמינן כה"ג אבל השתא דקאמרי אחרים אומרים מניין שאם אין לו שאחיו מגדלין ע"כ צריך להיות כולהו ביחד דהא משמע אף שהוא בכח בנוי וחכם צריך להיות ג"כ עושר וא"כ שפיר מקשה ודוק:

(ועיי' בספר עמק השוה תירוץ אחר)

שם דל"ז ע"א אר"י אמר רב המהלך לימין רבו הרי זה בור תנן הסגן בימינו (של כ"ג) וראש בית אב בשמאלו ועוד תני' ג' שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע גדול בימינו וקטן משמאלו וכן מצינו בג' מלאכי השרת שבאו אצל אברהם מיכאל באמצע גבריאל בימינו ורפאל בשמאלו כו':

קשה ל"ל לאתויי הא ברייתא דג' היו מהלכין דהא ממשנה דהסגן בימינו לחוד ה"ל להקשות ועוד קשה ל"ל לאתויי הראיה מ"ש וכן מצינו במ"ה וכו' ודוק ליישב:

שם ד"ע ע"א פ"ק ובעשור שבחומש הפקודים קורא כ"ג על פה ופריך נגלל ונקרי א"ר הונא וכו ולפי שאין גוללין ס"ת בציבור מפני כבוד הצבור ופריך ונייתי ס"ת אחרינ' וניקרי רב הונא אמר משום פגמה של ראשון ופריך מי חיישינן לפגמה והאר"י ר"ח טבת שחל להיות בשבת מוציאין ג' ס"ת בא' קורין בעניינו של יום ובא' קורין של ר"ח ובא' של חנוכה :

ק' למה פריך מר"ח טבת ה"ל להקשות מר"ח גופא שחל בשבת שמוציאין ב' ס"ת א"כ מוכח נמי דלא חיישינן לפגמ' מדלא סגי באחד ס"ת וי"ל דאי הוה מקשה מן ב' ס"ת לעולם הייתי אומר דחוששין לפגמה והא דקורין בשנים משום טורח הציבור שלא יצרכו לגלול בא' על ב' מקומות אבל מן ג' ס"ת ע"כ משו' טרחא דציבור ליכא דאי הטעם משום טירח' דציבור ה"ל לקרות בשני' ואוי יגללו בראשונה מה שצריך לקרות בשלישי' בשעת שיקראו בשנייה א"ו ע"כ טירח' ציבור' ליתא · רק עתה יש לחוש שיאמרו דהראשונה בפגמה ולכך מביאין וקורין בשלישי' א"ו דלא חייש' לפוגמה וא"כ שפיר מקשה מג' ס"ת דוק :

סוכה ד"ב ע"א מ"ש גבי סוכה דתני פסולה וגבי מבוי תנ' תקנת' תו' ד"ה מ"ש כו' והא דלא פרי' גבי הדס מ"ש דתני פסולה ותקנה דתנן בפ' לולב הגזול או שהיו ענביו מרובין מעליו פסול ואם מיעטו בשר כו' ותירצו גבי הדס איצטריך למיתני תקנתא דס"ד אמינא דכיון דגדילי בפסול תו לית ליה תקנתא ע"כ :

קשה הרי מסקינן לקמן בגמ' דל"כ ע"כ דפריך דמעטינהו (ר"ל להדס) אימת אילימ' מקמי' דלאגדיה פשיט' פרש"י אמאי נפסליה לא מן העשוי יש כאן שהרי נאגד בהכשר כו' א"כ משמע דלכ"ע דקוד' האגד אין סברא לומר דגדול בפסול דאל"כ למה פריך פשיטא דהא לפי תוס' לאו פשיטא הוא דלעולם י"ל מקמיה דלאגדי' ואיצטריך למימר דלא תימ' משו' דגדול בפסול וכמ"ש תוס' אלא ע"כ אין סברא לומר דפסול מהאי טעמא וי"ל דה"פ דתוס' כיון דגדילי ר"ל באגד ופי' גדילי כמו גדיל כליל' והו' לשון מקולע והיינו כשאוגדין אותו מקלעי' ההדס והיינו מ"ש התו' דה"א כיון דגדילי בפסול כשהיו אוגדין אותו אימ' שיהי' פסול קמ"ל דממעטין וכן מסקי' שם בגמ' לעולם בתר דאגדי' כו' : (שמעתי בשם הרב בעל מ"ח)

מגילה ד"ב ע"א ואימא שיתסר ושיבסר ומשני ולא יעבור כתיב :

קשה דהכא משמע ולא יעבור פירושו שלא יאחר הוא ובפסחי' ד"ז ע"ב משמע דלישנא דאקדומי הוא דאמר שם אמר שמואל כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא דכתיב וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי וא"כ מאי משני הכא ולא יעבור כתיב וכ"ע : (ועיי' בס' עמק השווה)

שם ואימא זמנים טופא ומשני זמנים דומיא דזמנם מה זמנם תרי כו':
קשה הלא עינינו סוגית הש"ס בכמה דוכתי תפסת מרובה לא תפסת ותפסת וכו' וכמ"ש רפ"ק דר"ה ובסוכה ובפ"ב דחגיגה גבי עצרת שיש לה תשלומין כל שבעה וא"כ ה"נ ה"ל לתרץ על הא דפרי' ואימ' ומני' הרב' דתפת מרובה לא תפסת ומיעו' רבי' שני' וכ"ע: (עיי' בס' עמ"ה)
שם ע"ב מנצפך צופים אמרו ותסברא אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה (ומשני) שכחום וחזרו ויסדום:
קשה מזה אהא דאמרי' במ' תמורה פ' הכל ממירין אמר רב יהודה אמר שמואל ג' אלפים הלכו' נשתכחו בימי אבלו של משה אמרו ליהושע שאל א"ל לא בשמים היא א"ל לשמואל שאל אמר להם אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה ע"כ משמע אף דבר שנשכח אסור לחזו' וליסדו והיכי קאמר הכא שכחום וחזרו ויסדום: (ועיי' במהרש"א) ודוק:
שם ואימא פרזי' בארביסר מוקפין אי בעי בארביסר ואי בעי בחמיסר אמר קרא בזמניהם זמנו של זה לא בזמנו של זה:
קשה דילמא בזמניהם אתא לשושן שקורין בחמשה עשר ויש ליישב:
מגילה דף ד' ע"א תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו כו' תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי ונזדעזעה א"י ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה כו' ופריך ותרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו והאמר רב איקא כו' מאי דכתי' ויקראו בספר תורת אלקים מפורש ושום שכל וגו' ויקראו בספר וגו' זה מקרא מפורש זה תרגום ומשני שכחו' וחזרו ויסדום ופריך מ"ש דאורייתא דלא אזדעזע' ואדנביאי אזדעזע ומשני דאוריית' מפרשין מילין דנביאי איכא מילי כו'
קשה למה לא מקשה כל"ז מ"ש אדאורייתא דלא אודעזע כו' קול' שהקשה ותרגום של תורה אונקלס הגר אמרו וי"ל דלעיל אין להקשות מ"ש כדאורייתא דלא אודעזע ואנביאי' אודעזע דהייתי אומר דמשום תורה לחוד או נביאי לחוד לית מודעזע רק כששניהם נתגלה תורה ונביאים מפני זה היה מודעזע על התורה נ"כ אבל השתא דקאמר שכחום וחזרו ויסדום והיינו דווקא תרגום של תורה וא"כ מה שנודעזע ביונתן היה משום נביאים לחוד וא"כ קשה מ"ש ודוק: (עיי' בס' עמק השוה)
שם וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם גו' מאן נינהו אנשים חגי זכרי' ומלאכי אינהו עדיפי מיניה ואיהו עדיף מינייהו אינהו עדיפי מיניה דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא ואיהו עדיף מינייהו דאיהו חזי ואינהו לא חזו ופריך וכי מאחר דלא חזו מ"ט איבעי' ומשני אע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזי:

קש' דה"ל להקשות כל"ז על הפסוק והאנשים אשר היו אתי לא ראו וגו' וכי מאחר דלא חזו כו'. וי"ל דעל פסוק גופיה אין להקשות די"ל דדניאל סיפר מעלותיהם של אות' האנשים שהם חשובים יותר ממנו כמה שהוא ראה בעצמו המראה באותו פעם כשראה הוא הם לא ראו וא"ש והאנשים אשר היו עמו ר"ל באותו פעם לא ראו המראה אבל פעם אחר ר"ל שהוצרכו לברוח בהחבא ושם נגלה להם המראה אבל הגמא שפי' הוא עדיף מינייהו א"כ ליכא למימר טעם זה שהם חשובים יותר מקשה שפי' וכי מאחר כו' ודוק: (ועיי' בס' עמק השוה דבר נאה ומתקבל)

שם ע"ב אמר רבא פשיטא עבודה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מר' יוסי בר חנינא (דאמר משפחה לרבות כהנים בעבודתן מבטלין ובאין לשמוע מקרא מגילה) ת"ל ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף (מק"ו ומה עבודה שהיא חמורה מבטלי' ת"ת לא כ"ש) ת"ת ומת מצוה מת מצוה עדיף מדתניא מבטלין ת"ת להוצאת המת עבודה ומת מצוה מת מצוה עדיף מדתני' ולאחותו מה ת"ל כו':

קשה ל"ל להביא ראיי' לת"ת ומת מצוה דמת מצוה עדיף מדתני' מבטלין ת"ת כו' לא צריך להביא ראייה רק לעבודה ומת מצוה דמת מצוה עדיף וכבר אמר לעיל גבי מקרא מגלה ות"ת דמגילה עדיף מק"ו דעבוד' ה"נ ניחא גבי מת מצוה ות"ת דמת מצוה עדיף דק"ו מעבוד' ודוק ליישב:

מגילה ד"ז ע"א רב ור' חנינא ור' יוחנן וכו' שלחה אסתר לחכמי' כתבוני לדורות שלחו לה הלא כתבתי לך שלישים ולא רביעים עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה כתוב זאת זכרון בספר כתוב זאת מה שכתיב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה:

קשה למה שלחו לה מהאי קרא לשלחו לה מהאי קרא דהוה עדיף טפי דכתיב אלה המצות מלמד שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. וי"ל דמאלה המצות לא רצו להשיב לה משו' שאלה כתבוני לדורות דבאמת ליחיד אסור מטעם שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה אבל אתם לרבי' לא שייך זה כמו שתקנו חנוכה ולא שייך למימר אלא המצות משום שתקנו על שם הנס ולא מכח הנבואה וכן תקנו נמי פורים וק"ל: אך קשה מתחילה מאי קסברי דלא דרשו כן ממקרא שכתוב בתורה ולמה דרשו מתחילה מפסוק הלא כתבתי לך שלישים. ונר' דאלולי הפסוק הלא כתבתי לך כל"ז ה"א כתוב זאת היינו מה שכתוב כאן וזכרון מ"ש במשנה תורה בספר מ"ש בנביאי' אבל השתא שאמר שלמה בקהלת הלא כתבתי לך שלישים קשה מאי בעי להשמיענו הלא כתוב זאת וגו' אלא דכתב זאת קאי מה שכתוב כאן ובמשנ' תורה וא"כ הורה לנו שלמה בזה דאף הפסוק הלא כתבתי לך שלישים היינו מ"ש בתורה ובמשנה תורה ודוק:

שם רי"ב ע"א שאלו תלמידיו את ר"ש בן יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל באותו הדור כליי' א"ל מפני מה שנהנו מסעודת של אותו רשע א"ל א"כ שבשושן יהרגו שבכל עולם כולו אל יהרגו א"ל אמור אתם א"ל מפני שהשתחוו לצלם בימי נבוכד נצר א"ל וכי משוא פנים יש בדבר א"ל הם לא עשאוה אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה אלא לפנים :

וקשה בתחלה מאי קסבר כששאלו אותו מפני מה נתחייבו וכו' א"ל אמרו אתם אילו ידעי טעמ' של דבר לא הוי שאלו מיני' גם למה להם הטעם מיד ששאלו אותו מפני מה כו' הי"ל לומר מפני שהשתחוו לצלם כו' וק"ל ועיין במהרש"א ובהרי"ף בע"י : (ועיי' בס' עמק השוה תי' מספיק):

שם בחצר גינת ביתן רב ושמואל חד אמר הראוי לגינה הראוי לחצר לחצר הראוי לביתן לביתן וכו' חור כרפס ותכלת על גלילי זהב ועמודי שש מטות זהב וכסף תניא ר"י אומר הראוי לכסף לכסף וכו' א"ל ר"ג א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה וכו' : תוס' אתה מטיל קנאה בסעודה וא"ת למ"ד לעיל הראוי לחצר לחצר א"כ קנאה אתה מטיל בסעודה וי"ל כיון שלא היה ראו זה את זה לא היה שום קנאה :

וקשה לפי' תוספו' מאי פריך המקשין מטות זהב וכסף קנאה אתה מטיל בסעודה דילמ' ה"נ שלא היו רואין זה את זה דהיינו מטות זהב היו בגינה ומטות כסף היו בחצר כנ"ל בתוספו' וי"ל דה"ק דמדנקט גבי מטות זהב וכסף החשוב קודם וגבי בחצר גינת ביתן חשוב המאוחר דאחרון חביב וא"כ נימא גבי מטות זהב נמי הכי על מטות כסף וזהב מדלא נקט הכי ש"מ דלא היו בסדרן כמו גבי חצר גינת ביתן א"כ קנאה אתה מטיל וכו' ודוק : (ועיי' בהרי"ף בע"י)

מגילה ד"ב ע"ב ויאמר ממוכן זה המן כו' א"ר כהנא מכאן שהדיוט קופץ בראש :

יש להקשות כל"ז ה"ל לרב כהנא למימר שהדיוט קופץ בראש אף אם נאמר שממוכן אינו המן רק שר אחד שמו כן מ"מ מוכח הדיוט מדחשיב ליה בקרא באחרונה והוא אמ' תחילה דעתו ש"מ שהדיוט וכו' ונר' דקשה עוד קושיא מ"ל להדיוט קופץ אי משום שהכתוב חושבו אחרונה דלמא האחרון הוא חביב אלא דחדא קושיא מתרצת חברתה דאילולי דאמר ממוכן זה המן לא יכול רב כהנא למידק להדיוט שקופץ בראש דהא אינה קושיא דהוא היה החשוב ועל דרך אחרון חביב אבל ממה שאמר ממוכן זה המן ע"כ ליכא למימר שהיה החשוב שבכולם הלא כתי' אחרי הדברי' האלה גידל המלך את המן משמע דקודם לכן לא היה החשוב שבכולם אלא שהיה השפל שבכולם וש"מ הדיוט קופץ בראש וק"ל :

מגילה דט"ו תענית דל"ב א ר יוחנן כל האומר רחב רחב מיד נקרי א"ל רב נחמן אנא אמינא לה ולא איכפת לי א"ל כי קאמינ' ביודעה ומכיר' פרש"י ביודעה היינו נמי מכירה ותו' פי' ביודעה ומכירה קאמינא פירוש ביודעה שבא עליה ומכירה שראה אותה:

וקשה בזה במאי מחלק רש"י ותוס' כו' דקשה לתוספ' כפל הלשון שאמר ביודעה ומכירה היינו יודעה היינו מכירה לכן פי' תוספו' ויודעה שבא עליה וקושיא שמקשין העולם על רב נחמן ל"ל להקשות אנא אמינ' ולא איכפת לי ה"ל להקשות על ר"י גופיה האיך אמר הוא בעצמו רחב רחב הרי כל האומר מיד נקרי דבלא"ה קשה עוד קושיא מנ"ל לר"י שנקרי יש"א כ"ל שהוא בעצמו בדק ואמר רחב רחב ונקרי א"כ איכא למימ' דכשאומר בפעם הראשון דהיינו שלא אמר מימיו מלת רחב או נקרי אבל אחר שראה קרי בפעם ראשון אף שאמרו א"כ רחב רחב שוב אינו נקרי וא"כ יכול ר"י למימר רחב מאחר שכבר ראה קרי בפעם ראשון ולכן הקשה אנא אמינא אף בפעם הראשון ואפ"ה לא איכפת לי ודוק:

מגילה דכ"ב ע"א לא יפחות מי' פסוקים שבתורה וקאמר בגמרא וידבר עולה מן המנין ופריך הני עשרה כנגד מי כנגר עשרה בטלנים שבבית הכנסת:

וק' מאי שייכות לקושיא זו למאי דקאמר וידבר עולה מן המנין בקיצור היה לו להקשות הני י' כנגד מי ונרא' דלעיל ה"א דוידבר אינו עולה מן המנין ולא הוי רק ט' פסוקי' וא"ו לא יכול להקשו' כ' נגד מי דה"א כדי שיגיע לכל אחד ג' פסוקים ואין להקשות היכי ס"ד דלא יהיו רק ט' פסוקי' הלא לשנא דגמ' אמ' לא יפחות מי' פסוקים דאם אמר לא יפחות מט' פסוקים יש לחוש לתלמוד טועה ויטעה לומר וידבר עולה מן המנין ויקרא ט' עם וידבר ובאמת וידבר אין עולה וא"כ יהיו רק שמונה פסוקים לכך קאמר לא יפחות מי' פסוקים דאף אם יטעה שוידבר עולה יקרא ט' בלא וידבר אבל באמת רק ט' בעינן לכך לא שאל כנגד מי אבל השתא דקאמרת וידבר עולה וא"כ ליכא למימר דחיישינן לתלמוד טועה שהרי באמת וידבר עולה למנין לכך פריך שפיר כנגד מי הני י' ודוק:

יבמות דקכ"א משנה נפל לבור הגדול ועלה לאחר ג' ימים ובגמ' ע"ב פיסקא תניא א"ל לר"מ אין מזכירין מעש' ניסים (פרש"י אפי' אינו מת מחמת שיש היה לו למות מחמת דבר אחר) מאי מעשה ניסים אילימא דלא אכלי ולא אשתי והכתיב וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו:

קשה הא איתא במדרש כומו עלי ג' ימים וכי אפשר וכי לא היו מתי' שלא שהיו מפסיקין מבעוד יום דהיינו שהתענו ג' פעמים לילה ויום ולא ג'

לילות וימים רצופים וא״כ מנא ליה למקשין להקשות מהפסוק נומו
עלי ואל תאכלו פירושו כפירוש המדרש וצ״ע לייסב :

בתרגום שני בשאלה מלכא שבא לשלמה המלך ששאלה מהו
הדבר שהוא גנאי לחיים ושבח למתים והשיב לה שהוא
בגד פשתן :

קש׳ לכאורה הא אמר בפ״ק דכתובות שתיקנו עשרה כוסות בבית אבל
וא׳ כנגד ר״ג על שנהג קלות בעצמו להניחו בבגדי פשתן ש״מ שהפשתן
גנאי להמתים ושמא י״ל דהוא שבח לרוב העולם וק״ל :

שם בתרגום שני בפסוק ויין מלכות רב וגו וחמרא דמלכא חוי רב מן
מאן דשתוי ומטול כן דהו׳ שתותי חוי משאי׳ לי׳ לגבר׳ בר כמ׳ שנין אנת
והוא א״ל בר ארבעין שנין והוה משקה ליה חמרא בר ארבעין שנין :

קשה תחילה אמר דחמרא הוי רב מן מאן דשתוי משמע דהוה קשיש
מיני׳ ואח״כ אמר דהוה משאיל ליה כו׳ משמע שהיו נותנין יין ישן כשנות
האדם כשוה וי״ל דה״פ חמרא דמלכא ר״ל היין שנשאר בבית המלך הוה
רב וכו׳ קשיש יותר מכל היין ששתו בסעודתו והטעם משום שהמשקה
היה שואל לכל אחד בר כמה שנין את א״כ ע״כ צריך להכין יין כשנות
האדם ואם יבא אחד ויאמר בן מאה שנה אנכי צריך ליתן יין בן ק׳ שנה
ואף אם יבא א׳ ויאמר בן מאה ועשרים שנה אני וא״כ לעולם צריך שיהי׳
היין קשיש טפי מכל אדם ע״כ קאי איין הנשאר בביתו וק״ל :

שייך לפסחים

ירושלמי מסכת פסחים כל חודש ניסן אסור להתענות ופריך על
כל מי שדרכו להתענות ב׳ וה׳ וב׳ כל השנה אם מותר
לו להתענות גם בניסן ומשני רבי היה מתענה כל ערב פסח ולא
ידעינן אי משום בוכרא פי׳ שהיה בכור אי משום איסטניס פי׳ שיאכל
מצה לתיאבון ע״כ כתבתי בלשון קלילה :

קשה האיך מתורץ בזה השאלה אם מותר או אסור וי״ל דמוכח שהוא
מותר והוא מאחר שרבי היה מתענה כל ערב פסח ולא ידעו אי משום
בוכרא או משום איסטנים וקשה הלא אם חל ערב פסח בשבת דאז
צריכין הבכורים להתענות ביום ה׳ שלפניו וא״ב בזה יש לראות אם
התענה רבי ביום ה׳ ע״כ אין הטעם משום איסטנים א״כ בודאי היה
הטעם מחמת שהיה בכור אלא ע״כ הטעם דמסופקים היו מסו׳ דאפשר
שהתענה ר׳ ביום ה׳ לאו משום בוכרא רק משום שנהג להתענות בניסן
כל שני וחמישי ושני וא״כ מוכח דמותר להתענות בו ב׳ וה׳ וב׳ ודוק :

יבמות דף ע׳ ע״ב כתיב ויהי רעב בארץ בימי דוד ג׳ שנים שנה ראשונה אמר שמא עובדי ע״א יש בכם כו׳ בדקו ולא מצאו שנה שניי׳ אמר שמא עוברי עבירה יש בכם שנ׳ רביבים ומלקוש היה ומצח אשה זונה הי׳ לך בדקו ולא מצאו שלישי׳ א״ל שמא פוסקי צדקה ברבים יש בכם ואינם נותנים שנ׳ נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר בדקו ולא מצאו אמר אין הדבר תלוי אלא בי וכו׳ :

ק׳ כוה היאך ידע דדילמא כשעה שבדק על ע״א היה להן עוברי עבירה ובשנה שניי׳ שבדק על עוברי עבירה היה עובדין ע״א וא״כ היאך יוכל דוד לבדוק כראוי וי״ל דה״פ שנה ראשונה אמר שמא עובדי ע״א יש בכם שנה שניי׳ א״ל שמא עוברי עבירה יש בכם בדקו גם על עוברי עבירה וגם על ע״א שבדק בשנה ראשונה בדקו נמי בשנה שנייה בדקו על עוברי עבירה ובשנה שלישית בדקו על פוסקי צדקה ברבים וגם על שנים הראשונים וק״ל :

יבמות פרק החולץ דמ״ט ע״ב כתיב דרשו ה׳ בהמצאו וכתי׳ מי כה׳ אלהינו בכל קראינו אליו לא קשיא כאן ביחיד כאן בציבור ויחיד אימת בין ר״ה ליום כיפור :

וקשה כל״ו היה לאקשין להקשות על פסוק דרשו ה׳ בהמצאו דמשמע לדרוש ה׳ בהמצאו ולא בכל פעם יקשה אימתי העת לדרוש ה׳ וי״ל דעל פסוק דרשו ה׳ בהמצאו לא רצה להקשות אימתי היא העת דה״א הכי קאמר דהיחיד ידרוש ה׳ בעת שהצבור מתפללין או יש עת ליחיד והיינו דרשו ה׳ בהמצאו אבל עתה אחר דקאמר כאן ביחיד כאן בצבור משמע דיש עת ליחיד לבקש רחמי׳ אף בשעה שאין הצבור מתפללין לכן פריך שפיר ויחיד אימת וק״ל :

כתובות פ״ב דייני גזירות דף קי״ב ע״א א״ל ההיא בר אמוראה לבר ארעא דישראל ההיא דקלא דקיימא אגודה דירדנא כמה גזירתן מיניה א״ל שיתין כורי א״ל אנן מאה ועשרים כור הוה גזרינן מניה א״ל אנא נמי מחד גיסא קאמינא :

קש׳ כוה מנא ידע האי בר ארעא דישראל דהא דקאמר אנן מאה ועשרין כורין הוה גזרינן לאו מחד גיסא דלמא הא דקאמר האי בר אמוראי אנן ק״ך כורין גזרינן נמי מחד גיסא קאמר א״כ מה הושיבו אנא מחד גיסא קאמינא וי״ל ע״כ מוכח דמכל הדקל קאמ׳ בר אמוראה דהא רצה לגנות א״י מדקאמר אכתי לא עיילתא בה וא״כ אי הוה סברתו מחד גיס׳ יקשה הלא יות׳ הי׳ לו להתפאר לו׳ שגזרו ר״מ כור כל השנ״ מכולה דקלא ומדלא אמר הכי ש״מ דמכל הדקל אמר וק״ל :

כתובות דנ"ד ע"ב אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה
אם רצה להוסיף אפי' מאה מנה מוסיף ופריך בגמ' פשיטא
ומשני מהו דתימא תקנתא עבוד רבנן כדי שלא לבייש את מי שאין לו
קמ"ל וקאמר שם רצה לכתוב לה לא קתני אלא רצה להוסיף מסייעא
ליה לר' איבו כו' דאמר תנאי כתובה בכתובה דמי:

קשה לפ"ז למה לגמ' למיעבד מהו דתימא משום שלא לבייש הא קמ"ל
דתנאי כתובה ככתובה דמי וי"ל דלגמ' היה קשה דליכא למימר דלכך
נשנית במתני' לאשמועינן תנאי כתובה כו' דא"כ קשה ליתני אם רצה
לכתוב וכו' ויהיה ע"כ מוכח הטעם לתנאי כתובה דאל"כ יהיה קשה
פשיטא אבל השתא אחר שהש"ס על הפשיטות דמתניתין דקמ"ל דלא
אמרינן שלא לבייש מקשה שפיר אם הא קמ"ל למה לא אמר אם רצה
לכתוב אלא אגב אורחי' קמ"ל לתנאי כתובה וכו':

קדושין פרק א"ש מקדש בו ובשלוחו ופריך בגמ' השתא בשלוחו
מקדש בו מבעיא וכו':

קשה יקשה בקיצור ל"ל בו פשיטא דמשמע אי לאו דהקשה השת' בשלוחו
כו' לא הוה קשה מידי על מה דקתני בו הלא בלאו הכי נמי קשה האיש
מקדש בו פשיט' וי"ל דאי לא היה קתני בשלוחו רק בו לאודה"א
דבשלוחו אסור לקדש ולא הוה קשה בו פשיטא דה"א דווקא קתני בו
למעט שלוחו דאסור לקדש ע"י שליח אבל מעתה דקתני מקדש בשלוחו
קשה בו למה וק"ל:

שם פ"ג דס"ה ע"ב שנים שבאו ממדינת הים ואשה עמהם וחבילה
עמהם זה אומר זו אשתי וזה עבדי וזה חבילתי וזה אומר זו
אשתי וזה עבדי וזה חבילתי ואשה אומרת אילו שני עבדי וחבילי שלי
צריכא ב' גיטין וגובה כתובתה מן החבילה ופרש"י וגובה כתובתה מן
החבילה ממה נפשך והמותר מוטל בספק עד שיבא אליהו:

קשה בזה מאי בעי רש"י במה שפירש והמותר מוטל בספק כו' דאין לומר
דפי' כאם שיהא מותר אוי הדין נותן שיהא מונח עד אליהו הלא אין
דרכה של רש"י לפסוק הסילכתא ולא בא רש"י כי אם לפרש ולתרץ
איזהו קושיא בגמ' וי"ל דקשה לרש"י למה לאשה לטעון שום טענה הלא
אף אם לא תטעון תטול כתובתה שהרי כל אחד טוען זו אשתי ויצטרך
ליתן לה כתובתה וא"כ למה טענה זה עבדי לכן פרש"י והמותר יהיה
מונח וכו' ר"ל שמכח טענת אשה מונח דיש מותר ולכך טענה אילו שני
עבדי וא"כ יהיה גם מותר החבילה שלה ודוק:

ב"ק ד"פ ד' אבות נזיקין השור והבור כו': לא הרי השור כהרי הבור
וכו' ופריך בגמ' מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן
כיוצא בהן או לאו כיוצא בהם: וקשה

וקשה בזה מאי פריך המקשן אי כיוצא בהן אי לאו ע"כ מוכח ממתניתין דתולדותיהן כיוצא בהן מדאיצטריך תנא דמתניתין למעבד צריכותא לא הרי השור כהרי בור וכו' אי ס"ד דתולדותיהן לא כיוצא בהן למה איצטריך בצריכותא לימא הכי דאי תולדותיהן לאו כיוצא בהן איצטריך רחמנא למכתב כולהו דאי כתב שור לחוד ה"א בור ומבעה והבער תולדות נינהו ותולדותיהן לאו כיוצא בהן לכך איצטריך למכתב בור ומבעה והבער לומר דכיוצא בהן נינהו וא"כ למה לה לגמרא למעבד צריכותא לא הרי השור וכו' אלא ע"כ צ"ל דתולדותיהן כיוצא בהן הלא אף התולדות דלא כתיבא באורייתא כיוצא בהן נינהו וא"כ מאי פריך המקשן אי כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן הלא מוכח דכיוצא בהן:
והדבר צריך תלמוד וקושיא זו שמעתי בשם הגאון ר' ר' העשיל ז"ל:
(ועיין בספר תפארת שמואל)

ב"מ ספ"קד"ך ת"ר ג' ברוכין זה בזה מכריז מאי מכריז מנין מאי ארי' תלתא אפי' תרין נמי אלא כדאמר רבינא טבעה מכריז ה"נ שטרי מכריז ופרש"י וזה צריך שיאמר כך וכך היו כרוכין הלכך דוקא תלתא אבל תרי מידע ידיע דמיעוט שטרות שנים ואין מנין סימן:
קשה לפ"ז אם יאמר המכריז שטרות מצאתי והוא יבא ויאמר שתים הוו לא הוי סימן א"כ יהי' מוכרח לומר שלשה דאם יאמר שתי' היו לא יהבי לי' משום דלא סי' הוא וא"כ גם שלשה לא להוי סי' דהשתא הוי שלשה כמו רוב מיעוט וא"כ אין לדבר סוף ושמא י"ל דלאו כולי עלמ' דינא גמירי:

ב"מ דס"ז ע"א שמואל ירחינאי אסי' דרבי הוה וכו' הוה קא מצער לי' למסמכי' ולא הוה מסתעי' מילתא א"ל לא לצטער מר לדידי חזי לי ספרי דא"הר וכתיב ביה שמואל ירחינאי חכים יתקרי' ורבי לא יתקרי' ופרש"י ה"ג חכים אתקר' באל"ף ולא כמו שכתוב יתקרי:
קשה מאי בעי רש"י בזה וי"ל דלרש"י קשה אי גרסינן אתקרי באל"ף ולא כמו שכתוב יתקרי או משמע דשמואל ירחינאי אמ' כן ופירושו איתקרי ר"ל אני' נקרא שמואל והלא היה נקרא אבל אם נאמר יתקרי ר"ל פירושו שאדם כתב בספרו כן יתקרי שמואל חכים ולא רבי וא"כ למה נכתב כן בספר אד"הר יתור הלשון שמואל ירחינאי חכם יתקרי רבי לא יתקרי לימא הכי שמואל ירחינאי חכם יתקרי ותו לא מידי האי לא יתקרי לא צריך למימר לכן פרש"י ה"ג איתקרי והיינו שמואל אומר כן הכפל אבל באמת בספר אד"הר היה כתב רק ירחינאי חכם יתקרי וע"ז אמר שמואל הנ"ל דאיתקרי:

ב"ב ד"י כתיב לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות וכתיב לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות ב' צדקות הללו

ליקוטים

למה אחת שמצלת מדינה של גיהנם ואחת שמצלת ממיתה משונה ואיזה שמצלת מדינה של גיהנם ההיא דכתיב בה עברה ואיזה שמצלת ממיתה משונה וכו׳ פירש״י איזה שמצלת מדינה של גיהנם אחת מן המקראות מיירי שמצלת מדינה של גיהנם ואיזה שמצלת ממיתה משונה פירוש איזה צדקה מעולה כ״כ שיציל ממיתה משונה ועלה משני נותנה ואינו יודע למי נותנה :

קש׳ מנ״ל לתרץ שהשיב על קושי׳ שניה נותנה ואינו יודע למי ועל קושיא ראשונה השיב ההוא דכתיב ביה עברה דילמא דעת השואל היה בקשיא ראשונה איזה שמצלת מדינה של גיהנם פירושו איזה צדקה מעולה וחשובה כ״כ שמצלת מדינה של גיהנם כמו שעתה באמת הפירש של קושיא ואיזה שמצלת ממיתה משונה דלמא כך היה דעתו בקושי׳ ראשונה וא״כ מה השיב לו ההוא דכתיב ביה עברה וי״ל דהמתרץ הוכיח לעצמו דע״כ כמה ששאל ואיזה שמצלת מדין של גיהנם היה שאלתו איזה מן המקראות דאילו היה שאלתו על איזה צדקה חשובה כ״כ שמצלת מדין של גיהנם הלא ע״כ ממיתה משונה חמורה יותר מדין של גיהנם שהרי לפי האמת אותה צדקה שנותנה ואינו יודע למי היא הצדקה המעולה והחשובה שבכלם שאין לך צדקה גדולה מזו ומצלת ממיתה משונה ולא מדין של גיהנם א״כ הרי מיתה משונה חמורה וא״כ למה שאל על הדבר הקל שהוא דין של גיהנם איזה צדקה חשובה כ״כ שהוא הכרחי להציל הלא עדיין יבא לו שאלה על הצדקה המצלת ממיתה משונה והיה לשאל על הצדקה החמורה ביותר שמצלת ממית׳ משונה וממילא יפשוט לעצמו על הצדקה הקלה ממנה היא מצלת מדין של גיהנם ומדלא שאל אלא על הצדקה תחלה ש״מ ששאל לאיזה מן המקראות וק״ל דוק והבין :

ב״ב דף ט״ו איוב בימי אחשורוש היה דכתיב ולא נמצאו נשים יפות כבנות איוב איזה דור שנתבקש נשים יפות הרי אומר זה אחשורוש ואימא בימי דוד דכתיב יבקשו למלך נערה בתולה כתיב הכא בכל הארץ וכתיב התם בכל מדינות מלכותך לאפוקי דוד כתיב בי׳ בכל גבול ישראל :

קשה נוה א״כ שהיה בימי אחשורוש האיך אמר קרא דלא נמצאת נשים יפות כבנות איוב הלא אסתר היה יפה יותר מבנות איוב שהרי אותה נטלו לאחשורוש ולא נטלו בנות איוב ומאי אמר לא נמצאו נשים יפות כבנות איוב דמתחזי כשקרא וי״ל דבאמת בנות איוב היו יפות יותר אבל אסתר נשאה חן בעיני כל רואיה אבל לא היתה יפה כבנות איוב וראיה לזה שהרי אמר קרא ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה דאילו היתה יפת יותר מכולם פשיטא דנשאה חן אלא ודאי היה שם נשים יותר יפות רק היא ונשאת חן וק״ל :

ב"ב פ"ב מרחיקים את השובך מן העיר חמשים אמה ופריך בגמרא חמשים אמה ותו לא ורמינהי אין פורסין נשבין ליוני' אלא א"כ היה רחוק מן העיר ל' ריס אמר אביי מישט שייט' טובא וכרסיה בחמשים אמה מליא ומישט שלשים ריס ותו לא והתניא ובישוב אפי' מאה מיל ופירש"י מרחיקין את השובך היונים מפסידים זרעוני גינות עיין שם עוד ברש"י :

קשה בזה למה לא הקשה המקשן מיד אמתניתין מהא דתנן וכו' וי"ל דהמקשן ידע שיש לומר מישט שייטא טובא ולכן אם יקשה מיד ממאה מיל שמא ישוב לו מישט שייטא אפי' כמה מיל אבל כרסיי' וכו' ולכן הקש' מאין פורסין אלא כו' ואם ישוב לו מישט שייטא יקשה ממאה וק"ל :

ב"ב פ"ק דף ט"ו דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים ע"י אדם הראשון וע"י מלכי צדק ע"י אברהם וע"י משה ע"י הימן וכו' ופריך בגמ' לחשוב נמי איתן האזרחי אמר רב איתן זה אברהם והדר פריך קחשיב משה וקחשיב הימן והאמר רב הימן זה משה :

קשה למה לא הקשה מיד קחשיב משה והימן והלא משה היינו הימן קודם קושי' ולחשוב איתן דהקושי' שהקשה ולחשוב איתן לא שייך כי אם אחר שחשיב כל העשרה זקנים אזי קשה ולחשוב נמי איתן אבל הקושי' קחשיב משה וקחשיב הימן שייך להקשות מיד ולמה המתין עד אחר קושי' איתן: וי"ל דקשה עוד קושי' אי ידע המקשן מהקושי' השני' הימן ומשה הכל אחד הוא א"כ מאי הקשה ולחשוב נמי איתן דילמא ישיבו לו הימן ומשה נחשב לאחד וליכא עשרה זקנים וחשב באמת איתן האזרחי והקושי' השניה היא תירוץ לקושיא אחרונה דלא רצה להקשות היינו הימן פן ישיבו לו שמי הימן ותני איתן במקומו לכך הקשה ולחשוב איתן ר"ל דאין לך תירוץ אחר על הימן היינו משה כ"א באמת לחשוב איתן במקומו לכן הקשה ולחשוב איתן ולמה נקט הימן שלא לצורך והתרצין השיבו כפשוטו שלא הבין שאלתו לכן הקשה הימן היינו משה רצה לומר לתירוצך קשה לי היינו הימן וכו' ולא יהיו רק ט' זקנים שברי עתה הסכתני איתן זה אברהם וק"ל :

ב"ב פרק הספינה דף ע"ה אמר רבה אמר רבי יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן שנ' וכו' זכה עושין לו סוכה לא זכה עושין לו צילצל שנ' וכו' לא זכה עושין לו ענק לא זכה עושין לו קמיע והשאר פורסו על ההומת ירושלים :

וקשה מנא ליה דנשאר יותר דלמא כשילקח לכל אחד לזה סוכה ולזה צילצל ולזה ענק ולזה קמיע לא ישאר כלום מעורו של לויתן וי"ל דאם הקב"ה נותן לכל אחד מעור לויתן לפי מעשיו א"כ ע"כ הוכרח הקב"ה להכין

ליקוטים

להכין לכל א׳ סוכה פן יהיו כלם כריקים נמורים ביזכו לסוכה:

ע״ז ד״ר ע״ב אמ׳ רב יוסף לא ליצלי אינש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא ביומא דריש שתא ביחיד דילמא כיון דמפקיד דינ׳ מעיי׳ בעובדיה ומדחי ליה אי הכי דציבורא נמי ומשני דצבור נפישא זכותיה: אי הכי דיחיד דצפרא נמי לא ומשני כיון דאיכא ציבורא דקא מצלי לא קמדחי ליה:

קשה למה לא הקשה מיד בקיבור א״ה דיחיד דנפרא נמי וי״ל דבאמת אותן היה מקשה קושייתו כדרך זה אפי׳ דביבור נמי ר״ל דביבור בתפלת שחרית נמי לא לבלי מטום דילמא מעייני בדיני אך התרבין סבר דקושיית המקשן קאי על תפלת מוסף ולוה השיב לו דביבו׳ נפישא זכותיה ולכן כשראה המקשן שהתרבין א״כו מכוון לקושייתו הקש׳ באמת כפירוש דיחיד דנפרא נמי לא כו׳ דוק:

סליק